

ILUSTRĂȚII

ȘEFTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVĂȘIRII

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFIN ILOR P RIN I
CARE ARAT CUM SE POATE OMUL CUR I,
LUMINA I DES VÎR I

Volumul V

PETRU DAMASCHIN. *Înv turi duhovnice ti*
SIMEON METAFRASTUL. *Parafraz la Macarie Egipteanul*

TRADUCERE, INTRODUCERE I NOTE
de Pr. Prof. DUMITRU ST NILOAE

BUCURE TI
EDITURA I TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC I DE MISIUNE ORTODOX
1976

DIN DUMNEZEIE TIE
ÎN V TURI
DUHOVNICE TI
ALE CUVIOSULUI
P RINTELUI NOSTRU
PETRU DAMASCHIN

Introducere

1. Scrierea Cuviosului Petru Damaschin în general.

Între scrierile publicate în *Filocalia greacă* se află cea care urmează¹, ce are ca autor pe Petru Damaschin și constă din două cri.

În *Dobrotoliubie slavon* a lui Paisie Velicicovschi, tipărit la St. Petersburg în 1793, nu sînt cuprinse decît unele fragmente din ea, iar în *Dobrotoliubie rusă* a lui Teofan Zvorîțul, episcop de Tambov și Vladimir, care s-a tipărit începînd din 1877, lipsește cu totul². Ea nu a fost inserată nici în *ediția engleză a Filocaliei*, care e tradusă după *Dobrotoliubia rusă* a lui Teofan Zvorîțul³ și nici în *Mica Filocalie franceză*⁴, ambele apărute în anii din urmă.

Noi, urmînd Filocaliei grecești și înînd seamă de însemnatul rol al acestei scrieri în viaa duhovnicească a trecutului, ne-am hotărît s-o tipărim în *Filocalia românească*.

Într-adevăr, cu toată lipsa ei din *Filocalia rusă*, ea s-a bucurat de mult preuire în Rusia. Încă înainte de publicarea *Dobrotoliubiei* lui Teofan, ea a fost tipărită în ruse de Ieromonahul Juvenal (ulterior episcop de Litovsk și Vilensk) la Moscova în 1894, fiind reimprimată în 1901 într-o a doua ediție, iar la 1904 într-o a treia. Dar Petru Damaschin devenise în Rusia un nume familiar cu mult înaintea acestor ediții, fragmente din scrierea lui fiind traduse încă din secolele XV—XVI din grecește în slavon⁵. Iar Paisie Velicicovschi declară că

1. *Prayer of the Heart*, Veneția, 1782, p. 554—643, 644—695. În ed. a doua, cu același titlu, apărută la Atena, în 1893, în două volume, se cuprinde la începutul volumului II, p. 2—70, 70—108. După aceasta s-a tradus în volumul de față.

2. Vezi la Jean Gouillard, *Un auteur spirituel byzantin du XII-e s/èc/e : Pierre Damascène*, în *Echos d'Orient*, tom. XXXVIII, nr. 195—196, juillet-décembre, 1939, p. 257.

3. *Writers from The Filocalia on Prayer of the heart*. Translated from the Russian text by E. Kadlubovski and G. H. Palmer, with a new Foreword and the original Introduction and Biographical notes. 2nd Edition, London, Faber and Faber, 1954, 420 p.

4. *Petite Filocalie de la Priere du coeur*. Traduite et presentee par Jean Gouillard, Paris, Cahiers du Sud, Neuchatel, La Baconniere, 1953.

5. Jean Gouillard, *op. cit.*, p. 258.

a tradus i el cartea lui Damaschin în slavon⁶; i îl în ir între P rin ii care înva despre rug ciunea min ii⁷.

De o autoritate nu mai pu in mare s-a bucurat acest autor în trecutul românesc. Dintre vechile manuscrise române ti existente în Biblioteca Academiei Române, cel pu in 18 cuprind opera lui în întregime sau în fragmente. Cele mai multe sînt de la Mîn stirea Cernica. Dar cum, pe lîng unele din ele ce dateaz din prima jum tate a sec. XVII, altele dateaz din a doua jum tate a sec. XVIII⁸, cînd la Cernica înc nu se putea desf ura o munc de traduceri i de copieri de texte, se pare c manuscrisele mai vechi de la Cernica au fost aduse de la Neam , sau din alte mîn stiri ale Moldovei, copiate direct sau indirect dup traducerea sau traducerile unor colaboratori ai lui Paisie Velicicovschi⁹. Desigur, numai în urma unei compara ii a tuturor manuscriselor existente între ele, s-ar putea spune cu siguran dac toate manuscrisele se reduc la o singur traducere, sau la mai multe¹⁰. Fapt e c aceste manuscrise se înmul esc odat cu reînvierea vie ii monahale în sec. XVIII. Ca un traduc tor sigur al c r ii a doua a lui Petru Damaschin, ne e indicat, de un manuscris de la Mîn stirea Neam u, ieromonahul Macarie¹¹. Acesta este probabil acela i ieromonah Macarie, de la care avem o mul ime de traduceri din Sfin ii P rin i i de care sînt traduse i *Omiliile du-*

6. S. Cetferikov, *Paisie*, traducere de patriarhul Nicodim, Bucure ti 1940, p. 194. 7. Idem, *op. cit.*, p. 182.

8. Iat manuscrisele Academiei Române care cuprind opera lui Petru Damaschin: Nr. 486, 1083 (an. 1645 ?), 1495, din anul 1812, cump rat de la un monah de la Neam u, 1591, 1889 de la Cernica, 1922 de la Cernica, 1935 din anul 1795, de la Cernica, 1957 de la Cernica (de o parte din acestea se spune c s-au t lm cit la anul 1800 din eline te de Ilarion Dasc lul), 1993 de la Cernica, 2014 de la Cernica, 2133 de la Cernica, sec. XVIII, 2141 de la Cernica, sec. XVIII, 2586 de la Horezu, 2635 din anul 1778 (cuprinde i înv turi ale lui Paisie), 2713, copiat la anul 1836 la Horezu, 2800 din anul 1796, 3001 din anul 1800 de la Rî ca, 3166, copiat la Neam u în anul 1795, 3222 din D lh u i.

9. O origine în cercul lui Paisie indic sigur ms. Academiei Române 1889, care a fost proprietatea lui Pimen, duhovnicul Cernic i, dar care cuprinde între scrierile sale i o scriere a lui Nil Sorschi; la fel ms. 1922, care cuprinde, pe lîng Nil Sorschi, i alte texte traduse din slavon .

10. Dac ms. 1083 dateaz sigur din anul 1645, am avea i ni te traduceri mai vechi de epoca lui Paisie. In acest caz ar trebui comparate traducerile din epoca lui Paisie cu acelea, pentru a se vedea dac cele din urm n-au folosit traducerile din epoci mai vechi.

11. Pr. D. Fecioru, *Un catalog vechi de manuscrise i c r i al Bibliotecii Mîn stirii Neam u*, în «Biserica Ortodox Român », 1941, iulie—august, an. LIX, nr. 7—8, p. 419—432.

hovnice ti ale lui Macarie Egipteanul, tip rite la 1775 la București¹².

Traducînd în vremea cînd vie uia Paisie la Neam u i traducerea aflîndu-se, pe vremuri, în vechea bibliotec de la Neam u, sînt toate motivele s credem c el a fost acel ucenic al lui Paisie, de care spune Paisie însu i c abia ajutat de traduceri române ti ale lui i cele ale dasc lului Ilarion, din limba greac , dup manuscrise copiate i aduse de el de la Atos, a putut s traduc i el în slavon diferite texte ascetice¹³. De scrierea lui Petru Damaschin nu spune Paisie c s-a ajutat de vreo traducere în române te a lui Macarie sau a lui Ilarion, ci c a tradus-o direct din grece te. Dar e semnificativ faptul c traduce i el tocmai cartea a II-a a lui Petru Damaschin¹⁴, pe care tim c a tradus-o i Macarie în române te.

Deci sau a folosit i la aceast traducere, traducerea lui Macarie, uitînd s-o mai spun , sau amîndoi au tradus-o dup acela i manuscris grec, copiat i adus de ei de la Atos, unul în române te, cel lalt în slavone te.

Manuscrisul cu aceast traducere al Ieromonahului Macarie nu se mai afl azi la Mîn stirea Neam u. Dar poate c acest prototip al traducerii lui Macarie a stat la baza manuscrisului nr. 3166, care de la f. 1—f. 133, cuprinde cartea a II-a a scrierii lui Petru Damaschin (24 capete), iar la sfîrit, dup unele miscelane, are noti a: «S-au prescris (s-a scris din nou) de p rintele Daniil Ieromonahul, cînd era vie uitor

12. Idem, op. cit., i Idem, *Bibliografia traducerilor în române te din literatura patristic*, vol. I, Bucure ti, 1937, p. 14.

13. Iat cuvintele lui Paisie: «Lucrarea mea (de traduc tor) am început-o în chipul urm tor: în vederea insuficien ei lexicoanelor, precum i a neexperien ei mele, am luat ca fir conduc tor pentru mine, traducerea c rilor Sf. P rini din limba greac în cea moldoveneasc , f cut de iubi ii no tri fra i, Ieromonahul Macarie i dasc lul Ilarion, oameni înv ai i experimenta i în traducerea de c ri. O parte a acestor traduceri era f cut de fratele Macarie, parte în Sf. Munte, parte în Dragomirna; asemenea i p rintele Ilarion se ostenise cu traducerea lor în ob tea noastr . Luînd traducerea lor ca neîndoielnic bun , am început s îndrept c rile slavone, c l uzindu-m de traducerea lor i urm rind textul grecesc» (Cetfericov, op. cit., p. 193—194).

14. «Corectînd vechile c ri slavone i neavînd la îndemîn nici un lexicon, eu am tradus totu i, tot din limba greac veche, urm toarele c ri: a lui Antonie cel Mare, a pustnicului Isaia i a lui Petru Damaschin, cartea a doua» (op. cit., p. 194).

în chinovia p rintelui stare Paisie la Mîn stirea Neam ului în p mîntul Moldovei, 1795».

Dar dac nu se mai g se te azi la Mîn stirea Neam u manuscrisul cu traducerea c r ii a doua a lui Petru Damaschin de c tre Ieromonahul Macarie, se g se te în schimb un manuscris tot din secolul XVIII, care cuprinde cartea întîi, îns f r indicarea numelui traduc torului¹⁵. El poate s fie tot ieromonahul Macarie, sau dac nu, ieromonahul Ilarion, care am v zut c îl ajuta pe Paisie împreun cu Macarie, prin traducerile sale în române te, la traducerile acestuia în slavone te. Aceasta ar p rea s ne-o spun noti a din manuscrisul Academiei Române nr. 1957. De i e pus dup Calist i Ignatie, i abia mai departe urmeaz Petru Damaschin i de i se d anul 1800, poate s fie numai copia unei noti e de pe manuscrisul dup care s-a copiat manuscrisul nr. 1957 i poate s se refere la întreg cuprinsul manuscrisului : «S-au t lm cit de pre limba elineasc de Ieromonahul Ilarion dasc lul... 1800 august». drept c în manuscrisul acesta nu sînt decît unele capitole din cartea întîi i probabil numai acelea care au fost introduse de Paisie în *Dobrotoliubie slavon* , dar aceasta nu exclude, dimpotriv face probabil ca Ilarion (împreun poate cu Macarie) s fi tradus i textul integral al c r ii întîi.

Indiferent cine ar fi traduc torul acestei prime c r i a lui Petru Damaschin din manuscrisul de la Mîn stirea Neam u, observ m c în acest manuscris de la Neam u (nr. 486), titlul textului nu corespunde cu titlul textului din *Filocalia greac* , ci cu forma curioas pe care o are în mul i codici greci (Lavra 125 din sec. XV, 24, sec. XVI etc. Athon 89, sec. XVII, 957, sec. XVII etc.)¹⁶. Iat acest titlu : «Încep tur cu Dumnezeu a pricinii c r ii ace tiia carea are aducere aminte adic de sufletul s u, îns dintru rug ciunile p rin ilor împreun s-au scris, dintru ale lui avel i ale lui Marco, împreun cu Iacob i cu Luca i cu Macarie, c tre carele s-au trimis aceasta de la monahul Petru Damaschin îns împreun cu ajutorin a celor trei arhieriei ale c rora rug ciuni au lucrat împreun cu

15. Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele de la Neam u*. Traduceri din Sfin ii P rin i i din Scriitorii Biserice ti. în «Studii Teologice», seria II-a, an. IV (1952) sept., nr. 7—8, p. 470.

16. Vezi la J. Gouillard, *art. cit.*, p. 270, unde d i echivalentul grecesc ial acestui titlu.

cuvîntul, iar cu sf tuirea au folosit mult»¹⁷. Mai e de remarcat c toate manuscrisele române ti existente în Biblioteca Academiei Române, care reproduc cartea întîi a lui Petru Damaschin, dau acela i titlu. Pe lîng aceea, toate au aceea i împ r ire în capitole, deosebit de cea a textului din *Filocalia greac*¹⁸. Ba dup cît am putut constata, la o fugar cercetare, au aceea i limb . Aceasta ne face s deducem c toate reproduc aceea i traducere. N-am f cut aceast cercetare i pentru cartea a doua, ca s vedem dac i manuscrisele care o cuprind pe aceasta se reduc la o unic traducere. Se pare c acest lucru se poate spune în general despre manuscrisele care redau numai unele fragmente din cartea întîi a lui Petru Damaschin. Ele cuprind în general acelea i capitole i acelea i fragmente din ele¹⁹. foarte probabil c acestea au fost traduse de Ilarion dasc lul dup vreun manuscris grec i dac *Filocalia slavon* le cuprinde numai pe acestea (ceea ce n-am putut cerceta), traducerea lor de c tre Ilarion ieromonahul a putut fi cauza determinant pentru Paisie s le introduc în *Filocalia slavon* numai pe ele.

greu de spus dac numele din titlul mai lung al c r ii întîi sînt ale unor prieteni ai lui Petru Damaschin, sau sînt fictive. De aceea nu se poate spune nici dac acest titlu provine chiar de la autor, sau e alc tuit ulterior. El poate s fie o dezvoltare a titlului scurt pe care îl au alte manuscrise i care e dat în *Filocalia greac* : «*Începutul cu Dumnezeu al pricinii c r ii*»( )combinat cu titlul din alte manuscrise: «*Aducere aminte a sufletului s u*» (μ)²⁰.

Alt grup de manuscrise are ca titlu : «*Spre aducere aminte c tre sufletul s u*»(μ bt)²¹, luat din primele rînduri ale textului²².

17. Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele de ia Neamu*, rev. cit., p. 470.

18. Indic m aceste manuscrise din Biblioteca Academiei Române cu textul integral al c r ii întîi, pe care le-am cercetat i am constatat c au acela i titlu i aceea i împ r ire în capitole: 1935, 1889, 2800, 3222.

19. Iat unele din aceste manuscrise din Biblioteca Academiei Române : 1993, 486, 1083, 1957.

20. Titlul din urm îl are cod. Athos 2765, sec. XVIII. La J. Gouillard, *art. cit.*, p. 259.

21. Cod. Vatic. Pal. gr. 210, sec. XIII, Cod. Paris. gr. 1134, Barocc gr. 133, Athos 4820, toate din sec. XV, Moscz. syn. gr. 420, 421 (sec. XV) etc., la J. Gouillard, *art. cit.*, p. 259.

22. *Filoc. gr.*, ed. II, vol. II, pag. 2, col. 1.

Cît despre cartea a doua, ea e numit cînd *Alfabet ascetic* (Berol. Philipp. gr. 1495, sec. XIII; Paris. gr. Bibl. nat. 1935, sec. XV), cînd «*Dou zeci i patru de cuvînt ri scurte*» ( ) (Hieros. Sabb. 378, 966, XVII, Filocalia greac), cînd «*Cuvînt ri dup alfabet*» (Athon 4613, sec. XVIII), cînd «*Literele*» ( ) (Athon. 5457, sec. XVI) etc.²³.

Alte opere de la Petru Damaschin nu se pare s avem²⁴.

Dar multe manuscrise grece ti (i am v zut c i române ti) nu dau toat scrierea de fa a lui Petru Damaschin, ci sau numai o carte din cele dou , sau numai diferite extrase, de cele mai multe ori din cartea întîi i mai rar din a doua. Unele din manuscrisele grece ti care cuprind asemenea extrase împreun cu identificarea acestor extrase în textul primei edi ii a *Filocaliei grece ti* sînt indicate de J. Gouillard²⁵. Identificarea fragmentelor cuprinse în unele manuscrise române ti cu p r ile corespunz toare ale textului complet, cuprins în volumul de fa , am f cut-o în parte i noi i ea va fi indicat sub paginile textului, la locurile respective²⁶. Dup cum am putut constata la o cercetare nu prea st ruitoare, aceste fragmente date uniform de aproape toate manuscrisele române ti, care nu cuprind toat cartea întîi, dar cuprind i texte din al i autori, au luat forma unui întreg. În general aceast form redus sau fragmentar din cartea întîi cuprinde urm toarele titluri (o d m dup manuscrisul nr. 1993) :

F. 220 r : *Pentru c cu cuviin iaste i a mîlcomi împreun cu unul sau cu doi* (rare pasaje din cap. 1—23).

Începe (coresp. în Filoc. gr. cu cap. 1, înainte cu o pag. de sfîr it din trad. rom.), «de vreme ce acum nu voim nici întru supunere...», i încheie a a : «nici de cum gîndindu-se c s-au f cut ispiti i c lug rii. C zice Sfîntul Efrem : Pîn ce a i în-tîmpinat pe Hristos, întru cea viitoare, s nu se în ele ceva i de sine a gîndi, ceale înalte» (f. 231 r., coresp. cu cap. 22, înainte cu o pag. de sfîr it din textul Filocaliei gr.). Se vor indica locurile coresp. sub text²⁷.

23. La J. Gouillard, *art. cit.*, p. 260.

24. Idem, *ibidem*, p. 264.

25. Idem, *ibidem*, p. 261.

26. Vom da indica ii numai pentru ms. 1993, dar acest ms. e reprezentativ i pentru 486, 1083, 1957.

27. La fel, ms. 1083, f. 35 r—f. 40 r; ms. 1957, f. 386 r—400 v. La fel 486.

F. 231 r : *Pentru socoteal* .

Început: Socoteala lumin este (coresp. cu cap. 24, din trad.).

Fine : «De cea deas i curveasc vedere s sile te a nu b ga de seam . Într-acest chip i spre toate patimile» (f. 232 v ; coresp. cu cap. 24, trad. rom.)²⁸ .

F. 232 v : *Pentru a nu se dezn d jdui ne tine, de i mult p c tuie te* (coresp. cu cap. 27, trad. rom.).

Inc. Ca începutul acestui capitol în traducerea româneasc . Continu pîn la ceea ce corespunde în traducere cu cuvintele «s dezn d jduiasc » din cap. 27 i sfîr e te cu primele rînduri din cap. 31 : «Dac ai c zut (zice) ridic -te ... orice s-ar întîmpla ie» (f. 263 v)²⁹ .

F. 233 : Scurt cuvîntare despre cî tigarea bun t ilor, (corespunde cap. 28).

Începe unde începe acest capitol în Filocalia gr. i termin la fel cu ceea ce corespunde cuvintelor «scurt vreme» ale cap. 28. Dar d numele fiec rui P rinte pentru fiecare sentin³⁰.

F. 234 : *Pentru cum cî tig ne tine credin a adev rat* . (coresp. cu încep. cap. 29). Continu vreo 16 rînduri pîn la «cu grij poruncile» i apoi încheie cu un citat din Sfîntul Maxim³¹ .

F. 235 : *Pentru c mult folose te p tima ilor mîlcomirea* (coresp. cu cap. 30).

Începe cum începe cap. 30.. Ia apte rînduri de la începutul capitolului (pîn la «cei nep timitori»), apoi continu de la cap. 39 dup vreo 4 pag. de la început («pentru aceasta»), pîn la cuvintele «f r p cat», ad ugîndu-se cîteva pasaje pe care nu le-am putut identifica (f. 239 v)³² .

Faptul c s-au putut scoate anumite capitole din cartea întîi nu înseamn c textul c r ii întîi nu are continuitate. Ba putem spune mai mult: autorul prezint într-o leg tur nu numai capitolele fiec reia din cele dou c r i, ci i cele dou c r i ale acestei scrieri. Aceasta arat , pe lîng faptul

28. La fel ms. 1083, f. 40 r—f. 40v; ms. 1957, f. 400 v—402 v.

29. La fel in ms. 1083, f. 40 v—41 r; ms. 1957, f. 402 r—403 v.

30. La fel in manuscrisele înrudite.

31. La fel in manuscrisele înrudite.

32. La fel în manuscrisele înrudite.

c amîndou c r ile se prezint ca ale lui Petru Damaschin, originea lor comun . Cele dou c r i i capitolele fiec reia din ele se dovedesc ca fiind într-o leg tur nu numai prin identitatea de stil, prin revenirea acelora i citate, prin unitatea doctrinei pe care o cuprind, ci i prin referin ele care se fac la pasajele anterioare sau posterioare din cartea întîi sau prin aluzii f cute în cartea a doua la cartea întîi, presupus anterior . A a în cap. 1 (Filocalia gr. ed. II, p. 4, col. 1) se trimite la cap. 41 (text grec, p. 68, col. 2) ; în cap. 15 (text grec, p. 33, col. 1) se trimite la cap. 4 (text grec, p. 15, col. 2) etc.

Dovada c a doua carte presupune pe prima o avem, de pild , în faptul c în cartea a doua se spune la un moment dat de cuno tin a f pturilor dup fire, c este cuno tin a a cincea, f r s spun care sînt primele patru cuno tin e (cap. 11). Ba presupune teoria celor opt cuno tin e expuse în cartea întîi (cap. 10). Mai bine-zis afirm i partea a doua, în cap. 9, c precum sînt apte lucr ri trupe ti, a a sînt opt vederi ale min ii sau cuno tin ei, iar în cap. 6 cere simplu s se îplineasc cele apte fapte trupe ti, dar nu în ir sistematic nici pe unele nici pe altele, ar tînd c e în leg tur cu cartea întîi, dar aceea e anterior ³³

Din dovezile despre simpla leg tur între cartea întîi i cartea a doua, amintim : considerarea virtu ilor ca deprinderi ce stau la mijloc între ase extreme sau patimi: dreapta, sînga, sus, jos, în untru, în afar (cartea întîi, cap. 5, cartea a doua, cap. 8) ; considerarea în elepciunii, în amîndou c r ile, ca semn între nebunie i seme ie ( ), (cartea a doua, cap. 17; cartea întîi, cap. 5) ; definirea neprih nirii, în amîndou c r ile, ca: minte întreag (μ), (cartea întîi, cap. 17 ; cartea a doua, cap. 18).

2. Autorul scrierii. — Ceea ce tim sigur despre autorul acestei scrieri, din m rturia scrierii îns i, e c se numea *Petru Damaschin* i c era monah, foarte probabil isihast, ce vie uia retras împreun cu un so sau doi, dat fiind c recomand lini tea cu unul sau doi, ca pe cea mai bun cale de mîntuire pentru monah (cartea întîi, cap. 1). Nicodim

33. A a în ms. 2635 se cuprinde cap. «Pentru a nu dezn d jdui», f. 54—55. Dar în ms. 1922 sînt mai multe capitole.

Aghioritul în noti a bibliografic cu care precede scrierea lui Petru Damaschin din *Filocalia greac*, orientându-se după apelativul «Damaschin», îl identifică cu Petru, episcop din Damasc pe la 775, care, după *Cronograful* lui Teofan (*Chronographia*, ed. de Boor, Leipzig, 1883, I, p. 416), în urma polemicilor sale cu arabii și maniheii, a fost exilat de Al Valid, fiul califului Ișim, în Arabia fericită, unde a și murit de moarte mucenicească³⁴. Acest mucenic e pomenit în Sinaxar la 9 februarie, ca decapitat de sabie, deși Teofan nu spune de el aceasta, ci de Petru de Majuma, care ruina și s-a tăiat capul cam în același timp³⁵.

Gouillard, luând de bază indicațiile cod. Paris, gr., nr. 1134, (sec. XV) și Vat. Pal., 210 (sec. XIII) consideră scrierea de față nu aparține episcopului amintit, ci unui autor din secolul XII sau, în cel mai bun caz, XI. Numele de Damaschin nu înseamnă numaidecât că a fost din Damasc, ci că după Sfântul Ioan Damaschin, acest nume a început să fie purtat și de unii care nu erau din Damasc. Cod. Paris. gr. 1134 dă ca dată alcătuirii scrierii de față, de către Monahul Petru Damaschin, anul 6665, indict. 5, de la facerea lumii, adică 1156—1157, după Hristos(

μ . . .). Cod. Vatic. Pal. 210 dă în litere anul 6605, indict. 5 (testatur Petrus se id scripsisse) μ " deci cu 60 de ani mai înainte, 1096—1097. Lui Gouillard îi pare mai probabil data din Cod. Paris. gr. 1134. El explică omisiunea lui *asezeci*, scris cu litere ( ), în Cod. Vatic. Pal. din asemănarea lui 6000 cu 600 scrise cu litere, asemănare care nu mai există când se scrie acest număr în grecește cu cifre: , care se deosebește de X. Gouillard mai aduce în sprijin pentru data de 1156—1157, precizarea unei reviste rusești, făcută pe baza a trei codici greци, că Petru a trăit în secolul XII³⁶. Revista însăși nu i-a fost accesibilă lui Gouillard, dar titlul de ea din prefața lui Juvenal la traducerea rusă a scrierii lui Petru Damaschin, și unde Juvenal îi însușește această precizare³⁷.

34. *Filocalia greac*, ed. II, vol. II, p. 1.

35. J. Gouillard, *art. cit.*, p. 265.

36. Bratskos Slovo, 1876, fasc. 3, p. 196.

37. Tvorenije prepodnago i bogonoscago ot a na ego sv. mucenica Petru Damaschina russkom perevoda s ellino-grecscago dvuch Knigach, i dabiie tretie, Kiev, 1905, pref. I—IV. Juvenal spune că a folosit pentru traducere un manuscris grec și o traducere slavonă.

Pîn la elucidarea problemei pe baza unui material mai bogat, înclin m s acord m mai mult încredere Cod. Vatic. Pal., fiind mai vechi cu dou secole decît Cod. Paris. gr. 1134. Dacă autorul ar fi tr it numai cu un secol mai înainte, ar fi fost înc destul de vie amintirea lui ca s nu-i deplaseze copistul acestui manuscris vie uirea aproape cu un secol mai în urm . Gre eala a putut-o s vîr i i copistul Cod. Paris. gr. 1134, înmul ind în minte sunetul celor dou cuvinte cu r d - cina 6 la trei cuvinte. Faptul c autorul a scris la 1096—1097 scrierea n-a exclus putin a ca s treac cu via a i în secolul XII i deci s fie adev rat indica ia dat de Juvenal în amintita revist rus .

Pentru o dat mai veche decît secolul XII socotim c pledeaz con inutul scrierii, care nu se resimte de însemnata înviorare i îmbog ire a experien ei duhovnice ti adus de scrisul Sfîntului Simion Noul Teolog. Dacă timp de trei sfer turi de veac au putut s r mîn unele cercuri monahale necucerite de duhul nou adus de Sfîntul Simion Noul Teolog, privit la început cu suspiciune, — e greu de admis c s-au putut g si asemenea cercuri i dup un veac i jum tate. În mod sigur nu poate fi coborît timpul vie uirii cuviosului Petru Damaschin înainte de secolul XI. C ci în a doua jum tate a secolului X a tr it i a scris înc Simion Metafrastul, pe care Petru Damaschin îl citeaz . (*Filoc. gr.*, vol. II, p. 17, col. 2, trad. rom., cap. VI). Anul 1096 cînd Petru Damaschin i-a terminat scrierea lui, a trebuit s fie pentru el o vîrst înaintat . C ci scrierea a r s rit dintr-o îndelungat experien duhovniceasc , pe care o pre uie te el atît de mult, i dup o elaborare treptat , în cursul a mai multor ani. Deci chiar dac va fi auzit de la o vreme de înfl c ratele sim iri duhovnice ti ale Sfîntului Simion Noul Teolog, era prea în vîrst ca s se mai lase influen at i s - i mai restructureze sinteza lui duhovniceasc , crescut întru totul din scrisul tradi iei mai vechi, ca s fac loc în ea con tiin ei atît de accentuate a prezen ei harului, proclamat de Sfîntul Simion Noul Teolog.

Aceasta ne îndeamn s p str m cuviosului Petru Damaschin în *Filocalia româneasc* locul anterior Sfîntului Simion Noul Teolog, ca i în *Filocalia greac* .

3. **Cuprinsul scrierii.** — Nicodim Aghioritul nume te scrierea lui Petru Damaschin o «recapitulare a sfintei trezvii», adică a învățurii despre trezvie, sau un cerc mic al cercului mare, sau o Filocalie mică a Filocaliei mari³⁸. Gouillard, exprimându-se asemănător, o nume te «un manual («precis») practic de asceticism și mistic pentru uzul monahilor»³⁹.

Într-adevăr, ceea ce distinge scrierea aceasta de toate scrierile duhovnicești anterioare ei este încercarea de a înființa și a diferentia virtuțile și experiențele duhovnicești, descrise de cei vechi, nu izolate una de alta, ci în curentul viu al vieții omului, care urcă tot mai mult spre desvârșire. Indicați și cei vechi o ordine a virtuților, afirmau și ei că viața activă trebuie să premergea celei contemplative, dar nu le legau concret între ele, nu descriau cum arată în realitatea vieții suferințele omului creșterea aceasta de la o virtute la alta, modul cum răsar și cum creșterea cunoașterea în om, datorită practicii virtuților; sau o felie această în fugă și parțial, nu stăruind pe tot parcursul vieții duhovnicești.

Scrierea lui Petru Damaschin se îndreaptă, conform cu acest scop al ei, drept un «vade mecum», o călătorie a vieții spirituale (μύθος).

Am putea socoti de aceea scrierea lui Petru Damaschin prima *metodă*, sau primul *itinerar* al vieții duhovnicești, apărut în Răsărit, precedând astfel, desigur cu stângăciile începutului, un gen care a înflorit mai târziu deplin în Apus prin Bonaventura, Thomas a Kempis, Ignățiu de Loyola, Ioan de la Cruce etc.⁴⁰

Petru Damaschin a alcătuit însă această *sinteză-itinerar* numai din elementele spiritualității precizate în secolele anterioare, nu și din unele elemente proprii, sau și din elementele mai conforme cu preocuparea de terapie psihologică a omului, puse în circulație în Răsărit de Sfântul Simion Noul Teolog și prezente într-o măsură atât de mare în metodele

38. Prefația la scrierile lui Petru Damaschin, *Filocalia* gr. ed. II. vol. II, p. 1, col. 2. 39. *Art. cit.*, p. 266.

40. Scara lui Ion Scărarul nu poate fi considerat în aceeași măsură o metodă, căci virtuțile nu sînt în irate în ea totdeauna în ordine real. Bardenhaver zice: «Ar fi foarte dezamăgit cineva dacă ar aștepta ca fiecare treaptă a scrierii să însemne un pas înainte» (*Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V Band, Freiburg im Breisgau, 1932, p. 79).

occidentale de mai târziu. S-ar putea spune a adar c scrierea cuviosului Petru Damaschin reprezint sinteza spiritualit ii secolelor anterioare în momentul în care o spiritualitate nou , ca «form », dar desigur crescut organic din cea veche i una dup con inut cu aceea, î i face apari ia prin Sfîntul Simion Noul Teolog.

F r îndoial , cuviosul Petru Damaschin nu e lipsit cu totul de originalitate, nici în privin a fondului pe care se str - duie te s -l închege într-o sintez . În virtutele i cuno tin ele duhovnice ti definite în secolele anterioare, el descoper în - elesuri i aspecte noi, uneori foarte interesante. El supune unei «subtile anatomii» nu numai patimile, cum zice Nicodim Aghioriitul⁴¹, ci i virtutele i treptele de cunoa tere.

Continuitatea scrierii se arat i în faptul c împ rirea în capitole a p r ii întîi adeseori nu înseamn decît întroducere din loc în loc a unor titluri într-o expunere care se vrea continu . De aceea titlurile nu rezum totdeauna exact cuprinsul capitolelor, ci exprim o tranzi ie, la alt idee, deta - înd un cuvînt sau dou de la începutul capitolului care urmeaz . Astfel capitolul 4, intitulat «Despre porunca a doua», se ocup cu toate poruncile ce urmeaz celei din ii; capitolul 20 nu trateaz «despre rug ciunea care înso e te toate cuno tin ele», ci despre trebuin a de a ine mintea fixat la în - elesurile meditate, legîndu-se organic de capitolul anterior (19), care trateaz despre în elesurile Scripturii, i de capitolele dinainte de acela (10—18), dup cele opt medita ii; în capitolul 25 nu e vorba «Despre citirea cea despre Dumnezeu», cum se intituleaz , ci despre condi iile care se cer pentru aceasta ; despre citirea aceasta se trateaz în partea final a capitolului anterior, intitulat «despre dreapta socoteal » (capitolul 24) ; capitolul 34 : «Cuvîntul Domnului nu este vorb mult » se ocup cu iubirea aproapelui.

Caracterul în parte accidental al împ ririi în capitole î arat i faptul c împ rirea din categoria de manuscrise grece ti care au stat la baza manuscriselor române ti difer în - trucîtv a de a categoriei reprezentat prin textul din *Filocalie*. Diferen a const în urm toarele : introducerea în manuscrisele române ti e împ r it în cinci capitole :

41. Prefa a cit., loc. cit.

1. Introducerea propriu-zis ⁴².
2. Pentru patimi ar tare prea bun ⁴³.
3. Pentru me te ugirea diavolului cea mai împlătit ⁴⁴.
4. Pentru cum c bine este a întreba i cu socoteal a face toate ⁴⁵.
5. Cum c cu cuviin este a fugi de oameni i a mîlcomi cu unul sau cu doi ⁴⁶.

Urmeaz :

6. Ar tare pentru cele apte fapte trupe ti. Dar în acest capitol într i capitolele 2—8 din *Filocalie* ⁴⁷.

Urmeaz apoi cu titluri separate capitolele ce corespund cu cap. 9—10 din *Filocalie*. În capitolul 18 din manuscrisele române ti se cuprinde i capitolul 19 din *Filocalie*. Coinciden a dintre capitole merge apoi mai departe pîn la titlul care corespunde cu capitolul 34 din *Filocalie*. El cuprinde în manuscrisele române ti i capitolul 35. Celelalte capitole iar corespund ⁴⁸.

Firul ro u care trece prin toat scrierea de fa este cur irea omului de patimile care au cople it harul primit la botez i prin aceasta ridicarea lui la starea de nep timire i de contemplare. Ea vrea s prezinte într-o aplicare concret schema clasic a asceticii r s ritene, c reia Sfîntul Maxim M rturisorul i-a dat ultima fundamentare doctrinar , despre cele dou etape de des vîr ire a omului : f ptuirea i contemplarea (£) De aceea socotim just în general observa ia lui Gouillard : «Petru Damaschin se înscrie net în curentul evagrian interpretat, corectat i difuzat de Maxim M rturisorul» ⁵⁰. Dar vom vedea c în concret totu i Damaschin corecteaz pe Evagrie, poate chiar mai mult decît Sfîntul Maxim M rturisorul, prin preocuparea lui mai accentuat

42. Ms. 3222, f. 2 r—10 r; 1889, f. 173 r—f. 177 v.

43. Ms. 3222, f. 10 r—f. 12 v; 1889, f. 177 v—f. 178 r.

44. Ms. 3222, f. 12 v—15 v; 1889, f. 178 r—f. 179 r.

45. Ms. 3222, f. 15 v—f. 22 v; 1889, f. 179 r—182 v.

46. Ms. 3222, f. 22 —f. 25 r; sub text se va ar ta unde începe fiecare capitol nou.

1935, 1889, 2800 (f. 1 r—f. 217 v).

49. J. Hausherr, *V/e de Simeort le Nouveau Theologien*. Introd.; *Orientalia Christiana*, XII, 1928, p. XXIX, la J. Gouillard, *art. cit.*, p. 272.

50. J. Gouillard, *art. cit.*, p. 278.

de via a duhovniceasc propriu-zis . În această privință ne deosebim de Gouillard.

Ca și la Sfântul Maxim, așa și la Damaschin, cele două etape ale vieții spirituale nu se exclud în timp, ci cel puțin de la un anumit nivel coexistă . « și la el, ca și la Sf. Maxim Marturisitorul, nu este atât o etapă anterioară în raport cu , ci o condiție neconținută a corectitudinii ei. Pentru a atinge întotdeauna, cele două etape trebuie să meargă mereu împreună ca forță motrice și direcție»⁵¹.

Fără îndoială, fapta este o pregătire indispensabilă . Dar pe măsură ce se înaintează în ea, se înaintează și în contemplație. Creșterea simultană a celor două ordini, în funcție una de alta, este pusă clar în relief în capitoul 4 al cărții întâi, unde se tratează despre Fericiri.

Fapta constă din două grupe de străduințe : din cele apte fapte trupești și din cele opt fapte sufletești, care coincid cu Fericirile. Primele purifică trupul, cele de al doilea sufletul. Propriu-zis, cele dintâi sînt numai unelte ale celor din urmă , căci prin ele însele nu folosesc (cap. 7). Cele din urmă se mai numesc și «fapta morală» . Pe măsură ce omul le împlinește, sporește în cele patru virtuți cardinale, care nu sînt decît patru forme ale înălțării și dobîndite cele opt cunoștințe sau contemplații. Ultima înseamnă , deci, vîrfurile urcuului duhovnicesc, care însuși nu este posibil fără nepăsare și iubire. Iată expus în rezumat de însuși Petru Damaschin acest drum : «Lucrînd bine și cu răbdare cele apte fapte, adică *faptele trupului*, suie ca pe o scară , înîndu-le toate neîncetat și pînd spre *fapta morală* , prin care se dau de la Dumnezeu celui ce crede contemplațiile duhovnicești (cartea I, cap. 1, text grecesc, p. 10, col. 2). Primele trei cunoștințe duhovnicești încep să apară însuși deodată cu împlinirea faptelor trupești și sufletești sau morale ; ele apar în faptitorului. Cele cinci din urmă apar după ce omul, împlinind cu stăruință acele fapte, a ajuns la deprinderea lor. «Cele dintâi trei se cuvînt în faptitorului... Iar celelalte cinci contemplativului sau cunoscătorului, pentru că pe el îl face puritatea faptelor trupești și morale sau sufletești ... Căci încetează de la prima faptă faptitorului începutul cunoștinței ei, și cu cît cultivă lucrarea acesteia și stăruiește în înțelegerile date lui, înaintează în ele, pînă

51. J. Kausherr, *loc. cit.*

ce ajunge la deprinderea lor și a a vine de la sine, în minte, cunoscând în a cealaltă ; și la fel celelalte » (cartea întâi, cap. 10, text grec, p. 20, col. 2).

Toate faptele trupei și suflele ei la un loc alcătuiesc ceea ce se numește evlavie (= bună-cinstire a lui Dumnezeu). Dar baza pentru aceasta sînt credința și frica ce se nasc din ea. «Deci din credință e frica și din ea evlavie... Iar a vorbi despre evlavie sau despre fiecare fapt duhovnicească nu este timp» (cartea a doua, cap. 4, text grec, p. 75, col. 1). Virtuțile acestea născute din frica ce răsar din credință se succed în ordinea dată de Evagrie și Sfîntul Maxim Mărturisitorul : înfrînarea, răbdarea, neajutorarea, nepătimirea, iubirea, cunoașterea⁵². Vîrful la care se ajunge prin ele coincide cu credința a doua sau cea mare, sau a contemplării și cu frica cea curată , din iubire (cartea a doua, cap. 4, *loc. cit.*). Înfrînarea cuprinde în sine pe de o parte cele apte fapte trupei ei, pe de altă, o parte din faptele suflele ei (*ibidem*).

Cele apte virtuți trupei ei sînt: liniștirea de griji (isihia) care e «începutul purificării» (cartea întâi, cap. 1), postul cu mâncare sură , privegherea cu mâncare sură , psalmodierea, rugămintea duhovnicească sau curată a făptuitorului, citirea cuvintelor și vieții sfinților, întrebarea celor experimentați (cartea întâi, cap. 2). Ele curăță trupul de cele trei pofte.

Virtuțile suflele ei constau în curățirea sufletului de pașimile mai subtile ca ale trupului. Aceasta se face prin cele opt Fericiri. «Se poate cunoaște o distincție destul de precisă între primele cinci și ultimele trei, care sînt solidare cu formele superioare ale vieții contemplative. În primul stadiu se atinge neajutorarea, detașarea ( ), sau neutralizarea poftețelor, care face posibilă contemplarea lucrurilor după fire ; în al doilea, se obține nepătimirea, a dragostei desvîrșite, a păcii gîndurilor, bucuria duhovnicească , rugămintea curată mai ridicată . În vreme ce la început, în primul stadiu, omul e unit cu Iisus Hristos cel pătimitor, în stadiul al doilea e unit cu Hristos cel slăvit»⁵³.

Așa se ilustrează împletirea între purificarea psihică și viața contemplativă , care lucrează începînd încă din faza curățirii.

52. *Capete despre dragoste*, I, 2, *Filocalia rom.*, p. 37.

53. J. Gouillard, *art. cit.*, p. 275.

Dar iată cuvintele Cuviosului Petru Damaschin. Ar tînd cîmpul milosteniei (fericirea a cincea) omul devine «neîmpătimit de lucrurile vieții» continuă : «Iar prin neîmpătimitare (de-ta-are), se învrednicește de a avea poruncă cum zice Domnul : «Fericiți cei curați cu inima», adică cei ce au dobîndit toată virtutea prin gînduri sfînte și au ajuns să vadă lucrurile după fire, cîmpul a venit cineva la pacea gîndurilor. «Fericiți, zice, fetele torii de pace», adică cei ce și-au împătimit sufletul cu trupul, prin supunerea trupului față de duh, ca să nu mai poftască trupul împotriva duhului, ci harul Sfîntului Duh să domnească în suflet și să-l conducă cum vrea, dîruindu-i cunoștință duhovnicească, prin care unul ca acesta poate răbdă prigonirea, ocărîrea și chinuirea pentru dragoste : și se bucură că plata lui este mult în ceruri» (cartea Întîi, cap. 4, text grecește, p. 14, col. 1).

Paralelismul sau împletirea faptelor trupești și sufletești, sau a fericirilor și contemplațiilor, se vede și din aceea că frica este punctul de plecare comun al tuturor. Frica ce se naște din credință este una cu prima fericire, îndeosebi pe om la înfrîngerea trupești. Ea produce plînsul, ca a doua fericire și tot ea naște primele trei contemplații. De aceea se poate și alterna ordinea lor și în loc să se spună că fericirile nasc contemplațiile, se spune că cele din urmă le produc pe primele. Petru Damaschin, cerînd monahilor să se liniștească (prima, fapt trupească), continuă : «Ca Dumnezeu să vadă hotărîrea lor și să le dăruiască lor odihnă prin cunoștința duhovnicească și a să ajungă și la meditația primei contemplații (vederi sau intuiții), spre a căluga zdrobirea negrită a sufletului și a ajunge să racă cu duhul și astfel urcîndu-i treptat la celelalte contemplații, să-i învrednicească de pînzarea fericirilor». Iar vîrfurile acestui urcuș și vîrfit pe trei planuri împletite coincide cu ajungerea la fericirea a aptea, «la pacea gîndurilor», care este locul lui Dumnezeu (cartea Întîi, cap. 9, text grecește, p. 20).

Cele patru virtuți generale indică înșurătoarea generală a puterilor sufletului și unificarea lor sub jugul voinței dumnezeiești⁵⁴. Ele reprezintă înta final — de iare și ea un progres — privit din punctul de vedere al stării omului, nu al bunurilor dumnezeiești dobîndite.

54. Așa spune J. Gouillard, *art. cit.*, p. 266.

Ceea ce dă sintezei lui Petru Damaschin, cu deosebire, caracterul de metodă practică a vieții duhovnicești este ordinea în care a eșuat cele opt contemplații, care sînt o adevărată cîștigătoare pe treptele unei meditații vii, palpitate, am zice existențiale, care însoțesc împlinirea poruncilor date de Domnul prin Fericiri, ca și faptele trupești. Prin aceasta Petru Damaschin se dovedește un premergător al acelor *considerationes* sau *meditationes* sistematizate și încadrate într-o ordine psihologică, din itinerariile occidentale. Prima meditație trebuie să se refere la necazurile și încercările căroră este supusă omenească în general; a doua, la păcatele noastre personale și la binefacerile lui Dumnezeu față de noi; a treia, la spaimile de dinaintea și de după moarte; a patra, la vieuirea Domnului Hristos, a ucenicilor Lui și a celorlalți sfinți în lume; a cincea, la nestatornicia lucrurilor pămîntești. Încă a patra este considerat de Petru Damaschin ca nemaifiind proprie funcționarului, ci contemplativului (cartea întâi, cap. 11, text grecesc, p. 20, col. 2). Dar în mod precis aparține contemplativului de-abia contemplația a așezării și cele următoare. Căci dacă meditația la vieuirea Domnului și a sfinților și la nestatornicia lucrurilor pămîntești o mai poate practica și cel încă nepurificat deplin, cugetarea fără patimă la lucruri, care constituie așezarea contemplativă, nu o poate avea decît cel curățat de patimi. Căci, după cum spune tot Petru Damaschin, de-abia la această treaptă, corespunzătoare cu fericirea așezării, omul a dobîndit toate virtuțile prin cugetări sfinte și poate contempla lucrurile după firea lor (cartea întâi, cap. 4, text grecesc, p. 15, col. 1). Urmează apoi, ca așezarea sau a opta, contemplația fapturilor inteligibile și a lui Dumnezeu, sau teologia. Dacă contemplația așezării corespunde cu nepătimirea, așezarea și a opta, corespunde cu iubirea desvîrșită, înțelegerea lucrurilor duhovnicești (cartea a doua, cap. 15—16, text grecesc, p. 92, 93). Sufletul acesta gustă, după ce a devenit curățat de tot în elept, neprihănit, fără tescă și drept, pacea desvîrșită, bucuria veacului viitor; el a dobîndit o simțire a inimii (cartea a doua, cap. 17—24).

Evagrie Ponticul nu recomandă decît cinci meditații: a treia, a cincea, și cele trei din urmă⁵⁵. Calea lui spre des-

55. V. Bousset, *Apophthegmata Patrum*, Tubingen, 1923, p. 310—311.

vîr ire are un pronun at caracter intelectual, fiind lipsit de gîndul la Hristos.

Dac pentru contempla ia a asea, a lucrurilor dup fire, a fost necesar o rug ciune curat , duhovniceasc , lipsit de orice gînd sau figur , sau culoare, sau lumin , sau foc (cartea întîi, cap. 2, text grec, p. 11, col. 2), pentru contempla ia a opta, a lui Dumnezeu, trebuie o a doua rug ciune curat , proprie contemplativului. Ba e o rug ciune în care mintea e r - pit de dorul lui Dumnezeu, uitînd de toate din lume i de sine îns i (cartea întîi, cap. 18, text grec, p. 37, col. 1).

Distinc ia aceasta între dou rug ciuni curate e iar i un element original al lui Petru Damaschin, care completeaz fericit treptele urcu ului duhovnicesc. Din scrisul dinainte de el r mînea impresia c rug ciunea curat e numai cea imediat dinaintea r pirii min ii în Dumnezeu.

Aceste eforturi necesare urcu ului duhovnicesc al omului le orînduie te Petru Damaschin într-un întreg, în fiecare dintre cele dou c r i în alt mod. În cartea întîi, dup o introducere rezumativ , totul se grupeaz în jurul celor apte fapte trupe ti, al celor opt fapte suflete ti (Fericirile) i al celor opt contempla ii, la care se adaug cele patru virtu i cardinale (cap. 2—21). În ea se mai arat anumite condi ii pentru buna împlinire a faptelor amintite i se mai revine asupra unora din ele, atr gîndu-se aten ia i asupra piedicilor i pericolelor ce pîndesc pe om în acest urcu .

În cartea a doua se descrie acest urcu , prin virtutele a c ror succesiune e împrumutat de la Sfîntul Maxim M rturisorul, prin nuan area altor cîteva din acelea (cap. 1—16), cu ad ugarea celor cardinale (cap. 17—20) i a roadelor Duhului Sfînt ce apar pe culmile vie ii duhovnice ti (cap. 21—24).

Dac în prima carte schema aceasta a virtu ilor e copleit de cele trei categorii de fapte amintite, în cartea a doua, aceste feluri de fapte e copleit de schema virtu ilor. De aci se vede c cele dou c r i nu sînt numai «dou maniere de a trata în mod diferit acela i subiect»⁵⁶, ci prima carte expune mai degrab metoda prin care se poate realiza urcu ul, ar tat în virtutele succesive din cartea a doua.

56. A a spune J. Gouillard, *art. cit.*, p. 266.

R mâne s mai d m, în afar de cele de pîn acum, cîteva mostre din ceea ce, dup cît tim, constituie originalitatea de gîndire a Cuviosului Petru Damaschin, analizarea virtuilor și a st rilor duhovnice ti. Remarc m defini ia celui nep timitor ca cel ce are «în loc de suflet pe Duhul Sfînt» (cartea a doua, cap. 14, text grec, p. 92, col. 2). o caracterizare lapidar a unei st ri în care psihicul a fost zdrobit, transformat cu totul de Duhul. De remarcat este defini ia ce o d adev ratei cuno tin e, introducînd i în acest domeniu smerenia ce trebuie s caracterizeze în înv tura ortodox via a duhovniceasc în ansamblul ei. Cuno tin a nu e cea care e dobîndit în lupta pentru cuno tin ca atare. Cuno tin a aceasta e de la diavol, întrucît are ca premiz o încredere trufa a credinciosului în puterile lui. Cuno tin a de la Dumnezeu, cuno tin a adev rat , e cea care vine cre tinului, f r s o caute în calitate de cuno tin , ci prin str duin a dup smerenie. De aceea cuno tin a adev rat nu vine curînd. i cînd vine, omul caut s o îndep rteze de la sine «prin mîna smereniei», continuînd s se socoteasc un ne tiutor (cartea a doua, cap. 24, text grec, p. 106).

În leg tur cu aceasta st i observa ia c omul credincios nu trebuie s se gr beasc în a decide singur ceea ce e bun i ceea ce e r u, ci s întrebe un pov uitor, iar cînd nu are, s a tepte cu r bdare pîn îi va opti Dumnezeu ce e bine i ce nu e bine în forma unei experien e tainice. Dar i dup aceea s continue a verifica prin r bdare r spusul primit, c ci binele e ceea ce se arat statornic ca bine, prin aceea c a devenit o calitate a celui ce s-a str duit timp îndelungat s devin bun. Avem aci o aplica ie la via a personal a defîniei binelui ca ceea ce apare mereu ca bine, asupra c ruia st ruie atît de mult Sfîntul Grigorie de Nisa.

Gouillard declarînd c Petru Damaschin nef cînd decît s rezume pe marii contemplativi ai R s ritului, «nu inventez i nu prepar nimic» i de aceea nu produce o impresie prea vie, îi recunoa te meritul echilibrului, al modera iei, al no iunii m surate a contempla iei, al bunului sim , al aver siunii pentru fenomenele extraordinare⁵⁷. Prin aceast caracterizare, Gouillard ar vrea s -l opun Sfîntului Simion Noul

57. *Art. cit.*, p. 278.

Teolog și Sfântului Grigorie Palama. În acest sens ar vrea el să interpreteze și preuirea lui Petru Damaschin pentru «calea împărătească», sau «mijlocie» între extreme.

Dar, definiția dată de Petru Damaschin virtuților ca mijlocii între extreme, nu înseamnă o mulțumire cu realizarea moderată a virtuților, ci, precum a remarcat N. Hartmann, necesitatea ca omul credincios să găsească just virtutea, între extremele ce par virtute și apoi pe calea aceasta să se urce cât mai sus⁵⁸.

De fapt, Petru Damaschin se dovedește, prin analizele lui subtile, un om care a făcut experiența celor mai ridicată trepte ale vieții duhovnicești, care sînt numai subiri, fine, bucurie superioară și lumină. Dacă bucuria aceasta nu este exprimată în vocabularul entuziast al Sfântului Simion Noul Teolog, sau în acela dominat de lumină al Sfântului Grigorie Palama, aceasta nu înseamnă că nu le-a trăit. Dar el vrea să fie, în această carte, în același timp, un pedagog pentru cei ce n-au ajuns la aceste trepte culminante.

58. *Ethik*, Berlin, 1926, p. 401. Dar iată cum identifică Petru Damaschin însuși calea împărătească sau cea de mijloc cu drumul cel mai scurt spre culmile vieții duhovnicești: «De aceea cel ce vrea să străbată un drum scurt spre Hristos, adică neprihănită și cunoscătoare și să ajungă cu bucurie la desvîrșire, să nu se abată prin alte părți, adică la dreapta sau la stînga, ci în toată preuirea lui să pășească cu sîrguință pe calea împărătească» (*Introducere*, text grecesc, p. 10, col. 1). Mai observăm că deși Petru Damaschin definește într-un loc calea împărătească cu cuvintele lui Ioan Scărarul, ca: «Liniște cu unul sau doi», adică nici ca petrecere în mulțime, nici ca preuire în singurătate totală (*Introducere*, text grecesc, p. 9, col. 2, p. 10, col. 1; Ioan Scărarul, *Scara*, P. G. LXXXVIII, col. 641 D, cf. *Scolis* 29, col. 654), totuși, lărgite în mod original noțiunea acesteia, opunînd-o nu numai dreptei și stîngii, ci și lui sus, jos, în untru, în afară. Un istoric interesant al noțiunii celei împărătești, a făcut Frederic Tailliez S. I., *Les valeurs d'un terme mystique et le prix de son histoire littéraire*. *Orientalia Christiana Periodica*, Roma, 1947, vol. XIII, nr. 1—II, p. 293—354.

CARTEA ÎNTÎI

Început cu Dumnezeu despre tema c r ii cuviosului i de Dumnezeu purt torului p rintelui nostru Petru Damaschin

Învrednicindu-m , eu tic losul, dup har, de multe i mari daruri de la Dumnezeu i nef cînd niciodat vreun bine, m-am temut ca nu cumva din lene i nep sare s uit de aceste a a de mari daruri i binefaceri ale lui Dumnezeu i de gre elile mele i s nu-mi ar t recuno tin a i mul umirea fa de Binef c torul. De aceea, am scris aceast lucrare de aducere-aminte spre mustra rea tic losului meu suflet. i toate scrierile, vie ile i cuvintele Sfin ilor P rin i care le-am întîlnit, le-am însemnat cu numele, ca s -mi fie spre amintirea cuvintelor lor, fie m car în parte, dat fiind c nu am nici o carte a mea, nici n-am avut, ci le-am primit de la iubitorii de Hristos, ca i toate cele de trebuin trupului, pentru dragostea lui Dumnezeu.

Deci, citindu-le pe acestea cu toat aten ia, le-am dat iar i celor ale c rora sînt. vorba de c r ile vechi i noi, adic de istoria veche⁵⁹, de Psaltire, de cele patru ale împ ra ilor, de cele ase ale În elepciunii, de Prooroci, de Paralipomene, de Faptele Apostolilor, de Sfintele Evanghelii i de tîlcuirile tuturor celor spuse, de toate

59. C r ile lui Moise.

cele ale P rin ilor i înv torilor celor mari : Dionisie, Atanasie, Vasilie, Teologul, Gur de Aur, Grigore al Nissei, Antonie, Macarie, Nil, Efrem, Isaac, Marcu, Damaschin, Sc rarul, Maxim, Dorotei, Filimon i de vie ile i cuvintele tuturor sfin ilor.

Învrednicindu-m , eu nevrednicul, de cercetarea tuturor, cu toat libertatea i sîrguin a, am c utat s aflu începutul mîntuirii omului i al pierz rii lui ; i de mîntuie te orice îndeletnicire sau ocupa ie, ori nu ; i ce caut to i ; i cum au binepl cut lui Dumnezeu cei vechi i cei noi, în bog ie i lips , în mijlocul multor p c to i i în pustie, în c s torie i în feciorie. C ci simplu gr ind, în tot locul i în toat îndeletnicirea afl m via a i moartea i pierzarea. Ba nu numai atît, ci i între monahi afl m st ri deosebite, anume supunerea trupului i sufletului P rintelui, lini tea ce cur e te sufletul, sf tuierea duhovniceasc în schimbul ascult rii, egumenie i arhierie. i în toate afl m pe unii mîntuindu-se i pe al ii pierzîndu-se.

i nu numai de aceasta m-am mirat, ci i de îngerul de odinioar din cer, care, aflîndu-se în fire nematerial , întru în elepciune i întru toat virtutea, a devenit deodată diavol, întuneric i ne tiin , începutul i sfîr itul a toat r utatea i viclenia. Apoi de Adam, care fiind împodobit cu atîta cinste i cu gustarea bun t ilor, cu prietenia lui Dumnezeu, cu în elepciune i cu virtute, singur în rai împreun cu Eva, a ajuns deodată exilat, p tima i muritor, lucrînd cu osteneal , întru sudoare i necaz mult ; de Cain i Abel, fra ii cei din el, singuri în tot p mîntul, cum i-a biruit pizma, viclenia, care a n scut uciderea, blestemul i tremurarea. Pe urm de cei din ei, pentru care, din pricina mul imii gre elilor lor a venit potopul. i de cei pe care Dumnezeu, din iubirea de oameni, i-a mîntuit în corabie, dar dintre care unul a fost blestemat, anume Hanaan, fiul lui Ham, care a p c tuit ; c ci ca s nu r stoarne binecuvîntarea lui

Dumnezeu, dreptul Noe a blestemat pe fiul, în locul tatălui. După aceea, de cei de la turn, de Sodomiți, de Israeliti, de Solomon, de Niniviteni, de Ghiezi, de Iuda și de toți cei aflați în cele bune, dar întorși spre răutate.

Și cum, Dumnezeu, fiind foarte mult milostiv Prea Bunul Dumnezeu, a îngăduit să vină multe și felurite încercări și necazuri peste lume. Pe unele dintre acestea le-a voit, din îngăduință, sau ca pe niște osteneli ale pocăinței, cum sînt foamea, setea, plînsul, lipsa celor de trebuință, înfrînarea de la cele dulci, veștejirile trupului întru nevoință, vegherile, ostenelile, durerile, lacrimile multe și amare, suspinele, frica morții, a cercetării, a dăruirii socotelilor, a slăbăvirii în iad cu dracii, ziua înfricoșată a judecării, rușinea viitoare în fața întregii zidiri, tremurarea, musturarea amară pentru fapte, cuvinte și gânduri, amenințarea, urgia, chinurile veșnice și de multe feluri, plîngerea fără folos, lacrimile neîncetate, întunericul neluminat, frica, durerea, căderea, întristarea, strîmtorarea și sufocarea sufletului în veacul de acum și în cel viitor, scufundările și primejdiile din lume, bolile prea felurite, fulgerele, tunetele, grindina, cutremurele, înfometările, înecările, morțile fără de vreme, și simplu vorbind, toate întâmplările dureroase ce ne vin fără de voie din îngăduință. Pe altele nu le-a voit Dumnezeu, ci noi și dracii, cum sînt luptele, patimile, pecatele de multe feluri, ale căror nume le trecem cu vederea, de la necuminenție, pînă la deznădejde, și pînă la desvîrit pierzanie, asaltul dracilor, războaiele, tirania patimilor, părăsirea, tulburările, schimbările vieții, mîniile, uneltirile, tot necazul pe care ni-l aducem cu voia nouă în inimă și unii altora, fără să vrea Dumnezeu.

Și iarăși, cum s-au mîntuit mulți, în mijlocul atîtor rele, neputîndu-i împiedica nimic; și cum s-au pierdut mulți, fără să vrea Dumnezeu.

Toate acestea și altele mai multe, învățându-le cu osteneală din dumnezeieștile Scripturi, m-am simțit zdrobit în suflet și vărsându-mă ca o apă, adeseori am ajuns să nu mai știu ce să fac; și cu toate acestea nu am înțeles mult în simțirea celor spuse. Căci dacă le-a fi înțeles, nu ar fi putut să se zăbovească în viața aceasta, plină de răutate și de neascultare față de Dumnezeu, în care s-au născut toate necazurile în veacul de acum și în cel viitor.

Dar, totuși, dobândind prin har dorul după cele curate, am aflat de la Sfinții Părinți deosebirile lor. Așa că, începutul a tot binele este cunoștința naturală dată de la Dumnezeu, fie din Scripturi, prin oameni, fie prin îngeri, fie prin ceea ce se dă în dumnezeiescul Botez spre păzirea a tot sufletul, care se numește conștiință și amintire a dumnezeieștilor porunci ale lui Hristos, prin care se păstrează harul Sfântului Duh în cel botezat, dacă vrea să se păzească pe ele.

După cunoștință, e alegerea omului, iar aceasta este începutul mântuirii. Ea constă în aceea că omul porsește voiele și cugetările sale și împlinește cugetările și voiele lui Dumnezeu. Și de vă putea să le faceți acestea, nu se va afla în toată zidirea lucrului sau îndeletnicire sau loc să-l poată împiedica să se facă așa cum a voit Dumnezeu la început să fie, după chipul și asemănarea Lui și, prin străduință, Dumnezeu după har, nepătimitor, drept, bun și înțelept, fie în bogăție, fie în sărăcie, fie în feciorie, fie în căsătorie, fie la conducere și întru libertate, fie întru supunere și robie, și, simplu vorbind, în orice vreme, loc și lucru. De aceea se găsesc mulți drepți și înainte de Lege și în vremea Legii și în vremea harului, pentru că au iubit mai mult cunoștința lui Dumnezeu și voia Lui decât cugetările și voiele proprii. Și iarăși, în acele și timpuri și îndeletniciri, găsim pe mulți care s-au pierdut, pentru că au iubit mai mult

cugetările și voiele lor, decât pe ale lui Dumnezeu. Dar despre acestea mai târziu.

Apoi locurile și ocupațiile se deosebesc între ele, și omul trebuie să cunoască deosebirile lor, fie prin smerita cugetare dată de Dumnezeu, fie prin întrebarea celor ce au darurile deosebirii. Căci fără aceasta, nu sînt bune cele ce se fac, chiar dacă necunoscînd aceasta ni se pare că sînt bune⁶⁰. Dar prin deosebire, aflînd despre puterea sa spre ce lucrare vrea să poartă începe a bineplăcea lui Dumnezeu. Dar cum s-a spus, în toate trebuie să te gîduiești voiele sale, ca să ajungi la scopul lui Dumnezeu, sau să împrăiezi îndeletnicirea pe care o vrea Dumnezeu. Iar de nu face așa, nu poate să se mîntuiască prin nimic. Pentru că din neascultarea lui Adam, crescînd toată pînă și prin obișnuirea cu patimile, nu vom binele cu bucurie, nici nu împrăim voia lui Dumnezeu, ci iubim mai vîrtos patimile și rătăcirile, iar cele bune nu le vom deloc, decât siliți de frica muncilor. Și numai cei ce primesc cuvîntul cu credință și cu hotărîre. Iar ceilalți nici așa nu le vom; ci neluînd în seamă necazurile vieții și muncile viitoare, slujim patimilor cu tot sufletul. Dar unii nesimind nici amărăciunea acestora săvîrșesc siliți și fără voie ostenele virtuților.

Astfel ni s-au făcut din neștiință cele vrednice de ură, vrednice de dorit. Căci precum cei bolnavi au nevoie de tineri și de arderi pentru sănătatea pe care au pierdut-o, așa avem și noi nevoie de încercări și de ostenele pocînsei și de frica morții și a muncilor, ca

60. După Sfîntul Grigore de Nisă și Sfîntul Maxim Marturisitorul, gustarea din pomul cunoștinței binelui și răului a adus omului o considerare a răului ca bine, o mascare a răului în bine. Fenomenul acesta se produce uneori cu voia omului, ispitit de plăcere. Dar el înseamnă adeseori și o neputință noastră de a deosebi între bine și rău. Starea aceasta devenit permanentă și extremă e proprie demonilor. Astfel discriminarea între bine și rău este semnul ieșirii din păcat și ea e un dar al lui Dumnezeu. Dar ea e condiționată de hotărîrea noastră de a trăi după voia lui Dumnezeu, condiționată de un act de voință, de o orientare nouă, totală.

să ne redobândim vechea sănătate a sufletului și să lepădăm boala pe care necuminența ne-a pricinuit-o. Ba pe cât de mult osteneală, de voie și fără de voie, ne dăruiește Doctorul sufletelor, pe atât de mult trebuie să-I mulțumim iubirii Lui de oameni și să o primim pe aceasta cu bucurie. Căci a înmulțit cele dureroase, ca să ne facă bine, cu voia noastră, prin pocăință și fără voia noastră, prin încercări și chinuri. Pentru că, cei ce voiesc să se ostenească de bună voie, să se izbăvească de muncile viitoare, dar poate că și de cele de față. Iar cei ce se vor vindeca măcar prin chinuri și prin felurite încercări, să se împărtășească de harul doctorului. Iar cei cărora le place boala și rămân în ea, își pricinuesc după merit chinuri veșnice, asemănându-se dracilor și vor gusta cu dreptate împreună cu aceia chinurile veșnice și gâtite dracilor, întrucât au fost nerecunoscători împreună cu aceia fașă de Binefacătorul.

Pentru că nu toți primim binefacerile la fel. Căci unii primind focul Domnului sau cuvântul Lui, prin lucrare, se fac la inimă mai moi ca ceara, iar alții prin nelucrare neartă mai întăriți ca lutul și cu totul împietriți⁶¹. Și dacă nu-l primim la fel, nu șilete pe cineva dintre noi. Căci, precum soarele trimite razele peste tot și luminează toată lumea și cel ce vrea să-l vadă e văzut de el, iar cel ce nu vrea să-l vadă nu e silit de el, și nimeni nu e cauza lipșirii de lumină, dacă Dumnezeu însuși a făcut soarele și ochiul, decât omul care are stăpânirea (peste ochi), așa și aici, Dumnezeu trimite tuturor razele cunoștinței, iar după cunoștință a dat și credința ca ochi. Iar cel ce vrea să primească prin credință cunoștința sigură, pazește prin fapte amintirea

61. Cunoștința primită numai teoretic și nepusă în lucrare, lasă sufletul învîrtit. Numai cunoștința pusă în lucrare preschimbă sufletul întreg și-l modelează după voiele lui Dumnezeu.

ei⁶². În acestuia îi dă Dumnezeu mare răvnă, cunoștința și puterea. Căci prin cunoștința naturală se naște răvna, în cel ce o alege pe ea și din răvnă puterea de a lucra; și prin lucrare se părăsește amintirea; și din amintire se naște o mai mare lucrare; și din aceasta o mai mare cunoștință; și din aceasta, numită cuminerie, se naște înfrînarea patimilor și răbdarea împlinirii lucrurilor dureroase; iar din acestea petrecerea cea după Dumnezeu și cunoștința darurilor lui Dumnezeu și a grăielor proprii; și din acestea recunoștința, prin care se naște frica de Dumnezeu, din care vine porunca, adică plînsul, blîndețea, smerita cugetare; din acestea se naște puterea de a deosebi; și din aceasta strădania sau puterea de a putea prevedea grăiele viitoare și de a le înalța din vreme, prin curaj și minime, datorită experienței și amintirii celor de mai înainte, și a celor prezente, și a celor săvîrșite din neapăsare de seamă; și din acestea neajăsurile; iar din acestea neîmpătimirea și dragostea desăvîrșită.

Atunci unul ca acesta nu mai vrea nicidecum ceva deosebit de voia lui Dumnezeu, căci prin secretele bucuriei și viața aceasta vremelnică pentru dragostea lui Dumnezeu și a aproapelui, prin înțelepciune și prin siluirea Duhului Sfînt și prin înfiere, pentru faptul că s-a răstignit și s-a îngropat, și a înviat și s-a înălțat împreună cu Hristos în chip duhovnicesc prin imitarea Lui, sau prin purtarea în lume; și simplu vorbind, devine Dumnezeu după har, luînd arvuna fericirii de acolo, cum zice Teologul, în Cuvîntul despre cele opt gînduri, fiind cîndu-se nepătimitor, drept, bun și înțelept, avînd pe Dumnezeu în sine, cum a zis Hristos, prin porunca po-

62. Amintirea poruncilor lui Dumnezeu se părăsește prin neconținută împlinire a lor. Petru Damaschin insistă asupra rolului faptelor, atît ca factor de modelare a omului, cît și ca mijloc de amintire a îndatoririlor celor bune.

Amintirea e reflexul în minte al urmei luate de activitate în ființa omului.

runcilor Lui după rînd, de la cea dintîi și pînă la cea din urmă, despre ceea ce vom vorbi după acestea, arătînd cum trebuie să se săvîrșească lucrarea poruncilor.

Dar fiindcă s-a vorbit despre cunoștința virtutilor, vom vorbi și despre patimi⁶³. Cunoștința vine ca soarele și nebunul își închide cu voie ochii sau libera alege, prin puțină credință, sau lene, și îndată trimite cunoștința în cămara uitării, prin nelucrarea care vine din trăind via. Căci din neînțelepciune vine trăind via, din aceasta nelucrarea, și prin aceasta uitarea. Iar din uitare vine iubirea de sine, sau iubirea voilor și cugeturilor proprii, care se mai zice și iubire de plăceri și iubire de slavă. Din acestea se naște iubirea de argint, rădăcina tuturor relelor, și prin ea vine împărțirea în cele ale vieții, din care se naște totală necunoștința a darurilor lui Dumnezeu și a proprietăților proprii. Iar din aceasta slăbirea celorlalte patimi, adică ale celor opt cîpetenii ale lor: a lăcomiei pînțecelui, din care vine curvia; din acestea iubirea de argint, din care se naște mînia, cînd cineva nu dobîndește lucrul dorit, sau nu-și împlinește voia sa; din ea vine înfrîntarea, prin care se naște neputința; apoi slava de artă din care vine mîndria. Din acestea opt⁶⁴ vine toată răutatea, patima și păcatul, prin care cel care e covîrșit de ele ajunge la deznădejde, la pierzanie totală, la căderea de la Dumnezeu și la asemănarea cu dracii, precum s-a mai spus.

Fiecare stă la mijlocul acestor două căi, adică a dreptății și a păcatului; și alege pe care-o vrea și pe aceasta înaintează și primindu-l pe el această cale

63. Aci începe în ms. 1935 un alt capitol, cu titlul: «Pentru patimi prea ales arătate», (f. 9 r). La fel în ms. 1922 (f. 269 r), care începe scrierea lui Petru Damaschin la f. 265 r.

64. Aceeași înlănuire a gândurilor răute, ca la Sf. Ioan Casian (*Despre cele opt gânduri ale răuteții*), în *Filocalia*, I, ed. II, Sibiu 1947, p. 97—124. Petru Damaschin atribuie scrierea despre ele lui Grigorie de Nazianz.

îi cei ce-l cîntăzesc pe ea, fie îngerî, fie oameni ai lui Dumnezeu, fie draci î oameni rîi, îl duc pînă la capitul ei, chiar dacî nu vrea. Cei buni îl duc la Dumnezeu î la împîria cerurilor ; iar cei pîcîtoî, la diavolul î la munca veînică . î nimeni nu este pricinuitorul pierzaniei sale, decît voia sa. Iar al mîntuirii este Dumnezeu, care a dîruit dupî existenîa existenîa fericitî, cunoștinîa î puterea, pe care nu le poate avea omul î afarî de harul lui Dumnezeu. Nici diavolul nu poate ceva spre pierzania omului, de pildî sîi sîdeascî o hotîrîre potrivnică , sau neputină , sau neîtiințî fîr voie, sau altceva, ca sî șîleascî pe om, cî îî strecoarî numai amintirea rîului. Deci cel ce lucreazî binele trebuie sî -I mulumeascî lui Dumnezeu, ca Celui ce ne-a dîruit toate dupî existenîa . Iar cel ce alege î face cele potrivnice, sî se îîvinoveascî numai pe sine, pentru cî nimeni nu-l poate trage cu sila, odată ce Dumnezeu l-a fîcut liber, ca sî se facî vrednic de laudî înaîntea Lui, vî zîndu-l cî alege binele de bun voie î nu din necesitatea firii, cum se îîmpîrtîesc de bine cele necuvîntîtoare î neînsușite, cî cum se cuvîne unei ființîe rîionale, cum l-a cîstit Dumnezeu sî fie. Dar noi alegem de bun voie î prin socotinî proprie sî facem rîul, îînvîîndî aceasta de la nîscocitorul pîcatului. Nu ne șîlește Dumnezeu, Cel prisositor de bun, (la bine), ca nu cumva sîli î fiîndî î neascultînd, mai mare osîîndî sî avem. Nici nu ia de la noi libertatea pe care ne-a dîruit-o cu bun tate.

Dar cel care vrea sî facî binele, sî cearî prin rugîciune de la Dumnezeu î îîndatî î se dî lui cunoștinîa î putere, ca sî se arate cî harul î se trîmite cu dreptate de la Dumnezeu. Cî cîni s-ar putea dîrui î fîrî rugîciune, ca î dupî rugîciune. Dar precum nu are laudî cel ce primește aerul ca sî trîiascî, tîînd cî fîrî el nu poate trîi, cî mai vîrtos e dator sî mulumeascî Celui ce l-a fîcut î i-a dat nîrile prin care-l primește, î sî

n tatea, ca s -l primeasc , a a i noi sîntem datori mai vîrtos s mul umim lui Dumnezeu c a f cut i rug - ciunea i cuno tin a, i puterea i virtu ile i pe noi i toate cele din jurul nostru, dup har. Ba nu numai atît, ci nu înceteaz s caute orice mijloc ca s biruiasc r u - tatea noastr , a vr jma ilor i a dracilor.

C ci⁶⁵ i diavolul, pierzînd cuno tin a lui Dumne - zeu prin nerecuno tin i mîndrie, a ajuns cu necesi - tate ne tiutor. De aceea nu poate ti de la sine ce s fac , ci vede pe Dumnezeu ce face ca s ne mîntuiasc i din aceasta înva viclenia i se sile te s fac cele asem n toare spre pierzania noastr ⁶⁶.

Deoarece ur te pe Dumnezeu i nu poate s se r zboiasc cu El, se r zboie te cu noi, care sîntem dup chipul Lui, închipuindu- i c prin aceasta înfrînge pe Dumnezeu. Iar pe noi ne afl ascult ori de voia lui, cum zice Gur de Aur : «C ci v zînd c Dumnezeu a f cut pe va spre ajutorul lui Adam, a f cut-o diavolul ajut toare în neascultare i c dere. A dat Dumnezeu porunc , ca p zind-o Adam, s - i p zeasc amin - tirea unor a a de mari daruri i s mul umeasc pentru ele Binef c torului. Iar diavolul a f cut ca porunca în - s i s fie pricin de neascultare i de moarte. i a ri - dicat împotriva Proorocilor, prooroci mincino i ; împo - triva Apostolilor, apostoli mincino i ; împotriva Le - gii, f r delegea ; împotriva virtu ii, p catele ; împotriva poruncilor, c lc rile ; împotriva a toat dreptatea, ere - ziile urîciunii». i iar i, v zînd pe Hristos c se coboar pentru bun tatea cea mai deplin la sfin ii ucenici i la cuvio ii P rin i, ar tîndu-se fie prin Sine, fie prin îngerii, fie pe alt cale negr it , precum a zis, a început i diavolul s arate unora am giri multe spre pierzanie. De aceea au scris P rin ii înzestra i cu darul deosebirii,

65. Ms. 1935 începe aci un alt capitol cu titlul: *Pentru me te ugirea diavolului cea mult împletit* (f. 11 v).

66. De acest imitare pervers a lui Dumnezeu de c tre Mefistofel vorbe te i Goethe în Faust.

cu nu trebuie primite unele ca acestea. Căci acela se silește să am găsească în privința aceasta, fie prin niscai chipuri, fie prin vreo lumină, fie prin foc, fie prin altă mișcare, în vremea somnului, sau în chip sensibil. Iar de primim acestea, facem mintea că, din închipuirea proprie și din neștiința cea mai de pe urmă, să-și zugrăvească niscai figuri sau culori, ca să creadă că este vreo artă a lui Dumnezeu sau vreun înger. Ba adeseori arată în vis, sau în chip sensibil și draci biruitori, zice-se, și încearcă, simplu gândind, orice mijloc pentru pierderea noastră, când ascultăm de el.

Dar diavolul face când acestea își pierde neajudeca, precum zice Sfântul Părinte, în vremea rugăciunii ne facem mintea fără formă, fără chip, fără culoare, neprimind nimic, fie că este lumină, fie foc, fie altceva, ci ne închidem cugetul cu toată puterea numai în cuvintele scrise. Căci cel ce se roagă numai cu gura, se roagă aerului, nu lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu ia seama la minte nu la gură. Deci oamenii «trebuie să se închine lui Dumnezeu în duh și în adevăr»⁶⁷; sau cum s-a spus: «Vreau să vorbesc cincisprezece cuvinte cu mintea mea, decât zeci de mii cu limba»⁶⁸. Deci, descurajându-se diavolul de toate acestea, ne aduce gând de deznădejde, optându-ne că altele erau vremurile acelea și alții oamenii în care a arătat Dumnezeu acele lucruri minunate ca să creadă; că acum nu e vremea în care să trebuiască să ne ostenim în felul acesta. Iată, creștinii sîntem cu toții în purtăm botezul. Cel ce a crezut, zice, și s-a botezat, mîntuiește-se⁶⁹. Deci ce ne mai trebuie?

Dar de vom crede acestora și de vom rămînea a, vom fi cu totul pustii, avînd numai nume de creștinii, neștiind că cel ce a crezut și s-a botezat, e dator să pzească toate poruncile lui Hristos, și când le va împlini pe toate să zică: «slugă nevrednic sînt». Căci a

67. Ioan IV, 24.

68. I Cor. XIV, 19.

69. Marcu XVI, 16.

zis Domnul c tre Apostoli : «Înv îndu-i pe ei s p zeas- c toate cîte v-am poruncit vou »⁷⁰. Pentru c tot cel ce se boteaz , se leap d zicînd : «M lep d de satana i de toate lucrurile lui i m unesc cu Hristos i cu toate lucrurile Lui». Dar unde este lep darea noastr , dac nu p r sim toat patima i tot p catul pe care-l vrea diavolul, mai bine-zis dac nu le urîm din suflet i dac nu iubim pe Hristos prin p zirea poruncilor Lui? i cum vom p zi poruncile Lui, dac nu vom t g dui toat voia i toat cugetarea noastr ? Iar voile i cuget rile de lep dat pot fi socotite acelea care se împotrivesc poruncii lui Dumnezeu⁷¹. Fiindc adesea sînt unii care, fie prin constitu ie, fie din obi nuin iubesc binele în unele lucruri i ur sc r ul. De asemenea sînt unele cuget ri bune, avînd m rturie i de la dumneze- ie tile Scripturi. Dar au lips i ele de o dreapt socoteal din partea celor încerca i. Fiindc f r această dreapt socoteal nici cele socotite bune nu sînt bune, fie pentru c le împlinim cînd nu e vremea lor, sau f r trebuin , sau f r vrednicie, sau cugetînd f r cu- no tin cele spuse.

C ci nu numai în leg tur cu Scriptura, ci i cu oricare întrebare ce se nimere te, dac nu sînt cu luare- aminte amîndoi, i cel întreat i cel ce întreab , se în- dep rteaz de în elesul adev rat i se alege cu o pagub nu mic . De fapt i eu am p it adeseori c , întrebînd sau fiind întreat, cînd am în eles cum trebuie un cu- vînt, m-am mirat pe urm cum cuvintele sînt la fel, dar în elesurile sînt departe unul de altul. A a i în toate celelalte, avem lips de discern mînt, ca s afl m cum trebuie s facem ca s împlinim voile lui Dumnezeu⁷². Fiindc El cunoa te firea noastr întocmai, ca F c tor

70. Matei XXVIII, 19.

71. Ms. 1935, titlu nou : *Pentru cum c bine este a întrea si cu so- coteala a face toate.*

72. Cuvintele ascund în ele multe în elesuri ; depinde de situa ie, care în eles e indicat prin cuvînt i deci care trebuie sesizat.

al tuturor, și a avut în vedere folosul nostru și a rînduit nu lucruri străine de firea noastră, ci cele proprii ale ei. Afară de cazul cînd unii vor să ajungă de bunăvoie la desvîrșire, urcînd spre El mai presus de fire, fie prin feciorie, fie prin neavere, fie prin smerită cugetare.

Nu poate fi pus înșurub în rînd cu acestea și recunoștința, ci această e firească. Dar smerită cugetare e mai presus de fire, deoarece cel smerit se îndeletnicește cu toată virtutea și nefiind dator cu nimic, se face pe sine îndatorat și mai prejos de toți. Dar cel recunoscător, fiind dator, își mărturisește datoria. La fel cel ce face milostenie, miluiește-te din cele ce le are și nu este mai presus de fire, ca acela ce s-a lepdat de averie. Nici cel ce petrece în cîșnie, ca cel ce petrece în feciorie. Căci acesta este un dar mai presus de fire. De aceea, unul se măntuiește-te dac, printrînd voiele sale, împlinește-te pe ale lui Dumnezeu. Iar cel lalt va câștiga cununa răbdării și slava de la Dumnezeu, ca unul ce nu a prăsit numai cele oprite de legi, ci împreună cu ele, cu ajutorul lui Dumnezeu și firea sa, iubind pe Dumnezeu din tot sufletul și imitînd după putere nepătimirea Lui.

Dar fiindcă sîntem în neștiință, nu numai de noi înșine și de cele făcute de noi, ci și de scopul lor, și de ceea ce se caută prin toate, de aceea ni se par dumnezeieștile Scripturi și cuvintele sfinților, adică ale bătrînilor vechi, ale prorocilor, ale drepților și ale sfinților Purini celor noi, că nu congluiesc. Ni se pare că vrînd aceștia să se măntuiească, nu congluiesc întregul. Dar aceasta nu este adevărat. Să vedem, de aceea, prin puține cuvinte, din firea lucrurilor, cum orice om, dac vrea să se măntuiească, nimeni nu-l poate împiedica, nici vremea, nici locul, nici îndeletnicirea. Numai să nu se folosească de un lucru pe care vrea să-l facă, împotriva firii lui, și să-și îndrepte orice cugetare cu drept socoteală, după scopul dumnezeiesc. Fiindcă nu cele ce se fac sînt de trebuință, ci gîndul prin care

se fac. Nici nu p c tuim f r de voie, dac nu consimim mai înainte de bun voie cu gândul i nu c dem în robie. Atunci acela duce pe cel luat în prinsoare, chiar f r voie, la p cat. La fel gre elile f cute întru ne tiin , vin din cele întru cuno tin . C ci dac nu se îmbat cineva, fie de vin, fie de poft , nu ajunge la ne tiin . Iar de la îmb tare începe s se întunece mintea i de aici vine c derea. Iar de la aceasta, moartea. A adar moartea nu a venit în chip ne tiut, ci îmb tarea întru cuno tin a adus moartea întru ne tiin ⁷³. i de multe ori poate afla cineva, mai ales în gânduri, c din cele de bun voie c dem în cele f r de voie i de la cele în cuno tin , la cele dintru ne tiin . Iar fiindc cele din tîi ne par u oare i dulci, de aceea venim la cele de al doilea, f r de voie i în ne tire. C ci dac am fi voit s p zim poruncile de la început i s r mînem cum am fost boteza i, nu am fi venit la acestea i n-am fi avut nevoie de ostenele i durerile poc in ei.

Totu i, dac vrem, harul cel de al doilea al lui Dumnezeu, sau poc in a, poate s ne ridice iar i la frumuse ea str veche. Dar dac nu avem grij nici de aceasta, vom merge neap rat, ca i dracii care nu se poc iesc, la muncile ve nice, împreun cu ei, mai mult vrînd decît nevrînd. Dumnezeu nu ne-a zidit spre mînie, ci spre fericire, ca s ne bucur m de bun t ile Lui i s ne ar t m cu mul umire i cu recuno tin fa de Binef c tor. Dar negrija noastr în a cunoa te darurile Sale ne-a adus la trînd vie. Iar aceasta ne-a dat pe mîna uit rii, de la care a împ r it peste noi ne tiin a.

Iar cînd vrem s punem începutul, ca s ne întoarcem de unde am c zut, avem nevoie de mult osteneal , fiindc nu vrem s p r sim voile noastre, ci socotim c împreun cu ale lui Dumnezeu le putem îm-

73. vorba sau de o fals tiin , sau de orgoliu, care uit de marginea tiin ei dobîndite. Prin amîndou se pierde sim ul realit ii, se ajunge în tiin a periculoas .

plini și pe ale noastre. Aceasta însă este cu neputință. Căci însuși Domnul a zis: «Nu fac voia Mea, ci a Tatălui care M-a trimis»⁷⁴, cu toate că una este voia Tatălui, a Fiului și a Duhului, precum una este ființa nedespărțită. Dar pentru noi a zis acestea, și despre voia trupului. Căci dacă nu e copleșit trupul și nu ajunge întreg omul purtat de Duhul lui Dumnezeu, nu face voia lui Dumnezeu decât cu sila. Dar când împărețarul Duhului în noi, atunci nu mai avem voia noastră, ci tot ce se face e voia lui Dumnezeu. Atunci dobândim pacea. Iar unii ca aceștia, fiii lui Dumnezeu se vor chema. Căci voiesc voia Tatălui, ca și Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu. Dar pe aceasta nu o poate afla cineva fără pizirea poruncilor, prin care vine tîrîrea oricărui plăceri sau voinței proprii și răbdarea oricărui dureri ce se ivesc din pricina aceasta. Căci din neînțelepciune se naște plăcerea și durerea, cum s-a zis, și din acestea tot pătul. Fiindcă cel fără de minte este iubitor de sine și nu poate fi iubitor de frați, nici de Dumnezeu. De asemenea nu poate avea înfrînarea de la plăceri, sau de la voiele care-i plac lui, nici răbdare în împlinirile dureroase. Că uneori împlinindu-și voia sa, crește în el plăcerea și mîndria, alteori, neputîndu-și-o împlini și fiind chinuit de durere din pricina aceasta, ajunge silit la înecarea și la descurajarea sufletului, care este arma gheenei.

Iar din cunoștință sau cuminenție se naște înfrînarea și răbdarea. Fiindcă cel în elept își stăpînește voia sa, și răbdă durerea pentru aceasta și socotindu-se pe sine nevrednic de cele dulci, se arată mulțumitor și recunoscător Binefăcătorului, temîndu-se că nu cumva, prin "multele bunătăți pe care și le-a dăruit lui Dumnezeu în veacul acesta, să se păgubească în cel viitor. Astfel, prin înfrînare, lucrează și celelalte virtuți. Iar so-

74. Ioan VI, 38.

cotindu-se pe sine datornic pentru toate și neavînd ceva cit de mic să întoarcă Binefăcătorului, socotește și virtuțile ca o și mai mare datorie. Căci și pe ele le primește și nu le dă. Ba chiar faptul că s-a învrednicit și mulțumească lui Dumnezeu, și că Dumnezeu primește mulțumirea lui, îl socotește o și mai mare datorie. Și pururea stă ruie în mulțumire, fiindcînd tot binele, și pururea se socotește pe sine și mai datornic, cugetînd cu smerenie, mai prejos de toți.

Veselindu-se astfel în Dumnezeu, Binefăcătorul său, și bucurîndu-se întru cutremur și venind la dragostea dumnezeiască ce nu cade, primește cu smerit cugetare împlinirile dureroase ca fiind vrednic de ele. Ba mai bine-zis, se socotește pe sine vrednic de și mai multe decît de cele cîte-i vin și se bucură că s-a învrednicit în veacul acesta să se necajească puțin, ca să primească urare de muncile multe pe care și le-a pregătit și în veacul viitor, și că prin aceasta și recunoaște neputința sa și nu se mîndrește. Iar fiindcă s-a învrednicit și cunoască acestea și să le rabde prin harul lui Dumnezeu, vine la dragostea dumnezeiască. Căci smerita cugetare este roada cunoștinței, iar cunoștința roada încercărilor.

Celui ce se cunoaște pe sine și se dă cunoștința tuturor. și cel ce se supune lui "Dumnezeu, supune și tot cugetul trupesc, iar după aceasta și se vor supune lui toate, cînd va împăra și smerenia în mîdularele sale"⁷⁵. Căci cel ce se cunoaște pe sine, cum zice Sfîntii Vasile și Grigore, că este la mijloc între mîreție și smerenie, ca cel ce are suflet în elegător și trup muritor și pînțesc⁷⁶, niciodată nu se înalță, nici nu deznădăjduiește,

75. Cel smerit e liber de toate și stă pînă te peste toate. Dar stă pînă te pentru că ele și se supun, întrucît nu sînt pericolitate în libertatea lor, nu pentru că vrea el să le stă pînăscă.

76. Sfîntul Grigorie de Nazianz consideră pe om «pînțesc și cerească, vremelnice și nemuritor, văzută și de mînt în eles, între mîrire și smerenie, aceeași duh și trup». *Cuvînt la Națerea Mîntuitorului*.

ci ru înându-se de partea mintal a sufletului⁷⁷, se întoarce de la toate cele de ruine, iar cunoscându-i neputin a sa, fuge de toată îngîmfarea. Cel ce-i cunoaște, a adar, neputin a sa din multele ispite și din patimile sufletești și trupești, a văzut puterea nesfîrșită a lui Dumnezeu, cum izbăvește pe cei smeriți, care strigă către El prin rugăciunile ruitoare din inimă.

Ca urmare, rugăciunea îi se face lui o desfășurare, fiindcă fără Dumnezeu nu poate să facă nimic. Și de teama de a nu cădea, el se străduiește să se lipească de Dumnezeu. Pe de altă parte se minunează, cugetînd cum l-a izbăvit Dumnezeu pe el din atîtea ispite și patimi și mulțumește celui ce poate să-l izbăvească. Iar deodată cu mulțumirea dobîndete dragostea și smerenia și nu cutează peste tot să judece pe cineva, fiindcă precum l-a ajutat Dumnezeu pe el, așa poate să ajute tuturor cînd vrea, cum zice Sfîntul Maxim; sau socotește că acela e în stare să lupte cu patimi multe și să biruiască, dar el este neputincios și de aceea l-a ajutat Dumnezeu degrab, ca să nu se piardă cu desvîr ire sufletul lui.

și altele multe cunoscînd, cel ce-i vede neputin a sa, rămîne nedoborît. Dar este cu neputin să ajungă cineva aici, dacă nu suportă multe ispite sufletești și trupești, și, susînut de puterea lui Dumnezeu prin răbdare, nu dobîndete experiență. Iar unul ca acesta nu îndrăznește peste tot să facă voia sa, fără să întrebe pe cei iscusiți, nici să se fixeze într-o cugetare. Fiindcă ce trebuință este să vrea să facă sau să cugete ceva, dacă nu o face pentru a trăi trupește și a se mîntui sufletește?

Iar dacă nu cunoaște cineva care voie și care cugetare trebuie să o purtase, să probeze tot lucrul și

77. Filozoful Max Scheller a explicat și el sentimentul de ruine al omului din faptul că fiind ființă înzestrată cu spirit se coboară în poftă trupească.

toat cugetarea, prin dep rtarea i înfrînarea de la ele, i s vad ce nemul umire îi aduc ; i dac , împlinindu-se, îi aduc pl cere, iar neîmplinindu-se, durere, s tie c sînt rele i c e dator s le dispre uiasc înainte de a z bovi în jurul lor i s se osteneasc a le birui cînd simte asaltul lor. Aceasta o zic despre tot lucrul i tot gîndul f r de care putem tr i trupe te i bine pl - cea lui Dumnezeu.

Fiindc obi nuin a învechindu-se cap t putere de fire. C ci fie c e obi nuin bun , fie c e rea, timpul o hr ne te, cum materiile hr nesc focul⁷⁸. De aceea datori sîntem s cuget m i s facem cu toat puterea binele, ca s vin deprinderea i obi nuin a s lucreze de la sine, f r osteneal , cele de toate zilele, precum P rin ii au biruit prin cele mici în cele mari. C ci numai cel ce nu se las convins ca s aib cele peste trebuin ale trupului, ci le leap d pe acestea, ca s mearg pe calea cea strîmt i plin de necazuri, nu va ajunge la iubirea de avere. C ci nu numai avu ia mult arat iubirea de avu ie, ci tot ce ine cineva cu împ timire sau f r trebuin , sau peste trebuin . Fiindc mul i dintre sfin ii mai vechi au avut mult avu ie, ca Avraam, Iov, David i mul i al ii, dar nu era în ei împ timire, ci aveau lucrurile ca ale lui Dumnezeu⁷⁹ i prin ele c u tau s plac mai mult Lui. Iar Domnul, fiind suprades vîr it (suprasuficient) i îns i în elepciunea, a t iat chiar r d cina. C ci a sf tuit pe cei ce urmeaz Lui, prin împlinirea celei mai înalte virtu i, ca nu numai bani i avu ii s nu aib , dar nici suflet, adic voie sau cugetare proprie. Aceasta tiind-o P rin ii, au fugit

78. «Gîndurile de nu le vom face cu trupul, cu vremea se pr p desc» (*Pateric*, Avva Pimen, XX). O analiz profund face Avva Dorotei în cuv. XI: «Pentru ca s t iem patimile degrab , pîn nu ne obi nuim cu ele».

79. A le avea ca ale lui Dumnezeu înseamn a fi liber fat de ele, a le avea ca i cum nu le ai, a te împ ca ca în orice clip Dumnezeu s dispun altfel de ele, decît a ti le l sa tie. «A fi» nu trebuie s se lase strîmtorat i împiedicat de «a avea».

de lume, ca de o piedică spre desvârșire. Dar nu numai de ea, ci și de voiele lor, căci nimeni dintre ei n-a făcut vreodată voia sa⁸⁰. Ci unii au petrecut în ascultare, spre a avea ca pe Hristos pe Părintele duhovnicesc, în loc de orice cugetare. Iar alții în pustie, prin fugă desvârșită de oameni, au avut pe Dumnezeu însuși dascăl, pentru care au primit sărabde și moartea de bunăvoie⁸¹.

Alții, în sfârșit, au intrat pe calea împărătească, adică s-au liniștit cu unul sau cu doi, avându-se unul pe altul ca sfătuitori buni, spre bunăplăcere a lui Dumnezeu. Iar câștigul după ascultare au fost rânduși de Părintele și conducători pe alii frați, au petrecut ca în ascultare, prezind predania aceluiași Părinte și toată lucrarea lor a fost bună. Acum⁸² însă, fiindcă nu vrem nici cei din ascultare, nici cei de la conducere să prăsim voiele noastre, nici unul nu mai sporește.

Rămâne aadar, să fugim de oameni și de lucrurile vieții și să umblăm în calea împărătească și să ne liniștim cu unul sau cu doi și să cugetăm ziua și noaptea la poruncile lui Hristos și la toată Scriptura⁸³. În felul acesta, muștrat de toate și de conștiință și de luarea aminte a citirii și de rugăciune, poate să ajungă cineva la cea dintâi poruncă, adică la frica lui Dumnezeu care

80. Omul se poate robi și voii sale. Libertatea sau spiritualitatea i-o menține omul voind mereu chiar împotriva voii sale, adică nepredându-se odată pentru totdeauna și în mod automat «voii» sale. Condiția a libertății și a creșterii spirituale se conține mereu pe tine, în favorul a ceea ce apare mereu mai înalt decât tine, și te cheamă mai sus decât unde ești tu.

81. Petrecerea în pustie nu e nici ea un semn de individualism, căci pustnicul nu face nici acolo voia sa, ci voia lui Dumnezeu, exprimat în Revelația și în regulile Părinților.

82. De aici începe Ms. Acad. Rom. 1993. Tot de aici Ms. 1935, f. 22 r, cap. nou: «Pentru cum că cu cuviință este a fugi de oameni și a se liniști cu unul sau cu doi».

83. Petru Damaschin preferă comunitatea mică, intimă, vieuirii în mulțime sau în singurătate. O socotește calea împărătească. Ea e cea mai favorabilă comuniunii, fiind deosebit de mult de modul individualist, cât și de pericolul pierderii insului în mulțime.

se na te din credin ̄ i din meditarea Sfintelor Scripturi. Iar prin fric ̄ poate s ̄ ajung la pl̄ns, iar prin acesta la poruncile c ̄ rora le-a spus Apostolul credin ̄ , n ̄ dejde ̄ i dragoste. C ̄ ci cel ce crede ̄ n Domnul se teme de munci ̄ ; i cel ce se teme de munci ̄ p ̄ ze te poruncile ; i cel ce p ̄ ze te poruncile rabd ̄ necazurile ; iar cel ce rabd ̄ necazurile, va avea n ̄ dejde ̄ ̄ n Dumnezeu ; iar n ̄ dejdea desparte mintea de toat ̄ ̄ mp timirea ; iar desp ̄ r it ̄ de aceasta, va avea dragostea de Dumnezeu. De va vrea cineva s ̄ fac ̄ acestea, se va m̄ntui.

Iar lini tea (isihia) ca ̄nceput al cur ̄iei sufletului, va face pe cel ce o alege, s ̄ ̄mplineasc ̄ f ̄ r oste-neal ̄ toate poruncile. «Fugi, zice, taci, lini te te-te, c ̄ ci acestea s̄nt r ̄ d cinile nep ̄timirii»⁸⁴. Sau iar ̄ i : «Fugi de oameni ̄ i te vei m̄ntui»⁸⁵. Pentru c ̄ ̄nt̄lnirile nu las ̄ mintea s ̄ - i vad ̄ nici gre elile sale, nici uneltirile dracilor, ca s ̄ se p ̄ zeasc ̄ omul pe sine, nici bineface-rile ̄ i tot felul de griji ale lui Dumnezeu, ca s ̄ dob̄ndeasc ̄ din acestea cuno tin ̄ de Dumnezeu ̄ smerenie. De aceea, cel ce vrea s ̄ mearg ̄ pe un drum scurt la Hristos, adic ̄ prin nep ̄timire ̄ i cuno tin ̄ ̄ s ̄ ajung cu bucurie la des v̄r ire s ̄ nu se abat ̄ ̄ n alte p ̄ ri, adic ̄ la dreapta ̄ i la st̄nga, ci ̄ n toat ̄ vie uirea lui s ̄ c l ̄toreasc ̄ cu s̄rguin ̄ pe calea ̄mp r teasc ̄ . S ̄ se fereasc ̄ cu putere de prisosiri ̄ i lipsuri, am̄ndou ̄ pricinuind pl ̄ cerea, ̄ i s ̄ nu- i ̄ntunece mintea nici cu mul imea m̄nc rurilor, nici cu ̄nt̄lnirile, nici s ̄ i-o fac ̄ oarb ̄ prin ̄mpr tieri. De asemenea s ̄ nu- i tulbure cugetarea cu postul prelungit ̄ i cu privegherea. Ci lucr̄nd bine ̄ i cu r ̄bdare cele apte moduri, adic ̄ faptele trupe ti, s ̄ se urce ca pe o scar ̄ , in̄ndu-le f ̄ r ̄ncetare pe toate apte deodat ̄ , ̄naint̄nd spre f ̄ptuirea moral ̄ , prin care se dau celui credincios vederile duhovnice ti prin har, cum zice Domnul.

84. *Pateric*, Avva Arsenie, II.85. *Idem*, I.

Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu⁸⁶ și folosită de nimeni nu poate împiedica pe cel ce vrea să se mântuiască, nici nu are altceva să pînă asupra noastră, afară numai de Dumnezeu, cel ce ne-a făcut. El este gata spre ajutor și ocrotire de orice ispită celor ce strigă către El și vor să facă sfînta Lui voie. Iar fîr de El nu poate să facă cineva vreun bine, nici să pîtimească vreun rău fîr voie, dacă nu îngăduie El, ca să mustre pe cel ce a greșit și să mîntuiască sufletul lui. Faptele rele sînt ale noastre, făcute dintrînd via noastră și din împreună-lucrarea a dracilor. Iar toată cunoștința, virtutea și puterea sînt har al lui Dumnezeu, ca și toate celelalte. Dumnezeu le-a dat tuturor putere să se facă fiii ai lui Dumnezeu, prin pîzirea poruncilor dumnezeiești. Mai bine-zis, aceste porunci și harul dumnezeiesc ne pîzesc pe noi. Fiindcă fîr harul Lui nu putem să le împlinim nici pe ele. Și nu avem ce să aducem Lui decât credința și alegerea liberă, înînd toate dogmele cele drepte, prin credință tare și auzire și urmînd lucrarea în chip neîmprîtiat, ca lecțiile de la școală, învăînd astfel cu lucrul, cu toată grija, cele apte fapte mai sus pomenite. Acestea sînt următoarele :

*Ar tare trebuincioasă și prea frumoasă
despre cele apte fapte trupești*⁸⁷

Cea dintîi este liniștea (isihia), sau petrecerea neîmprîtiat, ferit de orice grijă a vieții, ca astfel omul să poată, prin departarea de oameni și de împrîțieri, să fugă de zgomot și de cel ce umblă rîcnind ca un leu căuțînd pe cineva să înghită⁸⁸, prin întîlnirile și grijile vieții; și ca să aibă o singură grijă : cum să placă lui Dumnezeu, și să-și facă sufletul neosîndit în ceasul

86. II Tim. III, 16.
88. I Petru V, 8.

87. Ms. 1935 (f. 24 v) începe același capitol.

morii; i ca sa afle cu toata sîrguină a lucrurilor furiere ale dracilor și greșelile cele ce întrec nisipul mării și sînt neștiute de cei mulți, ca un praful sub picioare. Căci plîngîndu-le pe acestea, se întristează de firea omenească, dar e mîngîiat de Dumnezeu, ca unul ce a ajuns și la dea seama de sine. mîngîiat că a ajuns să vadă cele pe care n-are nădăduit să le vadă, cînd petrecea afară de țară. și cunoscîndu-și neputința și puterea lui Dumnezeu, se teme și nădăduie-te. Se teme că nu cumva, îndrăznind, din neștiință, să cadă. Nădăduie-te că unul ce, neuitînd de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, nu-și pierde nădejdea, orice și s-ar întîmpla⁸⁹.

A doua este **postul cu mîncare**, sau a mîncă o dată pe zi și a nu se sătura. Mîncarea să fie de un singur fel, din bucate modeste, care se gătesc fără bătaie de cap și pe care nu le poți sufla, decît dacă nu este altceva. Aceasta, pentru că omul să biruiască lăcomia pînă-tecelui, nesaturarea și pofta și să rămînă neîmprătiat; totodată, ca să nu respingă vreun fel, lepădînd în chip rău, cele ce au fost făcute de Dumnezeu bune foarte, nici să înghită toate deodată, fără înfrînare și cu voluptate, ci mîncînd în fiecare zi cîte un singur fel de mîncare, să se folosească de toate spre slava lui Dumnezeu, neoprinde-se de la nimic, cum face blestemații de eretici, ca de ceva rău. Iar vinul, după vreme, căci la bătrînețe, la neputință și la frig e foarte folositor. Dar și atunci puțin. Iar la tinerețe, la căldură și la vreme de sănatate, e mai bun apă, dar și aceasta cît se poate de puțin. Căci setea e mai bună decît toate faptele truștii.

89. Omul duhovnicesc trebuie să continue în această tensiune, ca pe un drum ce suie printre două prăpăstii: între apăsarea de conștiință a păcatelor sale și între încrederea în mila lui Dumnezeu. Trebuie să se îmbine mereu pe amîndouă, și nu se predea exclusiv nici uneia din ele; să îmbine mereu temerea cu nădejdea. Aceasta înseamnă a fi mereu viu mereu palpitant, fără a dispera și fără a adormi.

A treia este **privegherea cu m sur**, adică a avea jumătate noaptea pentru somn, iar jumătate pentru psalmodie și rugăciune, pentru suspine și lacrimi. Aceasta pentru că prin postul și privegherea cu m sur, trupul și se face supus sufletului, și nu este gata spre tot lucrul bun, iar sufletul și capete bărbătește și luminare, ca să vadă și să facă cele cuvenite.

A patra este **psalmodia sau rugăciunea trupească** prin psalmi și închinări, ca să se ostenească trupul și să se smerească sufletul, ca să fugă vrăjmașii noștri draci și să se apropie prietenii noștri îngeri și să cunoască omul de unde primește ajutor, ca nu cumva să se mândrească din neștiință, socotind că lucrurile sînt ale sale, și să fie pierdit de Dumnezeu, ca să-l cunoască neputința sa.

A cincea este **rugăciunea duhovnicească** făcută cu mintea, care se ferește de orice gând. Stînd mintea în cele zise și cînd la Dumnezeu cu frîngerii negre, cere să se facă numai voia dumnezeiască întru toate faptele și cugetările sale, neprimind nici un gând sau figură, sau culoare, sau lumină, sau foc, sau peste tot altceva. Și ca una ce privește numai la Dumnezeu și vorbește numai cu El, a ajuns fără formă, fără culoare și fără figură. Căci aceasta este rugăciunea curată, ce se cade să o aibă cel lucrător. Iar celui contemplativ și se cuvin altele mai mari decît acestea.

A șasea este **citirea cuvintelor și vieților Prinților** nedîndu-și auzul dogmelor străine sau altor învățături, mai ales celor eretice. Aceasta pentru a învăța din dumnezeieștile Scripturi și din dreapta socoteală a Prinților, cum să biruie patimile și să dobîndească virtuțile; și ca să se umple mintea lui de cuvintele Duhului Sfînt și să uite cuvintele și gândurile necuviincioase de mai în-

inte, pe care le-a auzit fiind afar de chilie ; i ca prin multa convorbire a rug ciunii i citirii, s ajung s aib cuget ri bune. De fapt rug ciunea e ajutat de citirea în lini te, i citirea, de rug ciunea curat , când cineva ia aminte la cele spuse i nu cite te sau cînt în fug . Altfel nu poate cuprinde cum trebuie în elesul lor, din pricina întunerului patimilor. Pe lîng aceasta adeseori r t cim prin închipuirea de sine. Mai ales p esc aceasta cei ce- i închipuie c au în elepciunea lumii acesteia, ne tiind c avem nevoie de cuno tin a prin f ptuire, ca s în elegem acestea. i cel ce vrea s înve e cuno tin a lui Dumnezeu nu trebuie s se foloseasc numai de auzire. Pentru c altceva este auzirea i altceva fapta. C ci precum numai din auzire nu poate ajunge cineva me te ugar, ci cî tig deprinderea me te ugului lucrînd i v zînd i multe gre ind i îndreptîndu-se de cei iscusi i prin r bdare i prin t ierea voilor sale i dup vreme îndelungat , a a i cuno tin a duhovniceasc nu se na te numai din cugetare, ci se d de Dumnezeu dup har celor smeri i la cuget. C cel ce cite te Scripturile pare s le cunoasc în parte, nu e de mirare, mai ales dac e lucr tor. Dar unul ca acesta nu are cuno tin a lui Dumnezeu, ci trebuie s asculte cuvintele celor ce au cuno tin . Deci cei ce au scris au avut adeseori cuno tin de Dumnezeu, ca i proorocii, dar el înc nu. Drept aceea i eu, culegînd de asemenea din dumnezeie tile Scripturi, i neînvrednicindu-m s aud de la Duhul, am auzit de la cei ce au auzit de la Acela, cum aud unii despre o cetate sau om, de la cei ce le-au v zut pe acestea⁹⁰.

A aptea este **întrebarea celor experimenta i**, despre orice cuvînt sau fapt , ca nu cumva din necercare, sau

90. Cuno tin a întreg nu se prime te numai din Scriptur , ci i din predania vie. Cel ce a scris, nu i-a putut pune în scris niciodat tot ce

*Cel ce voie te s p zeasc poruncile trebuie
s înceap de la frica de Dumnezeu, ca s
nu se rostogoleasc în haos*

Iar⁹³ de vrea cineva s o ia înainte, s - i arate sîr-
guin a mai degrab pornind de la ele i nu din alt
parte, fiindc altfel va c dea în pr pastie, mai bine-zis
în haos. C ci precum, cînd e vorba de cele apte daruri
ale Duhului, dac nu începe cineva de la fric , nu poate
urca la celelalte, a a i în fericirile Domnului. C ci «în-
ceputul în elepciunii este frica Domnului»⁹⁴, zice David;
iar cel lalt prooroc, gr ind de sus, a zis despre aceasta :
«Duhul în elepciunii, al în elegerii, al credin ei, duhul
temerii de Dumnezeu»⁹⁵. Domnul de asemenea a în-
ceput s înve e de la fric , pentru c zice : «Fericii cei
s raci cu duhul»⁹⁶, adic fericit este cineva cînd e
cuprins de frica lui Dumnezeu, avînd o zdrobire negr it
a sufletului. Domnul a pus aceast porunc drept teme-
lie, dîndu-ne s cunoa tem c f r ea chiar de va petrece
cineva în cer, nu va folosi nimic, avînd mîndria prin
care diavolul i Adam i al i mul i au c zut.

De aceea, cel ce vrea s p zeasc prima porunc ,
adic frica, e dator, cum s-ar zice, s cugete cu mult
sîrguin la întîmpl rile descrise mai înainte ale vie ii
i la binefacerile nem surate i neîn elese ale lui Dumne-
zeu i la toate cîte le-a f cut i le face cu noi prin porunci
i dogme, amenin ri i f g duin e v zute i nev zute,
p zind, hr nind, purtînd de grij , dînd via , izb vind
de vr jma ii v zu i i nev zu i, t m duind prin rug -
ciunile i mijlocirile sfin ilor S i bolile pe care le-a
adus neorînduiala noastr , privind cu îndelung -r bdare

trupe ti fapte de-a pururea a le p zi se cuvine i nici a mai mic oara ca
lipsirea» etc. 93. Ms. 1935, continu f r titlu.

94. Psalm. CX, 10; Prov. I, 7.

95. Isaia XI, 2.

96. Matei V, 3.

la pcatele și f r delegile noastre, câte le-am f cut și le facem și le vom face, din care ne-a izb vit harul S u ; și la toate acelea prin care îl mîniem cu lucrul, cu cuvîntul și cu gîndul. C ci El nu numai c ne rabd pe noi, dar ne împ rt e te și mai mari binefaceri prin Sine, prin îngerii, prin Scripturi, prin drep și i prooroci, prin Apostoli și mucenici, prin dasc li și cuvio și P rin i. Deci cunoscînd luptele și nevoinele acestora, pe urm mirîndu-se de coborîrea Domnului nostru Iisus Hristos, de petrecerea Lui în lume, de patimile Lui neprih nite, de cruce, de moarte, de înviere, de în l are, de venirea Duhului Sfînt, de minunile negr ite ce se fac necontenit în fiecare zi, de rai, de cununi, de înfierea de care ne-a învrednicit și de toate câte le cuprinde dumnezeiasca Scriptur , și socotind alte multe, acela se uime te cunoscînd iubirea de oameni a lui Dumnezeu, tremur și se mir de îndelunga r bdare a Lui fa de noi și se întristeaz de paguba pe care a p timit-o firea noastră , pierzînd neprih nirea îngereasc , raiul și toate bun t ile din care am c zut în robia dracilor, a patimilor și a p catelor și sufletul se frînge gîndind la toate relele câte s-au f cut din p c to enia noastră și din viclenia dracilor.

Despre porunca a doua și despre na terea plînsului din temere

și a a⁹⁷ îi d ruie te Domnul Dumnezeu aceluia plînsul fericit sau porunca a doua. «Fericii, zice, cei ce plîng»⁹⁸, adic bine este a se plînge cineva pe sine însuși și pe aproapele din dragoste și rîvn . ca cel ce

97. Ms. 1935, continu f r titlu. În textul de fa sub acest titlu sînt date toate fericirile ce urmeaz . 98. Matei V, 4.

plînge pentru un mort sub puterea gândurilor înfrico-
toare, dinainte de moarte, pentru cele ce vor fi după
moarte. El suspină din adîncul inimii și în tînguire
mult, negrit și nu se îngrijește nici de cinste, nici
de necinste, ci disprețuiește chiar viața însăși, ba uită ade-
seori și de mîncare, din durerea inimii și a tînguirii ne-
încetate. În felul acesta harul lui Dumnezeu și Maica de
odă te a tuturor își va dăruia lui blîndețea și începutul
urmării lui Hristos, adică a treia poruncă, cum a zis
Domnul: «Fericiți cei blînzi»⁹⁹. Unul ca acela se face
între riturile ca o stîncă și nu mai este clintit de nici un vînt sau
val al vieții, ci este pururea la fel, în prisosință și în lipsă,
în bună stare, în cinste și în ocară. și simplu vorbind,
în orice lucru, el cunoaște te cu bună pînă trundere, cît toate
trec, și cele dulci și cele dureroase și cît viața aceasta
este cale spre veacul viitor; și cît chiar dacă nu vrem
noi, se fac cele ce se fac, și în zădar ne tulburăm și ne
păgubim de cununa răbdării și ne arătăm potrivnici voii
lui Dumnezeu, fiindcă toate cîte le face Dumnezeu, sînt
bune foarte și noi sîntem nețiuitori. «Căci va îndrepta,
zice, pe cei blînzi într-o judecată»¹⁰⁰, mai bine-zis într-o
pînă trunderea lucrurilor.

Dar nici în vreme de mînie nu se tulbură unul ca
acesta, ci mai degrabă se bucură că a aflat vreme de
cîntă și de înțelepțire, socotind că ispita n-a venit fără
pricină, ci a surpat mai înainte, în cunoștință sau în
necunoștință, fie pe Dumnezeu, fie pe fratele, fie pe alt-
cineva. Se bucură mai degrabă că și-a dat prilej să fie
iertat, ca să primească mărca prin răbdare iertare de
multele lui păcate. El poate cugeta acum, că dacă nu va
ierta greșelile celui ce și-a greșit lui, nici Tatăl nu-i va
ierta greșelile sale. Își dă seama că nu este o poruncă
sau o virtute care să-l ducă mai repede la iertarea pă-
catelor, decît aceasta. «Iertați, zice, și se va ierta
vou»¹⁰¹. Se bucură că și-a învrednicit să cunoască aces-

99. Matei V, 5.

100. Psalm. XXIV, 10.

101. Luca VI, 37.

teia și să facă după pilda lui Hristos, ca unul care a ajuns blând prin harul poruncii. Dar se întristează pentru frațele, care din pricina păcatelor sale, a fost ispășit fratele de care trebuie să vă îndepărtați, fiindcă se leacă spre tărâmul mădularii și biciunii lui. Fiindcă toată ispășirea este îngăduită de Dumnezeu ca o doctorie spre tărâmul mădularii sufletului celui bolnav. Prin această ruieți iertare de păcatele de mai înainte și de cele de față și o piedică pentru cele viitoare.

Dar pentru aceasta, nu are laudă nici diavolul, nici cel care ispășește, nici cel ispășit. Fiindcă diavolul este vrednic de ură pentru că răufăcător; și el nu face aceasta din purtare de grijă. Iar cel care ispășește este vrednic de mila celui ispășit, pentru că nu face din dragoste, ci fiindcă râde diavolul de el și-l muncăște. Iar cel ispășit răbdă necazurile pentru greșelile sale și nu pentru altcineva, ca să aibă laudă. Și el nu este răufăcător și chiar dacă ar fi, ceea ce este cu neputință, răbdă în neajur și splindidă și de frica muncăștilor. Cu această încredință a lucrului. Iar Dumnezeu rânduind, ca Cel care nu are lipsă de nimic, tuturor celor spre folosul lor, este vrednic de mulțumire, că suportă cu îndelungă răbdare și pe diavolul și răufăcătorii omenești, și splindidă tot binele și înainte de păcat și după păcat, celor care se pocăiesc.

Deci cel care s-a învrednicit să poartă porunca a treia, deprinzându-se într-o toată prădarea, nu va mai râde de nimănui, nici într-o cunoștință, nici într-o necunoștință. Ci, luând darul smereniei, se socotește pe sine, ca nefiind nimic. Și blândețea este materia smereniei, iar aceasta este ună nepătimirii. Și prin aceasta, cel care în cunoștință se firea să intre la dragostea desvârșită, care nu cade. Și același lucru care a fost înainte de a se naște și care va fi după moarte. El își dă seama că omul nu este nimic decât un scurt miros urât, pierdut într-o clipă, și mai rău decât toată zidirea. Fiindcă nici o altă faptură, însușește it

sau neînsufle it , n-a c lcat voia lui Dumnezeu vreodat , ci numai firea omeneasc , care, bucurîndu-se de multe binefaceri, mînie pe Dumnezeu necontenit.

i a a se învrednice te de tr irea celei de a patra porunci, adic de dorul dup dobîndirea virtu ilor. «Fericici i, zice, cei ce fl mînzesc i înseteaz de dreptate»¹⁰². C ci ajunge ca acela ce înseto eaz i fl mînze te dup toat dreptatea, adic dup virtutea trupeasc i moral , sau sufleteasc . Dac cineva n-a gustat dintr-un lucru, nu tie ce-i lipse te, cum zice Vasile cel Mare ; dar cel ce a gustat, mult îl dore te. A a i cel ce a gustat din dulcea a poruncilor, tie c poruncile îl duc treptat la urmarea lui Hristos. Acela dore te mult dobîndirea celorlalte, încît pentru ele dispre uie te adeseori i moartea. Sim ind pu in unele din tainele lui Dumnezeu, ascunse în dumnezeie tile Scripturi, înseteaz mult s le cuprind . i cu cît cap t mai mult cuno tin , înseteaz i arde i mai mult, ca unul ce bea flac r . Iar fiindc dumnezeirea nu poate fi cuprins de nimeni, r mîne pururea însetat. Precum, a adar, sînt s n tatea i boala fa de trup, a a sînt virtutea i p catul fa de suflet, i tiin a i necuno tin a fa de minte. i pe cît se îngrije te cineva mai mult de evlavie sau de f ptuire, pe atît se lumineaz mintea mai mult întru cuno tin¹⁰³.

i a a se învrednice te de porunca a cincea, cum zice Domnul : «Fericici cei milostivi»¹⁰⁴. Iar milostiv este cel ce miluie te pe aproapele din cele ce le-a primit el de la Dumnezeu, fie bani, fie mînc ri, fie t rie, fie cuvînt spre folos, fie rug ciune, fie putere de a mîngîia pe cel ce are nevoie de ea. El se socote te datornic, fiindc a primit mai mult decît se cere i fiindc s-a învrednicit s se numeasc milostiv, ca Dumnezeu ; iar aceasta de c tre Hristos, în veacul de acum i în cel

102. Matei V, 6.

103. F ptuirea nu e l sat în urm de cel ce a ajuns la cuno tin , ci continu s fie un mijloc de cunoa tere.

104. Matei V, 7.

viitor, face de întreaga zidire. De asemenea, el socotește că prin frate, Dumnezeu însuși are trebuință de el și se face îndatoratul Lui¹⁰⁵; apoi că fără ceea ce se cere de la el, și răcul poate trăi, dar că fără să-l miluiască pe acela, după puterea sa, nu poate el să trăiască și să se mîntuiască. Căci dacă nu vrea să-i miluiască el firea lui, cum va ruga pe Dumnezeu să-l miluiască pe el? și așa socotind altele multe, cel ce s-a învrednicit de porunci în viața lui nu numai ale sale, ci și sufletul pentru aproapele. Căci aceasta este milostenia desvîrșită, precum ne-a arătat Hristos, care a răbdat moartea pentru noi, dîndu-se tuturor o pildă în un chip, că și noi să murim pentru alții, nu numai pentru prieteni, ci și pentru dușmani, cînd vremea o cere. Și nu e de lipsă ca să aibă cineva un lucru, ca să facă mil. Aceasta e mai degrabă o mare neputință. Căci, neavînd peste tot ceva cu ce să miluiască, să aibă înduioare pentru toți, ca să ajute pe cei ce au trebuință din cele ce poate, desigur de orice împotrivire face de lucrurile vieții, dar avînd împotrivire face de oameni¹⁰⁶. Ba nici nu trebuie să învețe pentru slava de artă cel ce nu și-a arătat mai înainte mila cu lucrul, zicînd că folosește sufletele celor mai slabi, în vreme ce e cu mult mai slab decît cei pe care crede să-i folosească. Fiindcă tot lucrul în viața cere vremea lui și o drept socoteală, ca să nu se facă ceva ne la vreme, sau fără trebuință. Căci celui slab în viață este mai bine fuga de toate și neaverea e cu mult mai bună decît milostenia¹⁰⁷.

105. Dumnezeu în viața manifestă prin cei lipsi și trebuința de noi, ca unul ce a luat asupra Sa îndatorirea de a ne duce la realizarea completă a fapturilor ale Sale. Și cu cît devenim mai capabili de darurile lui Dumnezeu, prin milostivirea noastră, cu atît Dumnezeu se simte mai îndatorat și nu le dea, să ne ducă spre realizare.

106. . . . vorba de răvna care arde pentru mîntuirea oamenilor. Toate lucrurile trebuie socotite ca nimic, dar omul nu trebuie socotit ca nimic. Însă omul se salvează ca bunul cel neprețuit numai în Dumnezeu. A te împotrivii de om înseamnă deci a te împotrivii pentru a-l face împotrivit de Dumnezeu, pentru a-l face să se deprecieze neconținut, atras de magnetul desvîrșirii absolute care e Dumnezeu.

107. Arată ce împotrivire de om trebuie evitat. Prin căușă prin binele ce-l faci aproapelui, lauda proprie de la acela, vizezi în ultimă analiză în-

Iar prin nep timire se învrednice te de a asea porunc , cum zice Domnul : «Ferici i cei cura i cu inima»¹⁰⁸. Ace tia sînt cei ce au dobîndit toat virtutea, dup sfintele cuvinte, i au ajuns s vad lucrurile dup fire.

A a ajunge cineva la pacea gândurilor. «Ferici i, zice, cei f c tori de pace»¹⁰⁹. Ace tia sînt cei ce au f cut pace în sufletul i trupul lor, supunînd trupul duhului, ca s nu mai poftesc trupul împotriva duhului, ci s împ r easc harul Duhului Sfînt în suflet, i s -l c - l uzeasc precum voie te, d ruindu-i cuno tin dumnezeiasc .

Prin aceasta, unul ca acela poate s rabde prigonirea, batjocorirea i tot cuvîntul r u, pentru dreptate i se bucur c «plata lui mult este în ceruri»¹¹⁰. C ci toate Fericirile fac Dumnezeu dup har pe omul care a ajuns blînd, doritor a toat dreptatea, milostiv, nep timitor, f c tor de pace, r bdînd toat durerea cu bucurie pentru dragostea lui Dumnezeu i a apropielui.

Acestea sînt, a adar, daruri ale lui Dumnezeu i sîntem datori s -I mul umim mult pentru ele i pentru r spl ile f g duite, adic pentru împ r ia cerurilor i veacul viitor, pentru mîngîierea de aici, pentru s turarea de tot binele i de mila de la Dumnezeu, pentru ar tarea lui Dumnezeu, prin vederea tainelor ascunse în dumnezeiile Scripturi (contemplarea lor), i în toate f pturile Lui i pentru plata mult cea din ceruri. C ci în urmaarea lui Hristos pe p mînt st fericirea tuturor poruncilor, adic cel mai înalt dintre bunuri sau ultimul lucru dintre cele dorite. Fiîndc dup Apostol, singur Dumnezeu este fericit, care locuie te în lumina neapropiat¹¹¹. Cu toate c avem datoria s p zim poruncile, mai bine-zis,

teresul propriu, nu pe al aceluia. Binele f cut aceluia e aparent i în fond nu-i folose te, ci-l sminte te pîn la urm .

108. Matei V, 8.

109. Matei V, 9.

110. Matei V, 10.

111. I Tim. VI, 16.

să fim prezidenți de ele, iubitorul de oameni Dumnezeu va da rai aici și acolo, răsplata pentru ele, celui ce crede Lui.

Iar când toate acestea se săvârșesc ca urmare a plînsului fericit, mintea primește o urare de patimi, împiedându-se cu Dumnezeu pentru păcatele sale, prin multe și amare lacrimi. Căci pe de o parte mintea se răstignește cu Hristos duhovnicul, prin înfrângerea morală, adică, precum s-a zis, prin împlinirea poruncilor și prin pierderea celor cinci simțuri, ca să nu facă ceva împotriva trebuinței ei. Iar pe de altă parte, stăpânind pornirile nerăzonoare, începe să înfrâneze patimile din jurul ei, adică iubește și poftă. Și acum potolește iubeștea și libertate cu moliciunea poftelor, acum potolește pofta cu asprimea mîniei. Și venind astfel mintea întru sine, își cunoaște demnitatea sa, că este împărăteasă. Și primește puterea să vadă lucrurile după fire. Căci și se deschide ochiul cel de-a stînga¹¹², pe care l-a orbit diavolul prin stăpînirea patimilor. Și se învrednicește să se înmormînteze împreună cu Hristos și în chip duhovnicesc face de lucrurile lumii și nu mai este furat de frumusețea cea de afară, ci vede aurul, argintul, pietrele prețioase, și cunoaște că sînt din pământ, ca și toate celelalte lucruri neînsuflețite, ca lemnele și pietrele. Iar pe om de asemenea, ca fiind după moarte putreziciune și o mîndrie de pământ în mormânt. Deci socotind toate desfructurile vieții, privește schimbările lor totdeauna cu mult în alegere ce vine din cunoștință, și se face moartea lumii cu mult bucurie, și lumea se face moartă pentru ea și nu mai are silă, ci mai degrabă odihni și neîmpotimire.

Astfel, prin curățirea sufletului, se învrednicește să învie cu Hristos duhovnicul și capătă puterea să vadă

112. Ochiul prin care vede lumea (?) spre deosebire de ochiul cel de-a dreapta, prin care vede cele spirituale. Acum ochiul poate vedea curat și lumea. Sau poate trebuie tradus «ochiul cel cu bun nume». Expresia greacă (ὁ μὲν μὲν) permite amîndou traducerile: ochiul de-a stînga, sau ochiul cel cu bun nume.

nep tima și frumusețile din afară ale lucrurilor. Iar prin ele să veți pe Cel ce a făcut toate, contemplând cele ce se străvâd prin fpturile sensibile : puterea, pro- nia lui Dumnezeu, bunătatea și înalepciunea, cum zice Apostolul (Rom. I, 20—21). Iar vă zînd tainele ascunse în dumnezeiele Scripturi, mintea se învrednicește de în- lăura cu Hristos prin contemplarea fpturilor inteligibile, adică prin cunoașterea puterilor în alegtoare. În alegînd deci prin multele lacrimi ale înalegerii și ale bucuriei cele nevăzute din cele văzute și cele văzute din cele vremel- nice, socotește că dacă lumea aceasta vremelnică, de care se spune că e exilul și osînda celor ce au călcat porunca lui Dumnezeu, e așa de frumoasă, cu cît mai vîrtos nu vor fi bunătățile văzute și necuprinse, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El ? și dacă acele bun- tăți sînt necuprinse în chip covîrșitor, cu cît mai mult Dumnezeu, Cel ce a făcut toate din nimic ?

Căci dacă se va opri cineva de la toate și se va îngriji numai de faptele trupei și sufletești, numite de Părinii evlaviei, iar pe de altă parte nu va crede în nici un vis și în nici un gînd propriu, care nu are mîrturie din Scriptură, și va fugi de toată înțîlnirea de artă, ca să nu audă și să nu citească nimic fără rost și mai ales ceva despre erezii, se vor înmulți în el lacrimile în alegerii și ale bucuriei, încît să poată bea din mulțimea lor; și va ajunge la cealaltă rugăciune, cea curată, care se cuvine văzătorului (contemplativului). Căci precum e dator atunci să aibă alte citiri, alte lacrimi și altă rugăciune, așa și acum. Căci după ce mintea a venit la vederi duhovnicești, e dator să citească în toate dumnezeiele Scripturi, ca una ce nu se teme de cuvintele greu de înțeles ale Scripturii, ca cei fptuitori încă și ca cei slabi din pricina nepriceperii¹¹³. Căci fiindcă a străduit mult în nevoine pentru faptele trupei și morale, s-a

113. Contemplativul are mai mult în alegerea Scripturilor, decît cel de pe treapta simplă a fptuirii.

r stăgnit împreună cu Hristos și s-a îngropat împreună cu El prin cunoștința lucrurilor, după fire și schimbare, dar a și înviat prin necăsimire și cunoștința tainelor lui Dumnezeu, celor aflate toare în faptele sensibile¹¹⁴. De la aceasta s-a înălțat apoi împreună cu El, la cele mai presus de lume, prin cunoștința celor inteligibile și a tainelor ascunse în dumnezeieștile Scripturi¹¹⁵.

De la frică omul trece la evlavie, de la aceasta vine la cunoștința, prin care este sfatul și dreapta socoteală. De la aceasta vine tăria, prin ea în alegerea, și de la aceasta vine omul la înțelepciune. Prin toate faptele și vederile (contemplațiile) mai sus pomenite, se învrednicește de rugăciunea curată și desvârșită, care se naște din pace și dragoste de Dumnezeu și din slăuirea Duhului Sfânt. Aceasta este ceea ce se zice a dobândi pe Dumnezeu în sine și a ține țara și slăuirea lui Dumnezeu, cum a zis Gură de Aur: a se face sufletul și trupul, după puțin, necăsimite, ca ale lui Hristos și a avea pentru Hristos o minte care stă în alegere, prin înțelepciunea Duhului, care este cunoștința lucrurilor dumnezeieștii și omenești.

Despre cele patru virtuți ale sufletului

Iar felurile înțelepciunii¹¹⁶ sînt patru: chibzuința, sau cunoștința lucrurilor ce trebuie sau nu trebuie făcute

114. Cunoștința lucrurilor după rostul lor firească și nu din unghiul interesat și strămb al patimilor înseamnă o renunțare, o jertfă, o moarte împreună cu Hristos. Efortul acesta este propriu fazei furtivoare, ascetice, a vieții care trebuie să dureze mai multă vreme pentru a se dezobișnui firea omului de privirea strămbă, pentru a lucra la lucrurile. De-abia după aceasta vine învierea omului nou cu Hristos, ca un efect al efortului de desăcimire și al cunoștinței unui nou adînc al lucrurilor, al tainelor lui Dumnezeu ascunse în ele.

115. O nouă treaptă este apoi înălțarea cu Hristos, care înseamnă ridicarea de la contemplarea tainelor lui Dumnezeu la lucrurile sensibile, la contemplarea realizărilor inteligibile, la sesizarea prezenței îngerilor și a prezenței nemijlocite a lui Dumnezeu.

116. Ms. 1935, continuă fără titlu.

cute¹¹⁷ i privegherea minii; neprihănirea, care stă în pstrarea sănătoasă a cugetului, ca să se poată înfrîna de la orice lucru, cuvînt și gînd ce nu place lui Dumnezeu; bărbăția, sau tăria și stăruința (rezistența) în ostenele încercărilor celor după Dumnezeu; dreptatea, adică împărțirea care dă tuturor la fel. Aceste patru virtuți generale se nasc din cele trei puteri ale sufletului, astfel: din cugetare sau minte, două: chibzuința și dreptatea, sau dreapta socoteală; din partea pofțitoare, neprihănirea; și din iubire, bărbăția. Și fiecare stă la mijloc între două patimi potrivnice firii. Chibzuința are deasupra prea multă socoteală¹¹⁸, iar dedesubt nechibzuința; neprihănirea are deasupra nesimțirea, iar jos, desfrînarea; bărbăția, sus cetezană nesocotită, jos lașitatea; dreptatea, sus voință de a avea prea puțin, iar jos voință de a avea prea mult¹¹⁹. Cele patru sînt chipul omului ceresc, iar cele opt, ale celui pămîntesc.

Toate acestea le cunoaște întocmai Dumnezeu, ca și cele trecute, prezente și viitoare. Dar numai în parte, cel ce a învățat prin harul lui Dumnezeu, lucrurile de la El și s-a învrednicit să fie făcut după chipul și asemnarea Lui. Căci cine zice că trebuie numai din auz, minte. Fiindcă mintea omului nu poate să urce vreodată la cer fără vreun povăuitor; iar neur-

117. N. Hartmann observă că prudența nu este tăină, pstrundere, circumspecție, care se mulțumește să se gaste pe ea însăși într-o înștrînare de lume. Sensul ei este redat mai bine de latinescul *sapientia*, care vine de la *sapere* = a gusta. «Sapientia este gustul etic și anume gustul fin, diferențiat, cultivat moral, întrucît îndreptat spre plenitudinea vieții, înseamnă contact cu toate și atitudine afirmativă, apreciatoare față de tot ce este valoros. Este pstrunderea sentimentului de valoare în viață, în orice contact cu realitatea, în orice acțiune și reacțiune». (În «*Etik*», Berlin, 1926, p. 389—390).

118. poate să însemne o excesivă chibzuire, care nu este în stare să treacă la faptă, sau o prea mare tăcluire care cuprinde și viclenie.

119. N. Hartmann a precizat, pe baza unui text din Etica nicomahică a lui Aristotel (II, 6, 1107, 5—8), că poziția mijlocie (μῆκος) a virtuții se referă numai la ființa ei, nu la gradul ei. Virtutea tinde la extrem (ἐκτασιν) în realizarea ei, dar întii trebuie să fi nimerit exact calea ei, obiectul valorii care trebuie realizat (op. cit., p. 401).

cîndu-se în nevăzînd, nu poate spune ceea ce n-a văzut. Ci dacă aude ceva din Scriptură, numai aceea trebuie să grăiască din auz cu mulțumire și să mărturisească pe Tatăl Cuvîntului, cum a zis marele Vasile. Ca nu cumva, închipuindu-și că are cunoștință, să rămînă mai jos decît cel fără cunoștință. Căci a te închipui ceva, nu te lasă să ajungi ceea ce te închipui, zice Sfîntul Maxim¹²⁰. Căci este o neștiință de laudă, cum zice Gură de Aur. De pildă, cînd cineva întru cunoștință cunoaște că nu cunoaște¹²¹. Și este o neștiință mai jos de orice neștiință, cînd cineva nu cunoaște că nu cunoaște. Deci este și o cunoștință cu nume mincinos, cînd socotește că cineva căte, neștiind nimic, cum zice Apostolul¹²².

Despre cunoștința cu lucrul

Este, prin urmare, o cunoștință adevărată¹²³ și este neștiință îndeobște. Dar mai mare ca toate este cunoștința cu lucrul. Fiindcă ce va folosi omul de va avea toată cunoștința, mai bine-zis, de o va fi primit de la Dumnezeu în dar, ca Solomon, asemenea căruia nu poate să ajungă altcineva vreodată, dar va merge la muncile veșnice? Ce va folosi, de nu va fi primit din fapte și din credință tare, prin mărturia conștiinței ei, asigurarea că este slobozit de muncile viitoare, faptul că nu se osîndește pe sine, că n-a avut grijă de vreuna din datorii, după puterea lui? Căci, zice Sfîntul Ioan Teologul: «Dacă inima noastră nu ne osîndește, avem îndrăznire către Dumnezeu»¹²⁴. Dar zice Sfîntul Nil: «și conștiința însuși a ajuns să mintă, slăbit fiind de întinericul patimilor», cum zice și Scrisorul. Căci dacă

120. «Fiindcă socotină că tui nu te lasă să sporești în a tăi». Suta a treia despre dragoste, cap. 81. *Filocalia rom.*, II, p. 94. Închipuirea că tui, te fixează la gradul la care ești, totdeauna mai jos decît ceea ce-ți închipui, căci închipuirea exagerează totdeauna.

121. Despre această vorbă te Sfîntul Grigore de Nisa în *Via a lui Moise*. 122. I Cor. VIII, 2. 123. Ms. 1935 continuă fără titlu.

124. I Ioan III, 21.

chiar și numai răutatea obișnuită te să întunece mintea, zice marele Vasile, și închipuirea face orb pe cineva și nu-l lasă să se facă ceea ce își închipuie, ce vom zice, despre cei ce slujesc patimilor, când își închipuie că au conștiința curată? Mai ales când văd pe Apostolul Pavel, care are în sine pe Hristos, zicând cu lucrul și cu cuvântul: «Că de nimic nu mă țin pe mine (și fi pe cuită adică), dar nu în aceasta mă voi îndrepta¹²⁵. Căci din nesimțire mult ne socotim noi cei mulți că știm ceva, nefiind nimic. Dar zice Apostolul: «Când grăiesc pace, atunci le vine pe din gură», fiindcă n-aveau pace, ci ziceau aceasta, spune Gură de Aur, din mult nesimțire. Iar Iacob, fratele Domnului, zice despre unii că aceștia că «uitându-și de păcatele lor, s-au uitat pe ei înșiși, cei mai mulți dintre cei mândri», «închipuindu-și că au nepătimire», zice Scrisorul.

Drept aceea și eu, tremurând de cei trei uriași ai diavolului, despre care a scris Sfântul Marcu Ascetul, adică despre: trăind vie, uitare și neștiință¹²⁷, ca unul ce sînt pururea stăpînit de ei, și mă tem că nu cumva uitînd de mîsură mea, să mă aflu afară din calea cea dreaptă, cum zice Sfântul Isaac, am scris culegerea de fa. Căci cel ce urtează mustrele arată vădit patima mîndriei, zice Scrisorul, iar cel ce aleargă spre ea, se dezleagă de legătură. Și Solomon zice: «Celui nepriceput ce întreabă de înțelepciune, și se va socoti lui înțelepciune»¹²⁸. De aceea am pus la început numele cărților și al sfinților, ca să nu trebuiască să spun la fiecare cuvînt al cui este și a să se lungească cuvîntul. Căci Sfinții Petri și Pauli au scris cuvintele dumnezeieștii Scripturi, adeseori cum sînt acolo, ca Grigorie Teologul, cele ale lui Solomon și ceilalți. Iar logofetul Simion Metafrastul a zis despre Gură de Aur: «Nu e drept să privesc cu-

125. I Cor. IV, 4.

126. I Tes. V, 3.

127. *Epistola c tre Nicolae Monahul (Filocalia rom. I, p. 316).*

128. Prov. XVII, 28.

vintele aceluia i s zice ale mele», m car c putea, fiindc din acela i Duh Sfânt au luat to i. Dar pe unele le numesc ale cui sânt, înfrumuseându-se cu harul smereniei, c utînd mai mult cuvintele Scripturii ; pe altele le las f r nume, pentru mulimea lor, ca s nu se lungeasc cuvîntul.

*Virtu ile trupe ti sânt unelte ale celor
suflete ti*

Dar ¹²⁹ fiindc e mai bun o aducere-aminte cît mai deas , iat încep s dau mai multe din cele spuse care nu sânt ale mele, ci cuvinte i judec i de ale dumnezeie tilor Scripturi i de ale Sfin ilor P rin i. Deci zice Damaschinul, c virtu ile trupe ti sânt mai degrab unelte ale virtu ilor ¹³⁰. Ele sânt de lips cînd cineva se îndeletnice te cu ele întru smerenie i cuno tin duhovniceasc , fiindc f r ele, nici virtu ile suflete ti nu se nasc. Iar dac nu se împlinesc a a, ci pentru ele însele, nu folosesc la nimic, precum nici pomii f r roade. De asemenea f r lini tire i f r t ierea voilor proprii nu poate cineva s înve e vreun me te ug dup toat tiina i am nuni mea. De aceea dup fapt avem lips i de cuno tin , i în toate, de oprirea cea dup Dumnezeu de la toate i de cercetarea dumnezeie tilor Scripturi, f r de care nimeni nu poate s dobîndeasc vreo virtute. Iar cel ce s-a învrednicit s se lini teasc în întregime i neîncetat a ajuns la bunul cel mai înalt. Iar cel ce nu a cunoscut-o m car în parte nu ajunge acolo. Dar ferici i sânt cei ce se lini tesc în întregime, fie ascultînd de vreun f ptuitor sau isihast, fie lini tindu-se i ie ind din toate grijile, întru ascultarea de voia dumnezeiasc , cu osîrdie i cu sfatul celor încerca i, în orice îndeletnicire cu cuvintele

129. Ms. 1935 continu f r titlu (f. 43 v).

130. *Cuvînt minunat i de suflet folositor. Filocalia, IV, p. 187.*

i cu în elesurile. Dar mai ales cei ce vor să ajungă cât mai ferosteneal la nep timirea și cunoștința duhovnicească, trebuie să aibă odihna cea după Dumnezeu întreagă. Căci El Însuși a zis prin prorocul: «Opriți-vă de la toate și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu» (P. XLV, 11)

Iar cei ce sîntem oameni în lume și a-zi și monahi, să ne liniștim măcar în parte, ca dreptii de odinioară, spre a ne cerceta ticlosul suflet înainte de moarte și a-i pricinui îndreptare sau smerenie, în loc de pierzanie desvîrită, din pricina neștiinței generale și a greșelilor din neștiință și din neștiință. Căci David a fost împărat, dar în fiecare noapte își uda aternutul și patul cu lacrimi (Ps. VI, 7). «La simțirea lui Dumnezeu, zice Iov, mi s-au încrețit perii capului», și cele următoare (Iov IV, 15). Drept aceea și noi, ca și cei din lume, să ne oprim măcar o parte din zi sau din noapte și să vedem ce vom răspunde dreptului Judecător în ziua cea înfricoșată a judecării.

Și să avem grijă mai ales de aceasta, fiind de trebuință pentru frica osîndeii veșnice. Să nu ne îngrijim despre cum vor trăi și racii și cum se vor îmbogăți iubitorii de lume, nici să nu ne facem grijă nebună despre lucrurile vieții, cum zice dumnezeiescul Hrisostom. Fiindcă se cade să lucrăm, dar să nu ne îngrijim și să ne zorim spre multe, cum a zis Domnul către Marta¹³¹. Pentru că grija de viață nu lasă pe cineva să se îngrijească de sufletul său și să-l cunoască cum se află, ca cel ce se liniștește și ia aminte la sine. Căci se zice în Lege: «Ia aminte la tine»¹³² și cele următoare. Despre acest loc a scris Vasile cel Mare un cuvînt sfînt și plin de toată înțelepciunea.

131. Luca, X, 42.

132. Deut. XV, 9. În omilia sau în cuvîntul: «Ia aminte de tine însuși», Sf. Vasile distinge între «noi, cele ale noastre și cele dăruite nostru. Noi sîntem sufletul și mintea, întrucît ne-am făcut după chipul Ziditorului; iar ale noastre, trupul și simțirile..., iar împrejurul nostru sînt banii, meșteșugurile și celelalte unelte ale vieții».

***Este cu neputin să se mîntuiască cineva
fără atenție amănunțită și fără pază minții***

«Fără atenție¹³³ și fără privegherea minții, este cu neputin să ne mîntuim și să ne izbăvim de diavol, care umblă rătăcind ca un leu pe cine să înghită»¹³⁴, cum zice Damaschin. De aceea Domnul zicea adesea celor trei ucenicii Săi: «Privegheați și vă rugați, ca să nu vă pierdați»¹³⁵ și celorlalte. Prin aceste cuvinte El le vorbea de mai înainte tuturor despre gîndul morții, ca să fie gata spre o apăsare bine primită, spre cea din fapte și din luare-aminte. Fiindcă dracii, cum zice Sfîntul Ilarion, sînt ne-trupești și fără somn, și toată grija o au să se războiască cu noi și să ne piardă sufletele, prin cuvînt, lucruri, gînd. Iar noi nu sîntem așa. Ci uneori ne îngrijim de desfătare și de slava trecătoare, alteleori de lucrurile vieții și totdeauna de alte multe. Și nu vrem să ne lămurim nici măcar o parte din vreme, ca să ne cercetăm viața, ca din aceasta mintea să poată dobîndi obișnuință și să ia aminte fără încetare la sine însuși. Solomon zice: «Prin mijlocul a multor curse treci»¹³⁶. Despre aceasta a scris Gură de Aur, lămurind ce sînt ele, cu mult amănunțime și cu cea mai deplină înțelepciune. Iar Domnul, vîndu-și taie toată grija, ne-a poruncit să dispărăm uimă chiar și hrana și împrăcîmintea, ca să avem o singură grijă: cum să ne mîntuim, ca o câprioară de ploaie și ca o pasăre din curs, și cum să ajungem la agerimea acestei vie uitoare și la zborul înalt al păsării, prin lipsa de griji. Și ceea ce este de mirare, este că Solomon fiind rege a spus acestea. Iar tatăl său a spus și a făcut la fel. Și căpe lîngă toată luarea-aminte și multele nevoine, aflîndu-se întru toată înțelepciunea și virtutea, după atîtea

133. Ms. 1935 continuă fără titlu (f. 45 v).

134. I Petru V, 8   135. Matei XXVI, 41.

136. Int. Sirah. IX, 18. Cuvîntul se regăsește și în *Epistola celor trei Hiloni* a Sf. Vasile: «Vezi că prin mijlocul curselor treci și pe deasupra de zid înalt umbli, de unde, nu fără primejdie, este căderea celui ce va cădea».

daruri și după arătarea lui Dumnezeu, au fost biruiți, vai, de pe cât, încât unul s-a tînguit odată de preacurvie și de ucidere, iar celălalt a căzut în atîtea lucruri înfricoșate. Oare nu este aceasta pricină de mult tremurare și de frică celor ce au minte, cum zice Scrisorile lui Filimon Ascetul?¹³⁷ Cum nu ne vom înfricoșa și nu vom fugi aadar de împrețierea vieții, pentru neputința noastră, cei ce nu sîntem nimic, ci sîntem nesimțitori ca niște dobitoace? și cel puțin de mi-aș putea zice, nenorocitul de mine, firea, ca dobitoacele. Dar mai bun este cîinele ca mine¹³⁸, și celelalte.

*Cei ce vor să se vadă pe ei înșiși în această stare se află nu pot face aceasta altfel decît prin fuga de voiele lor și prin ascultare și liniștire, mai ales cei pe tima ei*¹³⁹

Dacă, deci, vrem să ne vedem pe noi înșine în această stare purtătoare de moarte sîntem, să fugim de voiele noastre și de lucrurile vieții, și prin fuga de toate să împrăștiăm cu stăruință liniștea cea fericită după Dumnezeu, căutîndu-ne fiecare sufletul în meditația dumnezeieștilor Scripturi, fie prin supunerea desvîrșită a sufletului și a trupului, fie prin liniștire, petrecerea prea lăudată a îngerilor. Mai ales să o facă această cei ce sînt încă pe tima ei și neînfrînați întru poftele lor mici și mari.

«ezi, zice, în chilia ta și această te va învăța pe tine toate»¹⁴⁰. și iarși: «Liniștea este începutul curățirii sufletului», cum zice marele Vasile. Iar Solomon zice că Dumnezeu a dat o împrețiere rea fiilor oamenilor, ca să se împreție în cele de artă, ca nu cumva din le-

137. «Deci să ne fie frică de neputința de grijă», Avva Filimon, *Filocalia*, IV, p. 176.

138. ... «că acelea nici nu au mîniat pe Fiul cel mare al lor, nici nu vin la judecată» (*Pateric*, XXV, 71). 139. Cu titlu în ms. 1935 (f. 47 r).

140. *Pateric*, Avva Moisi 6.

nea p tima i dobitoceasc s se abat spre cele mai rele¹⁴¹. Dar cel ce s-a izb vit prin harul lui Dumnezeu de amîndou pr p stiile i s-a învrednicit s se fac monah, purtînd schima îngereasc i singuratic , încît s se arate, pe cît e cu puțin , ca o icoan a lui Dumnezeu cel singur, prin fapt i cuvînt, cum zice marele Dionisie, cum nu va fi dator s fie lini tit pururea i s fie atent cu mintea la orice fapt i s cugete (mediteze) neîntrerupt la Dumnezeu potrivit cu starea la care a ajuns ? C ci a a zic sfin ii P rin i, Efrem i ceilal i, c tre încep tori. Unul s aib psalmul pe buze, altul stihuri ; i al ii s fie aten i cu mintea la psalmi i la tropare¹⁴². A a s fac cei ce nu s-au învrednicit înc s ajung la vreo contempla ie sau cuno tin , ca s nu se afle careva, cu totul în afar de orice cugetare, fie c lucreaz , fie c e la vreun drum, fie c st culcat, îna nte de a adormi. Ci deodat cu împlinirea canonului rînduit, trebuie s - i închid mintea într-o cugetare (medita ie) ca nu cumva g sindu-l vr jma ul f r pomenirea lui Dumnezeu¹⁴³, s -i strecoare groz viile lui. Acestea s-au zis c tre to i.

Iar cînd cineva prin multe nevoine, adic prin multe virtu i trupe ti i suflote ti, a putut s se înal e prin harul lui Hristos la vreo lucrare duhovniceasc , adic mintal , ca s - i plîng sufletul s u, trebuie s p zeasc , cum zice Sc rarul¹⁴⁴, ca pe lumina ochiului, cugetarea care poart lacrimile dureroase, pîn ce se retrage cu bun rost, adic din pricina în l rii, focul i apa. Focul este durerea inimii i credin a fierbinte, iar apa sînt lacrimile. Dar nu tuturor s-au dat acestea, zice marele

141. Eclez. III, 10—11.

142. Sînt aci indicate trei trepte în ocuparea cu cele duhovnice ti :

a) rostirea cu gura de cuvinte duhovnice ti,

b) aten ia la în elesurile lor cu mintea i

c) contempla ia mai presus de în elesul cuvintelor.

143. Cel ce se afl mai presus de cuvinte pomene te totu i pe Dumnezeu.

144. Cuv. VII: *Despre plîns*, 10.

Atanasie, ci celor ce s-au învrednicit s vad lucrurile înfrico ate dinainte de moarte i de dup moarte, prin pomenirea neîncetat a lor în lini te. Cum zice Isaia : «Urechea celui ce se lini te te aude lucruri neobi nuite». i iar i : «Lini ti i-v i cunoa te i».

C ci numai aceasta obi nuie te s nasc cuno tin a lui Dumnezeu, putînd cel mai mult s ajute i celor foarte p tima i i mai slabi, prin vie uirea neîmpr tiat , prin fuga de oameni i de întîlnirile care întunec mintea i de grijile nu numai cele ale vie ii, ci i cele f r însemn tate i care se par nep c toase. Cum zice Sc rarul : «Un mic fir de p r tulbur ochiul...» i celelalte¹⁴⁵. Iar Sfîntul Isaac : «S nu socote ti c iubirea de argint st numai în a avea aur sau argint, ci orice lucru de care se lipe te gîndul». i Domnul zice : «Unde este comoara voastr , acolo va fi i inima voastr »¹⁴⁶, fie în lucrurile i cuget rile dumnezeie ti, fie în cele p mînte ti. De aceea tuturor li se cade s fie f r grij i s se lini teasc dup Dumnezeu ; fie în parte, ca cei din lume, cum s-a zis, ca s vin pe încetul la în elepciune i la cuno tin a duhovniceasc , fie în întregime, ca cei ce pot s se opreasc de la toate, ca s aib toat grija s plac lui Dumnezeu. i Dumnezeu va vedea hot rîrea lor i le va d rui odihna duhovniceasc i îi va face s ajung s mediteze (s cugete) la prima vedere (contempla ie), spre a dobîndi frîngerea negr it a sufletului i a se face s raci cu duhul. Apoi îi va în l a pe încetul la celelalte vederi, învrednicindu-i de p zirea fericirilor, pîn ce vor ajunge la pacea gîndurilor, care este «locul lui Dumnezeu», cum zice Sfîntul Nil, luînd cuvîntul din Psaltire : « i s-a f cut în pace locul Lui»¹⁴⁷.

145. «Un fir de p r mic tulbur ochiul i o mic grij pr p de te lini tea» (Cuv. XXVII : *Pentru sfin ita lini te*, 17).

146. Matei VI, 21.

147. Psalm. LXXV, 2.

*Despre cele opt vederi mintale*¹⁴⁸

Iar vederile duhovnice ti, precum socotesc, sînt opt. apte din ele sînt ale veacului acestuia, iar a opta este lucrarea veacului viitor, cum zice Sfîntul Isaac¹⁴⁹.

Cea dintîi este cunoștința a necazurilor și a ispitelor vieții acesteia, cum zice Sfîntul Dorotei, și ea se întristează de toată paguba, pe care a pătimit-o firea omenească de la păcat.

A doua este cunoștința a tereștirilor greșelilor noastre și a binefăcărilor lui Dumnezeu, cum zice Scrisorarul, Isaac și mulți alții dintre Părinți.

A treia este cunoștința a lucrurilor înfricoșătoare dinainte de moarte și de după moarte, cum se scrie în dumnezeieștile Scripturi.

A patra, în alegerea petrecerii Domnului nostru Iisus în lumea aceasta și a lucrurilor și cuvintelor ucenicilor Lui, ale celorlalți sfinți și Mucenici și ale cuvintelor Părinți.

A cincea este cunoștința a firii și a prefăcerii lucrurilor, precum zice sfinții Părinți Grigorie și Damaschin.

A șasea este contemplarea celor ce sînt, adică cunoștința și în alegerea fapturilor sensibile ale lui Dumnezeu.

A șaptea este în alegerea fapturilor inteligibile ale lui Dumnezeu.

A opta este cunoștința despre Dumnezeu, a anumitei teologii¹⁵⁰.

148. Cu titlu și în ms. 1935 (f. 47 v).

149. « ase zile le petrecem cu lucrarea vieții acesteia, prin plinirea poruncilor; a șaptea o petrecem toată în mormînt și a opta ieșind din mormînt » (Cuv. LXXIV : *Despre asemănarea și pilda privitoare la Duminică și simțiri*), asemănarea care revine și la Sf. Maxim în *Capetele gnostice*, suta I, cap. 56 .u.

150. Iar cuv. Nicodim Aghioritul vorbește, în cartea sa *Pentru paza celor cinci simțiri*, de ase dulce și duhovnicești, pe care le gustă mințile ieșite din robia patimilor: 1. lucrarea dumnezeieștilor porunci, 2. cătigarea faptelor bune, 3. cuvintele dumnezeieștilor Scripturi, 4. cuvintele zidirilor, 5. cuvintele iconomiei celei în trup a Domnului și 6. privirea celor ce sînt ale lui Dumnezeu.

Acestea sînt deci cele opt vederi. Cele dintîi trei se cuvin celui ce este înc f ptuitor, ca prin multe i amare lacrimi, s - i poat cur i sufletul s u de toate patimile, i s primeasc apoi prin har pe celelalte. Iar celelalte cinci se cuvin celui contemplativ (v z tor) sau cunosc - tor, pentru c p ze te bine i împline te neîncetat faptele trupe ti i morale, sau suflete ti, prin care se învrednice te de sim irea v dit i în eleg toare a acestora. C ci din cea dintîi f ptuitorul prime te începutul cunoa terii i cu cît se îngrije te mai mult de lucrare i mediteaz în elesurile date lui, cu atît spore te mai mult în ele, pîn ce ajunge la deprinderea lor i a a se ive te de la sine în minte cealalt cuno tin . Apoi la fel; ce-lelalte.

Dar ca s se fac v dit ceea ce s-a spus, voi gr i în parte, chiar dac nu pot, despre fiecare vedere, ar - tînd ce sînt cele ce le în elegem i le zicem, ca s afl m prilej de a cunoa te cum trebuie s lucr m, cînd începe harul s ne deschid ochii sufletului, ca s în elegem i s ne minun m de în elesurile i cuvintele care pot a eza în noi, cum s-a zis, frica sau zdrobirea sufletului.

***Ar tare trebuincioas despre prima
cuno tin i despre cum trebuie s o începem***

Iat prima cuno tin , prin care se dau celui ce vrea celelalte. A adar cel ce s-a învrednicit s ajung la aceasta, e dator s fac a a : s ad c tre r s rit, ca odinioar Adam, i s cugete a a : « ezut-a Adam atunci i a plîns înaintea raiului desf t rii, b tîndu- i fa a cu mîinile i zicînd : «Milostive, miluie te-m pe mine cel c zut». Asemenea i cel lalt icos : «V zînd Adam pe îngerul care îl împingea i închidea u a dumnezeie tii gr dini, a suspinat tare gr ind : «Milostive, miluie te-m pe mine cel c zut»¹⁵¹.

151. Icoase la utrenia din Duminica brînzei.

Apoi, în elegând cele petrecute, începe astfel tînguirea, suspinînd din tot sufletul. El tinîndu-și capul, zice cu durere din inimă : «Vai mie, pentru că toșului, ce am pierdut ! Vai, ce eram înainte de a ajunge ! Vai, ce-am pierdut înainte de a afla ! În locul raiului, lumea aceasta strîcătioasă ; în locul lui Dumnezeu înainte de petrecerea cu îngerii, pe diavolul înainte de dracii necurați ; în locul odihnei, osteneală ; în locul desfătării înainte de bucuriei, neșutul înainte de întristarea lumii ; în locul păcii înainte de veseliei furtive, frica înainte de lacrimile dureroase ; în locul virtuților înainte de dreptății, nedreptățile înainte de păcatele ; în locul înțelepciunii înainte de alșării la Dumnezeu, neștiința înainte de izgonirea ; în locul lipsei de grijă înainte de slobozeniei, viața cea înecat de grijă înainte de robia cea mai rea. Vai mie, vai mie ! Cum am fost zidit împotriva marelui rob al pășimilor, dintr-o neștie. Vai mie, ticășosul, cum în locul vieții, mi-am atras moartea prin neșcultare ! Of, of, vai mie, vai mie, ce-am pierdut nenorocitul de mine, prin lipsa de șfat. Ce voi face ? Într-o parte sînt războaie, într-alta tulburări, aici boala înainte de dincolo ispită. Aici sînt primejdii, dincolo scufundări în valuri. Aici temeri, dincolo întristări ; aici pășimi, dincolo de păcate ; aici amărăciuni, dincolo de strîmtorări. Vai mie, pentru că toșul, ce voi face ? Unde voi fugi ? Din toate părțile sînt strîmtorat, cum zice Susana. Ce șăcer, nu știu. De voi cere viața, mă tem de ispitele vieții, de schimbările și de întîmplările ei. Văd îșgerul, pe satan, cel ce rășărea ca un luceafăr de dimineață, ajuns înainte de numit diavol ; pe omul cel dintîi, izgonit ; pe Cain, ucigaș de frate ; pe Hanaan, bleșemat ; pe sodomii, arși cu foc ; pe Esau, cășut ; pe israeliteni, urgiși ; pe Ghiezi și pe Iuda Apostolul, cășuși, fiindcă bolean de iubirea de argint ; pe marele prooroc înainte de împotriva, plîșgînd pentru două păcate ; pe Solomon, cel cu atîta înțelepciune, cășut ; pe cel dintre cei apte diaconi și pe cel dintre cei patrușeci de Mucenici, cășuși,

cum zice marele Vasile : «Bucurându-se încep torul r u- lui, a r pit dintre cei doisprezece, pe tic losul Iuda ; din Eden pe om ; i din cei patruzeci, pe cel c zut. Pe acesta, plîngîndu-l acela i, zice iar i : «De ert la minte i vrednic de plîns, a pierdut vie ile amîndou ; c ci prin foc s-a topit i la focul nestins s-a dus»¹⁵². De asemenea v d pe mul i al ii, c rora nu este num r, c zu i ; nu numai dintre cei credincio i, ci i mul i dintre P rin i, i dup multe sudori.

Dar ce sînt eu, cel mai r u, mai nesim it i mai neputincios decît to i ? Ce voi zice despre mine, odat ce Avraam zice despre sine c e p mînt i cenu ¹⁵³ ; David, cîine mort i de soi prost, în Israil¹⁵⁴ ; Solomon, copil mic ce nu cunoa te dreapta i sînga¹⁵⁵. De asemenea, cei trei tineri zic : «Ru ine i ocar ne-am f - cut¹⁵⁶ ; Isaia proorocul : «O, tic losul de mine»¹⁵⁷ ; proorocul Avacum : « i eu sînt mai tîn r»¹⁵⁸ ; Apostolul : «Sînt cel dintîi dintre p c to i»¹⁵⁹. Iar ceilal i to i zic c nu sînt nimic. Deci ce voi face ? Unde m voi ascunde de multele mele r ut i ? Ce voi ajunge, eu care nu sînt nimic i care sînt mai r u decît ceea ce nu este ? C ci ceea ce nu este, nu a p c tuit i nici nu a primit binefaceri ca mine. Vai mie, cum voi str bate cealalt vreme a vie ii mele ? Sau cum voi fugi de cursele diavolului ? C ci dracii sînt f r somn i netrupe ti, iar moartea e aproape i eu neputincios. Doamne, ajut -mi ; nu l sa zidirea Ta s se piard , c Tu îmi por i grij mie, p c tosului. «Arat -mi, Doamne, calea pe care voi merge, c ci spre Tine am ridicat sufletul meu»¹⁶⁰. «Nu

152. *Cuvînt la cei patruzeci de Mucenici.* 153. Fac. XVIII, 27.

154. I Regi XXIV, 15. 155. III Regi III, 7.

156. Cîntarea celor trei tineri, Daniil 9. 157. Isaia VI, 5.

158. Probabil Ieremia I, 6.

159. I Tim. I, 15. Aceste citate se reg sesc i în cuvîntul al doilea al Avvei Dorotei, Despre smerenie. 160. Psalm. CXLII, 10.

mă privesc, Doamne, Dumnezeul meu, nu sta departe de mine. Vino aproape în ajutorul meu, Doamne al mântuirii mele»¹⁶¹.

În această vreme se zdrobește sufletul prin cuvinte ca acestea, dacă mai are puțin simțire. Iar stăruind el mai mult în acestea și obișnuindu-se cu frica de Dumnezeu, începe mintea a cugeta și a înlege cuvintele celei de a doua vederi, care sînt acestea :

Despre a doua vedere

«Vai mie, tic losul, ce voi face ? Ce voi ajunge ? Mult am păcătuit ; multe faceri de bine primesc ; mult sînt neputincios ; multe sînt ispitele, iar trînd via mă învine strîns, uitarea mă întunecă și nu mă las să mă vîd pe mine și mulțimea răutăților mele. Neștiința e rea ; neascultarea întru cunoștință, și mai rea ; virtutea, anevoie de împlinit ; patimile, multe ; dracii, vicleni ; păcatul, la îndemînă ; moartea, aproape ; darea de seamă, amară . Vai mie, ce voi face ? Unde voi fugi de mine însumi ? Fiindcă eu sînt pricina pierzării mele. Cum ci am fost cinstit cu libertate și nimeni nu mă poate sili. Am păcătuit și păcătuiesc pururea și sînt fărîngrij spre tot lucrul bun. Nimeni nu mă silește. Pe cine să învinovătesc ? Dumnezeu este bun și iubitor de oameni, și pururea dorește întoarcerea la El și pocînă ; îngerii mă iubesc și mă păzesc ; oamenii, de asemenea, voiesc sporirea mea ; dracii nu pot să mă piardă fără să vrea, fie din negrijă, fie din deznădejde. Cine este atunci vinovatul, dacă nu eu, tic losul ? Iată, am cunoscut puțin că se pierde sufletul meu și nu vreau să pun început evlaviei. De ce nu ai grijă de tine, suflete al meu ? De ce nu te rușinezi înaintea lui Dumnezeu și înaintea îngerilor cînd păcătuiești, cum te rușinezi înaintea oamenilor ? Vai mie tic losului, vai mie, vai

161. Psalm. XXXVII, 21—22.

mie. Nu m ru inez de F c torul meu, nici ca de un om. C ci înaintea unui om nu pot p c tui, ci folosesc orice me te ug, ca s m ar t drept. Iar stînd înaintea lui Dumnezeu gîndesc cele rele i nu m ru inez s le i gr iesc adeseori. O, nebunul de mine ! F cînd r ul, nu m tem de Dumnezeu care m vede. Iar a spune unui om ale mele spre îndreptare, nu pot. Vai mie, vai mie, c ci cunosc osînda, i s m poc iesc nu vreau ; iubesc Împ r ia cereasc , i virtutea n-am dobîndit-o ; cred în Dumnezeu, i poruncile Lui niciodat nu le ascult ; ur sc pe diavolul, i nu încetez a face cele pl -cute lui ; cînd vreau s m rog, mi-e lene i m aflu ca un nesim itor ; cînd postesc, m înal , i mai mult m osîndesc ; de priveghez, mi se pare c fac lucru mare, ca s nu-mi fie nici aceasta de folos ; de citesc, fac, nesim itul de mine, unul din cele dou rele : sau fac aceasta de dragul multei înv turi i a slavei de arte, i m întunec mult, sau ca s cunosc i s nu fac, osîndindu-m i mai mult. Dac prin harul lui Dumnezeu încetez a mai p c tui cu fapta, nu încetez s p c tuiesc pururea cu cuvîntul ; iar dac harul m ap r , i din partea aceasta, mîinii pe Dumnezeu pururea prin gînduri¹⁶². Vai, tic losul de mine, ce voi face ? Ori unde m-a duce, aflu p cate ; pretutindenea, draci. Dezn -dejdea e mai rea decît toate. Pe Dumnezeu L-am înt rîtat, pe îngerii, a ijderea, i-am întristat ; pe oameni, adeseori, i-am p gubit i scandalizat.

A fi vrut, Doamne, s terg cu lacrimi zăpăsul grelelor mele i în cealalt vreme a vie ii mele s m fac bine-pl cut ie prin poc in . Dar vr jma ul m am -ge te i r zbate sufletul meu. Doamne, mîntuie te-m înainte de a pieri cu totul.

162. O descriere a omului care nu cunoa te judec ile lui Dumnezeu, mergînd cu mintea pe un drum înconjurat de amîndou p rile de pr -p stii o face i Sf. Marcu Ascetul în cuv. *Despre cei ce-i închipuie c se îndrepteaz din fapte*, în cap. 193 (*Filocalia*, I, p. 268—269).

Păcătuit-am înaintea Ta, Mîntuitorule, ca fiul risipitor ; primește-mă, Părinte, pe mine, cel ce mă căut. iesc.

Către Tine strig, Hristoase Mîntuitorule, cu glasul vameului : curățește-mă, ca pe acela, și mă miluiește, Dumnezeule.

Oare ce va fi întru cele de apoi ? Vai mie, ticălosul, vai mie ! Cine va da capului meu apă și ochilor mei izvor de lacrimi ? Cine va putea să plîngă pentru mine cum trebuie, de vreme ce eu nu pot face aceasta ? Veni și mă învețe, acoperă-mă pe mine, ticălosul ! Oh, oh ! ce voi zice ? Oh, cîte lucruri bune mi-ai făcut Dumnezeule, pe care numai El singur le știe și cîte răutăți ai făcută-mă, căci Te năpăstuiam, cu lucrul, cu cuvîntul și cu gîndul, mîniind pururea pe Binefăcătorul meu ! și cu cît răbdare El mă îndelungă, cu atît îmi disprețuiesc eu, ticălosul, mai tare, și cîndu-mă mai nesimțitor decît pietrele. Dar nu deznădăjduiesc, ci cunosc, prin aceasta, iubirea Ta de oameni.

Pocănit nu am dobîndit ; de aceea rogu-Te, Mîntuitorule, întoarce-mă înaintea Ta de sfîrșit și dă-mi mie pocănire, ca să mă izbăvesc de munci.

Doamne, Dumnezeul meu, nu mă părăsi, căci nu sînt nimic înaintea Ta ; ci cu totul păcătos ; unde voi afla, deci, simțirea relelor mele celor multe ? Pentru că chiar și numai a nu face este de mare osîndă. Pentru mine ai făcut cerul și pămîntul ; pentru mine, cele patru stihii și cele ce se nasc din acestea, cum zice Teologul. Iar pe celelalte le voi ține, căci nu sînt vrednică a grași ceva pentru mulțimea păcatelor mele. Căci cine ar putea să înțeleagă nemurăturile faptele de bine, cele către mine, măcar de s-ar fi învrednicit să aibă o minte înțelegătoare ? Dar iată că pentru purtarea mea nepocănită, voi cădea din toate eu, ticălosul».

i a a cugetînd unele ca acestea, vine dup oarecare vreme, la a treia cuno tin , i plîngînd necontenit gr ie te :

Despre vederea a treia

«Vai, ce lupt are sufletul, cînd se desparte de trup ! Vai, cît l crimeaz atunci i nu este cine s -l mi-luiasc ! Îndreptîndu- i ochii c tre îngerii, f r folos se roag ; întinzînd mîinile c tre oameni, n-are cine s -l ajute»¹⁶³.

«Plîng i m tînguiesc, cînd gîndesc la moarte i v d z cînd în mormînt frumuse ea noastr , neavînd chip. O, minune ! Ce tain este aceasta, care s-a f cut cu noi ? Cum ne-am dat stric ciunii ? Cum ne-am înjugat cu moartea ? Cu adev rat, prin porunca lui Dumnezeu, cum s-a scris»¹⁶⁴.

Vai, ce voi face oare, eu prea tic losul, în ceasul mor ii, cînd dracii vor înconjura tic losul meu suflet, avînd scrise relele f cute de mine, cele întru cuno tin i ne tiin , cele cu lucrul i cu gîndul, i cerînd de la mine socoteal pentru toate acestea ? Vai mie, c i f r alt p cat, mult sînt osîndit pentru poruncile pe care nu le-am p zit. i pe drept cuvînt.

O, tic loase suflete al meu, spune-mi mie, acum, unde sînt f g duin ele Botezului ? Unde este împreunarea cu Hristos i lep darea de satana ? Unde este p zirea poruncilor lui Dumnezeu, unde este urmarea lui Hristos, prin virtu ile trupe ti i suflete ti, urmare pentru care m-am numit cre tin ? Unde este f g duin a chipului c lug resc ? Poate va aduce înainte neputin a trupeasc ? Dar atunci unde e credin a, care arunc toat grija la Dumnezeu¹⁶⁵, i prin care ai fi putut muta i mun ii, dac ai fi avut-o m car cît un gr unte de mu tar ?¹⁶⁶. Unde este poc in a deplin , care dep rteaz pe

163. Din canonul înmormînt rii.

164. *Idem*.

165. I Petru V, 7.

166. Matei XVII, 20.

om de la tot lucrul și cuvântul rău? Unde este zdrobirea sufletului și plînsul cel prea amar? Unde blînde ea, milostenia, curajul inimii de gândurile cele rele? Unde înfrînarea cea cuprinzătoare, care stă pînă te toate mîdările trupului, tot gândul și toată voia, ca să nu se miște decît cînd e neapărat nevoie spre mîntuirea sufletului și viața trupului? Unde este răbdarea, care suferă necazurile cele de multe feluri pentru Împărăția cerurilor? Unde este mulțumirea în toate, rugăciunea neîncetată, grija morții, lacrimile întristării, dacă n-am ajuns încă la cele ale dragostei? Unde este în elepciunea cea după Dumnezeu, care porzește sufletul de cursele vrăjmașilor? Unde neprihănită, care se ține departe de tot ce nu se face sau nu se cugetă de bună voie după Dumnezeu? Unde e bărbăție, care răbdă întâmplările grele și îndrăznește asupra vrăjmașilor prin neajude? Unde dreptatea, care dă fiecăruia deopotrivă? Unde smerita cugetare, care-și cunoaște neputința și neștiința, și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, prin care te vei izbăvi de toate uneltirile vrăjmașului? Unde nepătimirea și dragostea desvîrșită, și pacea care covîrșește toată mintea¹⁶⁷, prin care mă voi chema fiu al lui Dumnezeu?

Căci toate acestea, cel ce vrea poate să le aibă și fără trupească, numai prin hotărîre slobodă. Deci, ce am de zis față de acestea? Ce am de făcut, o ticloșul? Fiindcă prea puțin mă înfricoșez, din lipsă de simțire, și fiindcă m-am lenevit cu totul a face ceva după puterea mea, din cele datorate de mine. Sub iad voi fi, cum zice marele Atanasie. Vai de ticloșia mea, ce mi-am pricinuit-o mie, nu numai prin cele ce le-am păcătuit, ci mai vîrșos pentru cele de care n-am vrut să mă pocăiesc. Căci dacă m-a fi căsit ca risipitorul, mi-ar fi primit întoarcerea, iubitorul Părinte. Și dacă mi-a fi dat seama de mine ca vameșul, osîndindu-mă numai pe

167. Filip. IV, 7.

mine i nu pe altcineva, a fi luat i eu iertare de p - cate de la Dumnezeu ; mai ales dac m-a fi rugat din tot sufletul, ca acela. Dar nu m v d s fiu a a. i de aceea m tem de s l luirea cu dracii în iad, i de judecata viitoare. Fiindc acolo este rîul de foc, scaune i c r i deschise. Îngerii merg înainte ; toat firea oamenilor st de fa i toate stau goale i descoperite înaintea înfrico atului i dreptului Judec tor.

Vai mie, cum voi r bda mustrarea, mînia înfrico atului i nep rtitorului Judec tor ; adunarea îngerilor f r num r ; pîra i înfrico ata ameninare ; hot rîrea f r schimbare ; tînguirea neîncetat ; lacrimile nefolositoare ; întunericul nestr veziu ; viermele cel neadormit ; focul cel nestins ; muncile de tot felul ; c de rea de la Împ r ie ; desp r irea de sfin i ; dep rtarea de îngerî ; înstr inarea de Dumnezeu ; pierderea curajului ; moartea ve nic ; frica, durerea, întristarea, ruinea, chinul con tiin ei ?

Vai mie p c tosul, ce-am p it ? De ce s m pierd amarnic ? Am înc vreme de poc in . St pînul m îndeamn i eu amîn ! Pîn cînd, suflete al meu, z bove ti în p cate ? Pîn cînd în bu i poc in a ? Pune- i în minte judecata viitoare ; strig c tre Hristos-Dumnezeu : tiutorule de inimi, p c tuit-am. Înainte de a m osîndi, miluie te-m ! La venirea Ta cea înfrico at , Hristoase, s nu auzim : «Nu v tiu pe voi !»¹⁶⁸. C ci în Tine ne-am pus n dejdea, Mîntuitorule, m car c nu împlinim poruncile Tale, pentru lenevirea noastr ; ci ne rug m, cru sufletele noastre. Vai mie, Doamne, c Te-am întristat pe Tine i n-am sim it. Dar, iat , harul T u m-a f cut s simt pu in ; pentru aceea m-am i tulburat, nenorocitul de mine, i s-a cutremurat tic losul meu suflet. Dar oare mai am s tr iesc pu in, ca

168. Matei XXV, 11.

să plîng cu amar și să-mi spal întinatul meu trup și suflet ? Sau plîngînd un ceas, voi înceta din nou, căzînd iar și în nesimțirea de totdeauna ? Oare ce să fac, ca să aflu o durere neconținută a sufletului ? Voi posti și voi priveghea ? Dar fărîmălină nu folosesc nimic. Voi cînta numai cu gura și voi citi ? Dar patimile mi-au întunecat mintea și nu pot cuprinde în ea ale celor zise. Voi cădea cu osîrdie înaintea Ta, dă-mi tîmbar de bună țară ? Dar nu am îndrăznire ; deznădăjduitu-s-a viaa mea, pierdut-am sufletul meu. Doamne ajută-mă, și ca pe vameul meu primește, pentru că am păcătuit ca risipitorul, la cer și înaintea Ta, și ca desfrînată care a vărsat lacrimi și despre care s-a zis : «cea deznădăjduită pentru viaa și primită pentru întoarcere, purtînd miruri, s-a apropiat de Tine, strigînd : «nu mă lepăda de mine, desfrînată, Cel născut din Fecioară ; nu trece cu vederea lacrimile mele, Cel ce ești bucuria îngerilor ; că primește-mă de mine, care mă pociesc și pe care nu m-ai lepădat, Doamne, cînd am păcătuit, pentru mare mila Ta»¹⁶⁹. Fiindcă și eu ticălosul sînt deznădăjduit pentru multele mele păcate, dar sînt primit pentru neagră iubire de oameni și pentru noianul cel nemărginit al îndurărilor Tale, în care, aruncînd deznădejdea sufletului meu, cutez să-mi adun mintea întru sfîntă pomenirea Ta. Sculîndu-mă, voi face și eu măcar o cerere, cu frică și cu cutremur mult, ca să mă învrednicesc și eu nevrednicul, să fiu robul Tău, și prin har să am mintea fără închipuiri, necolorată și nematerială, și să cad înaintea Ta, singurul Dumnezeu și Făcătorul tuturor, ca odinioară Daniil, înaintea îngerului Tău, pe genunchi și pe palmele mîinilor mele¹⁷⁰, și întîi să aduc mulțumirea și apoi mărturisirea înaintea Ta. Și așa încep eu, ticălosul, să caut sfîntă Ta voie, aducîndu-mi mulțumire pentru toate bunătățile de care mă-ai învred-

169. Stihira la stihovna din Miercuria mare.

170. Daniil X, 10.

nicit pe mine, rîna, praful i cenu a, i pentru c m-am învrednicit a sta înaintea Ta numai cu mintea, eu cel ce sînt întreg p mîntesc.

Iar socotind a fi v zut de Tine, strig din tot sufletul i zic : «St pîne, mult-milostive, mul umescu- i ie, Te sl vesc pe Tine, Te laud i m închin ie, c m-ai învrednicit pe mine, nevrednicul, în ceasul acesta a- i mul umi ie i a avea toat auzirea pentru unele din minunatele faceri de bine ale Tale, suflete ti i trupe ti, nem surate i nep trunse, ar tate i near tate pe care le-ai f cut i le faci cu noi dup har, pe care le tim i pe care nu le tim. M rturisesc darurile Tale, nu ascund binefacerile Tale ; vestesc milele Tale ; m rturisescu-m ie, Doamne Dumnezeu meu, din toat inima mea i sl vesc numele T u în veac, c mila Ta peste mine mare este ; i negrit este îng duin a i îndelunga Ta r bdare pentru mul imea f r delegilor mele, a p catelor, a necinstirilor i vicleniilor pe care le-am f cut i le fac necontenit i pe care le voi face i de care m-a izb vit harul T u, a celor cu cuvîntul, cu lucrul i cu gîndul i pe care le tii Doamne, cunosc torule de inimi, de la na terea mea pîn la sfîr itul vie ii mele, i pentru care îndr znesc, eu prea tic losul, s fac m rturisire înaintea Ta.

P c tuit-am, s vîr it-am f r delege înaintea Ta, f - cut-am strîmb tate i r u înaintea Ta i nu sînt vrednic s caut i s privesc la în l imea cerului. Dar îndr znind la iubirea Ta de oameni, cea negrit , i la bun tatea i la milostivirea Ta cea mai presus de minte, cad rugîndu-m ie : miluie te-m , Doamne, c neputincios sînt i-mi iart mie mul imea relelor mele. Nu m l sa pe mine s mai p c tuiesc sau s r t cesc de la calea Ta cea dreapt , nici s vat m sau s întristez pe cineva ; ci înfrîneaz toat r utatea mea i obi nuin a cea rea, i pornirea dobitoceasc a sufletului i a trupului, a mîniei

îi a poftei. Învăța-mă să fac voia Ta. Miluie-te pe frații
îi pe părinții mei și pe toți monahii și preoții de pretu-
tindeni ; pe cei ce m-au născut, pe frații și pe rudeniile
mele ; pe cei ce ne-au slujit și ne slujesc ; pe cei ce se
roagă și ne-au încredințat și ne rugăm pentru ei ; pe
cei ce ne urăsc și ne iubesc pe noi ; pe cei ce i-am vătă-
mat și i-am întristat ; pe cei ce ne-au făcut sau vor
să ne facă aceste lucruri ; și pe toți cei ce cred în Tine.
Iartă-ne nouă tot păcatul cu voie și fără de voie și paze-
te via noastră și ieșirea din lumea aceasta de duhurile
necurate, de toată ispita, de tot păcatul și răutatea, de
păpăria de sine, de deznădejde, de necredință, de mândrie
și de frică, de amăgire și de silnicie, de lucrarea
și de cursa diavolului. Și ne dăruie-te nouă cele de folos
sufletelor noastre, în veacul de acum și în cel viitor,
precum binevoie-te iubirea Ta de oameni. Odihne-te pe
părinții noștri și pe frații noștri care au plecat mai
înainte. Și prin rugăciunile tuturor, miluie-te ticloșia
mea ; milostive-te-Te de pieirea mea, vezi durerea mea,
îndreptează întru toate viața mea, cărmuie-te petrecerea
mea și sfârșitul meu în pace. Și mă fă pe mine în ce-
fel voieții și cum voieții, fie că vreau, fie că nu vreau,
numai să nu rămân lipsit de starea de-a dreapta Ta, în
ziua judecării, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeu
meu, chiar dacă a fi cel din urmă dintre robii Tăi ce
se mântuiesc. Împacă lumea Ta și miluie-te pe toți pre-
cum ții. Învrednice-te-mă de împărțirea preacuratu-
lui Tău trup și cinstului sînge, spre iertarea păcatelor,
spre împărțirea cu Sfântul Duh, ca arvună a vieții
veșnice, celei întru Tine, împreună cu alții Tăi, prin
mijlocirea Preacuratei Maicii Tale, cu ale sfintelor și
cereștilor puteri și cu ale tuturor sfinților Tăi. Că bine-
e-ți cuvîntat în vecii vecilor. Amin.

Prea Sfînt Stăpînule, Născătoare de Dumnezeu ;
toate puterile cereștilor și ale sfinților îngerilor și Arhangheli,
și toți sfinții, mijlociți pentru mine, păcătosul !

St pîne, Dumnezeule, P rinte atot iitorule, Doamne, Fiule, Unule-N scut, Iisuse Hristoase i Duhule Sfinte, i celelalte.

i îndat gr ie te c tre gîndurile sale : «Veni i s ne închin m i s c dem la Hristos, Împ ratul nostru Dumnezeu», de trei ori. i începe psalmii, la antifon zicînd Sfinte Dumnezeule i închizîndu- i mintea în cele spuse. Iar la sfîr itul celor patruzeci de «Doamne miluie te», al fiec rui antifon, f cînd rug ciunea, zice în sine, închinîndu-se : «Gre it-am Doamne, iart -m », o dat . Apoi, sculîndu-se i întinzînd mîinile, zice : «Doamne, cur e te-m pe mine p c tosul», o dat . Iar dup ce s-a rugat astfel, trebuie s zic a doua rug ciune : «Veni i s ne închin m», de trei ori, i cel - lalt antifon la fel. Afar de aceea de cîte ori harul îi str pune inima, trebuie s aib i mai mult mintea în lacrimile de poc in , chiar dac a încetat gura de a cînta i cugetarea ar fi luat în robia cea bun , cum zice Sfîntul Isaac. C ci atunci este vremea culesului, nu vremea s ditului. De aceea trebuie s r mîn în ase- menea gînduri, ca i mai mult s se str pung i s - i dea rodul, adic lacrimile cele dup Dumnezeu. «Str - pungîndu- i-se inima pîn la lacrimi printr-un cuvînt, zice Sc rarul, r mîi la el»¹⁷¹. Fiindc toat lucrarea trupeasc , adic postul, privegherea, psalmodierea i citirea, lini tirea i celelalte, se fac pentru a se cur i mintea. Iar mintea f r plîns nu se poate cur i, ca s se uneasc cu Dumnezeu în rug ciunea curat , care o r pe te din toate în elesurile i o face f r chip i f r form .

Toate acestea sînt bune cînd se fac bine, precum i dimpotriv . De aceea tot lucrul are trebuin de dreapt socoteal , ca s se fac bine ; iar f r aceasta nu cu-

171. Cuv. XXIII: *Vezi cîte bun t i cî tig omul prin nevoin ...; vezi i Cuv. XXXII: Despre rug ciunea cea curat .*

noia tem firea lucrurilor și de aceea ne smintim cei mai mulți, când vedem că nu se potrivesc între ele, cele spuse și cele făcute de Sfinții Petri. De pildă, Biserica a primit și cântecele troparele cu vers, asemenea și alte multe cântări. Dar Scurarul, lăudând pe cei ce plîng după Dumnezeu, zice că unii ca aceștia nu vor striga către ei înșiși în cântări. Sfântul Isaac zice și el despre cei ce se roagă în chip curat că de multe ori se află vreunul adunându-și mintea în rugăciune și îndată cade nesilit la pământ, pe genunchi, ca odinioară prorocul Daniil, și are mâinile întinse și ochii lui caută la crucea lui Hristos; iar gândurile lui se schimbă și mîdărele lui slăbesc de noile înlegeri, care vin de la sine în minte¹⁷². Și iarși mulți dintre Sfinții Petri scriu despre unele ca acestea, că prin uimirea minții s-au ridicat nu numai dincolo de cântări și psalmodii, ci au uitat și mintea însăși, cum zice Sfântul Nil. Biserica a făcut bine și un lucru plăcut lui Dumnezeu, că a primit cântările și celelalte tropare, pentru neputința minții noastre, că prin dulcea a viersului slăudăm pe Dumnezeu, cei ce sîntem neștiutori, aproape fără voie; iar cei ce au cunoștință, sînt vinovați la strîngerea inimii, prin în alegerea cuvintelor spuse. Și așa sîntem ca pe o scară spre prunderea în elesurilor bune, cum zice Damaschin. Și cu cît sporim în obișnuința cu în elesurile celor după Dumnezeu, cu atît dorul lui Dumnezeu ne atrage și le cugetăm, și sîntem ajungem și ne închinăm în duh și în adevăr Tatălui, cum zice Domnul și cum zice Apostolul: «Vreau cinci cuvinte în mintea mea, decît zeci de mii pe limbă»¹⁷³; și iarși: «Vreau că bîrbașii să ridice în tot locul, mîini cuvioase, fără de mînie și fără de gânduri»¹⁷⁴. Astfel cele dintîi sînt leacuri ale neputinței ei, iar celelalte, desvîriri ale minții. Aceasta este dezlegarea unor astfel de întrebări. Deoarece toate sînt

172. Cuv. XXVIII : *Pentru sfințita rugăciune*, 2.

173. I Cor. XIV, 19. 174. I Tim. II, 8.

bune la vremea lor, dar nelavreme, toate li se par nepotrivite, celor ce nu cunosc vremea fiec ruia ; cum zice Solomon : «Vreme este pentru orice lucru»¹⁷⁵.

A adar cînd cineva a ajuns la în elesuri bune trebuie s ia aminte cu osîrdie, ca s r mîn în el asemenea vederi, ca nu cumva, din lenevire sau din lips de grij , sau din în l are, s fie p r sit de har, cum zice Sfîntul Isaac : «De cresc în sufletul omului în elesurile cele dup Dumnezeu, care-l duc la o mai mare str pungere i umilin , e dator s mul umeasc pururea i s m rturiseasc lui Dumnezeu acest dar, fiindc s-a învrednicit s cunoasc unele ca acestea, socotindu-se pe sine c este nevrednic». Iar de înceteaz acelea i se întunec iar i în elegerea i leap d temerea i plînsul, trebuie s se întristeze mult i s se smereasc pe sine cu lucrul i cu cuvîntul, fiindc l-a p r sit harul, ca s - i cunoasc neputin a sa, s dobîndeasc smerenie i s se îngrijeasc de îndreptare. C ci zice marele Vasile : «Dac nu s-ar fi lenevit omul dinspre plînsul dup Dumnezeu, nu i-ar lipsi lacrimile atunci cînd ar vrea». De aceea sîntem datori s cunoa tem pururea neputin a noastr i harul lui Dumnezeu i s nu dezn d jduim orice ni s-ar în-tîmpla, nici s îndr znim c sîntem ceva. Ci mai vîrtos s n d jduim pururea la Dumnezeu cu smerenie. i acestea se cuvîn celui ce caut lacrimi multe cu lucrul i cu cuvîntul, fiindc s-a învrednicit de atîta har i n-a p zit cuno tin a lui Dumnezeu din pricina lenevirii sau a mîndriei de mai înainte, de acum sau din viitor, precum s-a zis.

Iar celui ce a p r sit de bun voie aceste daruri, adic plînsul, lacrimile i în elesurile cele luminate, ce altceva i se cade decît numai s -l comp timim ? Fiindc nu are lumea un mai mare nebun ca acesta, care se învrednice te de cele ale firii, prin care avea s ajung

175. Eclez. III, 1.

la cele mai presus de fire, adică la lacrimile în elegerii și ale dragostei, însă prin oarecare lucruri de nimic sau prin gânduri străine și voinți proprii, se întoarce la neștiința dobitoacelor, ca un câine la vârsătură sa. Cu toate acestea, dacă vrea iar să se va îndeletnici cu citirea după Dumnezeu a dumnezeieștilor Scripturi cu luare-aminte și cu grija morții, și-i va plăzi mintea cât va putea de gândurile de artă în rugăciune, poate afla ceva ce a pierdut. Mai ales dacă nu se supără niciodată împotriva cuiva, chiar dacă pășimește adeseori cele mai mari rele de la acela, și nu lasă pe nimeni să se supere împotriva sa, ci cu toată puterea îl slujește pe acela cu lucrul și cu cuvântul. Atunci mintea și se veselește și mai vîrtos, izbăvit de tulburarea mîniei. Iar el capătă înșelăciune ca să nu mai uite niciodată de sufletul său, temîndu-se că nu cumva să fie pierdut iarăși. Astfel rămîne necăzut din frică, avînd pururea lacrimile pocișnii ale plînsului, pînă ce se va sui la cele ale dragostei și ale bucuriei, de la care se va înălța la pacea gândurilor, cu harul lui Hristos.

Toate acestea stau așa. Iar noi, care sîntem încă pe tima și în griji la inimă, sîntem datori să păstrăm motivele (cuvintele) plînsului și să ne cercetăm pe noi în sine în fiecare zi, atît înainte de canonul hotărît, cît și în cursul lui și la sfîrșit, fie că lucrăm cei ce sîntem încă slabi pentru nelucrarea cea după Dumnezeu și pentru oprirea de la toate, cum zice Sfîntul Isaac, fie că edem în nelucrare în același loc, cei ce avem ochi neadormiți și cuget de trezvie, cum zice Scrisorarul¹⁷⁶, ca să se strîngă sufletul nostru și să înceapă să lăcrimeze, cum zice Sfîntul Dorotei.

Dar acestea s-au zis despre cele mai înainte spuse în cele trei vederi, ca să ne învrednicim să ajungem la celelalte.

176. în paranteză : caută la sporirea ta !

Despre a patra vedere

Aceasta este cugetarea la coborîrea și la petrecerea în lume a preadulcelui nostru Mîntuitor Iisus Hristos, spre a uita treptat pînă și de hrana înșăși, cum zice marele Vasile, și precum am auzit de la fericitul David, că uita și mîncă pîinea sa (Ps. CI, 5). Și aceasta, zice Scara, deoarece cugetarea lui era rîpită spre minunile lui Dumnezeu într-o uimire multă și nu ținea cum să se rîsplătească lui Dumnezeu, cum zice Vasile, povestitorul celor cerești.

«Ce vom da în schimb Domnului pentru toate cîte ne-a dat nouă ? Pentru noi Dumnezeu a venit între oameni ; pentru firea cea stricată Cuvîntul trup s-a făcut și s-a slăvit între noi. La cei nemulțumitori a venit Fcitorul de bine ; la cei robiți, Slobozitorul ; la cei ce așteptau în întineric, Soarele dreptății ; pe cruce, Cel fără patimă ; în iad, Lumina ; în moarte, Via ; Învierea, pentru cei căzuți. Cîntecul El vom striga : Slavă ție, Dumnezeul nostru»¹⁷⁷.

și iarși cel din Damasc :

«Minunat-u-s-a de aceasta cerul, și marginile pămîntului s-au umplut de uimire, că Dumnezeu s-a arătat oamenilor trupește și pînțelece tu s-a făcut mai cuprinzător decît cerurile. Pentru aceasta, Născătoare de Dumnezeu, pe tine te mîresc cetele îngerilor și oamenilor»¹⁷⁸.

și iarși :

«Înfricoțat-u-s-a tot auzul de nespusa coborîre a lui Dumnezeu ; Cel preaînalt s-a coborît de bun voie pînă la trup, făcîndu-se om din pînțelece feciorelnic. Pentru aceasta, pe Preacurata Născătoare de Dumnezeu, noi, credincioșii, o mîrim»¹⁷⁹.

177. Octoih, glas 7, Duminică dimineața la laude.

178. Irmologhion, Cîntarea a 9-a, glas 8 («Spîmîntat-u-s-a...»).

179. Irmologhion, Cîntarea a 9-a, glas 8.

«Veni i popoarelor lîng mine, s ne suim la muntele cel sfînt din ceruri i s st m în chip netrupesc, în cetatea Dumnezeului celui viu, i s privim cu mintea dumnezeirea cea nematerial a Tat lui i a Duhului, str lucind în Fiul cel Unul-N scut»¹⁸⁰.

«Atrasu-m-ai cu dorul Tu Hristoase i schimbatu-m-ai cu dumnezeiasca Ta dragoste. Ci arde cu focul cel nematerial p catele mele i m învrednice te s m satur de desf tarea dintru Tine, ca pe amîndou venirile Tale s le m resc, veselindu-m , Bunule»¹⁸¹. Întreg e ti dulcea , Mîntuitorule ; întreg e ti dorire i dor nesaturat ; întreg e ti frumuse e cu neputin de ajuns. i cel ce a luat, prin virtutele suflete ti i trupe ti, cuno tin a unora ca acestora i a tainelor ascunse în cuvintele sfin ilor b rba i i a dumnezeie tilor Scripturi i mai ales a dumnezeie tilor Evanghelii, acela nu se mai odihne te de dorul i de lacrimile cele multe ce izvor sc într-însul pururea în chip nesilit.

Iar noi, cei ce auzim numai de cele din Scripturi, sîntem datori a ne îndeletnici i a cugeta pururea, ca astfel, dup mult vreme, s se întip reasc dorul lui Dumnezeu în inima noastr , cum zice Maxim¹⁸², i cum f ceau Prin ii înainte de a primi cuno tin a care izvor te de la sine. Tot dorul mucenicilor zbura numai c tre St pînul, unindu-se cu El prin dragoste i cînt ri, cum a zis i Damaschin despre cei trei tineri.

«Pentru legile p rinte ti, ferici ii tineri în Babilon, primejduindu-se de mai înainte, au scuipat porunca cea nebuneasc a Împ ratului i, împreunîndu-se cu focul de care nu s-au ars, Celui ce st pîne te vrednic cîntare i-au cîntat»¹⁸³.

i pe drept cuvînt, cînd simte cineva minunile lui Dumnezeu, e covîr it de uimire¹⁸⁴ i uit chiar i de

180. Din canonul de la Utrenia din 6 august (Schimbarea la fa).

181. Tropar din rînduiala Sf. împ rt iri.

182. *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. 77 (*Filocalia* II, p. 197—198).

183. *Irmologhion*, cînt. a 8-a, glas 6.

184. î i iese din sine.

via a vremelnic ¹⁸⁵. Dar nu cum sîntem str pun i noi, de dumnezeie tile Scripturi, i apoi iar i ne întu- nec m din pricina lenei, a uit rii i a ne tiin ei i ajun- gem nesim itori în urma patimilor. C ci numai cel ce s-a cur it prin plîns de patimi, simte tainele ascunse în toate Scripturile i se uime te de toate, dar mai ales de Sfînta Evanghelie, de lucruri i de cuvinte. i precum în elepciunea lui Dumnezeu a f cut cele grele u oare, a a face pe om pu in cîte pu in Dumnezeu : bun i îndur tor, ca s poat iubi pe vr jma i, precum i Tat l îndur tor este i nep tima , ca Dumnezeu cel f r pati- m ; avînd toat virtutea i des vîr irea, precum Tat l des vîr it este. i simplu gr ind, toate cîte se cuvin lui Dumnezeu, le prime te, dup înv tura sfintei C ri, i omul, ca s se fac Dumnezeu prin lucrare voit . Cine nu se minuneaz de lucrarea Sfintei Evanghelii ? Pentru c numai prin libera alegere, îi d ruie te omu- lui toat odihna în veacul de acum i în cel viitor, cu mult cinste. C ci zice Domnul : «Cel ce se smere te pe sine, în l a-se-va» ¹⁸⁶. Despre aceasta m rturise te i Pe- tru, care a p r sit mrejele, i a primit cheile cerului; ase- menea i ceilal i Apostoli, dintre care fiecare, p r sind cele pu ine pe care le avea, a luat toat lumea în st pînire, în veacul de acum, iar în cel viitor «cele pe care ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omu- lui nu s-au suit» ¹⁸⁷. i nu numai Apostolilor li s-au întîmplat acestea, ci tuturor celor ce au voit s li se întîmple pîn ast zi. C ci, cum zic unii dintre P rin i, de i se osteneau în pustie, dar aveau mult odihn . Iar aceasta o spuneau despre via a cea netulburat i f r griji.

i oare cine socotim c are mai mult odihn i cinste la Dumnezeu : cel ce se lini te te cu Dum-

185. Cuv. XVII, *Despre tilcuirea feluritelor virtu i.*

186. Luca XVIII, 14. 187. I Cor. II, 9.

nezeu împlinește poruncile Lui, sau cel ce petrece în tulburări, în tribunale și în griji lumești? Cel ce stă pururea de vorbă cu Dumnezeu, prin cercetarea dumnezeieștilor Scripturi și prin rugăciunea neîncetată și prin lacrimi, sau cel ce se ostenește și priveghează în hoții și în fapte nelegiuite, în care, neizbândind, nu are parte decât de osteneală și de îndoit moarte? Iată, a adă, că suferim și moartea cu mult osteneală și necinste, fără nici un câștig, ba mai bine-zis au pot timit unii adeseori și cea mai mare pagubă pierzându-și sufletul. Mă gândesc la tâlharii, la hoții de mare, la desfrânații și la războinicii de meserie, care n-au voit să se mîntuiască cu odihnă, cu cinste și cu câștig. O, ce orbire! Pentru că să pierim suferim moartea, iar pentru că să ne mîntuim nu iubim nici viața și chiar dacă avem de primit moartea pentru Împărăția cerurilor, ce facem mai mult decât tâlharul, spărgătorul sau oțelul, care numai pentru pâine răbdă adeseori moartea viitoare, pe lângă cea de aici? A adă, cea dintâi întrebare să fie Hristos, prin care se dă Împărăția cerurilor celor ce aleg de bună voie în veacul de aici să disprețuiască duhovnicește toate și să le aibă roabe lor și să împărătească nu numai peste lucruri, ci și peste trup, prin disprețuirea lui, ba încă și peste moarte, prin bună îndrăzneală a credinței; iar în veacul viitor, să împărătească veșnic cu trupul împreună cu Hristos, prin harul învierii de obște.

Moartea vine la fel și pentru păcătoși și pentru drept, dar deosebirea e mare. Ca muritori, mor amândoi și nu e nici o mirare. Dar cel dintâi, fără plată și osîndit; iar cel lalt, fericit în veacul de acum și în cel viitor. Și apoi ce mare lucru este a câștiga bani, pe care va avea să-și pierdă seacă fără știre, cel ce-și închipuie că-și are, nu numai în ceasul morții, ci adeseori și înainte de ea, cu mult rău în sine, osteneală și durere? Ba poate unii au suferit și moarte pentru ei, după nenu-

m ratele ispite ale bog iei, adic frica, grija, întrista-rea i tulburarea neîncetat de bun voie i f r de voie. Dar sfînta porunc izb ve te de toate acestea pe om i-i d ruie te lipsa des vîr it de griji i de temeri, ba adeseori i o veselie negr it , celor ce- i aleg de bun voie i cu tot sufletul neaverea.

Ce este, a adar, mai pl cut decît a ajunge cineva nep tima , nest pînit cîtu i de pu in de mînie sau de pofta vreunuia din lucrurile lumii, ci socotind ca nimic cele rîvnite de cei mul i, ca unul ce este ridicat deasupra tuturor, petrecînd ca în rai, mai bine-zis ca în cer i fiind mai presus de orice trebuin , prin lipsa de griji i îndeletnicirea cu Dumnezeu ? C ci suferind cele ce vin asupra lui cu bucurie, tot ce i se întîmpl , îl odihne te. i iubind pe to i, de to i este iubit. De asemena, dispre uind toate, ajunge deasupra tuturor. Tot a a este cu cel ce nu vrea s aib ceva, pentru care altul se lupt i se întristeaz dac nu dobînde te, ba poate dobîndind ceea ce dore te, chiar se osînde te. C ci cel ce nu dore te nimic, se izb ve te prin porunc de toate relele din veacul de acum i din cel viitor. Fiindc nevrînd s aib ceea ce nu are, are parte de toat odihna i e mai presus de orice bog ie, precum cel ce poftete cele ce nu le are, sufer cel mai mare chin, înc înainte de chinurile ve nice, i unul ca acela e rob, chiar dac pare c e împ rat i bogat. Dar ce lucru greu ne cer poruncile Domnului, pe care s nu-l putem face noi tic lo ii, cu mult rîvn , chiar f r nici o r splat ?

Deci cel ce a putut în elege în parte harul Sfintei Evanghelii i cele ce se afl în ea, adic faptele i înv turile Domnului, poruncile i dogmele Lui, înfri- co rile i f g duin ele, acela tie ce comori neîmpu i- nate a aflat, m car c nu poate povesti despre ele cum trebuie, pentru c cele cere ti sînt negr ite. C ci Hris- tos s-a ascuns în Evanghelie i cel ce vrea s -L afle

pe El, trebuie să vândă mai întâi toate averile sale și să cumpere Evanghelia, ca nu numai să-L poată afla pe El din citire, ci și să-L înțelească în sine, prin urmarea vieții Lui în lume. Fiindcă cel ce caută pe Hristos, zice Sfântul Maxim, nu trebuie să-L caute pe El în afară, ci în sine însuși¹⁸⁸, adică să se facă cu trupul și cu sufletul nepăcătoș ca Hristos, după cât e cu puțin omului și să poartă mărtașia conștiinței ei cu toată puterea, ca să împărase peste toată viața sa și să o biruiască prin disprețuirea ei, chiar dacă este răsfățat, din punct de vedere al lumii. Pentru că ce folos are cel care poartă împărat, dar este stăpânit de mândrie și de poftă în veacul acesta, iar în cel viitor va afla munca veșnică, dacă nu va voi să poartă poruncile dumnezeiești?

Dar o, ce nebunie! Cum nu vrem să lucrăm, prin unele lucruri mici și vremelnice, bunătățile mari și veșnice, ci lepădăm bunătățile și dorim cele potrivnice. Și ce este mai neînsemnat decât un pahar cu apă rece, sau decât dăruirea unei buci de pâine, sau decât lepădarea voii, sau a unui mic gând, prin care ni se dă Împărăția cerurilor din harul celui ce a spus: «Iată Împărăția cerurilor în untrul vostru este»¹⁸⁹.

«Căci nu este departe, zice Damaschin, nici afară, ci în untru. Voiește numai să biruiți asupra patimilor și iată o ai în tine însuși, numai pentru că viețuiești în chip plăcut lui Dumnezeu. Iar de nu vrei, nu ai nimic». Fiindcă Împărăția lui Dumnezeu, spune Prinții, este viețuirea plăcută lui Dumnezeu, și prima și a doua venire a Domnului. Despre a doua venire, s-a scris mai înainte la cuvintele despre plîns¹⁹⁰. Iar cel ce a înțeles-o pe cea dintâi prin har, întru sfințirea sufletului, trebuie să zică întru multă uimire: «Mare ești, Doamne, și minunate sînt lucrurile Tale și nici un cuvînt nu ajunge spre lauda

188. *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. 35 (*Filocalia* II, p. 180). Cine a imprimat în sine viețuirea evanghelică îl are în sine pe Hristos. Cine face din Evanghelia scrisă o Evangheliă trinitară, L-a descoperit pe Hristos.

189. Luca XVII, 21.

190. La vederea a treia (cap. 12).

minunilor Tale. Iat , preadulcele meu St pîn, robul T u stînd înaintea Ta f r de glas i de ert, a tept de la Tine luminarea cuno tin ei. C ci Tu ai spus, Doamne, c «f r de Mine nu pute i face nimic»¹⁹¹. Dar Tu înva -m cele despre Tine. Pentru aceasta am îndr znit s cad la preacuratele Tale picioare, ca sora lui Laz r, prietenul T u, ca s aud i eu ceva cu mintea. Dac nu despre dumnezeirea Ta cea necuprins , m car despre petrecerea Ta cea trupeasc în lume ; ca s primesc oarecare mic sim ire a celor spuse în Sfînta Evanghelie a harului T u ; i cum ai petrecut cu noi, blînd i smerit cu inima¹⁹², cum a zis preasfînta Ta gur , pentru a înv a noi acestea de la Tine. i cum aflîndu-Te de bun -voie într-o a a de mare s r cie. Tu Cel bogat în mil , în osteneal i în sete, ai dat ap vie Samarinencii, precum ai zis, Doamne : «Cel ce înseteaz s vin la Mine i s bea»¹⁹³. C ci Tu e ti izvorul t m duirilor i cine poate s laude petrecerea Ta cea din lume ?

Dar fiindc m-ai învrednicit pe mine, rîna, cenua i praful, neascult torul i uciga ul de sine, care mult i-am p c tuit i pururea p c tuiesc, s cunosc peste tot ceva din faptele i din cuvintele Tale, iart -mi îndr zneala ca s i îndr znesc s Te întreb despre ele, ca unul ce mi se pare c Te v d prin credin , pe Tine cel nev zut de toat f ptura. C ci Tu tii, Doamne, cunosc -torule de inimi, c nu întreb din iscodire, ci caut ca s înv , crezînd c dac m voi învrednici de cuno tin de la Tine, îmi vei d rui, iubitorule de oameni, ca i celor ce Te doresc pe Tine, i lucrarea dup putere, ca s urmez vie uirii Tale celei dup trup, prin care, dup har, m-am numit cre tin. Nimeni nu poate, ca ucenicii T i, s rabde moartea pentru du mani, nici s dobîndeasc s r cia Ta i a lor, ci fiecare dintre noi în parte,

191. Ioan XV, 4.

192. Matei XI, 29.

193. Ioan XV, 10.

potrivit cu hotărârea Lui. Dar chiar dacă ar muri în fiecare zi pentru Tine, nici așa nu se poate plăti de datorie. Fiindcă Tu, Doamne, Dumnezeu desigur fiind, ai petrecut fără de păcat în lumea aceasta și toate le-ai suferit pentru toți. Iar noi, chiar dacă suferim poate ceva, pentru noi înșine și pentru păcatele noastre pătimim. Cine nu se minunează, cugetând la neputința Ta coborâre? Că Dumnezeu necuprins fiind, atotputernic și atotiitor, ezind pe heruvimi, care se zic în elepciunea ce se înmulțete, Te-ai smerit pentru noi, care Te mîniem mult de la început, încît ai primit naștere în hrănire, prigoniri și împrobări cu pietre, batjocuri, plămui, loviri și scuipări, apoi cruce, piroane, burete și trestie, oțet și fiere și cîte nu sînt vrednice să aud. Apoi cu sulița s-a împuns preacurata Ta coastă, din care ne-a izvorît nouă viață cea veșnică, cinstitul Tu sînge și apă.

Pream rescăna tereea Ta și pe cea care Te-a născut, pe care ai păzit-o Fecioară și după nașterea că și înainte de naștere. Închinu-mă ție, Celui ce în pe ter și în iesele Te-ai înfăptuit; și vescu-Te pe Tine, Cel ce în Egipt cu Maica Ta, Fecioara și Preacurata, ai plecat și în Nazaret Te-ai așezat și prin ilor după trup Te-ai supus, celui socotit tată și celei cu adevărat maică. Mă rescu-Te pe Tine, Cel ce Te-ai botezat în Iordan de către înaintemergătorul Tu, Doamne, împreună cu Tatăl, Cel ce Te-am răsturisit pe Tine și cu Duhul Sfînt, Cel ce Te-afăcut pe Tine arătând, și botezarea Ta și pe Ioan Botezătorul, proorocul și robul Tu. Și vescu-Te pe Tine, Cel ce ai postit pentru noi și Te-ai lăsat ispitit de bunăvoie și ai biruit pe vrăjmașul în trupul pe care l-ai luat de la noi și ne-ai dăruit nouă biruință asupra lui, prin neșpusa Ta în elepciune; pe Tine, Cel ce ai petrecut cu ucenicii Tăi și ai curățit leproși, ai îndreptat chiopi, ai dăruit orbilor lumină, le-ai dat surzilor și mușilor puterea de a grăi și auzi, ai binecuvîntat pînile, ai umblat pe mare ca pe uscat, ai învățat mulțimile despre fapte

i vederi, ai vestit pe Tat l i pe Duhul Sfânt, ai prezis înfrico rile i f g duin ele viitoare i toate cele ce ajut la mîntuirea noastr ; pe Tine, Cel ce ai biruit pe vr jma ul i ai smuls patimile din r d cini prin înv tura atotîn eleapt i pe cei nebuni i-ai în elep-it, iar pe cei vicleni i-ai surpat, ca pe ni te neîn elep i, cu nem rginita Ta în elepciune, pe cei mor i i-ai sculat cu puterea Ta negr it , ai scos pe draci, cu st pînire, ca un Dumnezeu al tuturor. i nu ai f cut acestea numai prin Tine însu i, ci le-ai d ruit i robilor T i putere, ca s fac i mai mari decît acestea, ca i mai mult s ne minun m, cum ai zis, Doamne. Mare este numele T u, c prin Tine toate cele minunate se fac de c tre Sfin-ii T i.

St pîne, Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule i Cuvinte al lui Dumnezeu, numele cel preadulce al mîntuirii noastre, mare este slava Ta, mari sînt lucrurile Tale, minunate cuvintele Tale i mai dulci decît mierea i decît fagurul ! Slav ie Doamne, slav ie ! Dar cine poate l uda pogorîrea Ta, bun tatea Ta, puterea, în elepciunea, petrecerea în lume i înv tura ? i cît de firesc înva sfintele Tale porunci cu u urin via a virtuoas , precum ai zis, Doamne : «Ierta i i se va ierta vou »¹⁹⁴, i iar i : «C uta i i ve i afla, bate i i se va deschide vou »¹⁹⁵ i «Cîte voi i s v fac vou oamenii, a a i voi s face i lor»¹⁹⁶. Cine, luînd cuno tin despre poruncile Tale i celelalte cuvinte, nu se va uimi, cugetînd la în elepciunea Ta nesfîr it ? La în elepciunea lui Dumnezeu, via a tuturor, bucuria îngerilor, lumina negr it , învierea mor ilor, «P storul cel bun, care-i pune sufletul pentru oi»¹⁹⁷. Laud schimbarea Ta la fa- , r stignirea, îngroparea, învierea, în l area, ederea de-a dreapta lui Dumnezeu i Tat l, pogorîrea Duhului

194. Matei VI, 14.

195. Matei VII, 7.

196. Matei VII, 12.

197. Ioan X, 11.

Sfânt este cea de a doua venire a Ta, cea cu putere multă și slavă necuprinsă. Umilitu-m-am, Doamne, înaintea minunilor Tale și nemi-am tiind ce să fac, vreau să alerg la tine. Dar nu știu ce să fac. Când de tăc, mă înfricoșez; iar de îndrăznesc să spun ceva, nu știu ce să zic, că mă cuprinde uimirea. Mă socotesc nevrednic de cer și de pământ și vrednic de toată munca, nu numai pentru cele ce am peștit, ci cu mult mai vrednic pentru facerile de bine ce le-am primit. Când ci nemul umitor fiind eu, ticălosul, mi-ai umplut sufletul de tot binele. Preabunule, Doamne, înle-am lucrurile Tale din parte și s-a uimit cugetul meu. M-am fcut cu totul nimic, numai privind lucrurile Tale, Stăpâne. Dar nu a mea este cunoștința, nici lucrarea, ci a harului Tău. De aceea îmi pun mâna pe gură, ca odinioară Iov, și nemi-am tiind ce să fac, alerg la sfânt, eu ticălosul.

Stăpâne cea bună a lumii, Tu ști că nu avem îndrăznire, noi peștitori, către Dumnezeu pe Care L-ai născut. Dar îndrăznind către Tine, noi, robii Tăi, cădem la Stăpânul prin Tine, ca ceea ce ai îndrăznire către El, ca unul ce e Fiul Tău și Dumnezeuul nostru. Lui deci, crezând și eu nevrednicul, rogu-te Stăpâne, să-mi dăruiești simțirea darurilor Tale și ale celorlalți sfânti; cum ai arătat virtuți atât de mari, și cum pe Tine, numai faptul că s-a născut Fiul lui Dumnezeu din Tine, te-am rătăcit ca fiind mai presus de toate cele ce sânt. Când ci Te-a aflat pe Tine vas vrednic de a Sa slavă, Cel ce cunoaște toate mai înainte de a se face, ca un Fcator al tuturor. și nimeni nu poate întreba despre ale Tale. Pentru că sânt mai presus de fire, de minte și de înlelegere. Cu adevărat, Născătoare de Dumnezeu Te mătărisim pe Tine, cei mântuiți prin Tine, Fecioară curată, mă rânduiești împreună cu cetele netrupești, pentru că :

«Pe Dumnezeu a-L vedea nu este cu puțin oamenilor, spre care nu cotează a căuta cetele îngerești; iar pe Tine Preacurată, s-a arătat oamenilor Cuvântul în-

trupat, pe Care m rindu-L împreun cu o tile îngere ti, pe Tine Te m rim»¹⁹⁸.

«Ce Te vom numi pe Tine, o, ceea ce e ti plin de dar ? Cer» i cele urm toare¹⁹⁹.

N sc toare de Dumnezeu, Tu e ti vi a cea adev rat , care ai odr slit rodul vie ii; pe Tine Te rug m, mijloce te preasl vit , împreun cu Apostolii i cu to i sfin ii, s se miluiasc sufletele noastre, ale celor ce Te m rturisim pe Tine cu drept credin , N sc toare de Dumnezeu, i Te fericim pe Tine cea pururea fericit , precum ai prezis, St pîn . C ci cu adev rat toate neamurile Te fericim pe Tine, singura N sc toare de Dumnezeu, «ceea ce e ti mai cinstit decît Heruvimii i mai m rit f r de asem nare», i celelalte.

Dar neputînd s în eleg cele ale Tale, voi gr i, minunîndu-m , cele ale celorlal i sfin i :

«Cum ai petrecut în pustie, o Botez torule i înaintemerg torule al Domnului ? i ce te vom numi pe tine ? Prooroc, Înger, Apostol sau mucenic ? Înger, c ai petrecut ca unul f r trup ; Apostol, c ai vînat neamurile ; mucenic, c pentru Hristos capul t u s-a t iat.

Roag -Lpe El s se mîntuiasc sufletele noastre. C ci zice Solomon : «Pomenirea dreptului cu laude»²⁰⁰. Dar ie î i ajunge m rturia Domnului, c ci cu adev rat înaintemerg tor te-ai ar tat», i celelalte.

Sfin ilor Apostoli i ucenici ai Mîntuitorului, cei ce v-a i f cut în iv v z tori ai tainelor, pe Cel ce nu se vede i început nu are L-a i propov duit zicînd : «La început era Cuvîntul». Nu a i fost zidi i înainte de Îngeri, nu a i înv at de la oameni, ci din în elepciunea cea de sus. De aceea, avînd îndr znire, ruga i-v pentru sufletele noastre. M minunez de iubirea voastr de Dumnezeu, cum se zice în vechile tropare :

198. Canonul înmormînt rii. 199. Bogorodicina, ceasul întîi.
200. Pilde X, 8.

«Doamne, pe Tine dorindu-Te Apostolii pe pământ, din inimă, pe toate le-au socotit gunoaie, ca să Te dobândească numai pe Tine; și pentru Tine și-au dat trupurile la bătăie. De aceea, săl vindu-se, se roagă pentru sufletele noastre».

și cum oameni fiind, ca noi, și trup de lut purtând, aș arătată de mari virtuți, încât aș suferit moarte pentru cei ce vă omorau pe voi. Cum voi, cei pușini, aș biruit toată lumea? Cum, simpli fiind și neînșăși, aș biruit pe împărașii și pe ștăpânitori, voi cei neînșarmăși și goi? Iar prin aceia pe dracii neșzuși, voi cei șraci și cu neputină a trupului înșbrcași. și ce a fost această putere, dacă nu credinșă, prin care aș luat puterea Duhului Șfânt, voi și șfinșii mucenici, care bine șvaș neșvoit și șvaș încununat? «Rugaș și ș Domnului, ș se mișluiașc sufletele noastre, Apostoli, mucenici, prooroci, Ierarși, cuvioși și celelalte.

și cine nu se minunează, șfinșilor mucenici, vă zând lupta cea bună pe care aș purtat-o? Cum, în trup fiind, aș biruit pe vrășjmașul cel netrupesc, mărșurisind pe Hristos și cu crucea înșarmându-vă? Pentru această, cu vrednicie șvaș arătat dracilor izgonitori și barbarilor împotriviștori. Neșncetat rugaș și ș se mîntușiasc sufletele noastre. Căci asemenea celor trei tineri înșainte de voi, nu aș răbdat neșvoinele cu nădejdea plășii, ci pentru dragostea dumnezeiașcă, cum înșivă aș zis: «Chiar de nu ne-ar izbăși pe noi, nici aș aș nu-l vom țigăduși, ca pe Cel ce nu ne izbăvește».

«Mă minunez de șmerenia voastră la culme șfinșilor trei tineri, că aflându-vă în mijlocul vrășșii, aș și grăit cu mulțumire. și nu este în șreamea această că petenie și prooroc și conducător»²⁰¹, și celelalte. Cu șuflet zdrobit și cu duș de șmerenie, mă minunez de puterea lui Dumnezeu, care ș-a șșvîșșit cu voi și cu Ilie Proorocul, cum zice Damaschin: «Din văș pașie, rouă și izvorîșc cu-

201. Cîntarea celor trei tineri, 14.

vio ilor, i jertfa dreptului cu ap o ai ars. C toate le faci, Hristoase, numai voind».

Dar ce voi privi mai întâi ? Lucrarea sfintei Evanghelii, sau faptele sfin ilor Apostoli ? Nevoinele sfin ilor Mucenici, sau luptele sfin ilor P rin i ? Vie ile i cuvintele tuturor sfin ilor, vechi i noi, b rba i i femei, sau tâlcuirile i dreapta lor socoteal ? Nu pricep i m minunez.

Ci rogu-m , ie, iubitorule de oameni, Doamne, s nu la i s se fac acestea spre osînda mea, pentru nevrednicia mea i pentru purtarea mea cea nemul umitoare, dup ce am cunoscut taine atît de mari, pe care le-ai descoperit sfin ilor T i, i prin ei mie, p c tosului i nevrednicului robului T u. C ci iat St pîne, robul T u este înaintea Ta, lipsit de toate i f r de glas, asemenea unui mort, i nu îndr zne te s zic altceva, sau s priveasc f r ru inare, ci cad dup obicei, strigînd i gr ind din adîncul sufletului : «St pîne mult milostive», i celelalte ale rug ciunii. Iar de cealalt rug ciune i de psalmi se cade s aib grij întru paza purt rilor sufletului i ale trupului, ca s vin la deprinderea cugget rilor dumnezeie ti, încît s poat în elege toate tainele afl toare în dumnezeie tile Scripturi, i lucr rile cele minunate întru sim ire mult ; ca, minunîndu-se de darurile lui Dumnezeu, s ajung s -L iubeasc numai pe El i s p timeasc cu bucurie pentru El ca to i sfin ii. C ci toate dumnezeie tile Scripturi înfrico eaz i uimesc, cum zice Solomon.

Pe lîng celelalte fapte minunate, m minunez i de puterea Lui de Dumnezeu, ar tat cu mana, c nu se p stra cu acela i chip pîn a doua zi, ci se strica i se afla plin de viermi, ca nu cumva cei necredincio i s se îngrijeasc de ziua de mîne. Iar în n strapa ce se afla în cort se afla nev t mat pururea. i iar i, pr -jit fiind de foc r mînea nears , dar se topea la cea mai slab raz a soarelui, ca nu cumva cei nes tura i s adu-

ne peste trebuință. O, minune! Cum lucrează Dumnezeu pretutindeni mântuirea oamenilor, precum zice Domnul despre Providența dumnezeiască: «Tatăl Meu până acum lucrează, și Eu lucrez»²⁰². Deci cel ce se îndeltnicește numai cu aceasta după Dumnezeu, se învață de dumnezeieștile Scripturi sensibil, iar de Providența dumnezeiască prin înțelegere, și începe să vadă lucrurile după fire, cum spun Grigorie al Nisei și Damaschin, și nu mai este furat de frumoasele din afară a lucrurilor lumii acesteia, adică de strălucire, de bogăție, de slava care trece și de altele ca acestea, nici nu este vrăjtit de umbra care zace asupra lor, ca cei încă pe timpaie.

Despre a cincea cunoștință

Din această a cincea cunoștință, care se zice, după prorocul, sfat, se poate cunoaște, precum s-a zis la sfârșitul Fericirilor, firea și schimbarea fapturilor sensibile. Se cunoaște că din pământ sînt și iar și în pământ se întorc, după cuvîntul Eclesiastului: «De ert ciunea de ert ciunilor, toate sînt de ert ciune»²⁰³. Dar și Damaschin zice la fel: «De ert ciune sînt toate cele omenești, cîte nu mai sînt după moarte. Nu rămîne bogăția, nu cîltorește împreună slava, cîci venind moartea, toate acestea au pierit». Și iarși: «Cu adevărat de ert ciune sînt toate și viața aceasta este umbră și vis, că în de ert se tulbură tot pămînteanul, cum zice Scriptura. Cînd dobîndim lumea, atunci în groapă ne sîlăluim, unde împreună sînt împărății și raii»²⁰⁴.

Despre a asea cunoștință

Ajungînd astfel la deprinderea neîmpătimirii, și se dă omului cunoștința a asea, a a-numită tîrie. Și începe să vadă fără patimă frumoasele fapturilor sensibile. Pentru că toate gîndurile sînt de trei feluri: omenești, dr-

202. Ioan V, 17.

203. Ecles. I, 1.

204. Canonul înmormîntării.

ce ti i îngere ti. Gînd omenesc avem atunci cînd se suie la inim un oarecare în eles simplu al f pturilor, ca de pild , b rbat, aur sau orice altceva din f pturile sensibile. Gîndul dr cesc e compus din în eles i patim , ca de pild , cînd ne gîndim la un om fie cu o iubire f - r judecat , fie cu o afec iune care nu e dup Dumnezeu, ci spre curvie, fie iar i cu o ur nesocotit , adic cu amintirea r ului, sau cu clevetire ; iar la aur, de asemenea, pentru iubirea de bani, sau pentru furt, sau pentru r pire, sau altceva din acestea, sau cu ur i cu hulire împotriva lucrurilor lui Dumnezeu. Prin amîndou acestea se lucreaz pieirea²⁰⁵. Fiindc dac iubim lucrurile, nu dup m sura cuvenit , ci le punem mai presus de dragostea de Dumnezeu, nu ne deosebim întru nimic de slujitorii idolilor, zice Sfîntul Maxim²⁰⁶. i iar i : Dac le urîm pe ele, ca unele ce n-ar fi fost f cute bune foarte, mîniem pe Dumnezeu.

Iar gîndul îngeresc este contemplarea nep tima a lucrurilor, sau cuno tin a adev rat , care este mijlocie între amîndou pr p stiile, p zind mintea i deosebînd inta cea dreapt de cele ase curse ale diavolului, care o înconjoar , adic de cea de sus i de cea de jos, de cea de-a dreapta i de cea de-a stînga, de cea din untru i de afar de inta dreapt . Aceasta este cuno tin a adev rat care st ruie ca un centru în mijlocul celor ase curse. Ea se înva de la îngerii p mînteni, care s-au omorît pe ei lumii, ca s li se fac mintea nep tima , spre a vedea lucrurile cum trebuie. Cel ce are cuno tin a aceasta, nu se urc deasupra inteii drepte, prin seme ie, socotînd c în elege ceva din proprie în-elepciune ; nici nu se coboar jos prin ne tiin , fiindc n-a putut s ajung des vîr irea ; nici nu se abate la dreapta, prin lep darea i ura lucrurilor ; nici la stînga,

205. Sf. Maxim M rturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a doua, cap. 84 ; suta a patra, cap. 45, 49 (*Filocalia* II, . 72—73 ; 106).

206. *Suta întîia a capetelor despre dragoste*, cap. 7 (*Filoc.* II, p. 38).

prin iubire nesocotit sau împotimire; nici, iarăși, întru de la întâia dreaptă, prin neștiință și lenevire peste tot; nici în afară, prin multă ocupație și prin sîrguință nesocotit din nepăsare sau răutate²⁰⁷. Ci primește cunoștința cu răbdare, cu smerită cugetare și cu bună-dejde, din credință, pentru că, cunoscînd ceva din parte, să fie în lăsat spre dragostea dumnezeiască, iar pentru necunoașterea întru cunoștință, să dobîndească smerită cugetare, și prin nedejdea și credința statornică să ajungă la întâia lucrului căutat.

Acela nici nu urte ceva cu totul căruia, nici nu iubește fără judecată, ci-l privește pe om spre a se minuna, cum mintea lui este icoană nehotărnică a lui Dumnezeu cel nevăzut, de îndecămdat este hotărnic de trup, cum zice marele Vasile; și cum ajunge pînă la hotărele oricărui chip, ca și Dumnezeu, Care poartă grijă de lume. Căci mintea se preface după forma fiecărui lucru și se colorează după chipul lucrului cunoscut de ea. Iar cînd se învrednicește să ajungă în Dumnezeu, Cel fără chip și înfățișare, se face și ea fără chip și fără formă²⁰⁸. Apoi se minunează cum poate să pstreze orice idee și cum ideile din urmă nu pot schimba pe cele dintîi, nici cele dintîi nu pot veni pe cele din urmă, ci cugetarea le înepete toate, ca pe o comoară, fără uitare; și cînd vrea mintea, descoperă prin grai cele gîndite, nu numai pe cele proaspete, ci și pe cele adunate în vistierie de demult. De asemenea se minunează cum, iarăși, cuvintele se îndemereu, mintea rămîne aceeași, fără schimbare.

Privind apoi trupul, se minunează cum ochii, urechile și limba primesc din afară cele de trebuință, după voia sufletului; ochii, prin lumină, urechile, prin aer;

207. Dreapta socoteală constă în a găsi în alesul central al lucrurilor și în a te purta cu tărie în el, nelăsîndu-te ispitit de nici o atracție unilaterală.

208. Sf. Maxim Mărturisitorul, cap. 97, *Suta a treia despre dragoste (Filocalia, II, p. 97)*.

îi nici unul din simuri nu împiedică pe cel lalt îi nu poate face ceva în afară de scopul sufletului. Se minunează apoi cum trupul neînsuflețit, la porunca lui Dumnezeu, s-a amestecat cu sufletul în elegtor și cuvânt tor, care a fost creat de Duhul Sfânt, cum zice Damaschin²⁰⁹, prin insuflare, măcar că sînt unii care nu știu aceasta, socotind că este din dumnezeirea cea mai presus de minte, ceea ce este cu neputință. Căci zice Gură de Aur: «Căci nu se socotească mintea omenească pe sine Dumnezeu, a pus Dumnezeu într-însă uitare și neștiință, ca din aceasta să-și agonisească smerenie». Și iar și, cînd vrea Ziditorul, se desparte această amestecare firească, și sufletul cuvânt tor, cum zice Scrisorul, se duce sau sus în cer, sau jos în iad, iar trupul pămîntesc se întoarce în pămîntul dintru care a fost luat. Dar iar și, prin harul Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, se unesc cele despărțite, la a doua venire a Sa, ca fiecare dintre noi să primească după faptele sale. O, minune! Cine a simțit măcar cît de puțin în taina aceasta, fără să se uimească? Că pe om îl ridică iar și din pămînt, după atîtea rele cîte le-a făcut, nesocotind poruncile Lui, și-i dăruiește nemurirea, pe care o avea mai înainte și n-a puzit-o, pentru că n-a puzit porunca ce-l puzea pe el de moarte și stricăciune, ci și-a atras moartea prin neascultare.

Minunîndu-se, a adărat, de toate acestea, omul credincios, povăluit în chip mintal de o mișcare îngerească, se uimește și de altele multe. Și iar și privește frumusețea aurului și întrebunarea lui și se minunează cum s-a făcut din pămînt astfel pentru noi, ca cei bolnavi să cheltuiască banii prin milostenie, iar cei ce nu vor să facă aceasta, să-și împerească prin anumite încercări fără de voie, și așa să fie ajutați să se mîntuiască, dacă răbdă cu mulțumire cele ce vin asupra lor. Astfel se mîntuiesc și unii și alții. Iar cei ce prețuiesc mai mult

209. *Dogmatica*, cap. XII: *Despre om*.

neaverea, se vor încunună, ca unii ce fac un lucru mai presus de fire, ca și cei ce se nevoiesc întru feciorie. Se cuvine, deci, ca omul să nu cinstească mai mult aurul decât porunca lui Dumnezeu, întrucât este un lucru strict și prețios; dar întrucât este făptura lui Dumnezeu și de folos omului pentru a trăi și a se mântui, să nu-l socotească vrednic de ură, ci prilej de înfrînare și de dragoste.

Întru simplu gând, cel luminat privind frumusețea fiecărui lucru și întrebuințarea lui, fără patimă, iubește pe Dumnezeu. Acela ia seama la toate cele sensibile, la făpturile de sus și de jos, adică la cer, la soare, la lună, la stele, la nori, la ploaie, la zăpadă, la grindină, minunându-se cum îngheață apa în atâtă ariditate, apoi la tunete, la fulgere, la vânturi și la aer, la schimbarea acestora, la ani, la anotimpuri, la zile, la nopți, la ceasuri, la minute, la prețios, la mare, la vieuitoarele fără număr, la dobitoacele cele cu patru picioare, la fiare și tărtoare, la neamurile multe ale păsărilor, la izvoare, la râuri, la nesfârșitele feluri ale pomilor și buruienilor, la cele blânde și la cele salbatice. Căci în toate vede rânduială, bună aezare, mirabile, frumusețea, întocmirea, legătura, armonia, folosul, congruarea, felurimea, desfătarea, starea, mișcarea, culorile, formele, întoarcerea la aceleași, răsturnarea în cele stricătoare. Și luând aminte simplu la toate făpturile cele sensibile, se uimește minunându-se de Dumnezeu, cum din cele ce nu sînt, numai cu porunca, a adus la ființă cele patru elemente (stihii) și cum, prin înțelepciunea lui Dumnezeu, cele ce-i sînt potrivnice nu se pot gubesc una pe alta; de asemenea, cum din acestea a făcut toate pentru noi. Și încă acestea sînt mici pe lângă coborîrea lui Hristos, cum zice Teologul, și pe lângă bunătățile viitoare.

Deci cunoscînd bunătatea lui Dumnezeu cea ascunsă în făpturi, și înțelepciunea, puterea și purtarea

Lui de grij , cum Însu i a zis c tre Iov²¹⁰, s privim pe urm la cea din arte, din cuvinte i din litere, cum prin pu in cerneal neînsufle it , ne-a descoperit nou taine a a de mari prin sfintele Scripturi. i e într-adev r lucru minunat, c Sfin ii Prooroci i Apostoli au ajuns de-abia dup mult osteneal i dragoste c tre Dumnezeu la aceste bun t i, iar noi le afl m numai prin citire. C ci Scripturile ne gr iesc în chipul cel mai minunat, de parc-ar fi cuvânt toare.

Cunoscînd deci acestea, credem c nu este în zidire ceva f r rost, nici r ul, ci cele ce se fac f r voia dumnezeiasc , Dumnezeu le preface în chip minunat în bun t i. De pild , c derea diavolului nu a fost dup voia lui Dumnezeu, dar iat c s-a f cut spre folos celor ce se mîntuiesc. C ci i se îng duie s ispiteasc pe cei ce se hot r sc liber, dup puterea fiec ruia, cum zice Sfîntul Isaac, ca s fie f cut de rîs de c tre oamenii întocmai cu îngerii. i e biruit cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai de b rba i, ci i de foarte multe femei, prin r bdare i credin în Cel ce prive te lupta, de la Care primesc cununile nestrîc ciunii, prin harul i iubirea Lui de oameni. Pentru c El este Cel ce a biruit i biruie te pe arpele cel neru inat i uciga de oameni.

A adar cel ce a luat darul cunoa terii duhovnice ti, cunoa te c toate sînt bune foarte. Iar cel ce este înc la începutul cunoa terii lui Dumnezeu este dator s cunoasc întru smerenie, c nu cunoa te, zicînd la orice lucru : nu tiu, cum zice Gur de Aur : «Dac ar zice cineva despre în l imea cerului c este atîta i eu a zice c nu tiu, desigur c eu am spus adev rul, i acela se am ge te socotind c tie, sau nu tie cum trebuie, dup Apostol». De aceea sîntem datori s primim cu credin tare i prin întrebare de la cei încerca i dogmele Bisericii i dreptele judec i ale dasc lilor despre

dumnezeieștile Scripturi și despre faptele cele simțite și cele cugetate, ca nu cumva, încrezându-ne în priceperea noastră, să cădem degrab, cum zice Sfântul Doctorei²¹¹. În toate sîntem datori să ne descoperim neștiința noastră, încît căuțînd cineva și necrezînd cugetărilor sale, să dorească învăța, și întru cunoștință mult nepricepînd, să-l cunoască neștiința din înțelepciunea fărî de margini a lui Dumnezeu. Pentru că mîntea înțelegătoare, zice, primește, fărîndoială, o simțire înțelegătoare, cînd se curățește pe sine lui Dumnezeu, cum zice Teologul.

Dar sîntem datori să avem cunoștința spre o mai mare temere, ca nu cumva să se afle ascuns în suflet vreo dogmă vicieană, ce poate să-l piardă fărî alt păcat, zice marele Vasile. De aceea nu trebuie să alerge omul spre această vedere înainte de vreme, din neșară și dintr-o răvnă pentru slava de artă, ci să împlinească după rînduială poruncile lui Hristos și vederile mai înainte pomenite, fărî să se înalțe, și cu răbdare. Și spălîndu-și sufletul cu lacrimile multe ale temerii și cu plînsul și venind la vederea cea după fire și la deprinderea acestora, mîntea ajunge de la sine la această vedere, căluzită duhovnicește de îngerii. Iar dacă se află vreunul mai îndrăzneț și vrea să vină la cele de al doilea înainte de a fi la cele dintîi, știind că nu numai că nu poate ajunge la scopul de a bineplăcea lui Dumnezeu, ci și-l va ridica și multe războaie împotriva sa, mai ales din vederea privitoare la om, cum am auzit despre Adam. Căci nu folosește nimic celor ce sînt încă păcătoși, să facă lucrurile celor nepăcătoși, sau să aibă în elegerile lor, precum nici celor ce sînt încă prunci nu le este de folos mîncarea tare, măcar că este foarte folositoare celor desvîrșiți²¹². Căci unul ca acela e dator

211. Cuv. V: *Cum că nu trebuie să nădăruiești cineva în mîntea sa.*

212. Cunoașterea e legată de timp, pentru că există o ierarhie a realității și o creștere a spiritului pe treptele corespunzătoare.

s le doreasc cu mult drept socoteal i s se înfrîneze ca un nevrednic i nici s nu lepede harul cînd vine, din dezn dejde i lenevire, nici s nu caute ceva cu îndr zneal înainte de vreme. Ca nu cumva, c utînd cele ale unei vremi înainte de vreme, cum zice Sc rarul²¹³, s nu le dobîndim nici la vremea lor, ci am gindu-ne s nu afl m nici îndreptare de la vreun om sau de la Scriptur . Pentru c dac urm re te cineva un scop dup Dumnezeu, întru smerenie i r bdarea ispitelor ce-i vin asupra, i caut un lucru din ne tiin i se r t ce te cu privire la el, poate g si dezlegare la Dumnezeu i a a se întoarce cu mult ru ine i bucurie înapoi, c utînd calea P rin ilor. Fiindc ceea ce se face dup Dumnezeu i nu dup altceva, cum zice Sc rarul, ni se socote te ca bine prin har, chiar dac n-ar fi deloc bine ceea ce se face. Dar dac nu e a a i nu are nici r bdare, nici smerenie mult , va p timi cele ce le-au p timit mul i care s-au pierdut prin nebunia lor, crezînd în elegerilor proprii i închipuindu- i c umbl pe calea cea bun f r pov uitor, sau f r experien a ce se do bînde te prin r bdare i smerenie.

C ci experien a nu e supus nici necazului i nici ispitelor, i poate nici r zboiului; iar dac e l sat unul ca acesta s fie r zboit pu in, ispita i se face pricin de mult bucurie i folos. Pentru c e l sat de Dumnezeu s fie ispitit, ca s cî tige i mai mult experien i b rb ie împotriva vr jma ilor. Iar semne ale acestei st ri sînt lacrimile i zdrobirea sufletului înaintea lui Dumnezeu i alergarea la lini te (isihie) i la Dumnezeu cu r bdare, precum i cercetarea Scripturilor cu oste neal i urm rirea scopului lui Dumnezeu cu credin . Dimpotriv , semnul celuilalt este c se îndoie te de ajutorul lui Dumnezeu, se ru ineaz de a întreba cu smerenie, fuge de lini te i de citire i iube te împr tierea i întîlnirile, închipuindu- i c g se te în acestea odihn .

213. Cuv. XXVI : *Pentru deslu irea gîndurilor*, 64—65.

Aceasta înșă nu se întâmplă, ci mai degrabă într-o astfel de vreme prind patimile rădăcini adânci, se fac ispitele mai tari și se înmulțesc de descurajarea, nemulțumirea și trădând via din mult necunoștință.

Pentru că altele sînt ispitirile fiilor spre înălțări și învățături și altele ale dușmanilor spre pierzare, mai ales cînd cineva este făcut de ocară din pricina mîndriei lui. Căci «Dumnezeu celor mîndri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har»²¹⁴. Tot necazul care se suferă cu răbdare este bun și folositor, iar cel care nu este suferit astfel, este semn al lepădării de la Dumnezeu și este fără folos. Și dacă nu se vindecă cineva de aceasta prin smerita cugetare, nu are alt leac. Fiindcă cel cu cuget smerită se ocară și se învinovățește pe sine cînd îi vin necazuri, și nu pe altcineva. Și răbdînd astfel cere de la Dumnezeu dezlegare și aflînd-o se bucură și răbdă cu mulțumire. Și cînd țigînd cercarea (experiența) din acestea, primește cunoștință. Iar cunoscînd neputința și neștiința sa, caută cu stăruință pe doctor și cutînd află vindecarea, cum a zis Însuși Hristos. Și aflînd-o pe aceasta, o dorește și dorind-o o dobîndește și mai mult; și curîndu-se pe sine, după puțin, se nevoiește să facă loc Celui dorit. Iar Acela aflînd loc, se slăvește, cum zice Cartea bătrînilor (Geronticonul). Și slăvindu-se pe zeu în casa Sa și începe să o umple de strălucire. Și fiind umplut de strălucire, cunoaște, și cunoscînd este cunoscut, cum zice Damaschin.

Prin urmare acestea și cele spuse mai înainte, trebuie să le pzească omul credincios după rînduială și cîte poate să le cuprindă, să le împlinească; iar pentru cîte nu poate să le înțeleagă, se cade să mulțumească în tăcere, cum zice Sfîntul Isaac²¹⁵ și să nu socotească a intra în răzvrătire. Căci, zice acesta, luînd cuvîntul de

214. I Petru V, 5.

215. Cuv. XXIII: *Despre dragostea de Dumnezeu.*

la Sirah : «Cînd aflî mîere, mî nînc cu mî sur , ca nu cumva îndopîndu-te sî o ver i»²¹⁶. Iar Teologul zice : «Privirea neînfrînat poate sî duc î în pr p stii»²¹⁷. Aceasta const î în a c uta cineva cele mai presus de mî sur î a nu voi sî spun c : «Dumnezeu le tie acestea, iar eu cine sînt ?». Trebuie sî credem c Cel ce a f cut mun ii î chi ii cei mari, Acela a pus î acul albinei, cum zice marele Vasile. Deci, cel ce a trecut de la t rie la î elegere cunoa te din cele sensibile pe cele inteligibile, î din cele v zute î vremelnice, pe cele nev zute î ve nice. î î elegînd prin har cele ale puterilor de sus, î î d seama c lumea întreag nu pre uie te cît un drept. «Ia seama, zice Gur de Aur, c dreptul este mai mare decît atîtea neamuri î graiuri». Iar îngerul e, desigur, mai mare ca omul credincios. î ajunge vederea unui singur înger spre toat înfrico area. C ci ce a p timit Daniil cel întocmai ca un înger, v zînd pe înger ?²¹⁸.

Despre a aptea cuno tin

Cel ce se învrednice te, a adar, de a aptea cuno tin , se minuneaz de mul imea puterilor netrupe ti, a st pînirilor, a scaunelor, a domniilor, a serafimilor î a heruvimilor, a celor nou cete, care se afl î în toate dumnezeie tile Scripturi, a c ror fire, putere î celelalte bun t î, contemplate la ele, sînt cunoscute lui Dumnezeu î F c torului. Se mai minuneaz î de rînduiala î în care stau. Dar î alte dreg torii au o tile de sus, despre care zice Gur de Aur, c Domnul Savaot se t lm ce te Domnul o tirilor. De asemenea se minuneaz cum î î

216. Pilde, XXV, 16.

217. *Cuvîntul la Ziua Na terii î Cuv. II la Pa ti.*

218. Cap. 10. Dac a asea cuno tin se refer la om, a aptea se refer la îngeri î la Dumnezeu.

trec unele altora luminarea. Îngerii, zice, luminează pe oameni, iar ei primesc luminarea de la arhangheli și aceia de la începătorii; iar a fiecare ceată primește luminarea și cunoștința de la alta. Apoi se minunează cum se zice că neamul oamenilor este oia cea una, pe care nu Dumnezeu a pierdut-o, ci ea însuși și pe sine, iar neamul îngerilor sînt cele nouăzeci și nouă.

Privind astfel în elepciunea și puterea Ziditorului, se minunează cum a făcut atîta multime numai cu puțin. Întîi, zice Teologul, cugetă la puterile îngerilor și la cele următoare²¹⁹. Și intrînd cu încredințarea în untrul catapetesmei, se face imaterial, zice Sfîntul Isaac. Căci naosul din afară este chipul lumii acesteia. Catapetesma este chipul tîriei cerului. Iar Sfînta Sfintelor, este chipul celor mai presus de lume, unde Puterile netrupe și imateriale preamăresc pe Dumnezeu neîncetat și-L roagă pentru noi, după marele Atanasie. Astfel cel ce intră în untrul catapetesmei, ajunge la pacea gândurilor și se face fiu al lui Dumnezeu după har, cunoscînd tainele dumnezeiești ascunse în dumnezeieștile Scripturi, cum zice Damaschin: «Ruptura catapetesmei dumnezeiești a bisericii la răstignirea Fiului, ar tînd adevărul ascuns în literă credințioșilor care strigă: «Bine cuvîntat este Dumnezeu prin ilor noștri»²²⁰; și precum zice Sfîntul Cosma cîntărește: «Din lemn gustînd cel dintîi dintre oameni, într-un stric ciune să se lăsată, că osîndit fiind la lepădarea atotnecîstită a vieții, a trecut la tot neamul vătmarea bolii stricătoare de trup. Dar aflînd noi pentru mîntenii că a doua chemare lemnul crucii, strigăm: «Slăvește puterii Tale Hristoase!»

219. Sf. Grigorie Teologul, cuv. XLV, despre *Pascha*, nr. V.

220. *Octoih*, Cînt. a 7-a, glas III, Duminică.

Despre a opta cuno tin ²⁸¹

Iar de la aceasta, a optea cuno tin , omul e în l-
at la vederea lui Dumnezeu, prin rug ciunea a doua i
curat , care se cuvine v z torului. A adar, în îns i por-
nirea rug ciunii, mintea e r pit de dorul lui Dumnezeu
i nu mai tie nimic din lumea aceasta, cum zic Sfin ii
Maxim ²²² i Damaschin. i nu numai c mintea uit toa-
te, ci i de sine îns i. C ci, zice Sfântul Nil : «Dac min-
tea se mai tie pe sine, nu este numai în Dumnezeu, ci i
în sine». Atunci prime te, zice Sfântul Maxim, ilumi-
n ri despre Dumnezeu i se face cuvânt toare de Dum-
nezeu, învrednicindu-se de venirea Duhului Sfânt. Iar
auzind despre Dumnezeu, s nu- i închipuie cineva din
ne tiin c sînt Dumnezeu Însu i cele contemplate în
jurul Lui, ca bun tatea, dreptatea, sfin enia, lumina,
focul, fiin a, puterea, în elepciunea i cele asemenea,
cum zice marele Dionisie ²²³ ; dar nici cîte poate mintea
s le hot rniceasc , pentru c Dumnezeu e nehot rnicit
i necircumscris i nu este dintre cele dimprejurul Lui,
dup cum zice marele Dionisie c tre Sfântul Timotei,
aducînd m rturie de la Sfântul Ierotei ²²⁴. Mai drept este
a-I zice Necuprinsul, Cel f r urm , Cel cu neputin de
t lm cit, i cîte nu se pot t lm ci. C ci este mai presus
de minte i de în elegere i numai Sie Însu i Î i este cu-
noscut, un Dumnezeu în trei ipostasuri, f r de început,
f r de sfîr it, suprabun i supral udat. Cele ce se zic
despre El de c tre dumnezeiasca Scriptur se zic din-
tr-o trebuin de neocolit, ca s cunoa tem c este Dum-
nezeu, dar nu i ce este, fiind necuprins de toat firea
cuvânt toare i în eleg toare.

De asemenea trebuie s ne minun m i de întru-
parea Fiului lui Dumnezeu i de unirea dup ipostas,

221. Cuno tin a a 8-a va fi deplin în ziua a 8-a, în Duminica ne-
inserat .

222. *Întîia sut a capetelor despre dragoste*, cap. 10 (*Filocalia* II, p. 38).

223. *Despre numirile dumnezeie ii*, § V; P. G. III, 503. 224. *Ibidem*.

cum zice Sfântul Chiril, și cum i-a ipostaziat în dumnezeirea Lui, trupul pe care l-a luat din noi, după marele Vasile²²⁵. Căci ca fierul și ca focul, așa este unirea aceea, că să cunoaștem pe Hristos cel unul în două firi, cum a zis Damaschin către Născătoarea de Dumnezeu: «Un singur ipostas în două firi ai născut, Preacurat: pe Dumnezeu Cel ce s-a întrupat, Căruia tot îi cântăm: Dumnezeule, bine ți cuvântat». Și iarși: «Cel nehotărnicit rămânând neschimbat, s-a unit cu trupul după ipostas, ca un milostiv, într-o tine Preasfânt, Cel singur bine cuvântat».

Nu este contradicție în dumnezeiele țile Scripturii

Astfel, cel ce a fost luminat puțin, luând aminte la toată citirea și psalmodierea, află în ea vedere și cunoaștere de Dumnezeu, și fiecare parte a Scripturii o găsește mustrată de altă parte. Dar cel cu mintea încă neluminată, socotește că dumnezeiele țile Scripturii se contradic. Însă contradicții nu se află în dumnezeiele țile Scripturii, și nu fie, pentru că unele dintre ele au mustrare de la alte Scripturi, iar altele au ca pricină vremea sau persoana. Și de aceea tot cuvântul Scripturii este fără de prihan. Iar dacă ceva ni se pare altfel, aceasta se datorează neștiinței noastre, și nu trebuie ca cineva să ocărășe Scripturile, ci să se lupte cu toată puterea, precum sînt și nu precum vrea el, cum făceau elinii și iudeii. Aceștia nu primeau să zică: «Nu știu ce este», ci din pricina din mustrarea de ei înșiși, ocărășeau Scripturile și firea lucrurilor și le înlegeau după socotința lor și nu după voia lui Dumnezeu. De aceea s-au răstăcit și s-au abătut la toată răutatea. Căci tot cel ce caută scopul Scripturii, nu se va înepeni vreodată în gândul său, fie bun, fie rău, ci, cum au zis marele Vasile și

225. Cuvînt la Sfînta Naștere a lui Hristos.

Gur de Aur, are Sfânta Scriptură ca dascăl și nu învățurile lumii, încât orice ar arunca Dumnezeu în inimă curată, primește fruct și se îndoiască, dacă află pentru aceea în mărțurie din dumnezeieștile Scripturi, cum zice marele Antonie²²⁶. Căci în alegerile ce vin de la sine, fără cercetare, în mintea celor ce se liniștesc după Dumnezeu, sînt vrednice de primit, zice Sfîntul Isaac. Iar a le cerceta și descoase cineva pe acestea, este voie proprie și tîintru trupească, mai ales dacă forțezi Scriptura, ca un hoț, spre alegorie, zice Gur de Aur, și nu intră pe ușa smeritei cugetări, ci se suie prin altă parte. Fiindcă nu este pe pămînt un mai mare nebun ca acela care silește în alegerea Scripturii, sau îl defăimă, pentru a-și întemeia cunoștința, mai bine-zis necunoștința sa. Căci ce tîintru este aceasta, ca cineva să facă din alegerea Scripturii ceea ce vrea el și să îndrăznească să schimbe cuvintele? Acela este om de tîintru, care lasă cuvintele neschimbate și descopere, prin înțelepciunea Duhului, tainele cele ascunse, mărțurisite de dumnezeieștile Scripturi. Așa sînt mai ales cei trei luminători, marii Vasile, Gur de Aur și Grigorie, care află mărțurie din însuși acel cuvînt, sau din alt cuvînt al Scripturii. De aceea, cel ce vrea să se împotrivesc nu are ce să spună, pentru că ei nu aduc din afară mărțurie, ca să spună cineva că acesta e gîndul lor, ci din însuși locul cu pricina, sau din altă parte a Scripturii ce grăiește despre aceasta. Și cu adevărat așa este. Căci de la Duhul Sfînt au puterea de a înlege și a grăi, ca unii ce sînt vrednici de aceasta. Deci tot lucrul ce nu are mărțurie că e bun, ci o îndoială despre el, nu trebuie să-l faci sau să-l încuviințezi cineva cu gîndul. Căci ce trebuință este să se lase lucrul vădit și mărțurisit ca bun și plăcut lui Dumnezeu și să se facă altul, fie că e bun, fie că nu e? Numai patima o face aceasta. Atîtea despre acestea.

226. *Pateric*, Avva Antonie, 5.

Unirea rugăciunii cu toate cunoștințele²²⁷

Iar²²⁸ despre cele opt cunoștințe se cade să ținem că la cele patru dinții, trebuie să zicem la fiecare cele scrise mai înainte. Iar la celelalte, la toate : «Doamne miluie-te», cum s-a zis despre Sfântul Filimon²²⁹, și avem mintea cu totul răsturnată în aleșuri. Căci așa se cuvine să fie purtarea celor sîrguincioși : să aibă mintea cînd la contemplarea celor sensibile, cînd la cunoașterea celor inteligibile și la ceea ce este frîcșos ; și iarăși, cînd la vreun înțeles al Scripturii, cînd la rugăciunea curată . Iar trupul, cînd la citire, cînd la rugăciunea curată , cînd la lacrimi pentru sine însuși sau pentru altcineva din compătimirea cea după Dumnezeu, cînd la lucru spre ajutorul vreunui care e neputincios sufletește sau trupeste. Astfel va face totdeauna lucrurile sfinților Îngeri, neîngrijindu-se cît și de puțin de ceva din ale lumii acesteia. Iar Dumnezeu, care l-a ales pe el și l-a rînduit pentru convorbirea cu Sine și i-a dăruit lui petrecerea aceasta și lipsa de grijă, va avea El însuși grijă de acela și-l va hrăni, sufletește și trupeste. «Aruncă, zice, grija ta asupra Domnului și El însuși te va hrăni»²³⁰.

Și cu cît îi pune cineva mai mult nădejdea într-însul în toate cele ale sufletului și ale trupului său, cu atît Îl află pe Acela mai mult purtînd grijă de el, încît se socotește pe sine mai jos decît toată zidirea, din pricina multelor daruri ale lui Dumnezeu, arătate și nearatate, sufletești și trupeste. Căci fiind cu multe dator, nu se poate mîndri cît și de puțin din rîndurile, cu ceva în fața binefacerilor lui Dumnezeu. Și cu cît îi mulțumim mai mult lui Dumnezeu și se nevoiește să se și-

227. Orice cunoaștere trebuie însoțită, stimulată și îndrumată de rugăciune. Dreapta credință are caracter doxologic.

228. în ms. 1935, frîntură de titlu.

229. *Cuvînt foarte folositor (Filocalia, IV, p. 168).*

230. Psalm. LIV, 25.

leasc pe sine spre dragostea Lui, cu atât Dumnezeu se apropie mai mult de el prin darurile Sale și dorește să-l odihnească și să-l fac să se preuiască liniștirea și neaverea mai presus decât toate împărățiile pământului, afară de răsplata veacului viitor. Cu cei sfinți mucenici sufereau dureri fiind munci de viață, dar dorul împărăției și dragostea lui Dumnezeu biruia durerile, și însuși faptul de a primi putere să biruiască viața, îl socoteau o mare mângâiere și îndatorire, că s-au învrednicit să sufere moarte pentru Hristos. Prin această adeșori ajungeau nesimțitori. De asemenea²³¹ și Sfinții Petri și Pauli, silindu-se mult la început prin nevoia de tot felul și prin războaiele ce li se făceau de către dușurările răutății, biruiau prin dorul și neajăsurarea nepătimirii. Fiindcă după mult osteneală, cel rău patim ajunge fără grijă, ca unul ce a biruit patimile.

drept ca și celui pășimă și se pare că se simte bine, dar din orbire. Numai cel ce se nevoiește are osteneala și războiul din viața de a birui patimile și de a nu putea. Pentru că unul ca acesta este un sat unevori să fie biruit de cei ce-l războiesc pe el, ca să agonisească smerenie. De aceea este dator să-și cunoască neputința și să fugă cu tărie de cele ce-l vatămă, ca să uite obișnuința lui dărtă. Că de nu fuge mai înainte de împărăție și nu-și câștigă tărâșul desvârșit, nu poate ajunge să aibă ceva fără patimă, sau să grăiască pururea cele bune. Simplu grăind, la tot lucrul se cuvine înainte fuga desvârșită de împărăție, ca să nu fie tras cineva de obișnuința de mai înainte²³². Dar nimeni să nu-și închipuie din neștiință, auzind despre smerita cugetare, nepătimire și cele asemenea, că le are pe acestea, că este dator să caute semnul fiecărui lucru și să-l afle în sine.

231. Cf. ms. 1993 din Biblioteca Academiei R. S. România (f. 228 r).

232. Pînă aici ms. 1993 (f. 229 r). Apoi continuă de la capitolul următor. Tot de aici ms. 1935, capitol nou, cu titlul: *Pentru smerita cugetare*.

Despre smerita cugetare

Iar semnele smeritei cugetări sînt : avînd cîeva toată virtutea trupească și sufletească , să se socotească pe sine și mai dator lui Dumnezeu, ca unul ce a luat multe prin har, nevrednic fiind ; iar dacă i-ar veni vreo ispită de la draci sau de la oameni, să se socotească pe sine vrednic de acestea și de altele mai multe, ca să - i scad puțin din datorie și să afle la judecată o ușurare de muncile a teptate. Fiindcă atunci cînd nu poți să faci ceva, mult se necăjești și se nevoiești, căcîntînd să afle ceva prin care să se silească pe sine. Iar cînd dobîndești această, iar și se smerești, ca unul ce luînd dar de la Dumnezeu și neputînd afla ceva ca să întoarcă Fc-torului de bine, rămîne lucrînd pururea, socotindu-se pe sine și mai îndatorat.

Despre nepăsare²³³

Iar semnul nepăsării, poate, acesta este : a rămîne în toate netulburat și fără teamă , ca unul ce a primit să poată toate prin harul lui Dumnezeu, după Apostol²³⁴, nemaiavînd nici o grijă de trup. Unul ca acesta se va nevoi cu toată silința și va ajunge la odihna deprinderii. Dar mulțumind, iar și se apucă de altă silință , ca să se afle pururea război și biruind într-o smerenie. Aceasta este sporirea omului. Căci cele ce se fac fără silire nu sînt fapte, cum zice Sfîntul Isaac, că mai degrabă daruri²³⁵. Iar dacă după prima osteneală și a venit odihna, ea este plata înfrîngerii și nu trebuie să te lauzi cu ea. Căci nu cei ce iau plată sînt lăudați, căci cei ce se silesc în lucrare și nu iau nimic. Și ce să spunem? Toate cîte le-am făcut și toate prin cîte i-am mulțumit Fc-torului de bine,

233. Cu același titlu în ms. 1935 (f. 99 v).

234. Filip. IV, 12—13.

235. «Căci nu se numește virtute aceea care nu e însoțită de greutate în lucrarea ei». Cuv. XIX : *Despre credință*. Iar în Cuv. IV spune : «Călea lui Dumnezeu este crucea de fiecare zi. Căci nimeni nu s-a suit la ceruri cu comoditate» (Citatele din Sf. Isaac, după ed. lui Nichifor Theotoke, Atena, 1895).

le dator m Lui, ba cu mult mai multe, deoarece El nu are lips de nimic i nici trebuin de ceva, dar noi nu putem s facem vreun bine f r de El. Cel ce s-a învrednicit s -L laude, cî tig mai degrab el ca unul ce a luat un dar mare i vrednic de laud . i cu cît mai mult îl pream re te, cu atît se face mai dator i sfîr it sau încetare a cunoa terii lui Dumnezeu, sau a mul umirii, sau a smereniei, sau a dragostei nu afl . C ci acestea nu sînt ale veacului acestuia, ca s aib sfîr it, ci din veacul acela f r de moarte care sfîr it nu are, ci mai degrab o cre tere a cuno tin elor i a darurilor.

Cel ce s-a învrednicit de aceasta prin lucru i cuvînt se sloboze te de toate patimile²³⁶. Iar cel ce vrea s ajung la aceasta, e dator s st ruie lîng Dumnezeu i s nu aib nicidecum vreo grij pentru veacul acesta, nici s se însp imînte de vreo ispit , deoarece prin aceasta va fi dus la i mai mult sporire i la o i mai înalt treapt . S nu se lase ab tut nici de vise rele, sau de a a-zise bune, nici de vreun gînd r u sau bun, nici de întristare, sau de a a-zisa bucurie, nici de p rerea de sine, sau de dezn dejde, nici de adînc, nici de în l ime, nici de p r sire, nici de vreo a a-zis împreun -lucrare i t rie, nici de nep sare, sau sporire, sau trînd vie, sau de a a-zisa rîvn , nici de nep timire p rut , sau de multa împ timire. Ci s p zeasc via a lini tit si neîmpr tiat cu smerenie, crezînd c nimeni nu poate s ne fac r u, dac nu vrem noi. Iar dac se mîndre te uneori i nu alearg totdeauna la Dumnezeu, trebuie s se arunce pe sine înaintea lui Dumnezeu, c utînd în toate s fac voia Lui i zicînd c tre fiecare gînd ce vine la el : «Nu te cunosc cine e ti ; Dumnezeu tie : e ti bun sau r u, c ci eu m-am aruncat i m arunc pe mine în mîinile Lui, i El are grij de mine. C precum m-a f cut din nimic, a a m va i mîntui pe mine prin har, dac îi

236. Continuare f r titlu ms. Acad. Rom. 1993 (fol. 230 v).

va fi Lui plăcut. Numai sfânta Lui voie să se facă în veacul de acum și în cel viitor precum vrea și când vrea. Eu voie nu am, ci una tău: că mult am pe cătuit și multe faceri de bine primesc, și nici măcar după puterea mea nu-ți mulțumesc bunătății Lui cu lucrul sau cu cuvântul. Dar cu toate acestea, El poate și vrea să măntuiască pe toți, iar împreună cu toți și pe mine, precum voie te. Căci de unde ții eu, om fiind, dacă vrea să fiu așa, sau așa? Eu deci de frica de a pe cătuit am fugit și am venit aici și pentru părțile și multele mele nepuțin ed în chilie degeaba, ca cei dinuși în închisoare, a teptând hotârrea Stăpînului».

Dar chiar dacă se vede pe sine stînd degeaba și pierdut, și nu se înspăimînte, căci va veni la zdrobirea sufletului și la lacrimi îndurerate, de nu va ieși din chilie. și iarăși, de va avea mult rîvnă la toată lucrarea duhovnicească și lacrimi, și nu socotească această bucurie, că în el ciune și pregătire de război²³⁷. și simplu grînd, e dator să dispună tot lucrul bun sau potrivit, ca să rămîna netulburat, liniindu-se în toate și nevoindu-se după putere, fîcînd cîte a primit să le facă, dacă are vreun sfătuitor. Iar de nu, trebuie să-L aibă pe Hristos, ca pentru tot lucrul și gîndul să-L întrebe pe El, prin rugăciunea curată, din inimă, cu smerenie²³⁸, neîndrăznind nicidecum să-și închipuie că a ajuns monah cercat pînă nu va întîlni pe Hristos în veacul viitor, cum zice Scrisorile lui Avva Agathon²³⁹. și dacă toată înțelegerea lui este să placă lui Dumnezeu, îl va

237. Duhurile rele se retrag pentru o vreme, în elînd pe monah cu părerea că s-a ridicat deasupra ispitelor, pentru că gîndindu-l încrezător și neatent, și pornească cu și mai multă trîre războiului asupra lui.

238. Ms. 1935 încheie aici așa (f. 231 r): «nicidecum gîndindu-se că s-au făcut ispitit călugărul, că zice Sfîntul Efreem: pînă ce ar întîmpina ne ține pe Hristos întru cea viitoare, și nu se în ele ceva și nice a gîndi cele înalte». Apoi continuă cu titlul la margine (Pentru socoteală) (f. 231 r): «Socoteala lumină este, toate ar țînd celuia ce o are pre dînsa și nu numai acelea toate le luminează, că și gîndul țîlcuirii Părinilor».

239. Vezi, *Pateric*, Avva Agathon, cap. 29.

în v a Dumnezeu Însu i voia Lui, încuno tiinându-l fie prin în elegere, fie prin vreun om sau prin Scriptur . i dac î i va t ia voile sale pentru Acela, Însu i Acela îl va face s ajung cu bucurie negrit la des vîr ire, cum nu tie el ; iar v zînd aceasta se minuneaz cum începe s izvorasc de pretutideni bucuria i cuno tin a, i cum din tot lucrul g se te folos. Iar Dumnezeu va împ r i în el, ca în cel ce nu mai are voie proprie, fiindc s-a supus voii Lui celei sfinte. i se face ca un împ rat, încît orice gînde te se s vîr e te f r osteneal i îndat de c tre Dumnezeu, Cel ce are grij de dînsul.

Aceasta este credin a de care a gr it Domnul : «De ve i avea credin »²⁴⁰ i celelalte. i pe aceast credin se zidesc celelalte virtu i, dup Apostol²⁴¹. De aceea vr jma ul încearc orice me te ug ca s desfac pe om de isihie (lini te) i ca s -l fac s cad în ispit i s se afle în oarecare fel necredincios, n d jduind în pute-rea i în în elepciunea sa, fie cu totul, fie în parte. Iar de aici î i ia vr jma ul prilej ca s -l biruiasc i s -l fac rob pe el tic losul. Dar cel ce a cunoscut acestea, dup ce a p r sit toat desf tarea i odihna lumii, ca pe unele ce nu sînt nimic, se gr be te spre lipsa de griji, fie întru ascultare, avînd pe pov uitor în locul lui Hristos i încredinându-i lui tot gîndul, cuvîntul i fapta, ca nimic s nu aib al s u, fie întru lini te, din credin tare, fugind de toate. i în loc de toate are pe Hristos i El i se face lui toate, cum zic Gur de Aur i Damaschin, în veacul de acum i în cel viitor, hr nindu-l, îmbr -cîndu-l, mîngîindu-l, veselindu-l, odihnindu-l, înv în-du-l, luminîndu-l. i simplu gr ind, precum a avut grij de ucenicii S i, a a are i de acesta. C ci m car c nu are a se osteni ca aceia, dar are credin tare din pricina creia nu- i face grij de sine ca ceilal i oameni. Ci de teama duhurilor, ca Apostolii de frica iudeilor, ade în

240. Matei XVII, 20.

241. Evr. cap. XI.

chilie, a teptînd pe Învătorul Său, ca prin vederea cea adevărată, adică prin cunoașterea fapturilor Lui, să ridice duhovnicele din patimile și să idruiască pacea, ca Apostolilor, care șteau cu ușile încuiate, cum zice Sfîntul Maxim²⁴².

*Ar tate l murit despre cele apte fapte trupe ti*²⁴³

Iar cele scrise mai înainte, la începutul cuvîntului, despre cele apte fapte trupești și morale, trebuie să se plezească pururea; și nici să nu se micșoreze prin lipsă, nici să se mărească prin prisosire, dacă nu cumva e vreme de război trupesc din pricina tinereții, sau a vigoarei prisositoare din pricina creierii e nevoie de o stranie prisositoare; sau iarăși, dacă nu e nevoie din pricina neputinței, de o mică odihnă. Dar, în cazul din urmă, să nu se facă o dezlegare deplină, căci aceasta poate vătăma și pe cei nepăsători, cum zice Sfîntul Isaac. Că odihna să fie după trebuință, ca o doctorie a slăbiciunii, ca nu cumva luînd-o sufletul ca prilej să slăbească încordarea. Această slăbire a încordării apare cînd cineva vrea din tot sufletul odihna. Iar odihna obișnuiește să vatăme mai ales pe cei tineri și snătoși. Sfinții Petru și Vasile și Maxim spun că pentru potolirea foamei și a setei sînt necesare numai pîinea și apa, dar pentru snătatea și tîria trupului s-au dăruit de Dumnezeu cu iubire de oameni și celelalte; și pentru ca nu cumva mîncîndu-se pururea un singur fel, cel neputincios să ajungă la scîrbire, sînt de folos și acestea să se mîncească una câte una, cum s-a zis. Căci înfrînarea totală și neînfrînarea sînt cele care aduc neputințele. Iar înfrînarea și schimbarea mîncăturilor de fiecare dată, se fac pricinuitoare ale snătății, ca să se plezească trupul fără

242. *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. XLVI (*Filocalia II*, p. 184—185).

243. Ms. 1935 cu titlul: *Pentru celelalte fapte trupești* (f. 103 v).

plăceri în frumusețe, și să fie împreună -lucrător spre dobândirea virtuților.

Acestea sînt pentru cei ce se nevoiesc, precum s-a zis. Dar cei nepăsători, adeseori nu mîncă multe zile, uitînd de trup, ca Sfîntul Sisoe, care după ce mîncă cerea și se împărtășea cu preacuratele Taine²⁴⁴, din pricina răpirii către Dumnezeu, sau cum zice Apostolul, spre folosul multora: «Ori de ne-am ieșit din minți, lui Dumnezeu, ori de sîntem cu mintea, întreg, vou» (II Cor. V, 13); și cum zice Vasile cel Mare, că și alții oarecare despre unii. Sau cînd mîncă multe mîncăruri cu alții, nu le simt pe acestea, ci se află cu sufletul că unii ce nu mîncă nimic. Căci mintea unora ca aceștia nu este în trup, ca și simt odihna sau osteneala lui. Aceasta se vede la mulți Părinți și sfinți mucenici, ca și la sfîntul acela de care a scris Sfîntul Nil. Acesta era un oarecare bătrîn pe care, rugîndu-se în pustiu cu mintea, cu îngăduința lui Dumnezeu, spre folosul lui și al multor alora, îl lua drăcii de mîini și de picioare și-l arunca în sus, și apoi, ca și nu se vațame trupul lui cînd cădea de la atîta înălțime, îl primeau într-o rogojină²⁴⁵; și aceasta o făceau multă vreme, ca și cerce dacă se coboară mintea lui din cer și n-au putut izbuti aceasta. Cînd simțea, a adăra, unul ca acesta mîncarea sau băutura sau altceva din cele trupești? Iar Sfîntul Efrem, după ce a biruit cu harul lui Hristos toate patimile trupești și sufletești, ca și nu se afla în afară de războaiele vrăjmașului și să fie osîndit din pricina aceasta, cum socotea dintr-o smerenie negrită, cerea și

244. *Pateric*, Avva Sisoe 4. Pilda este dată de Sfîntul Isaac Sirul în cuv. 85; *Pentru feluri de pricini*. Dar acolo se vorbește de Avva Sisoe și de un «altul oarecare din părinți (care) uita cu desvîrire de cele de aici, a aceluia s-a întîmplat să mînce înainte de Sf. Împărtășanie...».

245. Întîmplarea se află în *Pateric*, cap. XXII, 28; dar aici pare a fi reprodusă după cap. III din *Cuvîntul despre rugăciunea lui Evagrie* (*Filocalia* I, p. 88).

se ia harul nep timirii de la el. Despre acesta a scris Sc rarul uimit, c sînt unii dintre cei f r patimi mai nep timitori, ca Sirul acela, i celelalte²⁴⁶.

Despre dreapta socoteal ²⁴⁷

Pentru aceea la tot lucrul avem trebuin de dreapta socoteal ²⁴⁸, ca s judec m potrivit cu vremea toat fapta. C ci dreapta socoteal este o lumin care arat celui ce o are : vremea, fapta, destoinicia, t ria, cuno tin a, vîrsta, puterea, hot rîrea slobod , rîvna, zdrobirea, obi nuin a, ne tiin a, puterea i tocmita trupului, s n tatea i oboseala, modul, locul, purtarea, educa ia, credin a, starea din untru, scopul, petrecerea, slobozenia, tiin a, cumin enia fireasc , sîrguin a, privegherea, z b vnicia i cele asemenea. Pe urm firea lucrurilor, trebuin a, cîtimea, felurile lor, scopul lui Dumnezeu afl tor în dumnezeie tile Scripturi, în elesul fiec rui cuvînt, ca de pild al aceluia din Evanghelia lui Ioan : c au venit elinii, c utînd s vad pe Domnul, i îndat au zis : «Sosit-a ceasul»²⁴⁹, i celelalte, ceea ce înseamn c a sosit vremea de chemare a neamurilor. C ci a început vremea patimilor. Iar aceasta o pune ca semn. Dreapta socoteal l mure te toate acestea.

Dar nu numai acestea, ci i scopul tîlcuirii P rin i lor. Fiindc nu lucrul care se face este ceea ce se caut , ci prin ce se face, zice Sfîntul Nil. Iar cel ce face ceva f r cuno tin a celor spuse se ostene te poate mult, dar nu poate izbuti nimic, cum zice marele Antonie i Sfîntul Isaac despre cei ce se nevoiesc în virtutele trupei ti, dar se lenevesc în lucrarea min ii, cu toate c mai ales aceasta este ceea ce se caut . Pentru c zice Sfîntul Maxim : «D trupului t u lucrarea dup putere i toat nevoia ta întoarce-o spre minte. C ci cel ce lucreaz

246. Cuv. XXIX: *Pentru nep timire*.

247. Ms. 1935, Pentru socoteal (f. 105 v).

248. începe cap. 2, în ms. 1993. 249. Ioan XII, 23.

trupe te, zice, uneori e biruit de l comia pîntecelui, de somnul mult, de împr tiere i de vorb rie i prin acestea î i întunec mintea. Iar alteori î i tulbur în elegerea prin postul prelungit, prin privegheri i prin osteneli peste m sur . Dar cel ce are grij de minte, contempl , se roag , cunoa te pe Dumnezeu i poate dobîndi toat virtutea»²⁵⁰. Fiindc omul în elept se nevoie te cu pncepere s - i mic oreze, pe cît se poate, micile trebuin ale trupului, ca prin aceasta s ajung s se îngrijeasc de pu îne, sau s nu aib grij de loc, ca s p zeasc poruncile. C ci zice Domnul : «Nu v îngriji i...»²⁵¹ i celelalte. Fiindc în grija de multe, nici pe sine însu i nu se poate vedea cineva. Cum poate s vad atunci cursele vr jma ului, g tite înainte de vreme ? C ci vr jma ul nu obi nuie te totdeauna s fac r zboiul la ar - tare, cum zice Gur de Aur. Dac ar face a a, nu am c dea u or mul i în cursele lui, ca s fie pu ini cei ce se mîntuiesc, cum zice Domnul. De aceea cînd vrea s -l arunce pe cineva în cele mari, îl face s nesocoteasc întîi cele mici i near tate : înainte de curvie, privirea deas i neînfrînat²⁵² ; înainte de ucidere, mînia u oar ; înainte de întunecarea cuget rii, împr tierea scurt ; i înainte de aceasta iar i, a a-zisa trebuin neap rat a trupului. Pentru aceea Domnul, tiind mai dinainte toate, ca unul ce este în elepciunea Tat lui, luînd înaintea uneltirilor diavolului, porunce te oamenilor s taie dinainte de vreme pricinile, ca nu cumva socotind c cele mici sînt f r primejdie, s cad jalnic în p - catele cele mari i înfrico ate. i zice : «S-a zis celor de demult», adic celor din Lege, acestea i acestea ; «Iar Eu v zic vou »²⁵³. Deci cel ce a înv at din Sfînta

250. *A patra sut a capetelor despre dragoste*, cap. 63—65. (*Filocalia* II, p. 109).

251. Matei VI, 25.

252. Pîn aci cap. despre socoteal , în ms. 1993 «de cea deas i curveasc vedea se silea te a nu b ga de seam . Într-acest chip i spre toate patimile». Apoi cu titlu în text: Pentru a nu s dezn d jdui, de i multe gre e te ne tine.

253. Matei VI, 21 .u.

Evangelhie, e dator să ia seama la cele ce le învăță Mîntuitorul și să le fac, spre a se izbăvi de cursele vrăjmașului și să aibă poruncile în mare cinste și în bun lucrare, cîci numai cu mult în elepciune își poate mîntui sufletul. Cîci poruncile sînt daruri ale lui Dumnezeu. Și cu adevărat «toată darea cea bună și tot darul desvîrșit de sus este»²⁵⁴, zice fratele Domnului. Iar Damaschin zice: «Pune nou mijlocitoare neîncetate pe cea care Te-a născut pe Tine Hristoase și cu rugăciunile ei, dăruie-te-ne nou, ca un milostiv, Duh de bună tate, ce se pogorîde la Tatăl Tău».

Cîci cel ce a primit darul lămuririi aminte la dumnezeieștile Scripturi, cum zice Petru, află tot binele ascuns în toate Scripturile. Cîci zice Domnul: «Cel învățat în ale Împărăției cerurilor»²⁵⁵ și celelalte. Sau în liniștea cea după Dumnezeu și în citirea dumnezeieștilor Scripturi, trebuie să arate Scriptura celorlalți oameni, chiar dacă par că o cunosc, și să arate celui ce s-a închinat pe sine rugăciunii neîncetate, sau are gîndul tot timpul la Dumnezeu, încît să-l aibă în loc de răsuflare în toate, chiar dacă pentru lume este simplu și neînvățat în toate omenești, cum zice marele Vasile. Dumnezeu se arată mai degrabă simplității și smereniei, zice Scrisorile, și nu ostenețelor și înțelepciunii ajunsă fără folos²⁵⁶. Mai degrabă o leagă Dumnezeu pe aceasta, dacă nu are smerenie. Cîci mai bună este cel simplu la cuvînt și nu la cunoștință, după Apostol²⁵⁷. Fiindcă cunoștința duhovnicească este un dar, iar tăria a cuvîntului este o învățare omenească ca celelalte învățături ale lumii acesteia, și nu ajută la mîntuirea sufletului. Aceasta se vede de la elini.

Iar citirea se face spre a aminti celor ce țin cele spuse din cercare și spre a învăța pe cei necercați. Ma-

254. Iacob I, 17.

255. Matei XIII, 11.

256. Cuv. XXVI: *Pentru deslășuirea gîndurilor*, 39.

257. II Cor. XI, 6.

rele Vasile zice c atunci cînd Dumnezeu afl o inim curat de toate lucrurile i înv turile lume ti, Î i scrie în ea dogmele Sale ca pe o t bli nescris . Iar aceasta o spun, ca s nu citeasc cineva cele ce nu slujesc la a binepl cea lui Dumnezeu. Dar dac ne tiind aceasta a citit vreodat , s se nevoiasc degrab s tearg amin-tirea lor, prin citirea duhovniceasc a dumnezeie tilor Scripturi, mai ales a celor ce îl ajut la mîntuirea su-fletului, dup starea la care a ajuns. Dac este înc f p-tuitor²⁵⁸, s citeasc vie ile i cuvintele P rin ilor, iar dac harul l-a ridicat la cuno tin a dumnezeiasc , s citeasc toate Scripturile dumnezeie ti. Prin aceasta va putea, dup Apostol, «s surpe toat în l area ce se ridic împotriva cunoa terii lui Dumnezeu i s pedepseasc toat neascultarea i nesupunerea»²⁵⁹, prin f ptuire i prin cunoa terea adev rat a poruncilor dumnezeie ti i a dogmelor lui Hristos. În afar de ace- tea s nu citeasc nimic. C ci ce trebuin este s ia duh necurat în loc de Duh Sfînt ? Fiindc în cuvîntul cu care se îndeletnice te cineva, vrea s aib duhul acelui cuvînt ; i c lucrul nu i se pare greu, ca celor cerca i.

*Despre citirea cea dup Dumnezeu*²⁶⁰

S se fac deci citirea cea dup Dumnezeu, ca s nu r t ceasc mintea, pentru c ea este începutul mîn-tuirii. C ci Solomon zice c vr jma ul ur te sunetul adev eririi (Pilde XI, 15). Adic r t cirea gîndului este în-ceputul p c tuirii, cum zice Sfîntul Isaac²⁶¹. Iar cel ce vrea s fug de aceasta cu des vîr ire, se cade s pe-treac mult în chilie. i dac este supus trînd viei, s lucreze pu in, ca i cel nep timitor i cunosc tor, spre

258. Dac nu e ajuns la treapta de contemplativ, ci e pe treapta lucr rii poruncilor. 259. II Cor. X, 5—6.

260. Cu titlul acesta i în ms. 1935 (f. 109 r).

261. Cuv. LXXIII: *Sf tuii pline de folos.*

folosul altora și spre ajutorul celor neputincioși. Fiindcă a făcut ceaușii prinii cei mari din pogorământ, asemnându-se cu cei prinii, de dragul cugetării smerite, ca unii ce puteau să aibă pretutindeni pe Dumnezeu în ei, atât când se îndeletniceau cu contemplația în Dumnezeu, cât și în lucrul mâinilor și în târg, cum zice marele Vasile cel Mare, ca și în mulțime de norod, ca unii ce sînt totdeauna numai în ei înșiși și în Dumnezeu. Iar cel ce nu a ajuns încă aici, ci vrea să-și ia rămas bun de la trăind vie, e dator să lepede de la sine toată vorbirea de prisos și somnul peste trebuință, și să o lase pe aceasta (privegherea) să-și topească trupul și sufletul, pînă ce, stăruindu-se trăind via se va depărta, vizitându-i răbdarea în gândirea neîncetată cea după Dumnezeu, în citire și în rugăciune curată. Căci tot războinicul, vizitându-se pe sine poate să izbândească ceva, rămînd războindu-se, iar de nu, se retrage, fie de tot, fie pentru o vreme. De aceea, cel ce vrea să biruiască pe cei ce-l războiesc, e dator să aibă toată răbdarea. Iar «cel ce răbdă pînă la sfîrșit, se va mîntui»²⁶². «Drept este, zice Apostolul, să dea necaz celor ce ne întruistează pe noi, iar nouă celor necăjiți, uitate»²⁶³.

Nici un lucru care se face după Dumnezeu, cu smerenie, nu este rău. Cu toate acestea sînt deosebiri între lucruri și îndeletniciri. Tot ce este în afară de trebuința neapărată, adică tot ce nu ajută la mîntuirea sufletului, sau la viața trupului, și se face piedică celui ce vrea să se mîntuiască. Fiindcă nu mîncărurile, ci lăcomia pîntecelui este rea; nu banii, ci împătimirea; nu grija, ci grija în deert; nu cele dulci ale lumii, ci neînfrînarea; nu dragostea celor alții, ci lenevirea de la cele bineplăcute lui Dumnezeu, ce se naște de aici; nu hainele trebuitoare pentru acoperire și ferire de frig sau de arși, ci cele de prisos și de mult preț; nu casele pentru a te apăra cu alții de fiare și de oamenii răi,

262. Matei X, 22.

263. II Tes. I, 6—7.

ci cele cu două și cu trei caturi mari și mult costisitoare ; nu a avea un lucru, ci a nu-l avea spre trebuință ; nu a avea cei ce trăiesc în sîră ; nu a avea cei ce nu sînt spre folosul sufletului ; nu femeia este un rău, ci curvia ; nu bogăția, ci iubirea de argint ; nu vinul, ci beția ; nu mînia firească dată spre osîndirea păcatului, ci întrebuintarea ei împotriva semenilor noștri ; nu a sta pînă la rău, ci a fi iubitor de stăpînire ; nu slava, ci iubirea de slavă și slava de artă care este mai rea decît acestea ; nu a avea virtute, ci a-și închipui că o are ; nu cunoștința, ci pierderea că ai cunoștință, ceea ce este mai rău decît aceasta, necunoașterea neștiinței ei tale ; nu cunoștința adevărată, ci cunoștința mincinoasă ; nu lumea este rea, ci patimile ; nu firea, ci cele contrare firii ; nu unirea în cuget, ci unirea pentru a face rău și nu pentru mîntuirea sufletului ; nu mîdulărea trupului, ci reaua lor folosire. Căci nu ni s-a dat vederea ca să poftim cele ce nu trebuie, ci ca văzînd faptele, să slăvim prin ele pe Fiul lui Dumnezeu, și să umblăm bine spre cele de folos sufletului și trupului nostru ; nici urechile spre a auzi bîrfirea și vorbirea netrebnică, ci pentru a auzi cuvîntul lui Dumnezeu și toată vorbirea pe care o auzim de la oameni, de la pășari și de la celelalte, și din aceasta să slăvim pe Fiul lui Dumnezeu ; nici mirosul spre a ne moleși sufletul și a slăbităria lui prin mirosuri plăcute, cum zice Teologul²⁶⁴, ci pentru a răsufla și a primi aerul dăruit nou de Dumnezeu și a-L slăvi pe El pentru acesta, fără de care nimănui nu poate trăi trupul, nici omul, nici dobitoacul.

Mă minunez de înțelepciunea Fiului lui Dumnezeu de bine, cum lucrurile cele mai trebuincioase pot fi aflate ușor de toți, ca aerul, focul, apa și pămîntul. Dar nu numai

264. Cuv. la Paști, 1a: Sf. Nicodim Aghioritul, *Carte pentru cele cincisimiri*, Neam, 1826, p. 87.

acestea, ci și cele care pot să mîntuiască sufletul, le-a făcut mai ușor de dobîndit decît celelalte lucruri. Iar cele ce-i aduc pieire, mai greu. Astfel, și răciția mîntuiește mai multe suflete, iar bogăția se face piedică celor mulți; și cea dintîi o poate afla oricine, cealaltă însă nu este la îndemînă. Pe urmă ocara, smerenia, răbdarea, ascultarea, supunerea, înfrînarea, postul, privegherea, tăierea voii proprii, neputința trupească, mulțumirea pentru toate acestea, ispitele, păgubirile, lipsa celor trebuincioase, lipsa celor dulci, gol tatea, îndelunga-răbdare, și, simplu, toate lucrurile care se fac pentru Dumnezeu, sînt fără piedică și nimeni nu se luptă pentru ele, ci mai degrabă le lasă celor ce le aleg și le aibă, fie că vin asupra-le cu voia sau fără voia lor. Iar cele ce duc spre pieire sînt greu de aflat, ca bogăția, slava, fala, semeția, stăpînirea, puterea, neînfrînarea, multa mîncare, somnul mult, împlinirea voii proprii, stăruința în trîndăria trupului, viața fără necazuri, cătușurile, împlinirea tuturor poftelor după cele plăcute, hainele și acoperimintele multe și de mare preț și cele asemenea, pentru care e mare luptă și anevoie se află și trecătorle e folosul și mult e necazul și puțin bucuria. Fiindcă celor ce le au și celor ce nu le au, dar poftesc și le aibă, le pricinuiesc tot felul de necazuri, cu toate că nu este nici una rea, ci e rea numai folosirea lor cum s-a zis. Căci nu ca să furăm, și să răpim și să ne ridicăm mîinile cu răutate unii asupra altora, ni s-au dat mîinile și picioarele, ci ca să le folosim spre toată lucrarea cea după Dumnezeu: cei mai slabi cu sufletul, spre miluirea și răcițirea și ajutorarea celor ce au lipsă în vederea desvîrșirii; iar cei mai tari cu sufletul și cu trupul, spre a slăvi prin neavere și urmarea lui Hristos și a sfinților Lui ucenici pe Dumnezeu și a se minuna de înțelepciunea Lui cea ascunsă în mădularele noastre; cum mîinile acestea și micile degete sînt gata spre toată tăria, lucrarea, scrierea și îndeletni-

cirea, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Căci de la El ni s-a dăruit pentru marea Lui bunătate cunoștința mea de tăgăsurile și a scrierilor nenumărate, a înțelepciunii și a leacurilor tămăduitoare, a limbilor și a cântecurilor felurite, și simplu, toate cele ce s-au făcut mai înainte, se fac și se vor face. Și ni se dau pururea spre a vieții trupelor și a nemuririi sufletelor, dacă ne folosim de toate cele ce sînt, potrivit cu scopul lui Dumnezeu; și prin acestea îl slăvim pe El cu toată recunoștința. Iar de nu, cădem și ne pierdem, și toate cele ce sînt ni se fac spre necazul nostru în veacul de acum și spre osînda veșnică în cel viitor, precum s-a zis mai înainte.

*Despre adevărata deosebire (dreapta socoteală)*²⁶⁵

Cel ce a luat, prin harul lui Dumnezeu, darul deosebirii din multă smerită cugetare, e dator să prezente acest dar cu toată puterea, ca să nu facă nicidecum ceva fără dreptă socoteală. Ca nu cumva aflîndu-se în cunoștință, să greșească din neglijență și să-și pricinuiască și o mai mare osîndă. Iar cel ce n-a luat darul acesta, încă e dator să nu aleagă nici un gând sau cuvînt sau lucru fără întrebare, credință tare și rugăciune curată, fără care nu poate să ajungă în chip nemincinos la dreapta socoteală. Căci aceasta se naște din smerită cugetare. Iar ea naște în cel ce o are, puterea de a străvedea, cum zice Moise și Scrisorul, încît cel ce o are, prevede uneltirile ascunse ale vrăjmașului și retează pricinile lor înainte de vreme, cum zice David: « și a văzut ochiul meu întru vrăjmașii mei »²⁶⁶.

Semnele darului deosebirii sînt: a cunoaște în chip nemincinos cele bune și cele contrare; pe urmă a ține voia dumnezeiască în toate cele întreprinse. Iar a pu-

265. Acest titlu în ms. 1935, (f. 114 r).

266. Psalm. LIII, 7.

terii de a str vedea : a- i cunoa te cineva gre elile sale înainte de a porni la fapt , i cele ce se fac de draci prin furarea aten iei ; apoi i tainele cele ascunse în dumnezeie tile Scripturi i în f pturile sensibile. Dar i maica acestora, smerenia, are un semn, cum s-a zis mai înainte despre ea. i ce se cunoa te din aceasta ? Dac este cineva smerit cu cugetul, trebuie s aib toat virtutea i s cread c este cu adev rat mai prejos decît toat f ptura, ca unul ce datoreaz mai mult. Iar de nu are sim irea aceasta, îns i aceasta este dovada, c e mai r u decît toat f ptura, chiar dac s-ar p rea c are petrecere întocmai ca Îngerii. Fiindc îngerul adev rat nu a putut s plac Fc torului f r smerenie, m car c avea atîtea virtu i i în elepciune. Deci ce are s spun cel ce- i închipuie c este înger, f r smerenie, care e pricina tuturor bun t ilor ce sînt i vor fi ? Din ea se na te darul deosebirii care lumineaz sfîr iturile i f r de care toate sînt întunecoase. C ci ea se i zice lumin i de aceea avem lips de aceast lumin înaintea oric rui cuvînt i fapt , ca v zînd celelalte, s ne minun m. Dar ne minun m i de Dumnezeu, cum în ziua cea dintîi i doamna celorlalte, a f cut întîi lumina, ca cele ce se vor face dup ea, s nu r mîn nev zute, ca i cum n-ar fi, zice Damaschin²⁶⁷. A adar lumina, precum s-a zis mai înainte, este darul deosebirii. Iar cel mai trebuincios din toate darurile, este puterea str - vederii, n scut din ea. C ci ce este mai trebuincios decît a vedea cineva cum vrea s -l fure dracii i a- i p zi sufletul cu ajutorul harului. Dar mai trebuincioas iar i decît toate lucr rile este cur ia con tiin ei, zice Sfîntul Isaac²⁶⁸ i sfin enia trupului, «f r de care nimeni nu va vedea pe Domnul»²⁶⁹, cum zice Apostolul.

267. *Dogmatica* II, 7.

268. «F r cur enia patimilor nu se vindec sufletul de bolile p - catului, nici nu cî tig slava, pe care a pierdut-o prin c lcarea poruncii», Cuv. LXXXVI, *Despre felurite pricini*.

269. Evr. XII, 14.

***Despre trebuința ca omul să nu deznă dă jduiasc
chiar dacă ar greși mult***²⁷⁰

Dar nu trebuie să deznă dă jduim, dacă nu sîntem cum se cuvine să fim. Rău este că ai pînă cîtuț, omule ! Dar de ce nedrept ești pe Dumnezeu ? Lăsa-ți neputincios din neștiință ? Oare nu poate să mîntuiască sufletul tău ? Cel ce a făcut pentru tine lumea cea atît de mare, pe care tu o vezi ? Iar de zici că mai degrabă și aceasta îmi este spre osînd, precum și pogorîrea Lui, pocăiește-te-te și-ți va primi pocăința, ca și pe a fiului risipitor și a pînă toasei. Dacă însuși nici aceasta nu o poți și greșești din obișnuință, chiar în cele ce nu vrei, ai smerenie ca vameșul, și-ți va ajunge și spre mîntuire. Căci cel ce pînă tuie te fărîșătează puterea de a se pocăii, dar nu deznă dă jduiește-te, neapărat se va socoti pe sine mai prejos decît toată zidirea și nu va îndrăzni să osîndească sau să ocărăscă pe vreun om, ci mai degrabă se minunează de iubirea de oameni a lui Dumnezeu și e plin de recunoștință față de Făcătorul de bine și poate avea și alte bunătăți. Acesta, măcar că se supune diavolului întru a pînă tuie, dar iarăși, de frica lui Dumnezeu, nu-l ascultă pe vrăjmaș, care-l împinge să deznă dă jduiască²⁷¹ și prin aceasta este parte a lui Dumnezeu, avînd recunoștință, mulțumire, răbdare, frică de Dumnezeu, nejuducînd pe alții, și prin aceasta nefiind judecat, lucruri care sînt trebuincioase foarte.

Sfîntul Ioan Gură de Aur zice despre gheena că ne este binefăcătoare aproape mai mult decît împărăția cerurilor, fiindcă prin ea mulți intră în împărăție, iar prin împărăție puțini, dar aceasta datorită iubirii de oameni a lui Dumnezeu. Cea dintîi îi alungă cu frica, cea de a doua îi îmbrășează, și prin amîndouă ne mîn-

270. Același titlu în ms. 1935 (f. 113 r.) și în ms. nr. 1933).

271. Pînă aici cap. din ms. 1933. Apoi o scurtă încheiere corespunzătoare cu primele trei rînduri ale cap. 31 și trece la capitolul următor (3) cu același titlu, cap. 28.

tuim cu harul lui Hristos. Căci precum cei războiști de multe patimi sufletești și trupești, dacă le răbdăm și nu renunțăm la libertate, din negrijă, nici nu deznădăjduiesc, se încununază, așa și cel ce a aflat nepăsătorirea cu eliberarea și urarea ei, cade degrab, dacă nu dă pururea mulțumit, prin aceea că nu judecă pe nimeni. Iar dacă îndrăznește să facă aceasta, arată că folosește cu puterea, bogăția pentru sine, zice Sfântul Maxim. Și precum cel încântat de tima și nepăsător de lumina cunoscînței ei se află în mare primejdie, dacă are stăpânire peste vreunii, zice Damaschin²⁷², așa și cel ce a luat nepăsătorie de la Dumnezeu și cunoștință duhovnicească, dacă nu folosește și alte suflete. Căci nimic altceva nu folosește celui neputincios, ca alergarea la liniște, nici celui pătimitor și fără cunoștință, ca supunerea în ea. De asemenea nimic nu e mai bine, ca să cunoască cineva neștiința și neputința proprie; și nimic nu e mai rău, ca să nu le cunoască pe acestea. La fel, nu e alt pătimitor mai urât ca îngâmfulăria, nici mai vrednic de râs, ca iubirea de argint, care e rădăcina tuturor relelor. Fiindcă oamenii izbutind, cu mult osteneală, să-și facă bani din metalul pământului, îi îngroapă iarăși în pământ degeaba. De aceea, zice Domnul: «Nu vă adunați comori pe pământ»²⁷³ și celelalte; și iarăși: «Unde este comoara voastră, acolo este și inima voastră»²⁷⁴. Căci dorul minții omenești e atras de obișnuința spre lucrurile în care zăbovește, fie spre cele pământești, fie spre patimi, fie spre bunătățile cerești și veșnice. Iar obișnuința dăruind, primește putere de fire, zice marele Vasile.

Iar când cineva este bolnav, atunci trebuie să fie cu și mai multă luare-aminte la mărțuria conștiinței ei, ca să-și slobozească sufletul de toată osînda, ca nu cumva

272. Lucrul acesta îl subliniază cu tărie și Sf. Nil Ascetul în *Cuvintele ascetice*, 22—28 (*Filocalia* I, p. 173—178).

273. Matei VI, 19.

274. Matei VI, 21.

ajungându-l sfârșitul vieții, să se cîntăsc în deert și să se tînguiasc veșnic. Deci cel ce nu poate să rabde pentru Hristos moartea sensibil, ca Acela, trebuie să o rabde mcar pe cea duhovnicească, prin libera alegere. El va avea despre ea mrturia conștiinței, prin aceea că nu s-a supus dracilor ce-l războiesc, sau voilor acelora, ci i-a biruit pe ei. Căci așa au făcut și Sfinții mucenici în cuvântul lui Petru: cei dintâi au mucenicit sensibil, cei de al doilea au răbdat duhovnicește. Deci cel ce s-a silit puțin, a biruit pe vrșmășii, iar cel ce s-a lenevit puțin, s-a întunecat și s-a pierdut.

*Calea cea mai scurtă spre dobîndirea virtuților
și depărtarea patimilor*²⁷⁵

Nimic²⁷⁶ nu obișnuiește, zice marele Vasile, să întunece cugetarea așadea mult, că răutatea; nici să lumineze mintea, că citirea în liniște; nici să aducă durere mai npraznic sufletului, că gîndul morții; nici să pricinuiască sporirea nevzută, că ocîrșirea de sine și tîrșirea voilor proprii; sau pierderea nevzută, că pîrșirea de sine și plîcerea de sine. Nimic nu pricinuieste depărtarea lui Dumnezeu și pedepsirea omului credincios cum o face cărtirea; nici nu duce așadeu orla pîcătuirii, că zăpăceala și vorba multă. Nu este lucru care să ducă așade repede la dobîndirea virtuții, că singurătatea și adunarea minții; nici la recunoștință și mulțumire, că cugetarea la darurile lui Dumnezeu și la răutățile noastre. Nimic nu sporește facerile de bine, că

275. F r titlu în ms. nr. 1935 (f. 117 v).

276. În ms. 1935 e așa: «Nimic așa (zice marele Vasile) poate întuneca cugetul ca vicleșugul, nici să lumineze mintea ca citirea întrutîlcuire. Zice Sfîntul Isaac: nici spre grabnic durere a sufletului, precum pomenirea morții dumnezeiești, zice cel al *Scriturii*; nici nevzută înainte-sporire este că d ruirea de sine și lșarea voilor sale, zice Sfîntul Dorothei; nici nevzută pierzare este că p rerea și că plîngerea de sine; nici pricinuitoare de întoarcerea lui Dumnezeu și de pedepsirea omului ca cărtirea...» zice Sfîntul Isaac.

vestirea lor cu laudă ; și nimic nu obișnuiește să aducă mîntuire fără voie, ca ispitele. Nu este cale mai scurtă decât treptele înțelepciunii în elepciunea Duhului cum este calea împărătească, ce se înalță departe în toate, atît de ceea ce este prea mult, cît și de ceea ce este puțin. Și nu este altă virtute care să poată cuprinde voia dumnezeiască, ca smerita cugetare și prăsigirea oricărui gând și oricărei voințe proprii. Nu este ceva care să ajute la tot lucrul bun, ca rugăciunea curată, nici piedica la dobîndirea virtuților, ca împrejurarea și răstăcirea cugetării, chiar dacă este de scurtă vreme²⁷⁷. Căci cu cît are cineva mai mult curaj, cu atît îi apare că pe cît de mult prin aceea că vede ; și cu cît pe cît te mai mult, cu atît se întunecă mai mult, chiar dacă îi apare că avînd curaj. Și iarăși, cu cît are cunoștință mai mult, cu atît îi apare mai lipsit de cunoștință ; și cu cît îi cunoștea te mai puțin neștiința sa, și cunoștea duhovnicească cea din parte, cu atît îi se pare că este mai cunosător. Și cu cît răbdă cel ce se nevoiește mai mult necazurile, cu atît va birui mai sigur pe vrăjmaș ; și cu cît se nevoiește cineva mai mult să facă vreun bine într-o zi, cu atît se face mai îndatorat pentru toate zilele vieții sale, zice Sfîntul Marcu²⁷⁸.

Dacă a lui ar fi puterea, a lui ar fi și răvna. Dar harul este al lui Dumnezeu. Iar dacă a putut atunci cînd a venit harul, ce laudă are unul ca acesta ? De ce îi închipuie că poate face vreun bine de la sine, osîndind pe nedrept pe cei ce nu pot ? Cel ce cere un lucru de la aproapele, este dator, cu mai mult dreptate, să-l ceară de la sine. Căci precum sînt datori pe cît de mult tremure de Dumnezeu fiindcă L-au mîniat, tot așa sînt datori cei ce au fost acoperiți de harul Lui în neputința lor gata de deznădăjduire, să tremure cu mult mai vîrtos, ca

277. În aici capitoul anterior în ms. 1993. Urmează cu titlul la mijloc: *Pentru cum cîtigă cineva credința cea adevărată*.

278. Despre cei ce-i închipuie că se îndreptăză din fapte, cap. 43 (*Filocalia* I, p. 252).

unii ce-I datorează multe. Și precum mare pr pastie este necunoa terea Scripturilor, cum zice Sfântul Epifanie, la fel și mai mare r u este neascultarea întru cuno tin .

Mai mare este facerea de bine pe seama unui suflet prin cuvânt sau rug ciune, precum mai mare lucru este când cineva rabd pe aproapele, ca s nu fie nec -jit cel care-l nedrept e te, ci s i se lini teasc voia în vremea tulbur rii sale, cum zice Sfântul Dorotei. Prin aceasta face mil cu sufletul lui, purtându-i povara, și se roag pentru el, dorindu-i mântuirea și orice alt bine trupesc și sufletesc. Aceasta este r bdarea cea curat a r ului, care ne cur sufletul i-l ridic spre Dumnezeu. **Fiindc slujirea omului e mai mare decât orice lucrare și virtute.** C ci nu este ceva mai mare între virtu și i mai des vâr it ca dragostea aproapelui. Iar semnul acesteia e nu numai s nu ii un lucru de care are lips altul, ci s rabzi moartea pentru el, cu bucurie, dup porunca Domnului și socote ti aceasta ca o datorie. și pe drept cuvânt. C ci sîntem datori s iubim pe aproapele pîn la moarte, nu numai pentru dreptul firii, ci și pentru preacinstitul sînge v rsat pentru noi al lui Hristos, care ne-a poruncit aceasta.

Nu fii iubitor de tine, zice Sfântul Maxim și vei fi iubitor de Dumnezeu ; nu- i fii pl cut ie, și vei fi iubitor de frate²⁷⁹. Aceasta vine din n dejde. Iar n dejdea înseamn a crede f r îndoial , din tot cugetul, c vei dobîndi sigur ceea ce n d jduie ti. Aceasta se na te iar și din credin tare, prin care cineva nu- i mai face nici o grij de via , sau de moartea sa, ci toat grija sa o las lui Dumnezeu, cum s-a zis înainte despre semnele celui ce vrea s ajung la nep timire, a c ror temelie este credin a. C ci cel ce o are pe aceasta, e dator s

279. *Suta a patra a capetelor despre dragoste*, cap. XXXVII (*Filocalia*, II, p. 104).

cugete, ca precum a făcut Dumnezeu toate și pe noi împreună cu toate din cele ce nu sînt, pentru bună-tatea Sa desvîrșită, așa va purta grijă desigur și de sufletul și de trupul nostru, precum El ține.

*Cum se cîntă credința adevărată?*²⁸⁰

Dar cel ce dorește dobîndirea acesteia (care este temelială tuturor bunătăților, a tainelor lui Dumnezeu, biruința neconținută a virtuților, cea mai trebuincioasă dintre toate virtuțile, aripa rugăciunii și slăvirea lui Dumnezeu în suflet), e dator să sufere toată cercarea, cu care va fi probat de virtuți și de multe și felurite gânduri, pe care nimeni nu le poate înlege, nici grăbi ceva despre ele, sau descoperi, decît nesciotul rău, diavolul. Însă unul ca acesta să creadă, că de va birui ispitele ce vin asupra-i cu mult silință și va înșelă mintea sa ca să nu cedeze gândurilor rășar în inima sa, va răpune deodată toate patimile²⁸¹. Fiindcă nu el este cel ce a biruit, ci Hristos care a venit în el prin credință. Despre unii ca aceștia zice Domnul: «Cel ce are credință ca un grăunte de muștar...»²⁸² și celelalte. Dar chiar dacă slăbind ar ceda, să nu se sperie, nici să deznădăjduiască, nici să înscrie în sufletul său cele zise de începătorul rău, ci să stăruie cu răbdare în lucrarea după putere, a virtuților, păzindu-se cu grijă poruncile²⁸³, în liniștea și îndeletnicirea cea după Dumnezeu, depărțându-se de la toate gândurile cele de bunăvoie. Căci virtuțile mi se cîntă toată uneltirea și

280. Cu titlu în ms. 1935 (f. 120 r).

281. în ms. 1993 aici se pune virgulă și continuă: zice Sfîntul Isaac.

282. Matei XVII, 20.

283. Continuă în ms. 1993: Că zice Sfîntul Maxim: «Datori sînteți întru pustnicie a zăbovi pentru ca multă vreme mintea să se dumezească cu dorul tras să fie dintru obișnuință. Pentru că dacă ar afla mintea altceva și mai mare trage pre poftirea pentru aceasta și prăsește pre cele ce din multă vreme le-au obișnuit». Aici se sfîrșește acest capitol. Apoi cu titlu la mijloc: Pentru că mai mult folosește pe cîtosului mîlcomirea.

toat fantezia sa, ziua i noaptea, i neaflîndu-l pe om f cîndu- i grij de cursele, de chipurile i de toate gîndurile aduse de el, înciudat pentru c i s-au descoperit cursele pline de minciun , se dep rteaz descurajat. i experiind lucr torul poruncilor lui Hristos neputin a vr jma ului, nu se mai tulbur de nici o uneltire a lui, ci tot ce voie te dup Dumnezeu, cu bucurie, împline te neîmpiedicat, înt rit de credin i ajutorat de Dumnezeu în Care a crezut, cum zice Însu i Domnul : «Toate sînt cu putin celui ce crede»²⁸⁴. Fiindc nu el este cel ce biruie pe vr jma i, ci Dumnezeu, Care poart grij de el prin credin , cum zice proorocul: «Pune pe Cel Prea-Înalt ca sc pare a ta...»²⁸⁵ i celelalte. Unul ca acesta nu- i mai face grij despre ceva, cunoscînd c osta ul se g te te de r zboi, dar mîntuirea lui este la Dumnezeu, cum zice Solomon, i prin aceasta îndr zne te în toate. C ci zice Sfîntul Isaac : «Dobînde te credin în tine, ca s calci pe vr jma ii t i». Acesta nu mai petrece ca unul ce se conduce de sine, ci ca o f ptur purtat de voia lui Dumnezeu. C ci zice proorocul : «Vieuitoare m-am f cut la Tine i eu voi fi pururea cu Tine»²⁸⁶. Voie ti s m odihne ti prin cuno tin a Ta, nu- i voi gr i împotriv . Voie ti iar i, de dragul smereniei, s m la i s am ispite, de asemenea sînt cu Tine ; nu pot s fac ceva nicidecum de la mine ; c ci nu m-am f cut f r Tine din nimic, nici nu pot s tr iesc, sau s m mîntuiesc. F cu f ptura Ta ce vrei. Dar cred c bun fiind, îmi vei rîndui cele bune, chiar dac , spre folosul meu, nu le cunosc pe acestea. Dar nici nu sînt vrednic s le cunosc, nici nu cer s le aflu. Ca s am u urare, poate nu-mi este de folos. Pentru aceea nu îndr znesc s cer u urare de vreun r zboi, m car c sînt neputincios i împov rat în toate, fiindc nu cunosc ce-mi folose te. Tu tii toate i f cum tii. Numai s nu m abat de la int , orice s-ar întîmpla. Fie c vreau, fie c

284. Marcu IX, 23.

285. Psalm. XC, 9.

286. Psalm. LXXII, 22.

nu vreau, mîntuie te-m ; i aceasta dac Îi este pl cut
 ie. Eu deci nu am grij . Înaintea Ta sînt ca ceva neîn-
 sufle it. Sufletul meu îl încredin ez în mîinile Tale în
 veacul de acum i în cel viitor. Tu toate le po i, toate
 le cuno ti, vrei tuturor binele i dore ti neîncetat mîn-
 tuirea mea. Aceasta e v dit din toate binefacerile pe ca-
 re le-ai f cut i le faci pururea cu noi dup har, în chip
 ar tat i ascuns, pe care le tim i pe care nu le tim,
 precum i din pogorîrea Ta cea mai presus de minte la
 noi, Fiule i Cuvinte al lui Dumnezeu. Iar eu cine sînt
 c îndr znesc s m vestesc ie, cunosc torule de inimi?
 Fac aceasta ca s -mi descop r mie însumi i vr jma-
 ilor c alergînd la Tine, limanul mîntuirii mele, spun
 aceasta. C ci iat am cunoscut prin harul T u, c Dum-
 nezeul meu e ti Tu, i nu mai îndr znesc s zic multe,
 ci vreau s - i înf i ez ie numai o minte golit , mut
 i surd . C ci nu eu, ci harul T u lucreaz totul. Nu m
 tiu pe mine s fi f cut vreodat vreun bine, ci pururea
 mul îmi de rele, pentru care î i ar t, c zînd la Tine, o
 înf i are de rob, fiindc m-ai învrednicit s m poc-
 iesc i fiindc robul T u sînt i fiul roabei Tale. Dar s
 nu m la i pe mine, Doamne al meu, Doamne Iisuse
 Hristoase, Dumnezeuul meu, s fac sau s gr iesc, sau
 s gîndesc cele ce nu vrei. C ci îmi ajunge mie mul imea
 atîtor p cate f cute mai înainte. Deci precum vrei, mi-
 luie te-m ; p c tuit-am, miluie te-m , precum tii. Cred
 Doamne, c auzi glasul acesta s rman al meu. Ajut ne-
 credin ei mele, Cel ce mi-ai d ruit dup existen i
 calitatea de cre tin. Mare lucru îmi este mie, zice Car-
 petiul, c m numesc monah i cre tin²⁸⁷, precum ai zis
 Doamne, c tre careva din slugile Tale c «mare lucru
 este ie c s-a chemat peste tine numele Meu». Acest
 lucru îmi este mai mare decît toate împ r iile p mîntu-
 lui i ale cerului, numai s nu cad de la chemarea prea-

287. Citat dup în eles din Cuvînt ascetic, *Filocalia*, IV, p. 155 .u.

dulcelui nume al T u, St pîne mult milostive, mul u-
mescu- i ie, i celelalte, cum s-a scris înainte.

Deci, precum alte citiri se cuvin celui lucr tor, alte
cuvinte, alte lacrimi i alt rug ciune, a a i alt cre-
din este aceasta, deosebit de cea dintîi, care na te
lini tirea. Aceea este credin a auzului, aceasta a ve-
derii, cum zice Sfîntul Isaac²⁸⁸. Iar vederea este mai
sigur decît auzul. Credin a cea dintîi i cea de ob te a
dreptcredincio ilor se na te din cuno tin a natural²⁸⁹.
Din ea se na te îndeletnicirea cea dup Dumnezeu, pre-
cum s-a zis : postul, privegherea, citirea, psalmodierea,
rug ciunea i întrebarea celor cerca i. Iar din toate aces-
tea se nasc virtu ile sufletului sau paza poruncilor i a
purt rii morale. Prin acestea vine credin a cea mare, n -
dejdea i dragostea des vîr it , care r pe te mintea la
Dumnezeu, cum s-a zis, în rug ciune, cînd cineva se
une te cu Dumnezeu în chip mintal, cum zice Sfîntul
Nil. Iar cuvintele rug ciunii s-au scris o dat , ca puru-
rea s fac aceea i rug ciune, cel ce vrea s - i înf i-
eze mintea sa nemi cat înaintea Sfintei i de via în-
cep toarei Treimi, ca s fie v zut (chiar dac este cu
neputin s vad ceva), f r form , f r chip, f r
culoare, netulburat , neîmpr tiat , nemi cat , nemate-
rial , cu totul în afar de cele cugetate i cunoscute în
toat zidirea, ci stînd de vorb cu Dumnezeu în pace
adînc i des vîr it netulburare. Se cuvine deci ca mo-
nahul s aib numai pomenirea Lui sfînt , pîn ce ajun-
ge la r pirea min ii, dup ce s-a învrednicit s zic
precum trebuie rug ciunea Domnului, adic Tat l nos-
tru, cum a zis Sfîntul Filimon²⁹⁰ împreun cu Sfin ii
Apostoli, mucenici i cuvio i. Iar ce este în afar de
acestea, e flec real izvorît din p rerea de sine. C ci
dumnezeirea este nehot rnicit i necircumscris . i min-

288.

Atena, 1895, Cuv. XVII, p. 65.

289. *Ibidem.*

, ed. Nichifor Theotochi,

290. *Cuvînt foarte folositor (Filocalia IV, p. 167—169).*

tea care a ajuns în sine însuși, se cade să fie astfel, ca să se învrednicească și de harul și al lui Duhului Sfânt. «Nu prin vedere, ci prin credință umblăm»²⁹¹, zice Apostolul. De aceea sîntem datori să zăbovim într-un nevoiu, ca prin multă vreme, mintea să fie atrasă cu dorul spre cele dumnezeiești, din obișnuință. Fiindcă dacă nu aflăm mintea altceva mai depre decît lucrurile sensibile, nu-i întoarce pofta spre aceea, ca să prăsească cele cu care s-a obișnuit vreme îndelungată. Deci precum cei iubitori de oameni și nepțimarii nu se vatăm mult de lucrurile lumii, pentru că le chivernisesc bine, așa și cei ce au daruri mari, pentru că pun în seamă lui Dumnezeu isprăvile lor.

*Lini țierea folosește mai mult celor pțimarii*²⁹²

Tuturor le este de folos linițirea și fuga de unele lucruri și de anumiți oameni. Dar mai mult celor pțimarii și slabi. Fiindcă nu poate mintea numai din fptuirea cea din afară să se facă nepțimară, dacă nu îi urmează multe învățături ducătorești vederi. Nici împrețierea și conducerea nu-l lasă pe cineva f r v t mare, dacă nu și-a dobîndit mai întîi nepțimirea prin fuga de tentațiile lumii. Iar grija vieții și tulburarea, obișnuiește să vatăme și pe cei desvârșiți și pe cei nepțimitori²⁹³. Căci nici un folos nu vine, zice Gură de Aur, din lucrarea omului, f r înrîurirea de sus. Dar nici înrîurirea de sus nu vine peste cel ce nu o primește în chip liber. De amîndouă avem trebuință: și de lucrarea dumnezeiască și de cea omenească; și de fptuire și de cunoștință; și de temere și de nedejde; și de plîns și de mîngîiere; și de frică și de smerenie; și de dreaptă socoteală și de dragoste. Fiindcă toate ale vieții, zice, sînt

291. II Cor. V, 7. 292. Cu titlu în ms. 1935 (f. 125 r).

293. De aici în ms. 1993 se continuă astfel: Pentru aceasta zice Petru: Că datornic este neține întîi nepțimirea etc., din acest text din cap. 39.

îndoite ; zi i noapte, lumin i întuneric, s n tate i bete ug, virtute i p cat, u urin i greutate, via i moarte, ca cei slabi prin unele s iubim pe Dumnezeu i prin altele s fugim de p cat de frica ispitelor, iar cei puternici, s iubim prin toate pe Dumnezeu ca pe Tat l, cunoscînd c toate sînt bune foarte i Dumnezeu le rînduie te dup folos. Ace tia de la cele pl cute trebuie s se înfrîneze, iar pe cele grele s le doreasc , tiind c prin cele dintîi se sus ine via a trupurilor, spre slava F c torului ; iar prin celelalte sînt ajutate sufletele spre a se mîntui, din mila negr it a lui Dumnezeu.

C ci trei sînt st rile oamenilor : robi, pl ti i i fii ²⁹⁴. Robii nu iubesc binele, dar se re in de la r u, de frica muncilor. Acesta nu este, zice Sfîntul Dorotei, un lucru bun, nici bine-pl cut. Cei pl ti i iubesc binele i ur sc r ul, dar în n dejdea pl ii. Iar fiii, fiind des vîr i i, nu se re in de la r u de frica muncilor, ci-l ur sc cu putere, nici nu fac binele în n dejdea pl ii, ci-l socotesc ca pe o datorie. Ei iubesc i nep timirea ca pe o urmare a lui Dumnezeu i ca pe o pricinuitoare a s l lui Lui, prin care se dep rteaz de tot r ul, chiar dac nu e vreo ameninare. Fiindc dac nu se face cineva nep timitor, nu- i trimite Sfîntul Dumnezeu Duhul S u Cel Prea-sfînt, ca nu cumva s se afle înc atras din obi nuin spre patimi i s se fac vinovat în fa a Duhului Sfînt celui s l luit în el i mai mare osînd s aib . Dar cînd deprinderea virtu ii îl face s nu mai aib prietenie cu vr jma ii, nici s mai fie atras de obi nuin a patimilor, se împ rt e te de har, i a a r mîne neosîndit, primind darul. De aceea zice Sc rarul : «Nu ne descopere nou Dumnezeu voia Lui, ca nu cumva aflînd-o s nu o ascult m i s ne osîndim i mai mult» ²⁹⁵. C ci prunci

294. «Pentru c , dup cum spune marele Vasilie, trei st ri sînt cu care putem pl cealui Dumnezeu», Avva Dorotei: Cuv. IV, *Despre frica lui Dumnezeu*.

295. Cuvîntul al doilea la Cuv. XXVI: *Pentru deslu irea cea bine deslu it*, 5.

fiind, nu ne dăm seama de milostivirea Lui nemărginită către noi cei nemulțumitori. Cel ce vrea, zice, să afle voia dumnezeiască, trebuie să moară lumii întregii și voilor sale într-o dată. De aceea, nici un lucru îndoielnic nu trebuie să-l faci cineva, sau să-l hotărăști ca bun, afară de cazul când nu poate să trăiască sau să se mântuiască fără el. Să întrebe pe cei încercați, sau să-ți cîntă asigurarea din credință a ceea ce ții din rugăciune, înainte de a fi ajuns la desvîrșită nepătimire, care face mintea nebiruită și nemișcată în tot lucrul bun. În felul acesta încălcați oare poate fi mare, dar omul rău mănește tatăl. Căci «puterea mea într-o neputință se desvîrșește»²⁹⁶, zice Domnul. Iar Apostolul: «Cînd sînt slab, atunci sînt tare»²⁹⁷. Căci a fi cineva nerăzboit, nu e bine. Fiindcă drăcii se depărtează adeseori, zice Scrisorarul, pentru multe pricini, pentru a-l pune pe monah, fie pentru a-i întinde curse, fie pentru a-i stîrni prăveala de sine, sau în lăcaș, sau vreun alt rău, cu care se mulțumesc, fiindcă acestea pot să umple locul celorlalte pătimi.

Prin urmare, zice Cartea bătrînilor (Patericul), au pus poruncile, cei de după ei le-au scris, iar noi am pus cele scrise în dulapuri (biblioteci)²⁹⁸. Chiar dacă vrem să le mai citim, nu stăruim să înelegem cele scrise și să le facem, ci le citim în fugă, sau socotind că facem ceva mare, ne înălțăm, ne fiindcă mai mult ne osîndim dacă nu le împlinim cum zice Gură de Aur: «Cel ce a cunoscut, zice Domnul, voia Domnului său»²⁹⁹ și celelalte. A adăra, bun e citirea și cunoștința, dar cînd duc la o mai mare smerenie; asemenea și sfatul, dar cînd nu iscodește cineva viața învățătorului, cum zice Teologul: «Nu căuta vrednicia de crezare a celui

296. II Cor. XII, 9.

297. II Cor. XII, 10.

298. «... și venind ceasul cel de urmărire le-a pus de artă pe fețe » (Pateric XXV, 16).

299. Matei XXIII, 3.

ce te înva , sau î i veste te», i cum zice Domnul : «Cîte v vor zice vou preo ii» i celelalte. C ci nici o v t mare nu-i vine vreunuia care întreab , din faptele celui ce-l înva pe el, dar iar i nici un folos, dac nu lucreaz însu i. Pentru c fiecare va da socoteal pentru sine : înv torul pentru cuvântul s u, iar auzitorul pentru ascultarea lui cu lucrul.

Iar ce este afar de acestea, e împotriva firii i vrednic de osînd . C ci, cum zice Sfîntul Eustratie, Dumnezeu fiind bun i drept, prin bun tate ne d ruie te tot binele, cînd ne purt m cu recuno tin , primind ca de la un D t tor drept cu mul umire ; dar dac ne ar t m nerecunosc tori, c dem de la bine întru osînda lui Dumnezeu. A adar bun tatea i dreptatea lui Dumnezeu, dac tr im dup fire, ne sînt pricinuitoare a tot binele ; iar dac le folosim r u, ne pricinuie te munca ve nic .

Mare bine este poc in a adev rat ³⁰⁰

Dar dac cineva vrea, pune iar i început prin poc in . «Dac ai c zut, zice, ridic -te ; i dac iar i ai c zut, iar i ridic -te»³⁰¹, nedezn d jduind nicidecum de mîntuirea ta, orice s-ar întîmpla. Nu te preda pe tine de bun voie vr jma ului. Î i ajunge ie spre mîntuire, r bdarea aceasta, împreun cu osîndirea de sine.

«Eram, zice Apostolul, i noi odinioar f r minte, umblînd dup poftetele noastre...»³⁰² i celelalte. i tu deci s nu- i pierzi n dejdea, uitînd de ajutorul lui Dumnezeu. C ci El poate face cîte vrea. Ci n d jduie te în El, i va face una din acestea : sau î i va preg ti îndreptarea prin niscai ispite i alte mijloace, precum El tie, sau î i prime te r bdarea i smerenia în loc de alt lucrare, sau î i va d rui cu iubire de oameni o alt cale pe care nu o tii pentru a mîntui sufletul t u umilit.

300. Cu titlu i în ms. nr. 1935 (f. 128 v).

301. *Pateric*, Avva Sisoe, XXXVIII.

302. Efes. II, 3.

Numai s nu p r se ti pe Doctor. Fiindc altfel vei suferi jalnic moartea cea îndoit , pentru c nu cuno ti scopul cel ascuns al lui Dumnezeu.

Cum s-a spus despre cuno tin , se va spune i acum despre fapt : c toat fapta trupeasc i sufleteasc e la mijlocul a ase curse, adic a celei de la dreapta i de la stînga, sau a prea multelor osteneli i a prea pu inelor ; a celei de sus i jos, sau a în l rii i descuraj rii ; a celei din untru i de afar , sau a fri-cii i a îndr znelii, care, zice Teologul, c este departe de îndr znirea cea adev rat , prin trecerea m surii, m car c are asem nare dup nume. Iar la mijloc între cele ase curse este lucrarea m surat , întru smerenie i r bdare. Dar trebuie s ne minun m de mintea ome-neasc cum întoarce toate lucrurile în sine dup cum vrea, m car c în ele înse i sînt de neîntors i în alte privin e r mîn a a. Din aceast pricin , noi to i avem în elegere a lucrurilor, dar fiecare le folose te cum vrea, fie bine, fie r u ; cele sensibile cu lucrul, iar cele inteli-gibile cu cuvîntul i cu gîndul.

Patru sînt vederile, cum mi se pare mie, sau st -rile oamenilor, dup Teologul: Unii se afl bine aici i în veacul viitor cum sînt to i sfin ii i cei ce au ajuns ne-p timitori ; al ii numai aici se afl bine, ca unii ce se împ rt esc de binefaceri, suflete te sau trupe te, în chip nevrednic, neavînd recuno tin fa de Binef c tor, cum este bogatul acela i cei asemenea ; al ii iar i se muncesc numai aici, cum sînt cei inu i de o boal îndelun-gat , ca sl b nogul acela i cei ce se nevoiesc cu mul-umire de bun voie ; i în sfîr it al ii se muncesc i aici i acolo, ca cei ce se ispitesc de voile lor, cum e Iuda i cei asemenea. Aceste patru feluri de oameni privesc în patru feluri lucrurile sensibile : unii ur sc lucrurile lui Dumnezeu, ca dracii, i le stric dintr-o pornire rea; al ii le iubesc ca bune, dar cu patim , ca dobitoacele necuvînt toare, neavînd nici o grij de contemplare sau

de mul umirea natural ; al ii le iubesc firesc, folosindu-se de toate cu înfrînare ; al ii iar i, în chip suprafiresc, ca Îngerii, privindu-le toate spre slava F c torului i nefolosindu-se de ele, decît de cele trebuincioase pentru via , dup Apostol.

*Despre binefacerile generale i particulare
ale lui Dumnezeu*³⁰³

De aceea sîntem datori s mul umim pururea lui Dumnezeu pentru binefacerile generale i particulare ale Lui, pentru cele suflete ti i trupe ti. Cele generale sînt : cele patru stihii i toate cele f cute din ele i toate lucrurile minunate i mai presus de fire ale lui Dumnezeu, afl toare în dumnezeiele tile Scripturi. Iar cele particulare sînt toate cele cîte le-a dat Dumnezeu fiec rui om : fie bog ie, spre milostenie, fie s r cie, spre r bdare cu mul umire, fie st pînire, spre judecat dreapt i spre sus inerea virtu ii ; fie supunere i slujire, spre mîntuirea sigur a sufletului; fie s n tate, spre ajutorarea celor ce au trebuin i spre lucrarea cea dup Dumnezeu ; fie boal , spre încununarea r bd rii ; fie cuno tin i putere, spre dobîndirea virtu ilor ; fie neputin i ne tiin , spre ascultarea în lini te cu smerenie i cu fuga de lucruri ; fie lipsirea f r de voie de lucruri, spre mîntuirea cea de voie i spre ajutorarea celor ce nu vor s vin la des vîr irea neaverii, sau la milostenie ; fie u urare i bun îndemnare, spre nevoia de bun voie i spre osteneala în virtu i, ca omul s ajung nep timitor i s mîntuiasc i alte suflete ; fie încercarea i strîmtorarea, spre a se mîntui f r de voie, cei ce nu pot s - i taie voile lor, sau spre des vîr irea celor ce pot s rabde cu bucurie. Deci toate cele spuse, chiar dac î i sînt potrivnice, prin întrebui are bun , sînt bune foarte ; iar prin întrebui are rea, nu

303. Cu acela i titlu i în ms. nr. 1935 (f. 130 v).

sînt bune, ci mai degrabă v t m toare sufletului și trupului.

Dar mai bun decît toate cele spuse, este rîbdarea necazurilor. Cel ce s-a învrednicit de acest mare dar este dator să mulțumească lui Dumnezeu, fiindcă l-a împărtășit de o binefacere mai mare. Cîci s-a făcut următor al lui Hristos, al Sfinților și Apostoli, al mucenicilor și al cuvioșilor, ca să se depărteze de bun voie de cele plăcute, prin tăierea voilor sale și prin lepădarea gîndurilor care nu sînt după Dumnezeu, ca să facă și să cugete pururea cele plăcute lui Dumnezeu.

Cei ce s-au învrednicit să folosească lucrurile potrivite trebuințelor lor, sînt datori să mulțumească mult lui Dumnezeu, întru mult smerenie, că s-au slobozit de cele contrare firii și de călcarea poruncilor, prin harul lui Dumnezeu. Iar noi, cei ce sîntem încă pînă în întrebuiem mărul lucrurile, lucrînd împotriva firii, sîntem datori să tremurăm în fața lui Dumnezeu. Fcăm tot rului de bine, cu toată recunoștința, minunîndu-ne de neputința Sa îndelung-rîbdare, că chiar neîmplinind noi poruncile Lui și întrebuiem îndrăgulă lucrurile și lepădînd darurile Lui, răbdăm nerecunoștința noastră și nu încetează să ne facă bine, ci așteaptă întoarcerea noastră și pocăința pînă la cea din urmă rîsuflare.

A adar, toți creștinii sîntem datori să mulțumim lui Dumnezeu, precum s-a zis : «Pentru toate mulțumiri³⁰⁴. De la aceasta ajungem la alt cuvînt al Apostolului, care zice : «Neîncetați să rugați³⁰⁵, adică să avem pomenirea lui Dumnezeu în toată vremea, locul și lucrul. Pentru că orice ar face cineva, e dator să aibă pomenirea Celui ce a făcut lucrul acela. De pildă, tu cel dintre noi cînd vezi lumina, nu uita pe Cel ce i-a dăruit-o; cînd vezi cerul și pămîntul, marea și toate cele ce sînt, dă laudă și slavă Celui ce le-a făcut ; cînd îmbraci o haină, cunoaște al cui e darul și mărtește pe Cel ce poartă grijă

304. I Tes. V, 18.

305. I Tes. V, 17. .

de via a ta. i simplu, orice mi care s - i fie prilej pentru slava lui Dumnezeu i iat te rogi neîncetat, i prin aceasta sufletul se «bucur totdeauna»³⁰⁶, dup Apostol. C ci pomenirea lui Dumnezeu îl vesele te pe el, zice Sfîntul Dorotei, aducînd m rturie cuvîntul lui David : «Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu i m-am veselit»³⁰⁷.

*Toate le-a f cut Dumnezeu spre folosul nostru*³⁰⁸

Fiindc toate cele ce sînt le-a f cut Dumnezeu spre folosul nostru. Îngerii ne p zesc i ne înva , iar dracii ne ispitesc spre a ne smeri i a alerga la Dumnezeu. Prin ei, a adar, ne izb vim de în l are i de nep sare, de frica ispitelor. Sau iar i : prin cele pl cute ale lumii, prin s n tate, bun stare, t rie, odihn , bucurie, lumin , cuno tin , bog ie, sporirea în toate, starea de pace, bucuria de cinste, st pînire, bel ug i prin toate cele socotite bune în via a aceasta, sîntem ridica i la mul umire i la recuno tin fa de F c torul de bine, ca i la iubirea Lui i la facerea, dup putin , a binelui, avînd ca datorie fireasc s r spl tim darurile, prin facerea de bine. Iar prin cele socotite nepl cute, prin boal , greut i, osteneal , neputin , întristarea f r de voie, întuneric, ne tiin , s r cie, neizbînd în toate, fric , p gubire, necinste, durere, lips , i prin toate cele potrivnice celor spuse înainte, venim la r bdare, smerenie i bun n dejde în veacul viitor. Dar nu numai atît, ci i în veacul de acum ni se fac pricin de mari mîngîieri. Deci toate ni le-a rînduit Dumnezeu bune, în

306. I Tes. V, 16.

307. Psalm. LXXVI, 3 ; « i ca s pricepe i mai limpede aceasta ce v gr iesc (adic a fi lipsit de aceast bucurie), socoti i-v cum ar fi cînd unul din voi ar sta închis într-o cas întunecoas i numai trei zile s nu m nînce, s nu bea, s nu doarm , s nu vorbeasc cu cineva, s nu cînte, s nu se roage, nici s - i aduc aminte de Dumnezeu ; cu cît greutate îl vor ap sa patimile pe unul ca acesta, înc aici în lume fiind el » (Cuv. XII : *Pentru frica de munca viitoare...*).

308. Cu acela i titlu ms. 1935 (f. 132 v).

chip minunat, pentru bun tateea Sa negrită. Cel ce vrea să cunoască acestea și să le aibă cum trebuie, să se nevoiască spre dobândirea virtuților, ca toate cele spuse să le primească cu mulțumire, atât cele bune, cât și cele ce par potrivnice, și în toate să se afle netulburat.

și nu numai în acestea, dar și când îl momesc dracii cu vreun gând de mândrie, ca să-l înalțe, să-i aducă aminte de lucrurile de rușine, vorbite de el mai înainte, și va surpa acest gând și va veni la smerenie. Iar când iar și îl momesc cu ceva de rușine, aducându-i aminte de acel gând de mândrie, să-l înlăture. Deci să le înlăture unul prin altul, cu ajutorul harului, prin aducerea aminte, ca să nu vină niciodată nici la descurajare pentru cele de rușine, nici la nebunie, pentru pierderea de sine. Când îi vor înălțarea minții, să fugă la smerenie, și când îl vor smeri, să-i-o înalțe prin nedejdea la Dumnezeu, ca niciodată să nu cadă tulburându-se, nici să nu deznădăduiască înfricoșându-se până la cea mai de pe urmă suflare. Aceasta este marea lucrare a monahului, cum zice Patericul³⁰⁹. Când vor să-i aducă înainte pe aceasta, el scoate înainte pe cealalt; și când aceia aduc pe cealalt, el scoate la arătare pe aceasta, cunoscând că nimic nu rămâne în viața aceasta cu totul neschimbat, ci «cel ce răbdă până la sfârșit se va mântui»³¹⁰.

Iar cel ce vrea să se facă lucrurile după voia lui, nu știe unde merge, ci ca un orb purtat de orice vânt, orice împlinire i-ar veni, și se dă cu totul ei; și ca un rob se teme de cele de întristare și ca un prizonier e dus oriunde de pierderea de sine. El așteaptă de la bucuria dobitocească să aibă cele ce niciodată nu le-avăzut și nu știe de unde sînt. Iar de zice că știe, atunci și mai mult suferă de orbire; căci aceasta vine de acolo că nu se ocărăte pe sine. Iar aceasta se numește plăcere de

309. «A fost întrebat un Bătrîn ce este lucrul monahului. și a răspuns: Dreapta socoteală» (*Pateric*, XXV, 52).

310. Matei X, 22.

sine i pieirea în ascuns, cum zice Sfântul Macarie, în capetele despre monahul care s-a pierdut, după ce a văzut Ierusalimul de sus, răpindu-i-se mintea, când se ruga cu alii frații. Aceasta i s-a întâmplat pentru că îi închipuia că a ajuns ceva și nu mai e dator să aibă ceva și mai mare. Deci precum cei foarte puțin timida și nu cunosc nici cele evidente celor mulți datorită păcilei patimilor, așa și cei nepăsători cunosc cele necunoscute celor mulți, datorită curajului minții.

*Cuvântul lui Dumnezeu nu este vorbă multă*³¹¹

Cuvântul lui Dumnezeu, zice Sfântul Maxim, nu este vorbă multă, ci când grăimăm toți oamenii multe, nu împlinim un singur cuvânt al lui Dumnezeu³¹². De pildă, Dumnezeu a zis: «Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău»³¹³ și celelalte câte au spus Prinții și câte au scris și câte zic încă și scriu; cu toate acestea încă n-am împlinit acest unic cuvânt. Căci a-L iubi din tot sufletul, zice marele Vasile, înseamnă a nu mai iubi nimic afară de Dumnezeu. Fiindcă dacă cineva îți iubește sufletul său, nu iubește din tot sufletul pe Dumnezeu, ci numai din jumătate. Iar dacă ne iubim pe noi și alte lucruri nenumărate, cum putem iubi pe Dumnezeu, sau îndrăznim să spunem? Asemenea stă lucrul cu iubirea aproapei. Dacă nu sîntem în stare să renunțăm la viața vremelnică, sau poate și la cea viitoare, ca Moise și Apostolul, cum zicem că iubim pe aproapele? Fiindcă cel dintîi a zis pentru poporul către Dumnezeu: «De vrei să le ier și pe catul, iartă-le; dacă nu terge-mă și pe mine din Cartea vieții în care m-ai scris»³¹⁴. Iar Apostolul zice că ar dori să fie «anatema de la Hristos» și celelalte³¹⁵. Căci se ruga să se întâmple pierzarea lui, ca alții să se mîntuiască, și anume cei ce căltau să-lucid

311. Cu titlu și în ms. nr. 1935 (f. 134 v).

312. *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. XX. (*Filocalia*, II, p. 173—174). 313. Deut. V, 5. 314. Num. XI, 15.

315. Romani IX, 3.

pe el, adică iudeii. Suflete ca acestea sînt cele ale sfinților, care iubesc pe vrăjmași mai mult ca pe ei înșiși, încît pun mai presus în veacul de acum și în cel viitor în toate pe aproapele, chiar dacă le este dușman, dintr-o voință rea. Ei nu cer nimic în schimb de la cei iubiți de ei, ci se bucură dînd toate ale lor altora, ca și cînd ar lua, ca să placă Fiului de bine și să se facă următori, după puțin, iubirii Lui de oameni, Care este bun cu cei nemulțumitori și pe cît îi.

Mai bine-zis, cu cît se va învrednici cineva să aibă mai multe daruri de acestea, cu atît trebuie să se socotească mai dator lui Dumnezeu, Celui ce l-a înălțat pe el de la pămînt și a învrednicit rîna să urmeze Fiului de bine și Dumnezeu, în care în parte. Căci a răbdare nedreptățile cu bucurie și a face bine, fără încrearea de minte a răului, dușmanilor, și a-și pune sufletul său pentru aproapele, și celelalte daruri asemenea toare, sînt de la Dumnezeu, daruite celor ce vor să le primească de la El, prin sîrguință de a lucra și pe zi, cum s-a zis către Adam, ca să rădă darurile, prin recunoștință, în preajma Fiului de bine. Fiindcă nici un bine propriu nu dobîndim vreodată, ci toate bunătățile ne vin de la Dumnezeu, după har, ca și existența din nimic. «Căci ce ai ce n-ai luat, zice Apostolul, în dar», de la Dumnezeu adică? «Iar dacă ai luat, ce te lauzi, ca și cînd n-ai luat»³¹⁶, ci ca și cînd ai face prin tine? Căci aceasta este cu neputință, odată ce Domnul a spus: «Fără de Mine nu puteți face nimic»³¹⁷.

*Fără smerită cugetare nu e cu putință
să ne mîntuim*³¹⁸

Nu știu ca cineva, din multa întunecare prin patimi, să nu fi ajuns la atîta nebunie încît să-și parca este

316. I Cor. IV, 7. 317. Ioan XV, 5.

318. Cu acest titlu în ms. 1935 (f. 177). Ultimele două titluri adugate ulterior de alt mînă.

chiar ca îngerii, ba și mai mare, încât și ei închipuie că nu mai e dator cu smerita cugetare. Căci și Luceafărul de la început, abținându-se de la aceasta s-a făcut întuneric, fără alt păcat. Dacă e așa, ce va avea și pătimească cel ce nu are smerenie, muritorul și răna, că și nu zice păcatosul? Poate orb fiind, nu crede că e păcatos. Cu toată siguranța, zice Gură de Aur, cretinul cel des vârit se va face întocmai cu îngerii³¹⁹, cum zice Domnul, se înalege la învierea morților, nu în veacul de acum. Dar nici atunci, nu a zis că vor fi îngeri, ci întocmai cu îngerii, căci oamenii nu pot și să prăsească firea lor, ci ajungând ca și aceia, neschimbându-i după har și izbăviri de toată trebuință din necesitate, își au voia cu totul neatârnat și se află într-o veselie și într-o dragoste de Dumnezeu neîncetat, și se bucură de «cele ce ochiul nu le-avăzut»³²⁰ și celelalte. Dar aici este cu neputință să ajungă cineva des vârit, ci primește numai o arvună bună a lucrurilor făcute.

Deci precum cei lipsiți de daruri sunt dator să se smerească, și să răciți fiind, așa și cei ce le au pe acestea, ca unii ce le-au luat de la Dumnezeu, ca și nu fie osândiți pentru nerecunoștință. Și precum bogații sunt dator să dea mulțumiri lui Dumnezeu pentru daruri, la fel, și cu mult mai mult, cei bogați în virtuți. Și iarăși, precum sunt dator să răciți și mulțumească lui Dumnezeu și să iubească din prisos pe binefăcătorii lor pentru binefăcăerile primite de la ei, la fel, și cu mult mai mult, bogații, pentru că se mântuiesc și în veacul de acum și în cel viitor, prin milostenie, datorită purtării de grijă a lui Dumnezeu. Fiindcă fără să răciți nu câștigați mântuirea sufletului, precum nu pot să scape de ispitele bogăției. Și precum ucenicii sunt dator să iubească pe dascăli, așa și dascălii pe ucenici și mulțumească unii pentru alții lui Dumnezeu, Cel ce dă tuturor cunoștință și orice alt bine, pentru care suntem dator să-I mulțumim puru-

319. Matei XXII, 30.

320. I Cor. II, 9.

rea Lui i mai ales cei ce au luat puterea ca s re-
înnoiasc dumnezeiescul Botez prin poc în , f r de ca-
re nimeni nu se poate mîntui. Fiîndc a zis Domnul: «Ce
M chema i Doamne, Doamne i nu face i cele ce zic?»³²¹.

Dar s nu- i închipuie vreun nebun, auzind unele
ca acestea, c dac omul nu cheam pe Domnul r mîne
f r vin , ci mai degrab se osînde te i mai mult. C ci
zice Domnul : «Dac fac aceasta lemnului verde, ce voi
face celui uscat ?»³²². i «dac dreptul abia se mîntu-
ie te, zice Solomon, nedreptul i p c tosul unde se vor
ar ta ?»³²³. Dar iar i, v zîndu-se de pretutindeni strîm-
torat de poruncile dumnezeie ti, s nu dezn d jduiasc
i s se osîndeasc mai r u decît un sinuciga , ci mai
degrab trebuie s se minuneze de Scripturile i porun-
cile dumnezeie ti, cum îl împing din toate p r ile pe om
spre des vîr ire, ca s nu afle unde s fug de la bine i
s g seasc odihn în cele rele, ci îndat ce ar vrea s
fac ceva de felul acesta, aflînd înaintea lui toate înfri-
co rile, s se întoarc spre bine. C ci Dumnezeu rîn-
duie te, cu iubire de oameni, toate în chip minunat, ca
tot omul s se fac des vîr it într-un fel oarecare, chiar
f r s vrea, m car c are libertate întru sine. Dar cei
recunosc tori se nevoiesc mai degrab , ru înîndu-se de
facerile de bine, ca cei ce au trecut rîul dormind, cum
a zis Sfîntul Efrem. De aceea zice Sfîntul Isaac: «Înul-
it-a Dumnezeu ispitele, ca de frica lor s fugim la
El»³²⁴. Iar cel ce nu în elege aceasta, ci î i face rîs de
acest dar, din iubirea de pl cere, s-a ucis i s-a pierdut
pe sine însu i. Primind arme împotriva vr jma ilor, le-a
folosit spre uciderea sa.

C ci precum Dumnezeu, bun fiind, vrea s -i fac
pe to i buni, zice marele Vasile, a a i diavolul, r u

321. Matei VII, 21. 322. Luca XXI, 31.

323. Pilde III, 17; I Petru V, 18.

324. «... i în vremea ispitelor mereu s alerge c tre El, din îmbul-
zeala patimilor i a fricii de a c dea...». Sf. Macarie, citat în cuv. XLIX :
Despre adev rata cuno tin i despre ispite.

fiind, poftte te s -i atrag pe to i la tic lo ia sa, m car c nu poate. i precum p rin ii iubitori de fii întorc pe fiii lor care fac lucruri nesocotite, cu amenin ri, fiind purta i de iubire, a a i Dumnezeu îng duie încerc rile ca pe un toiag, care întoarce pe cei vrednici de la vicle- nia diavolului. «Cel ce- i cru nuiaua sa, ur te pe fiul s u ; iar cel ce-l iube te, îl ceart cu grij »³²⁵. Dar fiindc pe noi, iubitorii de pl cere i de noi în ine ne pînde te primejdia din alte p r i, deci i încerc rile din îng duin a lui Dumnezeu, care sînt iubitorilor de Dum- nezeu spre mîntuire, ne pot aduce c derea spre pierza- nie din mîndrie i ner mînarea lîng Dumnezeu, cînd sîntem ca ni te fii pedepsi i, dar nu omorî i, trebuie s alegem ceea ce e mai u or. C ci mai bine este ca prin r bdarea celor ce ne vin asupr -ne s alerg m la Dum- nezeu, decît de frica primejdiilor s p timim c derea i s ajungem în mîinile diavolului, atr gîndu-ne pieirea, mai bine-zis, osînda ve nic , împreun cu el. Fiindc trebuie s alegem una din dou : sau s suferim pe cele dintîi i vremelnice, sau pe cele de al doilea i ve nice. Dar pe cei drep i nu-i atinge nici una din cele dou primejdii, deoarece iubesc cu bucurie cele ce ni se par nou nepl cute, i aflîndu-le ca un mijloc de cî tig, îm- br i eaz încerc rile i r mîn ner ni i de ele. C ci nu cel ce a primit o s geat i n-a fost r nit obi nuie te s moar , ci cel ce a primit o ran de moarte de la ea, acela s-a pierdut. Sau a v t mat pe Iov rana, i nu mai degrab l-a încununat ? Sau i-a însp imîntat pe Apos- toli i pe mucenici vreodat ? Se bucurau, zice, c s-au învrednicit s fie batjocori i pentru numele Lui. Cu cît e r zboit biruitorul mai mult, cu atît se încununeaz mai mult, i de aceea are mult bucurie cînd aude glas de trîmbi . Unul ca acesta nu se însp imînt de ea, ca de una ce-i veste te moartea, ci mai degrab se vese- le te ca de una ce-i prezice împ rt irea cununilor.

Nimic nu obișnuiește să pregătească mai fărâșoanele biruinței ca bună încredințarea cu credință tare, nici înfrângerea nu obișnuiește să o aducă ceva atât de ușor ca iubirea de sine și ca frica din necredință. De asemenea, nimic nu căluzește spre bărbăție, ca sărkuința și ca experiența lucrurilor, nici spre subirișirea gândurilor, ca citirea în liniște. Nimic nu pricinuește uitarea ca starea degeaba; nici nu duce aia de repede la iertarea păcatelor ca neînțelegerea în mintea a răului. Nimic nu pricinuește tergerea greșelilor ca pocăința și tărășirea răului; nici sporirea mai grabnică a sufletului ca tărășirea voilor și cugetărilor proprii. Nu e lucru mai bun, ca acela de a te arunca pe tine înaintea lui Dumnezeu ziua și noaptea, și a-l ruga să se facă voia Lui întru toate; nici mai rău, ca a iubi libertatea și rășțirea sufletului sau a trupului. Fiindcă nouă celor ce încă iubim binele de frica muncilor și a încercărilor, nu ne este de folos deloc libertatea, ci paza și fuga de lucruri, ca și prin depărtarea celor ce vatămă neputința noastră, să putem lupta cu gândurile. Căci duhurile și pășitoare sânt nepășimitorii care și pășesc, ca unii ce au biruit pășimile de rușine; iar cei ce se află în ascultarea Pășintelui sânt duhuri și pășite. Fiindcă, zice Sfântul Macarie și Sfântul Cronie, dracii sânt și pășitori și și pășini. Deci și pășitoare sânt: slava de artă, pășirea de sine și cele asemenea; iar și pășite sânt: lăcomia pășitecelui, curvia și cele ca acestea. Astfel, cei ce au ajuns la dragostea desvârșită au și pășirea (libertatea) pentru că fac binele nesilit și se bucură făcându-l și niciodată nu vor să-l pășiră. Iar când le vine vreo pășie de rău, se simt ca tiranizați. Dar atrăși de dorul dumnezeiesc, aleargă îndată la liniște, la lucrare, la bucurie și la obișnuința lor. Căci către unii ca aceștia zice Pășinii: roagă-te pușin, cite-te pușin, cugetă pușin, lucrează pușin,

ine- i mintea pu in, i a a cheltuie te vremea. Iar acestea le zic, pentru ca cei nep timitori s se st pîneasc pe ei în i i i s nu se robeasc vreunei voi mai mult decît trebuie. Ci cînd vor, s aib mintea i s porunceasc trupului ca unui rob.

Noi îns sîntem datori s fim sub lege i canon, ca sili i de datorie, s facem binele f r de voie. Fiindc noi iubim înc mai mult patimile i pl cerile sau odihna trupului i voile noastre, i vr jma ul duce mintea noastr unde vrea ; de asemenea i trupul, avînd pornirile f r rînduial , f r ceea ce vrea, f r judecat . i cu drept cuvînt. C ci unde nu e supravegherea min ii, toate se fac f r judecat i împotriva firii, i nu ca adev ra ii israeliti, cum zice Domnul, c tre Simon Zilotul, Cananitul : «Iat cu adev rat israelit în care nu este vicleug»³²⁶. Prin aceasta veste te virtutea b rbatului, c ci Natanail se tîlcuie te «rîvn de Dumnezeu». Numele lui de ob te era Simon. Iar Cananit se numea fiindc era din Cana Galileii. Natanail, iar i, pentru virtutea lui ; de asemenea i israelit, adic minte ce vede pe Dumnezeu, în afar de orice vicle ug. C ci este obiceiul dumnezeie tii Scripturi, zice marele Vasile, s numeasc pe om, mai mult dup virtutea lui, decît dup na tere. De fapt, c peteniile Apostolilor Petru i Pavel, s-au chemat, cel dintîi, Simon, dar Domnul i-a zis Petru, pentru t ria b rbatului ; cel lalt Saul, adic furtun , i s-a schimbat în Pavel, adic lini te sau odihn . i pe drept cuvînt. C ci pe cît îi tulbura mai înainte pe credincio i, pe atît odihnea pe urm sufletele tuturor, cu lucrul i cu cuvîntul. Fiindc zice Gur de Aur despre el : «Prive te evlavia Apostolului. C ci aducîndu- i aminte de Dumnezeu, nu înv a pîn ce nu aducea lui Dumnezeu datorita mul umire i rug ciune, ar tînd c de acolo are cuno tin a i t ria». i cu drept cuvînt. C ci sf tuirea

326. Ioan I, 48.

este împreună cu rugăciunea. Iar dumnezeiescul Luca l' sînd neisprăvite Faptele Apostolilor, nu din negrijă sau de vreo altă silă făcută această, ci pentru că a plecat la Domnul. Noi însă cînd l' s' m un lucru sau o faptă neîmplinită, prin această din negrijă și nedestoinicie, fiindcă nu facem lucrul lui Dumnezeu cu sîrguință și nu-l iubim ca pe un lucru de căpetenie, ci-l disprețuim ca pe ceva de a doua mînă și ca pe o povară și de aceea r' mînem nesporiți, sau chiar ne întoarcem adeseori la cele dinapoi, ca cei ce s-au întors îndată și n-au mai urmat lui Iisus³²⁷, în care, zice Gură de Aur, nu era cuvîntul aspru, cum socoteau, ci era vorba despre dogme. Dar unde nu este hotărîre, nu e nici rîvnă, și cele două oare par grele, precum și invers.

Despre zidirea sufletului prin virtuți

Orice om, zice marele Vasile, are nevoie înainte de toate de răbdare, ca prin mîntul de ploaie, ca să așeze pe ea, cum zice Apostolul, temelie sau credință. Pe această zidește treptat dreapta socoteală, ca un ziditor încercat casa sufletului, a ezînd neconținut lut din prin mîntul smereniei, ca să înalțe la un loc piatră cu piatră, sau virtute cu virtute, pînă ce se așează acoperișul, sau dragostea desvîrșită. Atunci intră Stîlpul casei și locuiește în suflet, dacă are paznici buni la ușă, care în totdeauna au arme în mîini, adică cugetări luminoase și lucrări vrednice de Dumnezeu, ce pot purta pe Împărat netulburat; dacă nu are ca paznic o femeie, iar aceasta avînd mîinile ocupate cu lucrul, cum zice Sfîntul Nil, tîlcuind vechea istorie³²⁸. De aceea, zice, nu a ales patriarhul Avraam femeia ca paznică la ușă, ci mai degrabă un gând bărbătesc și ager, și acesta purtînd ca arme, pe lângă altele, și sabia Duhului, care este cuvînt-

327. Ioan VI, 16.

328. II împărăție IV, 6. Sf. Nil Ascetul, *Cuvînt ascetic*. (Filocalia, I,p.166)

tul lui Dumnezeu, cum zice Apostolul, ca s -i taie pe cei ce ar intra la el, sau s -i alunge. C ci nea ipind i stînd drept, ucide gîndurile str ine printr-o lucrare ce li se opune i printr-un cuvînt ce le gr ie te împotriv i alung tot ce intr în inim în afar de scopul lui Dumnezeu, prin dispre uirea i lep darea lui, ca mintea luminat s nu se desfac nicidecum de la vederea lui Dumnezeu i de la cuget rile dumnezeie ti ³²⁹.

Iar aceasta este lucrul lini tii, zice Sfîntul Nil, precum în alt parte aducînd m rturie dumnezeiasca Scriptur , l mure te c împr tierea este pricina întunec rii min ii. i pe drept cuvînt. C ci dac mintea nu e inut din toate p r ile, ca apa în matc , nu se poate aduna cugetarea în sine îns i, ca s urce i la Dumnezeu. Iar neurcîndu-se cineva cu mintea i negustînd ceva din cele de sus, cum va putea dispre ui u or cele de jos ? A adar sîntem datori s alerg m prin credin , dup Apostol, avînd cu r bdare, ca lucru al nostru, s bine-pl cem lui Dumnezeu. i venind vremea, cei ce alearg bine ajung s cunoasc i s în eleg din parte, iar pe urm totul, în veacul viitor, cînd se vor topi oglinzile, adic via a aceasta stric cioas ³³⁰. Atunci sufletul nu va mai pofti împotriva trupului, nici trupul împotriva Duhului, precum lenea nu va mai putea aduce uitarea i nici uita-rea ne tiin a ; lucru pe care-l p timim ast zi cei mul i, încît trebuie s scriem ca s ne aducem aminte. C ci adeseori ne-a venit la fiecare vreo în elegere de la sine, i am predat-o scrisului spre inerea de minte. Iar în vreme de r zboi, am avut-o ca mijloc de ajutoare, sau de u urare, sau de mul umire, dac avea m rturia dumnezeie tii Scripturi. Dar dac am fost f r grij în pri-

329. Acest pasaj îl dezvolt cuv. Nicodim Aghioritul în cartea sa pentru paza celor 5 sim iri, cap. XI, unde arat c «se cuvine dup rînduial a cî tiga faptele bune, iar pe rînduiala aceasta ne-o predanise te nou cuviosul Petru, cel ce se cheam Damaschin...» (trad. rom. p. 309 .u.). 330. I Cor. XIII, 12.

vin a unora ca acestea, nu s-a mai aflat cînd am avut lipsă de ea, și ne-am pătărit de folosul ei, din pricina uitării celei atotrele. De aceea sîntem datori să învățăm cu lucrul virtuților și nu numai cu cuvîntul, ca prin deprinderea cu ele, să se pătească amintirea binelui. Căci : «Nu este, zice Apostolul, Împărăția lui Dumnezeu în cuvînt, ci în putere»³³¹.

Fiindcă cel ce caută cu lucrul, acela vede paguba și cît tîgul în lucrul cu care se îndeletnicește, zice Sfîntul Isaac, și acela poate da sfat altora, ca unul ce l-a pășit adeseori și l-a învățat cu cercarea. Pentru că sînt, zice, lucruri bune la arătare, dar ascund o pagubă destul de însemnată ; și sînt altele rele la arătare, dar cuprind în ele cel mai mare cît tîg³³². De aceea nu este, zice, tot omul vrednic de încredere, ca să dea un sfat celor ce-l caută, ci numai acela care a luat de la Dumnezeu darul deosebirii și a dobîndit din stăruirea în nevoia, o minte strălucitoare, cum zice Sfîntul Maxim. Iar acesta trebuie să fie cu mult smerenie și să nu dea sfaturi tuturor, ci numai celor ce le cer de bună voie, și-l întrebă nesilit, și învață după rînduială. Și face așa, pentru că prin smerenie și prin întrebarea de bună voie a celui ce întrebă, se se întipărească cuvîntul în sufletul celui ce-l aude, și se se încalzească din credință, văzînd pe sfîntul, bun, asemenea sfîntului aceluia minunat, pe care L-a numit Isaia Proorocul : «Dumnezeu tare, biruitor»³³³... și celelalte, adică asemenea Domnului nostru Iisus Hristos. Căci Acesta a zis că trezește cel ce-l chema : «Cine M-a pus pe Mine judecător și împăraitor peste voi?»³³⁴. Măcar că zice alt dat : «Toată judecata a dat-o Tatăl, Fiului»³³⁵. Prin aceasta ne-a arătat, ca în toate, și în privința acestei calea mîntuirii, prin sfînta Lui smerenie.

331. I Cor. IV, 20.

332. Cuv. XLVI: *Despre chipul diferitelor ispite.*

333. Isaia IX, 6.

334. Luca XII, 14.

335. Ioan V, 22.

El nu sile te pe nimeni, ci zice : «Dac vrea cineva s vin dup Mine, s se lepede de sine i s -Mi urmeze Mie»³³⁶ ; adic s nu- i fac despre sine nici o grij , ci precum Eu fac i rabd moartea sensibil i de bun voie pentru to i, a a i acela s -Mi urmeze cu lucrul i cu cuvântul ca Apostolii i mucenicii, iar de nu s rabde m car moartea voii sale proprii. Iar c tre bogatul acela zice : «De voie ti s fii des vâr it, mergi, vinde- i averile...»³³⁷ i celelalte.

Despre acesta zice Sfântul Vasile, c a min it zicând c a p zit poruncile³³⁸. C ci dac le-ar fi p zit, nu ar fi avut averi multe, odat ce Legea spune mai întîi de toate : «S iube ti pe Domnul Dumnezeu t u din tot sufletul t u»³³⁹. C ci zicând : «din tot sufletul t u», nu a l sat pe cel ce iube te pe Dumnezeu s iubeasc i altceva, pentru care întristîndu-se, s r mîn în robia lui. i iar i zice : «S iube ti pe aproapele t u», adic pe orice om, «ca pe tine însu i». Dar cum p ze te această porunc , dac în vreme ce mul i al ii sînt lipsi i de hrana zilnic , el are averi multe i aceasta cu împ -timire ? C ci dac le-ar avea ca Avraam, Iov i ceilal i drep i, ca averi ale lui Dumnezeu, nu s-ar fi dep rtat întristîndu-se. De asemenea i Gur de Aur zice : «A crezut c cele zise lui de c tre Domnul sînt adev rate, pentru aceea s-a i dep rtat întristîndu-se ; dar n-a avut putere s le împlineasc . C mul i sînt cei ce cred cuvintele Scripturilor, dar n-au putere s împlineasc cele scrise».

*Mare bine este dragostea i sfatul
cu smerenie*³⁴⁰

Acestea deci i alte multe le sf tuie te Domnul. De asemenea i Apostolii care scriu, v rug m pe voi iubi-

336. Marcu X, 34.

337. Matei XIX, 21.

338. Luca X, 27.

339. *Cuvînt c tre cei boga i.*

340. Toate titlurile de aici pîn la sfir it i în ms. 1935.

ilor să face și aceasta și aceasta. Dar noi nu binevoim să-i rugăm pe cei ce cer de la noi sfat, ca să zîndu-ne pe noi cum ne smerim și-i cinștim, să asculte cu bucurie și să ia încredințarea celor grîm cuvîntul Scripturii cu mult dragoste și smerenie, și să se grîbească să răspundă la cinștirea și dragostea pe care le-o aratăm noi și împreună cu acestea să primească cele grele și prin dragoste să li se arate ușoare. Căci tim că Sfîntul Apostol Petru, auzind adeseori de cruce și moarte, se bucura și se simțea cu sufletul că și cînd n-avea nimic de felul acesta, din dragostea care o avea de Învățător. Iar despre minuni n-avea nici o grijă, ca necredincioșii, că zicea : «Tu ai cuvintele vieții veșnice...» și celelalte³⁴¹. Dar nu așa a Iuda, care murind de două ori s-a spînzurat și n-a murit, căci trăind nepocît și slăbind cumplită crăpat în două, cum zice Petru în Faptele Apostolilor³⁴². Și iar și zice Apostolul Pavel, scriind către frații : «Unecare sîntem cuprini de dorință să vă dăm nu numai Evanghelia lui Hristos, ci și sufletele noastre ; iar alții, să ne facem robii voștri pentru Hristos»³⁴³. Iar scriind lui Timotei îi spune să aibă pe cei mai bătrîni ca pe părinți, iar pe cei mai tineri ca pe niște frați³⁴⁴. Dar cine este în stare să cuprindă smerenia sfinților și dragostea arzătoare pe care o aveau către Dumnezeu și către aproapele ?

Dar nu numai la acestia sîntem datori să luăm aminte, ci și la cei către care grîmăm sau scriem. Căci cel ce vrea să îndrume sau să dea vreun sfat cuiva sau să-i aducă aminte de ceva, cum zice Scrisorul³⁴⁵, e dator mai întîi să se curească de patimi, ca să cunoască în chip nemincinos scopul lui Dumnezeu și starea celui ce cere de la el cuvînt. Fiindcă nu tuturor li se potrivește același leac, chiar dacă neputința este poate ace-

341. Ioan VI, 68.

342. Fapte I, 18.

343. I Tes. II, 8.

344. I Tim. V, 1.

345. Cuv. II la Cuvîntul XXVI, 8.

ea i. Pe urm s se încredin eze de la cel ce cere sfat, dac face aceasta din faptul c e supus cu trup i suflet, sau se roag de la sine cu c ldura credin ei i caut sfat, f r s -l aduc dasc lul la aceasta, sau dimpotriv îl sile te vreo alt trebuin spre a se preface c e dornic s aud un sfat. S se încredin eze de aceasta, ca nu cumva s cad amîndoi în minciun i vorb rie, în vicle ug i în alte multe. În acest caz, unul e silit de cel ce-l înva , zice-se, pe el, s spun lucruri pe care nu le voie te i minte cu neru inare i se preface c vrea s fac binele. Iar cel lalt lingu e te cu vicle ug pe cel pe care-l înva , ca s afle cele ascunse în cugetul lui, punînd în mi care orice me te ug i cît mai mult vorb . Din vorba mult îns , cum zice Solomon, nu lipse te p catul³⁴⁶. De asemenea i marele Vasile a scris care sînt p catele acesteia.

Iar acestea s-au zis nu ca s ne oprim de a sf tui pe cei ce vin la noi supu i i cu credin tare, mai ales cînd sîntem nep timitori, ci ca s nu înv m cu înfumurare, din slav de art , pe cei ce nu vor s asculte cu lucrul i din credin fierbinte, cum o facem cînd sîntem înc p tima i. Nici s nu facem aceasta ca ni te st pîni, ci cum ziceau P rin ii : F r întrebare de la fra i, nu trebuie s gr iasc cineva, de dragul folosului, ca binele s se fac din hot rîre liber . C ci Apostolii ne cer s fim nu ca unii ce st pînesc peste turm , ci ca unii ce ne facem chip turmei. Iar c tre Sfîntul Timotei zice Apostolul : «Trebuie ca mai întîi plugarul s se împ rt easc din roade»³⁴⁷ ; prin aceasta cere ca cele ce vrea s le înve e cineva, s le împlineasc întîi el însu i. Sau iar i : «Nimeni s nu dispre uiasc tinere ea ta»³⁴⁸, adic s nu faci nimic ca un tîn r, ci s fii ca un des vîr it în Hristos. Asemenea i în Pateric se zice c f r întrebare de la fra i, nu gr iau P rin ii pentru mîntuirea sufletului, ci socoteau aceasta gr ire

346. Pilde XIX, 20.

347. II Tim. I, 6.

348. I Tim. IV, 12.

de art³⁴⁹. Și pe drept cuvânt. Căci noi ne pomenim dând drumul cuvântului, prin aceea că ne închipuim că avem o cunoștință mai presus de alții. Și de fapt cu cât sîntem mai vinovați, cu atît socotim că avem mai mult slobozenie. Pe cînd sfinții, cu cât sînt mai aproape de Dumnezeu, cu atît se înalță pe ei mai presus de toți, zice Sfîntul Dorotei³⁵⁰. Căci fiind copleșiți de cunoștința despre Dumnezeu, ca unii ce s-au împărtășit de ea, simțim că nu mai ținem ce sîm spus. Asemenea și sfinții îngeri, din pricina bucuriei și a uimirii nemărginite, nu se mai satură de a-L preamări. Și pentru că s-au învrednicit să preamărească pe un astfel de Stăpîn, neîncetat îl preamăresc, minunîndu-se de cele făcute de El, cum a zis Gură de Aur, și sporind la o tot mai mare cunoștință, cum zice Teologul. La fel și toți sfinții în veacul de acum și în cel viitor. Și precum puterile în alegtoare își împărtășesc unele altora luminarea, tot așa și oamenii cuvîntătorii se învață unii de la alții; unii luînd cercarea din dumnezeieștile Scripturi, învață pe cei mai de jos; iar alții învînd mîntuirea de la Duhul Sfînt descoperă și altora tainele descoperite lor prin Scriptură. De aceea toți trebuie să ne smerim înaintea lui Dumnezeu și întredolă, că unii ce am primit existența și toate celelalte de la Dumnezeu; și tot de la El cunoștința unii prin alții.

Și cel ce are smerenie se luminează și mai mult. Iar cel ce nu vrea să se smerească rămîne în întuneric, că cel ce a fost mai înainte Luceafăr, iar mai pe urmă diavol. Acesta fiind cel dintîi din ceata cea mai de jos a puterilor în alegtoare, adică a zecea de la ceata cea mai de sus, care stă înaintea scaunului înfricoat, și din

349. *Pateric*, Avva Pimen, 45.

350. «Precum pomii cînd sînt încărecați cu roduri multe le atîrnă ramurile în jos și se pleacă, iar pomii cei fără rod stau drept în sus și nu fac rod, cît vreme le cresc ramurile în sus..., așa și sufletul, cît se smereste atîta rodește și cît rodește, atîta se smerește» (Cuv. II: *Despre smerenie*).

cea dintîi de la p mînt, pentru c s-a în l at, a ajuns împreun cu cei ce au ascultat de el nu numai dedesubtul celor nou cete i al nostru al p mîntenilor, ci i dedesubtul celor de sub p mînt, fiind aruncat în tartar, din pricina nerecuno tin ei. De aceea s-a spus adeseori c ajunge nebunia, f r alt p cat, pentru pierderea sufletului. C ci cel ce are p cate mici e l sat s cad în mai mari, spune Sfîntul Isaac³⁵¹, i cel ce a luat de la Dumnezeu dar, i se arat cu nemul umire, î i preg te te pierderea acestui dar, fiindc s-a f cut pe sine nevrednic de darul lui Dumnezeu, cum zice marele Vasile. C ci mul umirea se roag . Dar s nu fie mul umirea ca a fariseului aceuia, care osînde te pe al ii, iar pe sine se îndrept e te, ci mai degrab ca una ce se îndatoreaz pe sine mai mult decît to i, i mul ume te, cople it de uimire ca una ce a cunoscut negrita îndelung -r b-dare i îng duin a lui Dumnezeu. Ba nu numai atît, ci ea trebuie s se i minuneze cum Dumnezeu cel supral udat, neavînd lips de nimic, prime te mul umire de la noi, care-L mîniem i-L am rîm pururea dup atîtea binefaceri de ob te i particulare despre care a scris Grigorie Cuvînt torul de Dumnezeu i ceilal i P rin i, binefaceri nu numai trupe ti, ci i suflete ti, de multe feluri, c rora nu este num r. Una din acestea este i aceea c unele lucruri afl toare în dumnezeie tile Scripturi sînt limpezi i u or de în eles, iar altele nel murite i greu de cuprins, ca prin cele dintîi s ne atrag pe cei mai trîndavi la credin i la c utarea i a celorlalte, ca s nu c dem, dintr-o prea mare neîn elegere în dezn dejde i necredin ; iar prin celelalte, ca s nu ne atragem o i mai mare osînd , dispre uind cuvîntul în eles, ci ca cei ce vor, ostenindu-se de bun voie, s caute cu lucrul cele ascunse i s aib laud din aceasta, cum zice Gur de Aur.

351. «Cine crede c p catele sale sînt mici, cade în altele mai mari i în eptit osînd va lua» (Cuv. V: *Despre dep rtarea de lume*).

***Pomenirea deas a unor cuvinte din dumnezeiasca
Scriptur nu este vorb rie***

În dumnezeiasca Scriptur întâlnim adeseori acela i cuvânt. Dar aceasta nu se face din vorb rie, ci ca prin pomenirea deas a aceluia i cuvânt, s -i aduc în chip minunat i cu iubire de oameni i pe cei mai trîndavi cu auzirea la aducerea-aminte i la în elegerea celor zise, i s nu scape urechilor cuvântul, din pricina repeziciunii i scurtimii numitei ziceri, mai cu seam cînd ne îndeletnicim cu lucrurile lume ti. C ci noi nu cunoa tem nici m car din parte, m car c , zice Gur de Aur, ceea ce este din parte, nu este o parte întreag , ci o parte a p r ii ³⁵². Iar partea va înceta nu ca s se scufunde în nimic, fiindc atunci n-am mai avea o cuno tin i nici n-am fi oameni, ci va înceta ceea ce e în parte, pentru c va veni cuno tin a fa c tre fa , precum înceteaz vîrsta pruncului, cînd ajunge b rbat, precum însu i Apostolul a spus tîlcuind cuvântul s u prin asem narea cu pruncul ³⁵³ ; sau cum zice iar i Gur de Aur, c acum cunoa tem cerul c este, dar nu tim ce este, atunci îns se va covîr i ceea ce e mai mic de c tre ceea ce e mai mare, adic de faptul c vom cunoa te i ce este, a a încît cuno tin a va cre te i mai mult. De fapt sînt multe taine ascunse în dumnezeie tile Scripturi, f r s cunoa tem gîndul lui Dumnezeu din cele spuse. Dar s nu te înal i, zice Teologul, cînd ne vezi m rturisindu-ne, cu recuno tin , ne tiin a, oc rind cuvintele. C ci este lucru f r judecat i strîmb a nu lua aminte la în eles i la scop, ci la slove, zice marele Dionisie.

Cînd caut îns cineva prin plînsul fericit, atunci afl . C ci aceasta este lucrarea temerii, prin care se face descoperirea celor ascunse. De pild iat ce zice Prooro-

352. Despre *Dumnezeu cel necuprins*.

353. I Cor. XIII, 14.

cui Isaia : «Cei mor i nu vor vedea via a»³⁵⁴. Dar iar i zice : «Cei mor i vor învia»³⁵⁵. Aci nu este potrivnicie, cum socot cei ce nu cunosc scopul din în elesul dumnezeie tii Scripturi. «Nu vor vedea via », o spune pentru idolii neamurilor, pentru c sînt f r suflet ; iar : «cei mor i vor învia», o spune despre ob teasca înviere i despre bucuria drep ilor ; dar nu numai despre aceasta, ci, proorocind, i despre ridicarea din mor i a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. La fel gr iesc i Evangheli tii despre schimbarea la fa a Domnului, cea din Sfînta Evanghelie : unul o a eaz dup ase zile³⁵⁶, altul dup opt³⁵⁷, de la minunea i de la înv tura Domnului dinaintea ei. Dar cel dintîi, s rind peste ziua dintîi i cea din urm , le-a pomenit pe cele ase din mijloc ; iar cel lalt, cuprinzînd i pe aceasta i pe aceea, a zis opt. i iar i Ioan, Cuvînt torul de Dumnezeu, în Evanghelia cea dup el, zice în dou locuri : într-unul : «Sînt i alte multe ce le-a f cut Iisus, înaintea ucenicilor S i, care nu sînt scrise...»³⁵⁸ i celelalte ; iar în cel lalt : «sînt i alte multe, pe care le-a f cut Iisus»³⁵⁹, dar nu zice : «înaintea ucenicilor S i». Despre acestea a scris Sfîntul Prohor, vorbind de amîndou : în locul dintîi Evanghelistul gr ie te despre lucrurile minunate i celelalte pe care le-a f cut Domnul i pe care nu le-a scris, fiindc au fost scrise mai înainte de c tre ceilal i evangheli ti, din care pricin a adaus : «înaintea înv ceilor S i» ; iar în cel lalt, despre facerea lumii, cînd era Cuvîntul lui Dumnezeu f r trup i Tat l a f cut împreun cu El toate din nimic, zicînd : «s fie» i s-a f cut. Acestea sînt cele «care de s-ar scrie una cîte una...» i celelalte.

i simplu, toat Scriptura i tot cuvîntul lui Dumnezeu sau al unui sfînt sau al f pturilor sensibile sau inteligibile are un scop ascuns în sine. Ba chiar orice

354. Isaia XXVI, 14.

355. Isaia XXI, 19.

356. Matei XVII, 1.

357. Luca IX, 28.

358. Ioan XX, 30.

359. Ioan XXI, 25.

cuvînt omenesc. I nimeni nu cunoaște în eșul vreunui cuvînt, decît prin descoperire. A a, zicînd Domnul despre vînt c : «Vîntul suflă unde vrea...»³⁶⁰ i celelalte, Gură de Aur tîlcuie te : «Nu pentru c vîntul are libertate, a zis Hristos c «unde vrea», ci pogorîndu-se la neputin a lui Nicodim, a folosit Domnul icoana vîntului, ca să în eleagă ceea ce spune El»³⁶¹. Vîntul l-a folosit ca asemănare a Duhului Sfînt, sau a cuvîntului care-l grăiește c tre acela i c tre alii, voind să le spună : «Cele ce le grăiesc vouă sînt Duh», adică duhovnice ti, i nu cum socoti i voi, c ci nu despre lucruri trupe ti v grăiesc, ca să le în elege i întrucît sînt i trupe ti. De aceea zice Damaschin, c dac nu aude cineva de la acela care spune un cuvînt, despre scopul lui, nu poate zice : cunosc scopul celor spuse de el. Deci cum îndrăznește te cineva să spună : cunosc scopul lui Dumnezeu cel ascuns în dumnezeieștile Scripturi, f r descoperirea Fiului S u ? C ci Însu i Hristos a zis : «Cui va vrea Fiul să-i descopere»³⁶². Iar acela este cel ce voie te să primească de la El descoperirea, prin p zirea dumnezeieștilor Lui porunci, f r de care cel ce zice c cunoaște, minte. C ci grăiește te din p rere i nu ca unul ce a învățat cu adevărat de la Dumnezeu, zice Sc rarul, chiar dac p rerea de sine îl face să se laude nem surat. C tre acesta zice Teologul : «Cînd, preain eleptule, cînd c rurarule...»³⁶³, osîndind în lăra, care-l face pe unul ca acesta, f r s t ie, s - i închipuie c t ie ceva. C ci chiar i aceea ce i se pare c are, se va lua de la el, fiindc nu vrea să spună : Nu t iu, ca to i sfin ii. Fiindc numai prin smerenie i se va da lui i-i va prisi, ca i acelora, care m car c t iau, ziceau c nu t iu nimic, cum spune Gură de Aur : «Nu a zis Apostolul» : «înc nu t iu nimic», ci «nu t iu nimic cum trebuie»³⁶⁴. Deci t ia, dar nu «cum trebuie».

360. Ioan V, 8.

362. Matei XI, 27.

361. *Omilia XXVI la Evanghelia de la Ioan.*

363. Neidentificat.

364. Neidentificat.

Ar tare despre cuno tin a cu nume mincinos

Aceasta este cuno tin a mincinoas , care socote te c tie cele ce niciodat nu le-a tiut. Aceasta este mai rea decît ne tiin a îndeob te, zice Gur de Aur, ca una ce nu vrea s primeasc de la vreun înv tor îndreptare, pentru c î i închipuie c e drept . Ea e cea mai rea ne tiin . De aceea zic P rin ii c sîntem datori s cercet m cele afl toare în Scripturi, cu osteneal i smerenie i cu sfatul celor cerca i, c utînd s le afl m mai curînd cu lucrul, decît cu cuvîntul. Iar cele t cute de dumnezeie tile Scripturi, s nu le cercet m nicidecum. C ci acesta este lucru nebunesc, cum zice marele Antonie despre cei ce cer s cunoasc mai înainte cele viitoare i nu se opresc mai degrab de la aceasta ca fiind nevrednici. Iar dac li se d uneori aceasta din purtarea de grij a lui Dumnezeu, cum s-a întîmplat în cazul lui Nabucodonosor³⁶⁵ i al lui Balaam³⁶⁶ de odinioar , aceasta s-a întîmplat spre folosul de ob te, m - car c aceia erau nevrednici ; c ci ceea ce s-a întîmplat cu ei n-a fost de la draci, cu toate c s-a întîmplat prin visuri i anumite n lucriri. Iar aceasta s-a zis ca prin fapte trupe ti i morale s cercet m Scripturile, ca s afl m porunca Domnului i via a ve nic ; i ca s nu c ut m cu cuvîntul i s socotim din p rerea de noi în ine c am în eles ceva, i mai ales cele mai mari decît noi, ascunse de la noi spre smerirea noastr ; i ca s nu ne osîndim, c lcînd porunca întru cuno tin . Deoarece mintea care s-a învrednicit s agoniseasc cuno tin a i nu se nevoie te în cercetarea dumnezeie tilor Scripturi i în p trunderea cuno tin elor d ruite ei, întru mult silin i luare-aminte, cu smerenie i fric de Dumnezeu, e scoas de la cuno tin , cu înfrico are, ca Saul de la împ r ie, ca nevrednic de cele d ruite

365. Daniil, cap. II.

366. Num. cap. XXIV.

ei de c tre Acela, cum zice Sfântul Maxim³⁶⁷. Iar cea care se îndeletnice te i se nevoie te, zice, e datoare, ca David, s se roage pururea i s zic : «Inim curat zide te întru mine Dumnezeule i duh drept înnoie te întru cele din untru ale mele»³⁶⁸, ca s se vad vrednic de venirea Lui, precum au primit odinioar Apostolii harul, în ceasul al treilea³⁶⁹, cum se zice în Fapte.

C ci era ceasul al treilea al zilei, iar ziua, duminica, precum zice dumnezeiescul Luca³⁷⁰. Fiindc Cincizecimea este duminica a aptea de la duminica în care se face a a-numita pasc , dup graiul iudeilor. Iar pasca se t lm ce te trecere i slobozire, în limba noastr . i duminica de dup cincizeci de zile se zice Cincizecimea, împlinindu-se cincizeci de zile dintre ea i pasc dup lege. C ci zice i Ioan, Cuvînt torul de Dumnezeu, în Sfînta Evanghelie cea dup el : «S rb toarea cea de pe urm i cea mare»³⁷¹, fiindc atunci era ispr virea s rb torii pa telui. i la ceasul întreit s-au împ rt it de har, zice Damaschin, i celelalte. Aceasta însemneaz c în ceasul al treilea, dar în una cea domneasc a zilelor. Prin aceasta ne-a ar tat s cinstim trei ipostasuri în unitatea st pînirii, adic a dumnezeirii celei una. C ci duminica, zice Gur de Aur, e numit una a s pt mîinii, i nu cea dintîi, pentru c Sfînta Scriptur o deosebe te de celelalte. Cea veche face aceasta proorocind despre ea. De aceea nu o pune la rînd, ca pe a doua i pe celelalte. C ci dac n-o desp rea, i-ar fi zis cea dintîi. Dar din pricina aceasta i se zice «una a sîmbetelor» sau a s pt mîinii. Iar în harul cel nou, ziua aceasta sfînt i aleas se nume te duminic (zi domneasc , zi de c petenie), pentru c în ea s-au f cut lucrurile cele mai de c petenie i cele domne ti : bun vestirea, na terea Domnului, învierea Lui i în ea va fi i învierea mor ilor

367. A doua sut a capetelor gnostice, cap. LIII (*Filocalia II*, p. 186—187). 368. Psalm. L, 11. 369. Fapte II, 15.

370. Fapte II, 1. 371. Ioan VII, 37.

cea de ob te. C ci în ea s-a f cut lumina sensibil de c tre Dumnezeu, zice Damaschin, i iar i, în ea va avea s fie venirea Domnului, ca s r mîn în veacuri nesfîr ite ziua aceasta, una i a opta, ca fiind în afar de aceste apte veacuri, care au zile i nop i.

Dar fiindc ne-am învrednicit s afl m de la sfin i scopul acestor lucruri, s înv m i scopul fiec rei p r i a acestui cuvînt, de la început³⁷². Scopul acesta este mai întîi s spunem numele c r ilor i ale sfin ilor, ca s ne aducem aminte totdeauna de cuvintele lor, spre rîvnirea vie ii lor, cum zice marele Vasile, i spre cuno tin celor ne tiutori, ca cel ce cunoa te acestea, s - i aduc aminte, iar cel ce nu le cunoa te, s vin la cercetarea c r ii care le cuprinde ; c ci numirea dup loc a sfîntului i a c r ii lui serve te la o mai deas aducere-aminte. Pe urm s pomenim prin pu ine cuvinte faptele i înv turile fiec ruia, spre a în elege cele ce urmeaz din fiecare zicere a dumnezeie tii Scripturi, sau l murirea i sfatul cel bun al În v - torului. Fiindc fiecare zice : «c nu sînt ale mele cele spuse, ci ale dumnezeie tilor Scripturi»³⁷³. Prin aceasta, cunoscînd negr ita iubire de oameni a lui Dumnezeu, ne minun m cum prin hîrtie i cerneal , ne-a preg tit mîntuirea sufletelor noastre i ne-a d ruit atîtea c r i i dasc li ai înv turii celei drepte ; i cum eu, neîn v atul i trîndavul, m-am învrednicit s str bat atîtea c r i, neavînd nici o carte a mea, sau altceva peste tot, i fiind str in i lipsit totdeauna i de aceea petrecînd întru toat lini tea i lipsa de griji cu toat bucuria trupeasc . Iar dac am l sat unele f r nume, aceasta este din negrija mea, i ca s nu se lungeasc cuvîntul.

Iar întreb rile i dezleg rile lucrurilor de ob te s-au ar tat pentru cuno tin i pentru mul umire c tre Cel ce a d ruit sfin ilor no tri P rin i cuno tin a i p trun-

372. Parc ar începe un rezumat al cuvîntului. 373. Neidentificat.

derea, și prin ei nouă nevrednicilor, precum și spre muștrarea noastră, a celor neputincioși și neștiutori. S-a vorbit și despre drepții ce s-au mântuit odinioară întru multă bogăție în mijlocul oamenilor păcătoși și necredincioși, măcar că erau oameni de aceeași fire ca și noi, care nu vrem să ajungem la marea suferință a binelui și a răului, ca unii ce am învățat din viața lor și ne-am învrednicit de un mai mare har și de atâtea cunoștințe a Scripturilor. S-au înfrățit apoi datorită noastră ale monahilor, spre a cunoaște că ne putem mântui pretutindeni, dacă prăsim voiele noastre. Fiindcă de nu vom face așa, nu vom putea avea odihnă, precum nu putem avea cunoștința voilor dumnezeiești și împlinirea lor. Căci voia noastră este peretele din mijloc³⁷⁴, ce ne desparte pe noi de Dumnezeu; și dacă nu se surpă acest perete, nu putem să aflăm și să facem cele ale lui Dumnezeu; căci ne aflăm afară de El, stăpâniți și asupra și de vrăjmași, chiar fără să vrem³⁷⁵.

S-a arătat apoi că liniștea este mai mare decât toate și fără de aceasta nu ne putem curăți și cunoaște neputința noastră și uneltirile dracilor; dar nici puterea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu nu o putem cunoaște din cele cântate și citite. De aceea toți oamenii avem trebuință de această îndeletnicire, fie în parte, fie în întregime, și fără ea este cu neputință să vină cineva la cunoștința duhovnicească și la smerita cugetare, prin care, cel care a ales-o, înlege tainele ascunse în dumnezeieștile Scripturi și în toate faptele.

Apoi că nu trebuie să fie folosit un lucru, sau un cuvânt, sau o faptă, sau un gând în afară de trebuința neapărată pentru mântuirea sufletului și pentru viața trupului; și că fără dreapta socoteală, nici cele ce par bune nu sînt primite de Dumnezeu, precum nici lucră-

374. Efes. II, 14.

375. *Pateric*, Avva Pimen, 54.

rea cea bun nu poate folosi pe cineva, dac nu se face cu scop bun. Iar troparele scrise mai înainte, s-au adus pentru în elegerea acestora i a altor scripturi, i ca îndemn spre str pungerea inimii celor ce au min-tea neputincioas , cum zice Sc rarul. C ci cîntarea, zi-ce marele Vasile, atrage cugetul omului spre ceea ce vrea, fie spre plîns, fie spre dor, fie spre întristare, fie spre veselie³⁷⁶.

S-a mai ar tat c sîntem datori s cercet m Scrip-turile, dup porunca Domnului, ca s afl m în ele via a ve nic ; i s lu m aminte la în elesul psalmilor i al troparelor. De asemenea, s cunoa tem întru cuno tin mult , c nu cunoa tem. C ci zice marele Vasile, dac n-a gustat cineva din cuno tin , nu tie de cîte este lip-sit. Iar despre na terile virtu ilor i ale patimilor, s-a scris spre cercare i cuno tin , ca s cunoasc cineva acestea i s se nevoiasc spre cei ce le nasc pe ele i de unii s se apropie, iar pe al ii s -i dep rteze i pe cei-lal i s -i biruiasc prin lucrarea potrivnic .

S-a mai spus c faptele trupe ti sîntem datori s le p zim pe toate totdeauna ca pe ni te pomi prin lu-crare, iar la virtu ile suflete ti neîncetat s lu m amin-te ; i s cuget m cum s dobîndim fiecare virtute i cum s afl m despre aceasta din dumnezeie tile Scrip-turi i de la Sfin ii P rin i i cum s o p zim cu osîrdie întru osteneala sufletului, ca pe o comoar , prin lu-crare, pîn ce venim la deprinderea virtu ii aceleia ; i apoi s începem cu grij pe cealalt , cum zice marele Vasile, ca nu cumva începîndu-le pe toate odat , s sl -bim poate³⁷⁷. Deci se cade s începem de la r bdarea cel-lor ce vin asupra noastr i apoi s trecem la celelalte, cu încordare i cu toat rîvna, avînd drept scop s bine-pl cem lui Dumnezeu, c ci to i sîntem datori, ca cre -tini, s p zim poruncile, fiindc nu avem trebuin de

376. *Comentat la Psalm. I.*

377. «Mai bun este sporirea înainte cîte pu in» (*Epistola c tre Filon*).

osteneală trupească în dobândirea virtuților, ci numai de hotărârea liberă și de voință de a primi darul cu toată inima, cum spun marele Vasile, Grigorie Teologul și ceilalți. Totuși, prin faptele trupești se câștigă mai ușor, și mai ales de către cei ce viețuiesc în liniște, într-o petrecere neîmprețiată și cu lepădarea oricărei griji. Fiindcă nu poate cineva să-și vadă purtările lui și să le îndrepte, dacă nu este liniștit și dacă nu se poate îngriji de ele.

De aceea³⁷⁸ este dator mai întâi ca cineva să dobândească nepăsarea, prin fuga de lucruri și de oameni nefolositori și numai după aceea, când o cere vremea, să povăluască pe alții și să chivernisească lucrurile frământându-le în fruct mare, în urma deprinderii într-un nepăsător, odată ce a ajuns la desvârșita lipsă de patimi; dar numai dacă a primit de la Dumnezeu o chemare, zice Damaschin, ca Moise, Samuil și ceilalți prooroci și sfinții Apostoli, spre mântuirea celor mulți. Chiar și atunci să nu primească ușor, ca Moise, Avacum, Grigorie, Cuvântătorul de Dumnezeu și alții, și cum a zis Sfântul Prohor despre Sfântul Ioan, că nu voia să prăsească liniștea lui scump, măcar că avea datoria ca Apostol să propovăduiască, nu să viețuiască în liniște. Dar nu împrăștiă liniștea ca un pământ, acest preanepăsător, să nu fie, ci ca unul ce nu voia să se despartă de vederea lui Dumnezeu și să se lipsească vreodată de preadulcea liniște. Alții iarăși, fiind nepăsători, din smerită cugetare, au fugit în pustiiurile cele mai din untru, temându-se de tulburare. De pildă, marele Sisoe, chemat fiind de ucenicul său la odihnă, nu a ascultat, ci a zis: «Unde nu sînt oameni, acolo vom merge»³⁷⁹, măcar că ajunsese la atîta nepăsătorie încît se făcuse rob al dragostei dumnezeiești și ajunsese nesimțitor din pricina aceasta, neștiind de mîncare sau nu.

378. De aici continuă ms. 1935, după cap. 30, început.

379. *Pateric*, Avva Sisoe, 3 («Unde nu este femeie, acolo să mergem»).

Dar simplu gr înd, to i î i t iau voile lor î ntru toat lini tea, încît, fiind înc ucenici, erau rîndui i unii de î nv torul lor s î nve e pe al ii, s primeasc gînduri i s st pîneasc peste al ii, fie prin arhierie, fie prin st - re ie³⁸⁰, primind printr-o sim ire a min ii pecetea de la Duhul Sfînt, prin pogorîrea Lui, asemenea sfin ilor Apostoli i cei dinainte de ei, Aaron, Melchisedec i ceilal i.

Dar cel ce încearc s p easc cu î ndr zneal la o astfel de treapt , se osînde te, zice Damaschin. C ci dac cei ce ocup cu î ndr zneal , f r firman î mp r - tesc, dreg toriile, au s sufere cea mai mare osînd , cu cît mai mult se vor osîndi cei ce cuteaz s le ocupe pe ale lui Dumnezeu, f r porunca Lui . i mai ales dac î i î nchipuie din ne tiin i p rere de sine, c această îndeletnicire î nfrico toare este f r osînd , sau so - cot s o foloseasc pentru cinstea i odihna lor i nu mai degrab s se apropie de ea ca de adîncul smereniei i de moartea pentru cei supu i i pentru vr jma i, cînd vremea o cere. C ci a a au f cut sfin ii Apostoli, î nv - î ndu-i pe al ii ; i aceasta, fiind nep timitori i î n e - lep i î n chip covâr itor. Iar dac nici m car aceasta nu o cunoa tem, c sîntem neputincio i i nedestoinici, la ce s mai i gr im ? C ci p rerea de sine i ne tiin a fac orbi pe cei ce nu vor s vad nicidecum neputin a i ne tiin a lor.

C ci zice Patericul : «Chilia monahului este cupto - rul din Babilon î n care cei trei tineri au aflat pe Fiul lui Dumnezeu»³⁸¹. Sau iar i : «ezi î n chilia ta i ea te va î nv a pe tine toate»³⁸². Iar Domnul zice : «Unde sînt doi sau trei aduna i î n numele Meu, acolo sînt i Eu î n mijlocul lor»³⁸³. Dar zice i Sc rarul³⁸⁴ : «S nu

380. Pîn aici, ms. 1933 (236 r—237 v). Continu de aici pîn la nota 3. Apoi alte pasaje neidentificate, pîn se termin cartea (f. 237 r-239v).

381. *Pateric*, cap. XXI, 7.

382. *Pateric*, Avva Moise, 6 ; Avva Pafnutie, 5.

383. Matei XVIII, 20.

384. Cuv. I : *Pentru lep darea de lume*.

te abia, zice Solomon, la dreapta sau la stînga, ci mergi pe calea împărătească, adică liniindu-te cu unul sau doi; și nu fii nici singur în pustiu, nici însoțit de mulți. Căci mijlocia între aceste două, zice, este potrivită pentru cei mulți». Și iarși: «Postul smerit te trupul, privegherea luminează mintea, liniștirea aduce plînsul, plînsul botează pe om și spal sufletul și-l face fructifer».

De aceea s-au scris la sfîrșit numele aproape al tuturor virtuților și al patimilor³⁸⁵, ca să cunoaștem cîte virtuți sîntem dator să agonisim și cîte rele să plîngem. Fiindcă fructul plînsului nu se face curăirea, iar plînsul în împrejurare neîncetată nu este; și fără curăirea sufletului, nu se naște încredințarea neclintită, iar fără încredințare neclintită, desprinderea sufletului de trup este primejdioasă. Căci ceea ce nu este vădit, zice Scrarul, poate nu este nici crezut.

Iar cele opt vederi pomenite mai înainte nu sînt lucrurile noastre, ci plata lucrului virtuților noastre. Și nu putem să le dobîndim pe acestea numai din citire, chiar dacă ne silim dintr-o răvnă mîndră, cum zice Scrarul despre cele mai des văzute, adică despre cele patru din urmă, pentru că sînt cerești și mintea necurată nu cuprinde unele ca acestea. Și toată sîrguința noastră trebuie să o avem îndreptată spre virtuțile trupului și sufletești și așa se naște în noi prima poruncă sau frica de Dumnezeu. Iar, stăruind în aceasta timp mai lung, se naște plînsul. Și de cîte ori vom ajunge la deprinderea unei vederi, harul lui Dumnezeu și Maica cea de obște a tuturor, cum zice Sfîntul Isaac, ne va dăruia cele următoare acesteia, pînă ce vom dobîndi cele apte cunoștințe în noi înșine. Iar cei ce lucrează cu grijă virtuților, după scopul cel drept de a bineplăcea

385. Capitolele următoare.

lui Dumnezeu, se vor învrednici și de a opta care este lucrarea veacului viitor.

Iar noi sîntem datori ca, de cîte ori ne vine de la sine în elegerea cea după Dumnezeu, fie cea dintîi, fie oricare, a a deodat, f r s tim noi, s p r sim numai-decît toat grija lumeasc și adeseori însuși canonul, și s p zim cunoștința duhovniceasc și strîngerea inimii, care ne-a venit, ca pe lumina ochiului, pînă se va retrage cu bun rost. Și de atunci sîne gîndim pururea la cele scrise despre frică și plîns, și înainte de canon și după el. Și ori de cîte ori avem o pauză, ziua și noaptea, fie sîne avem un lucru al mîinilor, cei ce sîntem încalabi și uor poviîrni și spre somn și trînd vie, fie sîne stîm f r lucru, cei ce putem sîne predăm în întregime plînsului și sîne robim cuvintelor spuse de sfinți și lacrimilor ce se ivesc. Cîci de aceea s-au scris, ca și cei necercați în acestea, între care și eu, prin aceste cuvinte sîne clintim trînd via minii prin meditarea și luarea-aminte la ele. Pentru că cei ce au rîvna și experiența din deprinderea în lucrarea virtuților și zic cu mult mai mult decît cele spuse, mai ales în vremea strîngerii inimii, ce vine de la sine, deoarece mult tîrie dobîndesc în ceasul acesta, mai mult decît cea care le rîsare din strîdanie proprie.

Dar sîne nu socoteasc cîneva că este el însuși lucrătorul unor daruri ca acestea, cîci mai degrabă, ca unul ce le-a luat mai presus de vrednicia lui, trebuie sîne mulțumeasc mult și sîne se teamă, ca nu cumva sîne aibă din pricina aceasta osînd mai mare, pentru că neostenindu-se cîtuși de puțin, se învrednicește de lucrarea îngerilor. Cîci cunoștința ni s-a dat spre agerirea minii și ca tîrie spre a pîzi poruncile și a lucra virtuțile; și ca sîne cunoaștem cum și pentru ce facem acestea și ce trebuie sîne facem și de la ce sîne oprim, ca sîne nu ne osîndim; și ca, întraripă și de cunoștință, sîne lucrăm cu bucurie și sîne luminoș cunoștință și mai mare și tîrie și

bucurie în a lucra ; iar f cîndu-se aceasta, s ne învrednicim a mul umi Celui ce ne-a d ruit acestea, cunoscînd de unde am luat bun t i a a de mari. i mul umind noi, ni se d ruiesc i mai mari bun t i, iar primind darurile, s -L iubim pe El i mai mult, i prin dragoste s ajungem la în elepciunea lui Dumnezeu³⁸⁶.

Dar începutul acesteia este frica de Dumnezeu ; i lucrarea fricii este poc in a, zice Sfîntul Isaac prin care se face descoperirea celor ascunse³⁸⁷. Iar cuget rile fricii trebuie s le îngrijim a a : dup rînduiala pavecerii ei trebuie s zicem : Crezul, Tat l nostru i Doamne miluie te, de multe ori. i ezînd apoi c tre r s rit, ca cei ce plîng un mort, s ne cl tin m capul cu durere din suflet i cu suspin din inim i s zicem cuvintele cuno tin ei ce se întîmpl s o avem, începînd de la cea dintîi, pîn ajungem la rug ciune. i apoi c dem pe fa înaintea lui Dumnezeu cu fric negrit i ne rug m, rostind întîi mul umirea, pe urm m rturisirea i apoi celelalte cuvinte ale rug ciunii, precum s-a spus înainte. C ci zice marele Atanasie : «Sîntem datori s ne m rturisim pentru p catele din ne tiin i pentru cele ce am fi avut s le facem, dar de care ne-a izb vit harul lui Dumnezeu, ca nu cumva în ceasul mor ii, s fim tra i la r spundere pentru acestea» ; asemenea i unii pentru al ii, dup porunca Apostolului.

Iar scopul celor spuse în rug ciune, este acesta : mul umirea pentru cererea din ceasul acesta m rturise te nevrednicia noastr pentru nemul umirea i nep sarea noastr din cealalt vreme, i c ceasul acesta este un dar lui Dumnezeu. Iar m rturisirea recunoa te c cele d ruite nou sînt nem surate i c nu sîntem în stare s le cuprindem pe toate, nici s le cunoa tem,

386. Ceea ce spune Heidegger despre minunata trecere din Seiende (ordinea individua iunilor) în Sein, seam n cu acestea, de i efectele sînt mai unilaterale la Heidegger.

387. Cuv. LXXII: Despre *pricini folositoare*.

ci numai să le auzim ; dar și aceasta numai pe unele și nu pe toate. De asemenea mărturisesc că pururea nu se împărtășesc faceri de bine la arătare și în ascuns, și că negrită este răbdarea lui Dumnezeu față de mulțimea păcatelor mele, apoi că nevrednic sînt chiar și numai să privesc în sus, cum a făcut vameul. Apoi și nu îndrăznesc în altceva decît în negritate Ta iubire de oameni, cînd ca Daniil înaintea îngerului dumnezeiesc, ca Apostolul și ceilalți Prinși, din tot sufletul. Dar și aceasta o fac cu cetezan , odată ce nu sînt vrednic să fac nici acest lucru. Și vestesc felurile păcatelor mele pe scurt, ca să le în minte și să plîng pentru ele, mărturisind neputința mea, ca să vin peste mine puterea lui Hristos, după Apostol³⁸⁸, și să-mi ierte mulțimea răutăților mele. Fiindcă nu îndrăznesc să mă rog pentru toate, ci pentru mulțimea păcatelor mele.

și ca să se înfrîneze în mine toată răutatea și toată obișnuința rea, neputînd să mă împotrivesc însumi acestora, rog pe Atotputernicul să oprească pornirile patimilor mele și să nu mă lase să păcătuesc față de El, sau față de vreun om, și ca prin aceasta să primesc mîntuirea după har și ca din aducerea aminte de ele să dobîndesc durere în suflet și puterea să mă rog și pentru alții, plinind poruncile Apostolului³⁸⁹ și dragostea față de toți. Căci în irînd felul păcatelor, ca unul ce sînt tiranizat de ele, alerg la Stăpînul și la străpungere inimii și mă rog pentru cei ce i-am întristat și pentru cei ce m-au întristat sau mă vor întrista nemiavînd să pot streznicii urmări de pomenirea răului. Pentru că temîndu-mă de neputința mea în vremea ispitei, că nu voi putea să port cu răbdare și să mă rog pentru ei, după porunca Domnului, trebuie să fac ce zice Sfîntul Isaac : «Caută doctor înainte de boală și roagă-te înainte, de ispită ». De asemenea mă rog pentru cei ce au

388. II Cor. XII, 9. . . , 389. I Tim. II, I.

plecat de la noi, ca să dobândească mîntuire și ca să-mi aduc aminte de moarte. Căci este un semn al iubirii a mă ruga pentru toți și a cere rugăciunea tuturor; de asemenea, a mă lăsa condus de Dumnezeu, a mă face cum vrea și a mă amesteca între ceilalți, ca să fiu miluit prin rugăciunile lor, socotindu-i pe ei mai presus de mine. Dar nu îndrăznesc să cer acum iertare de tot păcatul, ca nu cumva socotind că mă mic orez pe mine, să-mi socotesc pe ceilalți nevrednici de iertare. Căci ne fiind și neputînd să fac ceva, alerg și cer să fac iubirea Lui de oameni precum voie te, temîndu-mă, ca un păcătos, de dreptatea Lui și zicînd: numai să nu pierd starea de-a dreapta Ta, chiar dacă mă voi afla cel din urmă dintre cei mîntuiți, ca unul ce nu sînt vrednic nici de aceia.

Mă mai rog pentru toată lumea, cum am învățat de la Biserică, și să mă învrednicesc de dumnezeiasca împărtășire după datorie, și ca rugîndu-mă înainte de aceasta, să-L aflu gata de ajutor cînd voi vrea să mă împărtășesc; de asemenea, ca să-mi aduc aminte de patimile preacurate ale Mîntuitorului și să cîntăsc dragostea de a mi le reaminti. Apoi ca să-mi fie cuminecătura spre împărtășirea Sfîntului Duh; fiindcă Însuși Mîngîietorul mîngîie pe cei ce plîng pentru Dumnezeu, în veacul de acum și în cel viitor, și pe cei ce-L roagă pe El din tot sufletul cu lacrimi și grăiesc: Împărtășesc și celelalte; de asemenea: Ca să ne fie împărtășirea de Preacuratele Taine, arvună a vieții veșnice în Hristos, prin rugăciunile Maicii Sale și ale tuturor sfinților.

Pe urmă cad la toți sfinții, rugîndu-i pe ei să facă rugăciune pentru mine, ca unii ce pot să aducă rugăciunea Sfîntului. Apoi zic rugăciunea obișnuită a mareșelului Vasile, ca una ce cuprinde cea mai minunată teo-

logie și cere numai voia lui Dumnezeu și binecuvântarea lui Dumnezeu.

După acestea ne întoarcem îndată spre gândurile proprii, cu multă stăruință și luare-aminte, zicând : «Veni și ne închinăm», de trei ori, și celelalte, cum s-a scris mai înainte, ca prin rugăciunea din inimă și prin meditarea dumnezeieștilor Scripturi să se curească mintea și să înceapă să vadă tainele ascunse în dumnezeieștile Scripturi.

Dar sufletul să fie în afară de toată răutatea, mai cu seamă în afară de inerea minții a răului, cum zice Domnul, în vremea rugăciunii³⁹⁰. De aceea și marele Vasile, osândind împotrivirea în cuvânt, zice că trezegen, să-și dea celui ce se împotrivesc în cuvânt multe metanii, până la o mie. Iar schimbând numărul, a zis : sau o mie, sau una. Aceasta înseamnă : cel ce grăiește împotriva este dator să facă o mie de metanii înaintea lui Dumnezeu, sau una către stare, zicând : «Iartă-mă, Părinte». Și dezlegare de legătură primește numai prin cea una, care este propriu-zisă pocăință și tărăia patimii împotrivirii în cuvânt. Nu este împotrivirea în cuvânt, zice Sfântul Isaac, proprie vieuirii creștinilor. El a preluat cuvântul de la Apostolul care zice : «Iar dacă cineva încearcă să se împotrivesc în cuvânt, noi nu avem o astfel de obișnuință». Și ca să nu pară cuiva că leapdă numai de la sine pe cel ce se împotrivesc în cuvânt, adaugă : «nici Bisericele lui Dumnezeu»³⁹¹. Din aceasta poate cunoaște cineva că este în afară de toate Bisericile lui Dumnezeu, și de Dumnezeu, când se împotrivesc în cuvânt și are trebuință de cea unică și minunată pocăință (metanie), care nefăcându-se, nici cele o mie³⁹² nu-i folosesc celui ce are o purtare nepocăită. Căci metania (pocăință) este tărăia voii rele, zice Gură de Aur, iar

390. Matei V, 23—24.

391. I Cor. XI, 16.

392. în acest pasaj cuvântul este luat și ca pocăință și ca metanie

a a-zisele metanii sînt mai degrabă plecări de genunchi, și arată în fața area de supunere a celui ce cade față de îngîmfare înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, dacă s-a împotrivit cuiva. Prin ele își află loc de apărare, dacă nu se împotrivesc te nicidecum în cuvînt, nici nu încearcă să se îndreptească pe sine, ca fariseul acela, ci mai degrabă imită pe vameș, socotindu-se pe sine mai rău decît toți și nevrednic să caute în sus. Fiindcă dacă ar socoti că face pocăință, dar încearcă să se împotrivesc în cuvînt celui ce-l judecă pe el, întemeiat sau neîntemeiat, nu este vrednic de iertarea cea după har, ca unul ce caută judecatorie și drept și și așteaptă să ia folos de la forul dreptății. Dar această faptă este strîmnică poruncilor Domnului. Și pe drept cuvînt. Căci unde se aduc dezvinovățiri, se caută dreptatea și nu iubirea de oameni. Acolo a încetat harul, care îndreptează pe cel care a făcut rău, față de faptele dreptății, numai prin recunoașterea și răbdarea cu mult umire a muștrilor celor ce-l muștră, și prin suferirea celor ce-l învinovătesc față de punere de rău la inimă. Numai atunci și se face rugăciunea curată și pocăința lucrătoare. Căci cu cît se roagă cineva mai mult pentru cei ce-l bîrfesc și învinovătesc pe el, cu atît îi înțînă Dumnezeu mai mult pe cei ce-l dărnăsc pe el, și-i dăruiește lui odihnă prin rugăciunea curată și stăruitoare. Iar cele ce le cerem, le spunem cu de-am-nuntul, nu ca să învățăm pe cunosătorul de inimi Dumnezeu, ci ca să ne străpungem la inimă printr-unele ca acestea; și înmulțim cuvintele cu sîrguință, ca unii ce dorim să răstălmăcim cît mai mult cu El, mulțumindu-i pentru a noastră de mari binefaceri, atît cît e cu puțin, cum zice Gură de Aur, despre fericitul David: «Faptul că Proorocul zice același cuvînt de mai multe ori, sau unul asemănător lui, nu este vorbărie. Căci face această purtat de dor, și ca să se întipărească cuvîntul dumnezeiesc tîi Scripturi în mintea celui ce se roagă sau citește». Căci Dumnezeu toate le ține mai

înainte de a se face i nu are trebuin s asculte în i-
rarea lor, ci noi avem lips de aceasta, ca s cunoa-
tem ce cerem i pentru ce ne rug m, i ca s avem recu-
no tin i s ne lipim de El prin cereri; apoi ca s nu
fim înv lui i de viforul gândurilor i s fim birui i de
vr jma i, ca fiind în afar de pomenirea lui Dumnezeu.
Ci ajuta i de rug ciune i de meditarea dumnezeie tilor
Scripturi, s ajungem la dobândirea virtu ilor, despre
care Sfin ii P rin i au scris cu harul Duhului Sfânt. De
la ace tia înv înd i eu, voi spune numele acestor vir-
tu i, dup puțin , de i nu ale tuturor, din lips de
cuno tin .

Ar tarea virtu ilor

Deci numele acestora sînt : pruden a, cump tarea,
b rb ia, dreptatea; credin a, n dejdea, dragostea ; te-
merea, bine-credincio ia, cuno tin a, sfatul, t ria, în e-
legerea, în elepciunea; frîngerea, plînsul, blînde ea,
cercetarea dumnezeie tilor Scripturi ; milostenia, cur ia
inimii, pacea, r bdarea, înfrînarea, st ruin a, alegerea
bun , hot rîrea, sim irea, grijirea ; sprijinirea pe Dum-
nezeu, c ldura, vegherea, arderea Duhului, medita ia,
sîrguin a, trezvia, inerea în minte, adunarea min ii ;
evlavia, sfiala, ru inea, p rerea de r u, oprirea de la
rele, poc in a, întoarcerea c tre Dumnezeu ; unirea cu
Hristos, lep darea de diavol, p zirea poruncilor, str jui-
rea sufletului, cur ia con tiin ei, aducerea-aminte de
moarte, durerea sufletului, lucrarea celor bune, oste-
neala, aspra petrecere, postul, privegherea, foamea, se-
tea, trebuin a de pu ine, mul umirea de buna rînduial ,
cuiincio ia, modestia, neu ur tatea, dispre uirea bani-
lor, neubirea de argint, lep darea de cele lume ti, su-
punerea, ascultarea, s r cia, nealergarea dup cî tig,
fuga de lume, t ierea voilor, lep darea de sine, sf tuirea,
m rinimia sufletului, îndeletnicirea cea dup Dumnezeu,
lini tea, pedepsirea de sine, a ternutul tare, nespilcuirea,

pregătirea de luptă, lupta, luarea-aminte, mîncarea uscată, gol tateea, uscarea trupului, însingurarea, senin-tateea, inima bună, curajul, îndrăzneala, rîvnă dumnezeiască, ardoarea, sporirea, nebunia pentru Hristos, paza minții, a ezarea purtătorilor, cuvântul, fecioria, sfințirea, curățirea trupului, nevinovăția sufletului, citirea pentru Hristos, grija dumnezeiască, destoinicia, adevărul, neiscodirea, neosîndirea, iertarea greșelilor, chivernisirea, iscusința, prăznuirea, îngăduința, folosirea dreaptă a lucrurilor, tăria, dibăcia, priceperea, psalmodia, rugăciunea, mulțumirea, mîrturisirea, plecarea genunchilor, cererea, căutarea, lăudarea, îngrijorarea, tînguirea, necazul, durerea, supărarea, suspinul, lacrimile dureroase, străpungere, căutarea lui Dumnezeu, negrija de toate, răbdarea răului, lipsa de slavă de artă, simplitatea sufletului, compătimirea, neiubirea de artă, buna purtare, faptele după fire, cele mai presus de fire, iubirea de frați, unirea în cuget, comuniunea în Dumnezeu, dulceața, simțirea duhovnicească, nerăutatea, inima dreaptă, nevinovăția, simplitatea, vorbirea cea bună, lucrarea cea bună, preșuirea apropiatului, iubirea cea după Dumnezeu, deprinderea virtuoză, statornicia, recunoștința, smerenia, neîmpătimirea, mărirea, suferirea, îndelungă răbdare, bună tateea, dreapta socoteală, inima primitoare, apropierea sufletului, netulburarea, vederea, căluzirea, soliditatea, străvedere, nepătimirea, bucuria duhovnicească, neclintirea, lacrimile în eșgerii, lacrima sufletească, dorirea dumnezeiască, mila, duioșia, iubirea de oameni, curățirea sufletului, curățirea minții, vederea înainte, rugăciunea curată, gîndul nerobit, fermitatea, tăria sufletului și a trupului, luminarea, recîntarea sufletului, urîrea vieții, învățătura cum trebuie, dorirea cea bună a morții, pruncia în Hristos, temeinicia, îndemnarea cu mîsurile cu silă, schimbarea cea de laudă, extazul către Dumnezeu, desvîrșirea în Hristos, iluminarea nemincinoasă, dragostea dumnezeiască, răpirea

min ii, s l luirea lui Dumnezeu, iubirea de Dumnezeu, filozofia cea din untru, teologia, m rturisirea într-un cuget, dispre uirea mor ii, sfin enia, izbândirea, s n ta-tea, des vâr irea sufletului, virtutea, lauda de la Dum-nezeu, harul, Împ r ia, înfierea i prin toate acestea îndumnezeirea omului, prin harul Celui ce ne-a dat nou biruin asupra patimilor³⁹³.

Ar tarea patimilor

Iar numele patimilor, precum socot, sînt acestea : chipul înfrico at, uneltirea, viclenia, reaua cugetare, ne-bunia, neînfrînarea, vr jirea, nepriceperea, ne tiin a, ne-lucrarea, r ceala, tic lo ia, lingu irea, prostia, nerozia, ie irea din min i, aiureala, s lb ticia, obr znicia, la itatea, toropeala, negrija de cele bune, gre eala, zgîrcenia, risipa, necuno tin a, neobi nuin a, cuno tin a mincinoas , uita-rea, nedeosebirea, nesim irea, nedreptatea, hot rârea rea, suflet f r con tiin , lîncezeala, flec ria, nesocotin a, p catul, nelegiuirea, f r delegea, patima, robia, încuviin-areea cea rea, înso irea f r judecat , momeala dr ceasc , z bovirea, odihna trupeasc f r trebuin , r utatea, boa-la sufletului, lipsa de curaj, neputin a min ii, nep sarea trînd via, nepre uirea lui Dumnezeu, abaterea, c lcarea, necredin a, neîncrederea, reaua credin , pu ina credin , erezia, slujirea la mul i zei, slujirea la idoli, necunoa te-rea lui Dumnezeu, necuvio ia, vr jitoria, ghicirea, fer-mec toria, t g duirea, nebunia idoleasc , nere inerea, iubirea de verb , lenea, iubirea de sine, neaten ia, ne-sporirea, am girea, r t cirea, cutezan a, necur ia, mân-careea de spurc ciuni, desf tarea, l comia pîntecelui, curvia, iubirea de argint, mînia, întristarea, lenea, slava de art , mîndria, p rerea de sine, în l area, îngîmfarea, înfumurarea nebun , urîciunea, s turarea, moliciunea, ame eala, pl cerea, nemîncarea de legume, mîncarea pe

393. In textul grec se spune la sfîr it c sînt 228 de virtu i. Noi am contopit cîteva, neavînd pentru ele cuvinte deosebite.

ascuns, mîncarea peste m sur , mîncarea de unul singur, nep sarea, u ur tatea, umblarea dup voia proprie, lipsa de voia , pl cerea de sine, pl cerea de la oameni, necercarea binelui, nepedepsirea de sine, nedestoinicia, u ur tatea voii, tîmpenia, grosol nia, gr irea împotriv , iubirea de vrajb , reaua vorbire, strigarea, tulburarea, h r uiala, iu imea, pofta nesocotit , fierea, o rîrea, sminteala, du m nia, alergarea dup multe, bîrfeala, am r ciunea, def imarea, oc rîrea, osînda, învinov irea, ura, calomnia, injuria, necinstirea, furia, asprimea, jur mîntul, nemilostivirea, ura de fra i, p rtinirea, uciderea de p rin i, descompunerea, neîncordarea, primirea de daruri, furtul, r pirea, pisma, cearta, necuviincio ia, batjocura, luarea în rîs, lucrarea împotriv , asuprirea, dispre uirea aproapelui, b taia, sugrumarea, în bu irea, lipsa de iubire, neunirea, neîmp carea, neîn elegerea, ponegrirea, cruzimea, obr znicia, neru inarea, robia, întunericul gândurilor, neprivirea, orbirea, n zuirea dup cele vremelnice, împ timirea, de ert ciunea, neascultarea, toropeala sufletului, somnul mult, n lucirea, b utura mult , be ia, netrebnicia, mole eala, încîntarea nesocotit , iubirea de pl cere, desfrîul, vorbirea de ru ine, umblarea dup femei, dorin a neînfrînat , arderea, malachia, preacurvia, sodomia, împreunarea cu dobitoacele, întin ciunea, pata sufletului, amestecarea sîngelui, necur ia, întinarea, prietenia particular , rîsul, jocurile, dansurile, întîlnirile, cînt rile necuviincioase, petrecerile, îndr znirea, nesupunerea, neorînduiala, tov r ia cea rea, uneltirea, r zboiul, uciderea, tîlh ria, jefuirea celor sfinte, cî tigul ru inos, cam ta, în elarea, jefuirea mormintelor, întov r irea inimii, faima rea, cîrtirea, hulirea, nemul umirea, reaua pl nuire, lipsa de curaj, micimea de suflet, z p ceala, minciuna, mînc rimea de limb , gr irea în de ert, bucuria nesocotit , împr tierea, prietenia nesocotit , reaua purtare, vorbirea de prostii, vorba mult , stric ciunea,

neprirea alora, multul cî tig, indignarea, inerea minte a r ului, reaua întrebun are, reaua dispozi ie, iubirea de dobitoace, u ur tatea, înfumurarea, iubirea de st pînire, f r ncia, ironia, pref c toria, folosirea de glume proaste, curiozitatea, înfrîngerea, dragostea dr - ceasc , ciocnirile, netemerea de Dumnezeu, surzenia, nerecuno tin a, cugetul seme , lauda de sine, f lirea, umilirea aproapelui, neîndurarea, neîndurerarea, dezn dej - dea, mole irea, ura de Dumnezeu, descurajarea, uciderea de sine i, prin toate, c derea de la Dumnezeu i pierzania des vîr it ³⁹⁴.

Deci aceste patimi le-am aflat numite în dumnezeie tile Scripturi i le-am adunat la un loc, ca i c r ile de la începutul cuvîntului. Dar nu le-am putut pune dup rînd, nici n-am încercat aceasta, fiind mai presus de mine, pentru cuvîntul pe care l-a spus Sc rarul : «Vei c uta la cei r i în elegere, i nu vei afla³⁹⁵, fiindc toate ale dracilor sînt f r rînduial ». Un singur scop au, în care sînt egali cei neegali i necuvio i, s piard sufletele celor ce primesc sfatul lor cel atotr u, m car c altor oameni li se fac pricinuitori de cununi, cînd sînt birui i de credin a i r bdarea celor ce n d jduiesc în Domnul i aceia lucreaz i se roag împotriva lor, prin împlinirea celor bune i prin împotrivirea cu gîndurile.

Despre deosebirea între gînduri i momeli (atacuri)

Gîndurile se deosebesc în toate. Unele dintre ele sînt nep c toase, altele înc nu. De pild , a a-numita momeal sau venire în minte a binelui sau a r ului, care nu are nici r splat , nici ocar . Dup aceasta, se ive te a a-zisa înso ire, adic convorbirea cu gîndul, fie spre încuviin are, fie spre lep dare. Aceasta are laud , cînd e

394. In. textul grecesc se spune la sfîr it c sînt 298 de patimi. Noi am mai contopit unele din ele, din lips de termeni deosebi i.

395. Prov. XIV, 6. Cit. la Sc rarul in Cuv. XV: *Pentru cur enie*, 45.

plăcut lui Dumnezeu, dar mic ; precum și mustrarea, când e rea. Pe urmă, a a-zisa luptă, în care mintea biruie sau e biruit și pricinuiește sau cununa sau osîndă, când ajunge la fapt. Este apoi încuviințarea, care este aplecarea cu plămâni spre sufletul spre lucrul vădit, din care se naște robia, care duce cu sila și fără voie inima spre lucrare. Iar din zăbovirea gândului pe tima în suflet, se naște ceea ce se zice patima, care duce sufletul la deprindere prin obișnuință cu ea, fără cându-l să se pornească la fapt de la sine. Patima e supusă, fără îndoială, la toată, fie pocăință în ei care îi este potrivnică, fie osîndei viitoare, cum zice Scrisorile³⁹⁶. Acesteia din urmă pentru că nu ne pocăim, nu pentru că ne războiește, căci dacă ar fi așa, noi cei mulți n-am putea primi iertarea, neavînd nepăsarea desvîrșită. Fiindcă a zis tot Scrisorile, că nu e cu puțin să ajungem toți nepăsători, dar nu e cu neputință ca toți să se mîntuiască, toți să se împăce cu Dumnezeu.

Deci cel cu mintea sănătoasă leapădă momeala vicleană și născătoare de rău, ca să taie dintr-o dată toate relele ce urmează din ea ; iar momeala bună o are totdeauna gata spre lucrare, ca sufletul și trupul să ajungă la deprinderea virtuții și să se izbăvească de patimi, cu harul lui Hristos. Pentru că nu avem peste tot ceva ce n-am primit de la El, nici n-avem ceva ce să-I aducem Lui decât hotărîrea noastră cea bună, pe care neluînd-o, nu aflăm nici cunoștință, nici putere pentru a lucra binele. Și aceasta o vrea iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ca să nu ne osîndim ca niște leneși. Căci lenea este începutul a tot răul³⁹⁷.

Dar și pentru a lucra binele, zice Patericul, e trebuință de drept socoteală. Căci fecioara care a postitase poate mîni, cugetînd pururea și la legea veche și la

396. Cuv. XV: Pentru *curie*, 43.

397. Aceste idei se regăsesc la Sf. Marcu Ascetul, «Răspuns aceluia care se îndoiesc despre dumnezeiescul Botez» (*Filocalia* I, în special p. 299)

cea nouă, nu a socotit la fel lucrurile grele și cele ușoare. De aceea, cu toate că trebuia să-și rodească din atâtea socoteli, nepătimirea, dar nu s-a întâmplat³⁹⁸, fiindcă binele nu este bine, dacă nu are ca scop voia dumnezeiască. Căci și în dumnezeiasca Scriptură, câte adeseori Dumnezeu se supără împotriva cuiva care face un lucru ce pare tuturor bun. Și iarăși primește pe altul, care pare că face rău. Martorul este Proorocul acela care cerea unora să lovească. Iar cel ce n-a ascultat, fiindcă — chipurile — bine, a fost mâncat de fiare. De asemenea Petru, socotind că face ceva bun nepriemnic să fie spus, a fost certat³⁹⁹. De aici urmează că sîntem datori să aflăm și să facem cu toată puterea voia dumnezeiască, chiar dacă ni s-ar părea că nu e bine. De aceea lucrarea binelui nu se face fără osteneală, ca să nu ne pierdem pe lângă libertate și lauda pentru silință.

Simplu gândind, toate câte le rînduiește Dumnezeu sînt minunate și mai presus de minte și de înțelegere. De aceea trebuie să ne minunăm nu numai de cele ce se vădesc în Biserica dreptcredincioșilor, ci și de simboalele lor: cum prin dumnezeiescul Botez ne facem fii după har, nelucrînd nimic înainte de el și nici după el, afară de păzirea poruncilor; și cum aceste lucruri înfricoșătoare, adică sfîntul Botez și sfînta Împărtașie, nu se fac fără preoți, cum zice dumnezeiescul Gură de Aur. Căci în aceasta se arată puterea dată lui Petru, fruntașul Apostolilor. Pentru că dacă nu s-ar deschide porțile Împărăției Cerurilor prin sfintele slujbe, nimeni n-ar putea să intre, cum zice Domnul: «De nu se va naște cineva din apă și din Duh»⁴⁰⁰; sau iarăși: «De nu veți mânca trupul Fiului omului și nu veți bea sîn-

398. *Pateric* cap. XXV, 7.

399. Ioan XIII, 8.

400. Ioan III, 5.

gele Lui, nu ve i avea via întru voi»⁴⁰¹. Apoi trebuie s ne minunăm cum a fost templul vechi în partea din afar , în care aduceau preo ii jertfele, chipul lumii, iar în untru avea Sfintele sfintelor, unde aduceau t mîia cea din patru feluri : liban, smirn , stactie i casie, prin care se arat cele patru virtu i generale. C ci cele ce se f ceau în afar , erau un pogor mînt al lui Dumnezeu, ca s nu se aplece iudeii, cei cu cuget de prunci, spre idoli, prin cînt rii i desf t rii. Iar Biserica cea nou este chipul celor viitoare. De aceea i cele s vîr ite în ea sînt cere ti i duhovnice ti. C ci precum în Cer sînt nou cetate, a a i în Biseric , i anume : patriarhii, mitropoli ii, episcopii, preo ii, diaconii, ipodiaconii, cite ii, cînt re ii i monahii. De asemenea trebuie s ne minunăm, cum prin semnul cinstitei i de via f c toarei cruci, se izgonesc dracii i felurite boli, lucru cu neputin tuturor. i cine poate num ra laudele crucii ? Iar simboalele acestui sfînt semn ni l-au predat Sfin ii P rin i, ca s st m împotriv necredincio ilor i ereticilor. C ci cele dou degete i o singur mîn , arat pe Domnul nostru Iisus Hristos cel r stignit, cunoscut în dou firi i într-un singur ipostas. Iar dreapta, aminte te de puterea Lui nem rginit i de ederea de-a dreapta Tat lui. Coborînd ea de sus, ne arat pogorîrea Lui din ceruri pîn la noi. Iar trecînd de la dreapta la stînga izgone te pe vr jma i i arat c prin puterea Sa nebiruit a biruit Domnul pe diavol care st la stînga, lipsit de t rie i întunecat. Trebuie s ne minunăm iar i, cum prin pu ine culori, ni se arat istoria atîtor lucruri minunate f cute de Domnul i de to i sfin ii, cum i cele întîmplute cu atî ia ani înainte, ni se înf i eaz de parc s-ar s vîr i acum. Aceasta se face prin

401. Ioan VI, 53.

purtarea de grijă a lui Dumnezeu, ca să vă zîndu-le înaintea ochilor, să le dorim și mai mult, cum zice Sfîntul Petru, fruntașul Apostolilor, în martiriul Sfîntului Pancratie, ucenicul lui.

Dar toate cele spuse de la începutul cuvîntului, fără credință dreaptă nu folosesc nimic și nici nu se pot face ; precum nici credința nu este fără fapte. Iar despre credință și despre fapte, voi spune pe scurt : ca faptele trebuie să avem fiecare pe cele scrise, după ceata sa. Iar credința pe cea drept-măritoare, pe care am primit-o de la sfinții pomeniți și mai înainte, ca împreună cu ei să dobîndim veșnicia, prin harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia Își se cuvine toată cinstea și închinăciunea, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte și cu Preasfîntul și Bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Isprăvind, am spus : Hristoase, slavă ție !

CARTEA A DOUA

**Dou zeci i patru de cuvinte scurte (sinoptice) i pline
de toat cuno tin a duhovniceasc**

Cuvântul I

*Iat precuvântarea i litera a
Cuprinde în elepciunea duhovniceasc .
C ci precum ceea ce e între toate literele
Începutul în orice grai,
A a aceasta între toate virtu ile
începutul, chiar dac e i sfîr itul lor.
Dar precum alfabetul este
Înv tura pruncilor i f r el
Nu se pot înv a tiîn ele.
A a începutul cuno tin ei
De i e mic, dar f r el
Nu se poate afla nici o virtute.*

Începutul literelor în orice grai este a, chiar dac unii nu tiu aceasta. i începutul tuturor virtu ilor este în elepciunea duhovniceasc , chiar dac e i sfîr itul. Fiindc dac nu se apropie aceasta de minte, nu poate omul lucra vreun bine, pentru c nu a auzit niciodat despre aceasta. Iar dac s-a învrednicit întrucîtva s aud , aceasta îns i este în elepciunea. Dar precum alfabetul este înv tur pentru prunci, i f r el nu se poate ajunge la înv turile de jos, a a i începutul cuno tin ei, m car c e foarte mic, f r el nu se poate afla virtutea în general. De aceea m înfrico ez s scriu ceva despre în elepciune, fiind cu totul neîn elept.

C ci, precum mi se pare, patru sînt mijloacele deosebite care preg tesc mintea spre a putea gr i : sau harul i fericirea ce vine de sus în chip suprafiresc ; sau

cur ia, cî tigat prin nevoia a cea dup Dumnezeu i care poate s readuc sufletul la frumuse ea str veche ; sau experien a înv turilor de jos, cî tigat prin educa ia omeneasc i prin deprinderea în elepciunii de afar ; sau blestemata i dr ceasca am gire, pus în lucrare de mîndrie i de viclenia dracilor i strîmbarea firii. Eu, îns , nefiind p rta de nici una din cele spuse mai înainte, nu tiu cum pot s scriu, afar de cazul c credin a voastr , care m sili i la aceasta dup voia lui Dumnezeu, atrage harul spre condeiul meu. C ci mintea i mîna mea sînt nevrednice i necurate. Iar aceasta o tiu l murit, din experien , deoarece mi s-a întîmplat adeseori i mi se întîmplat totdeauna. C ci, crede i-m P rin ilor, de cîte ori am vrut s scriu ceva, n-am putut s -mi aduc aceea în minte, înainte de a lua condeiul. Dar a fost de ajuns adeseori un mic în eles din Scriptur sau din auz, sau din vederea vreunuia din lucrurile sensibile ale lumii, de la care mintea s - i ia prilejul i îndat ce am luat condeiul i am început s scriu, am aflat lucrul despre care aveam s scriu, i despre care m silea cineva s scriu. i a a scriu de atunci neîmpiedicat i f r grij , pîn ce poate mîna care nu are oprire. Tot ce arunc Dumnezeu în inima mea întunecoas , aceea scriu f r s m gîndesc. Fac aceasta, ca s nu par c am de la mine ceea ce am luat prin rug ciunile altcuiva, dup cuvîntul lui Sc rarul, care a pornit de la ceea ce zice Apostolul. C ci zice acesta : «Ce ai ce n-ai luat ? Iar dac ai luat, ce te lauzi, ca i cînd n-ai luat ?»⁴⁰², ci ca i cînd faci tu însu i ? C ci în elesurile ce vin de la sine în mintea celor ce se lini tesc pentru Dumnezeu, sînt de primit f r cugetarea care le cerne, cum zice Sfîntul Isaac. Fiindc ceea ce cerne cineva este gîndul propriu, c ci zice Sfîn-

402. I Cor. IV, 7. Citat la Sc rarul, cuv. XV: *Pentru cur ie*, 46.

tul Antonie : «Tot lucrul sau cuvântul, trebuie să aibă
măsurarea din dumnezeieștile Scripturi»⁴⁰³.

Pentru aceea, precum odinioară a grăit asina lui
Valaam⁴⁰⁴, așa încep și eu să scriu acum : nu învățând,
să nu fie, ci spre muștrarea tăcutului meu suflet, ca
ru înându-se măcar de cuvinte, cum zice Scrisorile, să
înceapă să lucreze el, cel ce n-a agonisit lucru, ci numai
cuvânt. Dar cine îți dăcă voi trăi și voi putea să scriu,
sau dăcă vei putea să îmi împlinim lucrurile ? Totuși
să le începem pe amândouă și să ajungem fiecare unde va
putea. Căci moartea noastră este neartată și nu tim
când va veni sfârșitul. Iar lui Dumnezeu, Care cunoaște
de mai înainte toate, cele ale noastre Îți sînt cunoscute.
Lui se cuvîine slava în vecii vecilor. Amin.

Cuvîntul 2

Precuvîntarea s-a scris, de îmi n-aveam nădejde.

Dar iată a două literă,

Adică b, în cuvîntul al doilea

Se va spune pe scurt împreună cu ea.

Căci credința nătește celălalt

în marea credință, cum zice Prinții.

Ea este temelială virtuților, cum a zis

Apostolul Domnului, care a pus-o.

Cea dintîi se nătește din faptele legii

Iar celălalt se desvîrtește din fapte.

Aceasta se află în isihie,

Dar se dobîndește prin multe războaie.

Credința, de care a spus Apostolul că este temelială
faptelor celor după Dumnezeu, am primit-o la dumnezeiescul
Botez prin harul lui Hristos și nu din fapte. Ea nătește
frica credinței ei, prin care vine părăzirea poruncilor
și răbdarea ispitelor, cum zice Sfîntul Maxim. Iar după
ce lucrăm noi, vine în noi credința cea mare a
vederii, despre care a zis Domnul ; «De vei avea cre-

403. *Pateric*, Avva Antonie, 5.

404. Numeri XXII, 28.

din cît un gr unte de mu tar...»⁴⁰⁵ i celelalte. De aceea, vrînd cuviosul p rintele nostru Isaac s arate credin a, a zis c alta este credin a cea de ob te a drept-credincio ilor, adic dogmele drepte despre Dumnezeu i despre f pturile Sale inteligibile i sensibile, precum cu harul lui Dumnezeu, le-a primit sfînta i soborniceasca Biserica, i alta cea a vederii, adic a cuno tin ei, care nu se împotrivesc te celei ce o na te pe ea, ci o face i mai sigur⁴⁰⁶. Pentru c cea dintîi am înv at-o din auz, mo tenind-o de la P rin ii binecredincio i i de la înv torii credin ei dreptm ritoare, iar cea de a doua, vine prin aceea c credem drept i ne temem de Domnul în Care am crezut. C ci din fric ne-am hot rît s p zim poruncile i pentru aceasta am voit s lucr m virtutele trupe ti, adic lini tea, postul, privegherea cu m sur , psalmodia, rug ciunea, citirea i întrebarea celor ce au experien despre tot gîndul, cuvîntul i lucrul, ca prin asemenea fapte s ni se cur easc trupul de patimile atotru inoase, adic de l comia pîntecelui, de curvie i de avu ie de prisos, îndestulîndu-ne cu cele de fa , cum zice Apostolul. De aci ia omul t rie ca s r mîn lîng Dumnezeu, prin lipsa de grij i înv a din Scripturi i de la oamenii cerca i despre dumnezei-ile dogme i porunci. i prin aceasta începe s dispre uiasc pe cele opt c petenii ale r ut ii, i cunoscînd amenin rile, se teme de Dumnezeu, nu simplu, ci ca de Dumnezeu, dup Sfîntul Nil. Iar din aceast temere începe a p zi poruncile întru cuno tin .

i cu cît rabd mai mult pentru fiecare porunc moartea voii slobode, cu atît vine la o mai mare cuno tin i vede cele ce se fac în sine însu i de c tre harul lui Hristos. Iar dintr-aceasta crede c într-adev r mare este credin a dreptm ritorilor. i începe a dori s plac lui Dumnezeu i nu se mai îndoie te ca mai înainte despre ajutorul lui Dumnezeu, i toat grija sa o arunc

405. Matei XVII, 20.

406. Ed. Theotoche, Cuv. 19, p. 65.

asupra Aceluia, după Prooroc⁴⁰⁷. Căci zice marele Vasile : «Cel ce vrea să aibă întru sine această credință mare, nu trebuie să-și mai facă nicidecum vreo grijă despre viața sa sau despre moartea sa, căci de ar vedea chiar fiară sălbatică, sau ridici de draci, sau de oameni răi, nu se mai înspăimântă deloc, că unul ce cunoaște că sînt fapte ale unuia și același Fiul cel împreună roabe cu el și nu are putere asupra sa, de nu va îngădui Dumnezeu». Numai de El se mai teme, că de Cel ce are stăpînire, precum a zis însuși Domnul : «Voi arăta vouă de cine să vă temeți»⁴⁰⁸ și a adăugat : «Temeți-vă de Cel ce are putere să arunce și sufletul și trupul în ghenă » ; și ca să-și întreprindă cuvîntul, spune : «zic vouă : de Acesta să vă temeți»⁴⁰⁹ și pe drept cuvînt. Căci dacă ar fi altul care să aibă stăpînire afară de Dumnezeu, ar trebui să ne temem de acela. Dar odată ce Acesta singur este Fiul cel Stăpînitor al celor de sus și al celor de jos, cine este cel ce nu poate face ceva fără El ? Iar dacă ar zice cineva că sînt fapte care au libertate, voi zice și eu, că de fapt o au puterile inteligibile și oamenii, asemenea și dracii. Dar cetele fiind elor cerești fără trup și oamenii buni nu suferă săvîrșit pe careva dintre cei împreună robi, chiar dacă ar fi foarte rău acesta, căci mai virtuos au milă de el și se roagă la Dumnezeu pentru el, cum zice marele Atanasie. Iar oamenii răi și învățătorii acestora întru răutate, dracii, voiesc, însă nu pot nicidecum săvîrșit pe cineva, dacă nu cumva dă el însuși pricină să fie prăsit de Dumnezeu, prin faptele rele. Și aceasta se face spre cercarea și mîntuirea aceluia de către preabunul Dumnezeu, că, dacă vrea și el, prin răbdare cu mulțumire, să se îndrepte din răutatea sa, iar dacă nu, să fie spre folosul altuia, atotbunul Dumnezeu vrînd ca totuși să se mîntu-

407. Psalm. LIV, 25, I Petru V, 7.

408. Luca XII, 5.

409. Luca XII, 5; Matei X, 28.

iasc . Iar ispitirile oamenilor drepti și sfinți se întâmplă după bun voia lui Dumnezeu, spre desvârșirea sufletelor lor, și spre rușinarea vrăjmașilor lor, demonii.

Luând deci acestea la cunoștință, lucrătorul dumnezeiescilor porunci ale lui Hristos crede nu numai simplu că Hristos este Dumnezeu și că are putere (căci aceasta au văzut-o și dracii din lucruri și s-au cutremurat)⁴¹⁰, ci că toate-i sînt cu puțin și toată voia Lui este bună, și fără de El nu se poate face vreun bine. Pentru aceea nu vrea unul ca acesta să facă ceva în afară de voia lui Dumnezeu, chiar dacă e spre viață, măcar că a ceva nu se poate afla, ci mai degrabă voia lui Dumnezeu este viață veșnică și bună foarte, de îli se pare unora că lucrarea acestei vieți este împreunată cu durere.

De aceea, eu, ticălosul, sînt mai rău ca un necredincios că nu vreau să lucrez ca să aflu credința cea mare și prin ea să vin la temerea de Dumnezeu și la începutul în elepciunii Duhului, ci acum calc legea închizînd ochii sufletului cu voia, acum vin la desvârșit neștiință, întunecîndu-mă de o uitare desvârșită. Pentru aceasta nu cunosc ce folosește sufletul meu și venind la cunoștința cea rea, cîtig deprinderea păcatului. Ca urmare, chiar dacă a vrea să mă întorc de unde am căzut, nu pot, pentru că voia se face peretele din mijloc ce mă desparte de Dumnezeu, cum zice Petrii⁴¹¹, și nu vreau să ostensesc să dărîm peretele din mijloc. Căci dacă a fi avut credință, care vine din faptele bune în ei, a fi putut să zică: «În Dumnezeul meu voi trece zidul», și nu m-a fi înfricoșat din îndoială zicînd în mine însumi: «Oare cine mă va întîmpina, cînd mă voi repezi să sar în lîmea zidului? Oare nu cumva e vreo prăpastie acolo?»⁴¹². Nu cumva nu voi

410. Iacob II, 19. 411. Efes. II, 14.

412. Precum voia proprie este peretele din mijloc, așa credința surpe pe ea înșiși ca voie autonomă. Realitățile spirituale dumnezeiești se fac vădite în fața noastră și pînd în noi și noi înainte măști crețim în ele, dacă

putea să-l trec, ci, rostogolindu-mă, mă voi întoarce iar î jos, după ce m-am ostenit?» și alte multe de acestea, pe care cel ce are credință în Dumnezeu este aproape și nu departe, nu le socotește niciodată. Acela aleargă drept spre Dumnezeu, Cel ce are toată puterea și stăpânirea, toată bunătața și iubirea de oameni, ca să-l ajungă, nu ca unul ce bate aerul, ci ca unul ce vîșlește, căutînd cele de sus. Luînd toată voia sa jos, îi face călătorie spre voia dumnezeiască, pînă ce va auzi și el graiuri noi, sau chiar va grai și el tainele, cunoscîndu-le. De la puterea lucrătoare el urcă treptele spre puterea văzătoare, mai bine-zis primește această putere, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine slava, cinstea și împărăția, în veci. Amin!

Cuvîntul 3

A treia între litere este gama (g)

Dar iată și al treilea despre frică.

Căci două sînt temerile de Domnul:

Cea începătoare, care oprește de la păcat

și cea desvîrșită, care lucrează cu sîrguință.

Lucrarea pînțecelui este cea dintîi dintre cele opt căpetenii ale rătăcii. Iar dumnezeiasca frică și prima poruncă le surpă pe toate. Cel ce nu o are pe această, nu poate avea nici alt bine. Căci cum ar putea cel ce nu se teme să păzească porunca, afară de cazul că

credem în ele, adică dacă vrem să le socotim reale. Ele nu sînt iluzii, dar depinde de voința noastră de a le socoti reale, ca ele să devină reale pentru noi. Spiritul este putere și dacă nu punem noi la contribuție efortul spiritual al credinței, nu putem descoperi și experiența spiritului ca putere. Dar faptul că depinde de voință, de efortul voinței noastre, manifestat în credință, descoperirea realității ilor spirituale face posibil pentru noi ispita de a le socoti iluzii, autosugestii, precum și faptul că ele se evaporă îndată ce slăbim efortul credinței noastre. Ele sînt pentru noi pînă ce credem în ele, adică pînă ce vrem să fie și nu mai sînt pentru noi, cînd nu mai credem că tîrîie, cînd nu mai vrem să fie. Existînd totdeauna ca virtualitate pentru noi, în mod actual există numai cînd credem și în mîsură în care credem. În acest sens credința este vedere, este experiență. Iar voința noastră opus credinței, este un perete care ne desparte de ele.

a ajuns la dragoste ? Dar i acesta a început de la fric , chiar dac , poate, nu- i d seama cum a trecut de la el frica încep toare. Iar dac zice cineva, c pe alt cale a c l torit spre dragoste, a fost rob it fie de bucuria duhovniceasc , fie de nesim ire, ca cei ce trec rîul dormind, dup cuvîntul Sfîntului Efrem. Acesta, uimit prin har de multele binefaceri ale lui Dumnezeu, de care s-a învrednicit, iube te pe binef c tor.

Iar cînd cineva, petrecînd nesim itor în desf tare i în slav , ca bogatul acela, i închipuindu- i c cei ce se topesc de fric i vie uiesc în încerc ri, p timesc aceasta din pricina p catelor, se înal nebune te asupra lor, socotindu-se pe sine vrednic de această tihn , de care se bucur f r s fie vrednic, prin aceasta s-a f cut pe sine nevrednic de via a viitoare i datorit iubirii nesocotite din via a vremelnic , se întunec a a de mult, încît i se pare c a ajuns la dragoste i c pentru aceasta prime te binefaceri mai mari decît aceia. El nu- i d seama de îng duin a lui Dumnezeu fa de el. De aceea, unul ca acesta se va afla f r de ap rare la judecat i va auzi cu dreptate cuvîntul : «Ai luat cele bune în via a ta»⁴¹³. Acest lucru e v dit din faptul c sînt mul i dintre cei cu pu in credin înc rca i în chip nevrednic cu faceri de bine i nimeni dintre cei ce judec s n tos nu-i ferice te i nu zice c sînt vrednici s fie iubi i de Dumnezeu sau c iubesc pe Dumnezeu, i de aceea le merge bine în via . Acestea a a sînt.

Iar frica Domnului este îndoit , ca i credin a. Cele dintîi sînt încep toare, iar celelalte des vîr ite i se nasc din cele încep toare. C ci cel ce se teme de munci se teme ca un rob i se, abate de la rele. «De frica Domnului se abate fie tecare de la r u»⁴¹⁴. i : «Frica Domnului v voi înv a pe voi»⁴¹⁵. Deci acestea i acelea ca acestea s-au spus despre frica încep toare, dup Sfîn-

413. Luca XVI, 25.

414. Prov. XV, 29.

415. Psalm. XXXIII, 11.

tul Dorotei, ca de frica amenințării, să venim noi, cei păcătoși, la pocăință, căutând cum să aflăm dezlegare de păcatele noastre. Și iarăși: «Petrecând frica în noi, ne învăța calea vieții», sau: «Abate-te de la rău și fă binele»⁴¹⁶. Și cu cât se nevoie te cineva spre bine, cu atât crește în el frica, până ce și cele mai mici greșeli ale lui, pe care nu le-a luat în seamă niciodată, aflându-se în întinericul neștiinței, îi le arată lui.

Iar desigur indu-se frica, se desigur este și omul, prin plîns, și nu mai vrea să păcătuiească, ci temându-se de întoarcerea patimilor, petrece nerănit în frica cea curată. «Frica Domnului curată, răsturnează în veacul veacului»⁴¹⁷. Pentru că frica cea dintâi nu este curată, ci este mai degrabă din păcate. Iar cel curat se teme fără de păcat, nu fiindcă greșete, ci fiindcă este om schimbător și îndemnatic la rău. Și cu cât se înalță în agonisirea virtuților, cu atât se teme mai mult ca unul ce cugetă smerit. Și pe drept cuvânt. Căci tot cel ce are bogăție, se teme mult de pagubă, de munci, de necinste și de cedere din înălțime, iar săracul petrece fără frică, în cele mai multe privințe, temându-se numai să nu fie bătut.

Acestea s-au spus despre cei foarte desigur și în cura și cu sufletul și cu trupul. Iar dacă cineva mai săvârșete încă, fie măcar și cele mai mici și neînsemnate greșeli, să nu se amăgească, zice Scărilor. Frica acestora nu este nici frică curată, nici smerenie, ci recunoștință de rob și frică de amenințări. Pentru aceea unul ca acesta are trebuință de îndreptarea gândului, ca să învețe în ce frică este, și ca prin plînsul cel mai cu amar și întru răbdarea necazurilor, să-și curețe gre-

416. Psalm. XXXIII, 14. Aceste citate se regăsesc în cuvîntul IV: *Despre frica lui Dumnezeu*, al Avveii Dorotei, care deosebește frica începătorilor de frica sfinților. 417. Psalm. XVIII, 10.

elile i a a s poat veni la frica des vâr it prin harul lui Hristos.

Iar semnul fricii dintîi st în a urî p catul i a ne mînia pe p cat, ca ni te r ni i de fiar . Iar al celei des vâr ite, în a iubi virtutea i a ne teme de abatere, fiindc nimeni nu este neschimb cios. De aceea la tot lucrul în via a aceasta sîntem datori s ne temem totdeauna de c dere, v zînd pe marele Prooroc i împ rat plîngînd pentru dou p cate, i pe Solomon ab tînduse spre atîta r utate, i auzind pe Apostolul care spune : «Celui ce i se pare c st , s ia aminte s nu cad »⁴¹⁸. Iar dac zice careva c «dragostea scoate afar frica», dup Cuvînt torul de Dumnezeu⁴¹⁹, bine zice, dar pe cea dintîi i încep toare. C ci despre frica des vâr it , zice David : «Fericit b rbatul care se teme de Domnul, i în poruncile Lui voie te foarte»⁴²⁰, adic iube te foarte virtutea. Acesta se afl în treapta fiului, fiindc nu face aceasta de frica muncilor, ci din dragostea care scoate afar frica, i de aceea voie te foarte. El nu împline te de sil , ca un rob, poruncile, de frica muncilor, de care fie s ne izb vim, prin harul i prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, C ruia I se cuvine toat slava, cinstea i închin ciunea în veci. Amin.

Cuvîntul   4

*Iat cuvîntul de fa , al patrulea,
Despre buna cinstire i litera d,
C ci lui i-a venit rîndul.
El se ocup cu înfrînarea.
Pentru c aceasta e începutul celor opt du mani,
A celor opt patimi. Dar i despre neprih nire.
C ci acestea dou sînt fapte ale buneii cinstiri.*

V dit este c buna-cinstire de Dumnezeu, binecredincio ia, e de multe chipuri i de multe feluri, ca

418. I Cor. X, 12.

419. I Ioan IV, 18.

420. Psalm. CXI, 1.

i filozofia cea din afară⁴²¹. Precum numai cînd se întrunesc cele zece tîinuri dau ceea ce se zice filozofia, i nu o tîin singur sau două primesc numele acesta, ci toate cele zece la un loc, așa și buna-cinstire nu este un nume al unei singure virtuți, ci numele tuturor poruncilor. Căci el e de la a cinsti sau a sluji bine⁴²². Iar dacă ar zice cineva că acest cuvînt arată credința, să ne spună nouă: oare cineva crede în Domnul după ce se teme de El? A adară, temerea e din credință și din temere buna-cinstire, potrivit cu Proorocul, care după ce a înfățișat sus în elepciunea, coborîndu-se mai jos zice: «Duhul cunoaște tîinurile și al buneii-cinstiri, duhul temerii de Dumnezeu»⁴²³. Iar Domnul începînd de la temere a căluzit la plîns pe cel ce are temere⁴²⁴. Dar nu este vremea să grăim după rînd despre toată buna-cinstire, sau lucrare duhovnicească. Căci fiind faptele trupești dinaintea de credința cea mare și de frica curată, ca unele ce sînt cunoscute de toată lumea, vom vorbi pe scurt despre pomii raiului inteligibil, adică despre virtuțile sufletești, cu ajutorul harului.

Din acestea una este înfrînarea generală, adică oprirea de la toate patimile. Dar fiindcă mai este una particulară, între faptele trupești, care ne învață cum să facem întrebuințarea de mîncăruri și băuturi, iar aceasta înfrînează tot gîndul și toată mișcarea membrului, ce nu se face după voia lui Dumnezeu, aceasta se numește înfrînarea patimilor. Cel ce o are pe aceasta nu încuvienează peste tot nici un gînd, sau cuvînt, sau mișcare a piciorului și mîinii, sau a altui membru al trupului, afară de trebuința neapărată a trupului, sau a vieuirii trupești și a mîntuirii sufletești. Din această pri-

421. Evlavie, pietatea, buna-cinstire, binecredințioșia ( ), e credința manifestată în fapte, e întregul fel de viață al credinciosului, prin care cîntește pe Dumnezeu.

422.

423. Isaia XI, 2—3.

424. Matei V, 3—4: Fericirea întîia a doua.

cin se înmulțesc încercările dracilor, văzînd pe îngerul în trup, prins de răvna și lucrarea celor bune. Iar această virtute trebuie să fie lucrată și pînă la moarte, pentru că este lucru desvîrșit și are lipsă de paza neîncetată, ca nu cumva uitîndu-se ce o are, de vreo patimă din cele ce pîndesc la ușă, aceasta să intre.

Iar cele două înfrînșuri și neprihăniri (caștită și) nu sînt la fel. Căci una oprește curvia și patimile cele atoturîte; iar cealaltă chiar și gîndul cel mai subțire și mai nepăsător îl adună spre sine și prin sine îl înalță spre Dumnezeu. De aceea nici nu poate descrie cineva prin cuvînt, sau cunoaște prin auz, lucrarea și cunoștința acestor lucruri care uimesc mintea, ci numai prin experiență vine la ele. Cum ar putea arăta prin cuvinte simple lucrurile acestea de mari, ca în lăcașul rînei și prefăcerea celui material în nematerial? Numele le cunoaște și învățătura din afară ce sînt, pornind de la rădăcina cuvintelor. Dar experiența și dobîndirea virtuților au nevoie de Dumnezeu și se adună cu mult osteneală și după vreme îndelungată; mai ales a virtuților sufletului, deoarece acestea sînt mai tainice și virtuți în înțeleșul adevărat. Căci virtuțile trupului, fiind mai degrabă unelte ale virtuților, sînt mai ușoare, măcar că au trebuință de osteneală trupului. Dar cele ale sufletului, deși au nevoie numai de supravegherea gîndului, sînt foarte greu de căștigat. De aceea legea poruncește între cele dintîi: «Ia aminte la tine însuși». Despre acest îndemn a scris marele Vasile un cuvînt vrednic de toată lauda⁴²⁵.

Iar noi ce vom zice, neluînd aminte la noi nicidecum, ci fiind, unii, asemenea fariseilor? Posturi, privegheri și cele asemenea, e drept, au unii dintre noi; și adeseori și o cunoștință din parte. Dar nu avem drept socoteală, pentru că nu vrem să luăm aminte la noi înșine și să cunoaștem ce se cere de la noi. Fiindcă nici

425. Citat și în cartea întîi, cap.: *Virtuțile trupului sînt unelte ale celor sufletești.*

nu avem rbdare s lu m aminte la gânduri, ca s cî -
 tig m experien⁴²⁶ din multele r zboaie i gânduri,
 spre a ne face m car cor bieri încerca i i pentru al ii,
 dac nu c pitani de corabie. Ci pentru c «vedem», orbi
 fiind, zicem c «vedem», ca fariseii. Pentru aceea zice :
 «mai mare osînd vor lua»⁴²⁷. Pentru c de am fi orbi,
 nu am avea osînd , ci ne-ar ajunge s ne recunoa tem
 i s ne m rturisim sl biciunea i ne tiin a. Dar vai,
 avem osînd mai mare, asemenea elinilor, fiindc , pre-
 cum zice Solomon ,au n scocit atîtea, iar ce se cere au
 pierdut. Deci vom t cea, ca unii ce nu avem lucrare ?
 Dar prin aceasta i mai mare r u se face ; i mai mult
 ve i fi muștra i, zice. C ci cele ce se fac în ascuns este
 de fapt ru ine a le i gr i⁴²⁸. De aceea, despre acestea
 voi t cea. Dar despre virtu ile vrednice de laud , voi în-
 cepe s gr iesc. Pentru c pl cere are inima mea întune-
 cat , ca s - i aduc aminte de dulcea a lor. Din aceast
 pricin uit de m sura mea i nu m gândesc la osînda
 ce m a teapt prin aceea c gr iesc i nu fac.

Înfrînarea deci i neprih nirea au aceea i putere i
 sînt de dou feluri, cum s-a zis. Dar acum vom gr i
 despre cele mai des vîr ite. A adar cel ce are prin ha-
 rul lui Dumnezeu cuno tin a cea mare a vederii i frica
 dumnezeiasc cea curat i vrea s aib i înfrînarea i
 neprih nirea, e dator s se st pîneasc pe sine înl untru
 i în afar i s fie ca unul ce e mort cu trupul i cu
 sufletul fa de lumea aceasta i de oameni, zicînd la

426. Am tradus uneori cuvîntul grecesc prin *experien* sau pe
 μ prin: om cu *experien* , dar uneori am folosit i cuvintele vechi:
cercare i *om încercat*; cum am f cut i cu un rînd mai jos. Cuvintele
 noi le-am folosit pentru c au c p tat o circula ie general , dar le-am
 alternat cu cele vechi, pentru a ar ta c experien a de care e vorba în
 scrierile duhovnice ti nu e o cunoa tere a unor lucruri neutre din tr irea
 lor simpl , ci o cunoa tere din suferirea încerc rilor. Cuvîntul e din
 aceea i familie cu μ , încercare. Cercarea (experien a) o cî tig cel
 ce a trecut prin încerc ri. Numai cel ce a r bdat încerc rile (care sînt
 totodat ispite cum le traduc cei vechi) i le-a biruit, poate înv a pe
 al ii cum s biruie încerc rile ce le vin. 427. Matei XXIII, 13.

428. Efes. V, 12.

tot prilejul c tre gîndul s u : Cine sînt eu ? i ce este fiin a mea, dac nu un lucru de scîrb ? La început e p mînt pe urm putreziciune, iar mijlocul e plin de toat urîciunea. Iar mai departe : Ce este via a mea ? i cît este ? Un ceas i apoi moartea. Ce-mi pas mie de aceasta sau de aceea ? Iat degrab voi muri pentru c via a i moartea o st pîne te Hristos. La ce m îngrijesc eu i m gîlcevesc în de ert ? N-am trebuin decît de pu in pîne. Iar ceea ce-mi prisose te, de ce îmi trebuie ? Dac o am pe aceasta, a încetat orice grij . Iar dac n-o am, s m îngrijesc numai de ea, pentru nedes vîr irea cuno tin ei mele, m car c este Dumnezeu care poart grij .

Deci toat grija omului s fie pentru p zirea simurilor i a gîndurilor, ca s nu stea, sau s nu fac ceva ce nu i se pare c este dup Dumnezeu. Încolo, s se g teasc pentru r bdarea celor ce-i vin asupra lui de la draci i de la oameni, fie c sînt pl cute, fie nepl cute, ca s nu fie clintit nici de acelea, nici de acestea, sau s vin la o bucurie nesocotit i la o p rere de sine, sau la întristare i descurajare. S nu primeasc nici o cutezan a gîndului pîn ce va veni Domnul, C ruia s -I fie slava în veci. Amin.

Cuvîntul   5

*al cincilea cuvînt i litera e.
El vorbe te despre r bdare.
C ci aceasta e prima i mare
Între virtu i i în toat tiin a.*

Zis-a Domnul : «Cel ce va r bda pîn la sfîr it acela se va mîntui»⁴²⁹. Iar r bdarea este îmbinarea tuturor virtu ilor. C ci nici una dintre virtu i nu st f r ea. Deoarece «tot cel ce se întoarce înapoi nu este vrednic de Împ r ia cerurilor»⁴³⁰. Chiar dac i se pare cuiva c

429. Matei XXIV, 13.

430. Luca IX, 62.

se împărtășește de toate virtuțile, dacă nu va răbda până la sfârșit și nu se va izbăvi de cursele diavolului, nu este vrednic să ajungă în Împărăția cerurilor. Fiindcă și cei ce au luat arvuna au nevoie de răbdare, ca să primească răsplata desvârșită în veacul viitor. În toată viața și cunoștința este nevoie de răbdare. Și pe drept cuvânt. Pentru că nici lucrurile cele sensibile nu se fac fără ea, iar dacă și s-a făcut cuiva vreunul dintre ele, are nevoie de răbdare ca să-și rămâne ceea ce și s-a făcut. Și simplu gând, tot lucrul înainte de a se face, prin ce se face și odată făcut, prin ea rămâne și fără de ea nu stă, nici nu se desvârșește. Pentru că dacă este bun, ea îl prilejuiește și îl păzește; iar dacă este rău, ea dă urare și tristețe de suflet și nu lasă pe cel ispitit să fie strămtorat de descurajare, care este arvuna gheenei. Ea are puterea să omoare deznădejdea, care omoară sufletul. Ea învață sufletul să se mângâie și să nu slăbească de mulțimea războaielor și a necazurilor. Pe ea neavând-o Iuda, a găsit moartea cea îndoită, ca un lipsit de experiență războiului. Pe ea având-o frunța lui Petru, deși a căzut, dar ca un cercat în război a biruit pe diavolul care-l doborâse. Pe ea aflând-o monahul acela care a căzut în curvie, a biruit pe cel ce l-a biruit, nesupunându-se gândului deznădejzii care-l împingea să pierdă seacă chilia și pustiul, ci cu răbdare zicând că trezându-se: n-am pierdut și iar și zic vouă n-am pierdut⁴³¹. O dumnezeiască înțelepciune și răbdare a viteazului bătărbat! Această fericită virtute l-a desvârșit pe Iov și toate bunătățile lui cele dinții. Dacă numai puțin dacă ar fi slăbit în ea, dreptul ar fi pierdut toate cele dinții. Dar cel ce cunoștea răbdarea lui, a îngăduit bătăia spre desvârșirea lui și spre folosul multora.

431. *Pateric* VI, 14. Iar Cuv. Nicodim Aghioritul a așezat-te pe cel căzut în vreun păcat: «Să nu te împuținezi cu sufletul, nici să te turburi pentru aceasta, ci întorcându-te îndată la Dumnezeu, zică-i: «Iată Doamne al meu, ceea ce am făcut ca acela ce sînt; nici nu era cu puțin să se aștepta altceva de la mine...» (*Războiul nevătărat*, p. L, cap. 27).

Deci cel ce- i cunoa te interesul se nevoie te întîi de toate s o aib pe aceasta. C ci zice marele Vasile : «S nu por i r zboi deodat cu toate patimile, c poate sl bind, te vei întoarce la cele dinapoi i nu te vei afla preg tit pentru Împ r ia Cerurilor. Ci lupt -te cu fiecare din patimi, pe rînd, începînd de la r bdarea celor ce vin asupr - i»⁴³². i pe drept cuvînt. C ci dac nu o are cineva pe aceasta, niciodat nu va putea sta la r zboiul cel v zut, ci î i va pricinui sie i i altora fuga i pierzarea, prin sl bire, dup cuvîntul care l-a spus Dumnezeu lui Moise : «Fricosul s nu ias la r zboi»⁴³³ i celelalte. Dar în r zboiul v zut poate s r mîn cineva acas i s nu ias la r zboi. Prin aceasta pierde darurile i cununile, r mînînd poate numai cu s r cia i cu necinstea. Dar în r zboiul nev zut nu se poate afla un singur loc unde s nu fie r zboi, chiar dac ar str bate cineva toat crea ia. i oriunde ar merge, afl r zboi. În pustie, fiare i draci i celelalte greut i i spaima ; în lini te, draci i ispite ; în mijlocul oamenilor, draci i oameni care ispitesc. Nu se afl loc f r sup rare. De aceea f r r bdare nu poate avea odihn .

Iar aceasta vine din fric i credin i începe de la în elepciune. Cel cu dreapta judecat cînt re te lucrurile în minte i aflîndu-le strîmte, cum a zis Suzana, alege pe cele mai bune, ca aceea. C ci a zis acest fericit c tre Dumnezeu : «Toate îmi sînt strîmte. De voi face voia b trînilor nelegiuii, s-a pierdut sufletul meu prin preacurvie ; iar de nu voi asculta de ei, m vor învinov i de preacurvie i ca judec tori ai poporului, m vor osîndi la moarte. Ci mai bine îmi este s alerg la Cel atotputernic, chiar dac îmi st înainte moartea»⁴³⁴. O, în elepciune a fericitei acesteia ! Judecînd a a, nu a în elat-o n dejdea. Ci, dup ce s-a adunat

432. *Epistola c tre Hilon.*

433. Deut. XX, 8.

434. *Istorie Susanei, XX, 23.*

poporul i au ezut judec torii nelegiui i ca s o învino-
 v easec pe ea i s o osîndeasc la moarte ca pe o
 adulter , pe cea nevinovat , îndat Daniil, de doispre-
 zece ani fiind, s-a ar tat prooroc de la Dumnezeu i a
 izb vit-o pe ea de la moarte, întorcînd moartea peste
 b trîinii nelegiui i, ce voiau s o judece pe ea.

Prin aceasta a ar tat Dumnezeu c aproape este de
 cei ce vor s rabde pentru El încercarea i s nu p r -
 seasc virtutea cu nep sare, de frica durerii, ci s pre-
 uiasc mai mult legea lui Dumnezeu, prin r bdarea
 celor ce vin asupr -le, veselindu-se cu n dejdea mîn-
 tuirii. i cu drept cuvînt. C ci dac stau înainte dou
 primejdii, una vremelnic , iar alta ve nic , oare nu e
 bine s fie aleas cea dintîi ? De aceea zice Sfîntul
 Isaac : «Mai bine este a r bda primejdiile pentru dra-
 gostea lui Dumnezeu i a alerga la El cu n dejdea vie ii
 ve nice, decît a c dea cineva de la Dumnezeu în mîinile
 diavolului de frica încerc rilor i a se duce împreun
 cu acela la munci». De aceea bine este dac se bucur
 cineva, asemenea sfin ilor, în încerc ri, ca un iubitor de
 Dumnezeu. Iar de nu sîntem ca ace tia, s alegem ce e
 mai u or, pentru sila care ne st în fa ? Fiindc ne st
 în fa necesitatea sau s ne primejduim aici trupe te
 i s împ r im cu Hristos duhovnice te în veacul de
 acum prin nep timire i în cel viitor, sau s c dem de
 frica încerc rilor cum s-a zis, i s mergem la munca
 ve nic .

S ne izb veasc Dumnezeu de aceast munc prin
 r bdarea celor nepl cute. C ci r bdarea este piatr ne-
 clintit în fa a vînturilor i a valurilor vie ii i cel ce o
 are pe ea nu sl be te i nu se întoarce înapoi în vremea
 rev rs rii lor. Iar aflînd u urare i bucurie, nu e furat
 de p rerea de sine, ci e la fel pururea, la vreme bun
 i în greut i. De aceea r mîne ner nit în cursele vr j-
 ma ului. În vreme de furtun rabd cu bucurie a tep-
 tînd sfîr itul, iar cînd se face vreme bun a teapt

ispita, pîn la cea din urm suflare, asemenea marelui Antonie⁴³⁵. C ci unul ca acesta cunoa te c nu este în via a aceasta ceva care s nu se schimbe, ci toate trec. De aceea nu- i face nici o grij pentru vreuna din acestea, ci le las pe toate lui Dumnezeu, c ci are El grij de noi. Lui se cuvine toat slava, cinstea i st pînirea, în veci. Amin.

Cuvîntul   **6**

S-a scris iar i un cuvînt evanghelic

Despre n dejdea celor viitoare.

Iar a asea între litere este z (zita)⁴³⁶

i mintea caut s se fac f r grij .

N dejdea f r grij este via i bog ie ascuns pentru sim ire, dar m rturisit de în elepciune i de firea lucrurilor. C ci plugarii se ostenesc sem nînd i s dind ; cor bierii, la fel, rabd multe primejdii ; copiii înva slovele i celelalte tiin e. To i ace tia, privesc la n dejde i de aceea se ostenesc cu bucurie i dau, la ar tare, pierz rii lucrurile gata, iar în cuget rabd pentru a cî tiga altele mai mari, adeseori p gubindu-se i de cele ce vor s le cî tige.

Dar va zice cineva c aceste legi privitoare la cî tig se cunosc din experien . Îns despre cele inteligibile nimeni n-a înviat din mor i ca s putem ti ceva. Aceast p rere vine din neexperierea darurilor i a cuno tin elor duhovnice ti. i de aceea nu trebuie s ne mir m de ea. Pentru c i cei lipsi i de experien în cele de mai sus se înfrico eaz de ele pîn ce nu fac experien a lor. A a, pruncii necunoscînd folosul slovelor i al celorlalte înv turi, fug de ele. Dar p rin ii, cunoscînd cî tigul, îi constrîng i îi silesc spre ele din iubirea de copii. Iar cînd vine vremea, cî tig i copiii experien a i încep nu numai s le iubeasc pe acestea i pe cei

435. *Pateric*, Avva Antonie, 6.

436. Se face o leg tur între litera z i — caut .

ce i-au silit, ci chiar să sufere cu bucurie pentru învățăturile de care s-au împărtășit.

De aceea și noi sîntem datori să alergăm la început din credință, prin răbdare, și să nu slăbim în necazuri și la vremea sa vom veni la cunoștința folosului celor ce ni s-au întîmplat și apoi vom lucra cu bucurie și veselie, fără osteneală. «Prin credință umblăm, cum zice Apostolul, și nu după vedere»⁴³⁷. Dar precum este cu neputință să afle cineva din ea folosul lucrurilor fcute în lumea aceasta, așa este cu neputință să afle cineva cunoștința și odihna înainte de a se fi ostenit cu lucrul și cu cuvîntul în virtute. Și precum aceia se tem pururea de pagubă și nu îndrăvesc în câștig, așa trebuie să se întîmple și aici pînă la ultima răsuflare. De asemenea, precum cei dintîi nu alergă numai cînd câștigă, ci și după pagubă și după primejdii, așa trebuie să facă și cei de al doilea, tiind că leneșul nu mîncă din ostenele sale, pentru care pricină rămîne și dator poate cu mulți talanși. Pentru aceasta «întru n dejde m-ai a ezat», zice Proorocul⁴³⁸, «și întru n dejde s-au des vîrit», zice Apostolul. Iar acestea s-au spus pe scurt de la lucrurile firii și din dumnezeieștile Scripturi.

Iar dac vrea cineva să învețe din experiență, să lucreze după puterea lui cele apte fapte trupești cu toată osîrdia, fără împrătiere și să îngrijească fapta morală sau sufletească. Și prin aceasta ajungînd la nedejde și stăruind în ea, va afla cunoștința celor spuse în amănunte și va avea de la începutul poci ei, adică de cînd a început cele apte fapte, de la cea dintîi dintre ele, sau de la liniștea, plata nedejdii și câștigul, înainte de a se osteni în celelalte asemenea, adică în post, în priveghere și celelalte. Îndată ce s-a deprins cu liniștea, care e cea dintîi și începutul curăției sufletului, și s-a gătit câștigul. Dar învîcelul lipsit de experiență n-a cunos-

437. II Cor. V, 7.

438. Psalm. IV, 8.

cut harul st pînului, precum nici pruncul folosul p rin-ilor, m car c înc mai înainte de a se na te el, p rin ii erau binevoitorii cu voie, rugîndu-se pentru el s se nasc i s tr iasc ; ba i dup aceasta se ostensec, ca el s -i mo teneasc i s aib toate cîte i-au adunat ei. Dar pruncul ne tiind aceasta, nu- i face nici o grij despre unele ca acestea, ci socote te povar supunerea c tre p rin i i de n-ar fi nevoia hranei i a firii, n-ar fi nicidecum recunosc tor.

Dar cel ce vrea s mo teneasc împ r ia cerurilor i nu rabd cele ce vin asupr -i se arat i mai nerecunosc tor, deoarece a fost zidit prin har i luînd toate cele ce le are i n d jduindu-le pe cele urm toare, împ r e te ve nic împreun cu Hristos, cel ce l-a învrednicit pe el, care nu e nimic, de a a de mari daruri sensibile i inteligibile, încît i prea cinstitul S u sînge a binevoit s -l verse pentru el, necerîndu-i în schimb nimic decît s vrea s primeasc bun t ile Lui. Pentru c aceasta singur este cererea Lui, de care cel ce a putut s o în eleag , se minuneaz . «C ci ce cere de la tine Dumnezeu», zice. O, nebunie ! Cum, v zînd, nu vedem tainele Lui cele înfrico toare ? C ci chiar i aceea ce ne pare c cere, este un dar i mai mare.

Cum nu în elegem c Cel ce se îngrije te de virtute este mai bun decît to i i st mai sus decît cei ce plutesc la în l ime, chiar dac e s rac i de neam smerit ? Oare nu tim pe prooroci în veacul de acum, sau pe Apostoli i Mucenici ? i ne mai îndoim de cele viitoare ? S privim vie ile lor i ce au f cut i de unde zic ei c primesc harul i puterea. Ba putem vedea c i dup moarte fac minuni. S privim pe împ ra i i boga i, cum se închin sfintelor lor icoane. S privim pe cei virtuo i, cum petrec acum în toat mul umirea i virtutea i bucuria duhovniceasc , în vreme ce cei boga i sînt sup ra i i ispiti i mai mult decît cei ce se nevoiesc i tr iesc în

s r c ie. Acestea v zîndu-le, s n d jduim c virtutea este mai bun decît toate. Iar de nu, s privim cum necredincio ii, poate pe Dumnezeu nu-L cunosc, dar virtutea o laud , chiar dac cel virtuos li se arat lor de alt credin . C ci de virtute tie s se ru ineze i du manul.

Iar de credem c virtutea este bun , neap rat c cel ce a f cut virtutea i a dat-o oamenilor, este Dumnezeu. i dac El e bun, neap rat c e i drept. C ci dreptatea e virtute, de aceea e i bun . Iar dac Dumnezeu e bun i drept, f r îndoial c din bun tate a f cut i face toate cîte le face, chiar dac celor r i nu li se pare a a. Fiindc nimic nu întunec a a ca r utatea. Dumnezeu se arat simplit ii i smereniei i nu ostelnelilor. i se arat , nu cum socot unii din neexperien , ci prin contemplarea lucrurilor, sau a f pturilor i a tainelor descoperite în dumnezeie tile Scripturi. Aceasta e plata lini tirii i a celorlalte fapte în veacul de acum ; iar în cel viitor : «Cele ce ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe care le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El»⁴³⁹ i p r sesc voile lor prin r bdare i n dejdea bun t ilor viitoare. De acestea ne rug m s ne împ rt im prin harul i prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, C ruia se cuvine toat slava, cinstea i st pînirea, în veci. Amin !

Cuvîntul 7

*A aptea între litere este ita
Iar cuvîntul de fa despre neîmp timire
i se na te aceasta din n dejde
i e fuga de toat lumea.*

Neîmp timirea vine din n dejde ; fiindc cel ce n d jduie te c va dobîndi în alt parte o bog ie ve -

nic , u or dispre uie te pe cea din mân , chiar dac cea vremelnic îi aduce toat odihna. Iar dac via a este plin de dureri i de primejdii, cine va îndupleca pe omul cu judecat s o pre uiasc pe aceasta mai mult decît dragostea lui Dumnezeu, Cel ce o d ruie te i pe aceasta i pe aceea, celor ce-L iubesc pe El ? Doar s fie cineva orb, neputînd s vad nicidecum, din necredin , sau reavoin i urît obi nuin . C ci dac ar crede, s-ar lumina. Iar dac ar lua pu in luminare din credin a singur , s-ar nevoi s surpe obi nuin a lui cea atotrea. i dac o ar pune pe aceasta în sufletul s u s-ar uni i harul i ar lupta împreun .

De aceea, zice Domnul, cei ce se mîntuiesc sînt pu ini⁴³⁹, din pricin c cele ce se v d par dulci, m car c sînt amare. C ci i cîinele scobindu- i nasul cu limba sa, din pricina dulce ii, nu simte durere, m car c bea din sîngele s u. Tot a a lacomul, mîncînd cele ce-l vat m suflete te i trupe te, nu simte v t marea sa. i to i cei ce slujesc patimilor sufer , la fel, de nesim ire. Chiar dac se uit cîteodat în sus, obi nuin a îi trage iar i în jos.

Pentru aceea zice Domnul, c «împ r ia cerurilor se ia cu sila»⁴⁴⁰, nu prin fire, ci pentru obi nuin a cu patimile. C ci dac ar fi prin fire luat cu sila, nu ar intra nimeni în ea. Dar pentru cei ce vor cu hot rîre, «jugul Domnului este blînd i sarcina u oar »⁴⁴¹, în vreme ce pentru cei ce nu vor cu toat hot rîrea, «strîmt e poarta i îngust calea»⁴⁴² i cu sil (cu anevoi) de luat împ r ia. C ci celor dintîi împ r ia le este în untru i aproape, pentru c o vor pe ea i degrab dobîndesc nep timirea. Pentru c ceea ce ajut i împiedic pe om s se mîntuiasc este voia sa i nimic altceva. Nu po i ceva ? Voie te i vei avea ceea ce nu ai. i a a obi nuin a face pe om de la sine, pe încetul, fie

439. Matei XX, 16; XX, 14. 440. Matei XI, 30.

441. Matei VII, 14. 442. Matei XI, 12.

bun, fie r u. C ci dac n-ar fi a a, nici un tâlhar nu s-ar fi mîntuit. Dar nu numai c s-au mîntuit, ci au i luminat mul i dintre tâlhari. Gînde te cît e de lung drumul de la tâlhar la sfînt. Dac n-a fost în stare s -l str bat obi nuin a, l-a biruit voin a hot rît . Iar pe cel ce este prin harul lui Hristos evlavios, sau chiar monah, ce-l împiedic s se fac asemenea acelora ? Acela e departe, acesta aproape i cea mai mare parte a drumului a primit-o prin har, sau prin fire, sau a mo tenit evlavia i buna cinstire de la p rin i. Nu este, a adar, ciudat c sînt tâlhari i jefuitori de morminte care se fac sfîn i, în vreme ce sînt monahi care se osîndesc.

Dar, vai mie, tic losul, cînd ru inea fe ii mele m va fi descoperit pe mine. Împ ra ii se fac s raci ca Ioasaf i cei asemenea lui, iar s racul nu- i poate st -pîni vechea obi nuin , ca s intre f r greutate în împ r ia cerurilor, prin neîmp timirea de lucrurile pe care n-a avut parte s le mo teneasc de la p rin i. C ci cînd a zis «m lep d» de lucruri pe care nu le avea (c ci lumea i cele din lume le st pîne te altul, iar el are st -pînire peste poft) i cînd s-a lep dat de acestea, atunci s-a f cut iubitor de mult agoniseal . El zice : nu m pot lipsi de agoniseal , nici nu pot r bda cele ce vin asupr -mi. Spune mie care sînt acelea ? Închisorile i lan urile pe care le-ar fi avut înainte, chiar dac ar fi fost st pîn ? C ci cei ce au st pînirile i bog iile, sufer i acestea. Dar care ? Lipsirea de cele trebuincioase, gol tatea i celelalte greut i, pe care le-a avut i înainte ? Ca s nu gr iesc cu de-am nuntul, lungind cuvîntul i ru inînd pe cei plini de toat neru inarea, ne ajunge s spunem atîta : împ timirea fa de ceva din cele v zute, de a c ror poftire ne-am lep dat, ni se face spre ru ine i osînd în veacul viitor, cum s-a întîmplat cu Ghiezi i Iuda. Cel dintîi a poftit lucruri pe care nu le avea ; de aceea a luat i lepra împreun cu c derea

de la Dumnezeu. Cel lalt, lep dîndu-se de cele ce le avea, le-a poftit iar i ; de aceea deodat cu spînzurarea a mo tenit i pierzarea.

Dar ce face mai mult monahul, dac nu p streaz fecioria i nu tr ie te în s r cie ? C ci celelalte porunci sînt datori s le p zeasc i ceilal i to i, fiind proprii firii. A iubi pe Dumnezeu i pe aproapele, a r bda cele ce vin asupr -i, a se folosi potrivit cu firea de lucruri i a se opri de la faptele rele, e dator oricine, chiar dac nu vrea, i f r p zirea acestora nu afl odihn nici în veacul acesta. Pentru c i legile pedepsesc pe cei ce gre esc i st pînitorii silesc spre p zirea virtu ii. C ci zice Apostolul : «Nu în zadar poart sabie»⁴⁴³ i iar i : «Vrei s nu te temi de st pînire ? F binele i vei avea laud de la ea»⁴⁴⁴. Deci acestea toate fiind fire ti le fac i le vor to i, ba le i cer sub pedeaps . Dar partea monahului sînt cele mai presus de fire, ca unul ce e osta al lui Hristos. De aceea e dator s guste din patimile Lui, ca s se împrt easc i de slava Lui. Dar i aceasta este o lege fireasc , m rturisit de lucrurile supuse sim urilor. Oare nu se sl vesc osta ii împratului, fiindc p timesc împreun ? Nu prime te fiecare aici atîta laud , cît p time te ? i nu poart ocar în m sura în care se arat nevrednic ? Nu în m sura în care poart cineva un ve mînt mai asem n tor cu al împratului, se arat mai familiar Lui, precum cu cît e mai departe de a a ceva, se arat mai str in ? A a trebuie s socotim i despre Împratul nostru. Cu cît p time te cineva mai mult împreun cu Hristos i urmeaz pilda Lui, gustînd din patimile i oc rile Lui dinainte de a se r stigni pentru noi i de a se înmormînta, cu atît se face mai familiar Lui i mai împreun -p rta al slavei Lui. C ci zice Apostolul : «Dac p timim împreun , împreun vom fi sl vi i»⁴⁴⁵.

443. Rom. XIII, 4.

444. Rom. XIII, 3.

445. Rom. VIII, 17.

Vai, cum uităm cât timp ostenesc și se ostenesc oștii și tâlharii numai pentru pâine! Și cât se înșiră înșiră căruții și marinarii! Cât ostenesc răbdătorii oamenii fără nădejdea împărțirii cerurilor! Măcar că de multe ori nu ajung nici la scopul pentru care ostenesc. Iar noi nu vrem să răbdăm pentru împărțirea cerurilor și pentru bunătățile veșnice un lucru atât de mic. Și doar n-am simțit mult ostenesc, dacă am vrea cu hotărâre aceasta; și împlinirea virtuților nu e un lucru împovăritor și de nepurtat, ci e mai degrabă o bucurie și o odihnă, prin nădejdea, negrija și cinstea fără de voie ce urmează virtuții. (Căci și dușmanul se sfiește și se minunează de ea). Iar sfârșitul ei este veselie și fericire. Dar nu numai atât, ci chiar în ea însuși nepăsarea are amestecat bucuria, precum viața lipită de cele materiale are înțrăstarea în patimile necinstite. Fie deci să ne izbăvim de aceasta și să avem parte de viața nematerială și de veșnica neîmpăsare, care naște mortificarea trupului, în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia Își cuvine toată cinstea și închinăciunea în veci. Amin!

Cuvântul 8

*Iată al optulea cuvânt și litera theta (th).
Neîmpăsarea naște omorârea patimilor
Căci dacă nu o înșiră cineva pe aceasta
Nu se izbăvește nici de patimi.*

Neîmpăsarea pururea aminte la Dumnezeu prin vedere. Căci neîmpăsarea de cele supuse simțurilor trezește vederea celor cunoscute cu mintea (inteligibile). Și în alegem prin vedere aici nu pe cea a celor ce sînt, ci pe a lucrurilor înfricoșătoare de dinaintea morții și de după moarte, despre care nepăsarea înșiră prin har, ca din plîns să vină, la vremea sa, la omorârea patimilor și la blîndețea gândurilor⁴⁴⁶. Căci din credință se

446. Omorârea patimilor e desființarea rădăcinilor înșiră din care crește împăsarea de lucrurile lumii.

na te temerea i din aceasta buna-cinstire, sau înfrînarea, r bdarea, plînsul, blînde ea, foamea i setea de dreptate, adic de toate virtu ile, milostenia potrivit cu fericirile Domnului, neîmp timirea i din aceasta omorîrea patimilor, prin multe suspine i lacrimi amare de poc in s ide întristare, care fac sufletul s lepede bucuria lumii i îns i hrana, din nemul umirea de sine. Aceasta fiindc începe s - i vad gre elile ca nisipul m rii. Acesta este începutul lumin rii sufletului i dovada s n t ii lui. C ci lacrimile venite poate înaintea de aceasta i a a zisele cuget ri dumnezeie ti, i str pungerea i cele asemenea sînt ca o b taie de joc i o în el ciune a dracilor, mai ales dac li se întîmpl acestea celor ce petrec în mijlocul oamenilor i-n împr tiere cît de mic . Pentru c nu este cu putin celor ce mai au înc vreo leg tur cu ceva din cele sensibile, s biruiasc patimile. Iar dac cineva aduce aminte pe cei vechi, c le-ar fi avut pe amîndou , s tie c de fapt, le-au avut, dar nu s-au folosit în chip p tima de nici una din ele. Aceasta e v dit din aceea c î i luau femei, dar le cuno teau numai dup mul i ani, cum se scrie în vechea carte a neamurilor. Ei avînd, erau la fel ca i cum nu aveau. Aceasta se vede i de la Iov i de la ceilal i drep i. Dar i David a fost i împr rat i prooroc, iar Solomon, de asemenea, pîn la o vreme. i cum a spus-o el însu i : «Dumnezeu a dat fiilor oamenilor împr tierea cea rea, ca s se împr tie în cele de arte, spre a nu r mîne lipi i de cele rele»⁴⁴⁷. Dar îns i firea lucrurilor ne înva aceasta. C ci dac purta i de nenum ratele împr tieri, unul afl prilej s fac cele necuvenite, cu cît mai mult n-ar fi aceasta dac via a noastr ar fi f r împr tiere. Pentru aceea unul ca acesta s se împr tie. C ci mai bine este s fie împr tiat în chip r u i s nu

447. Eccles. III, 10—11, i în cuvîntul despre «Cei ce vor s se vad albi i de vreme». Sf. Casian : Conv. II (Filocalia I, p. 137).

se afile ocupat nici cu lucrurile și cu cugetările dumnezeiești, decât să lucreze, dar pe cele rele.

Iar cel ce a ajuns, prin harul lui Dumnezeu, la ocunoștință în parte și poate să aleagă lucrurile înfricoșătoare dinaintea de moarte și de după moarte, pe care le-a adus neascultarea, nu trebuie să mai persiste aceste cugetări și fapte care le aduc pe ele, într-o totală liniște și negrijă, ca să se împroști în cele de artă, ci să-și aducă aminte că «de ert ciunea de ert ciunilor, toate sînt de ert ciune»⁴⁴⁸. De la acest cuvînt plecînd Damaschin a zis : «cu adevărat de ert ciune sînt toate și via a aceasta este umbră și vis. Că în de ert se tulbură tot p mînteanul, precum zice Scriptura»⁴⁴⁹. și pe drept cuvînt. Că ci ce poate fi mai de ert, decât aceea al cărei sfîrșit e putreziciune și rîn ?

Pentru aceea neîmpătimirea înseamnă omorîre, dar nu a minții, ci a trupului în ce privește mișcările lui de mai înainte către desfătare și odihnă. Căci odihna, oricît ar fi de mică, este o voie trupească. Fiindcă sufletul se întristează și mai mult din pricina ei, cînd vede peste tot vreun lucru duhovnicesc sau vreo ocunoștință în sine. Iar dacă este și el trup, nu petrece în el Duhul lui Dumnezeu. De aceea nici nu se îngrijește de vreo faptă bună, ci se nevoiește să îplinească voiele trupului și ale patimilor din sine. și luînd întuneric peste întuneric, petrece mereu cu plăcere în neștiința cea de obște. Iar cel ce a fost luminat ca să-și vadă greșelile sale, nu încețază a plînge pentru sine și pentru toți oamenii, vîzînd atîta îngăduință a lui Dumnezeu și atîtea greșeli pe care le-am făcut de la început și le facem pururea noi ticloși.

Prin aceasta se face recunoștință și nu mai îndrăznește să osîndească pe nimeni, rușinîndu-se de multele binefaceri ale lui Dumnezeu și de greșelile noastre.

448. Ecles. I, 1.

449. Slujba înmormîntării mirenilor, Sedealna glas 6.

Iar ca urmare p r se te cu bucurie toat voia sa, care nu e dup Dumnezeu, i ia seama la sim uri, ca s nu mai fac peste tot ceea ce nu-i neap rat de trebuin , potrivit cu proorocul care zice : «Doamne, s-a în l at inima mea i s-au împr tiat ochii mei»⁴⁵⁰. Unul ca acesta trebuie s ia aminte ca nu cumva i el, dup ce a ajuns la atîta în l ime, s p timeasc din negrij sau din mîndrie ceea ce a p timit acela, i s nu mai fie poate în stare s se poc iasc asemenea aceluia. Fiindc p catul e la îndemîna chiar i a celor foarte drep i ; iar poc in a nu e tuturor la îndemîn , pentru faptul c moartea este aproape i înainte de ea dezn dejdea. Bine este deci s nu c dem, sau s c dem i s ne ridic m. Iar dac s-ar întîmpla s c dem, bine este s nu dezn d jduim i s nu ne înstr in m de iubirea de oameni a St pînului. C ci dac vrea, poate face mil cu neputin a noastr , numai s nu ne dep rt m de El, sau s ne îngrijor m i s ne descuraj m dac , silindu-ne, nu izbîndim s împlinim poruncile. Ci s ne gîndim c o mie de ani înaintea Domnului sînt ca o zi, i o zi ca o mie de ani⁴⁵¹.

De aceea s nu ne gr bim i s nu ne obosim, ci pururea s punem din nou început. Ai c zut, ridic -te. Ai c zut iar i, ridic -te iar i. Numai pe Doctorul t u s nu-L p r se ti, c ci atunci vei fi osîndit de dezn dejde mai r u decît un sinuciga . St ruie pe lîng El i El î i va face mil cu tine, fie prin întoarcerea ta, fie prin încercare, fie prin alt fapt a purt rii Sale de grij , f r s tii tu. C ci diavolul are obiceiul s atace sufletul cu ceea ce g se te în fa a sufletului, fie cu bucurie i cu p rere de sine, fie cu întristare i cu dezn dejde, fie cu oboseal covîr itoare, fie cu des vîr it nelucrare, fie cu lucruri i cuget ri nelavreme i f r folos, fie cu întu-necime i ur nesocotit fa de toate cele ce sînt. i simplu gr ind, cu materia pe care o afl în fiecare suflet, cu aceea îl atac spre a nu-i fi de folos, chiar dac este

450. Psalm. CXXX, 1.

451. II Petru III, 8.

bun poate și plăcut lui Dumnezeu, dacă este folosit cum surdele cei ce pot să judece lucrurile și să afle scopul lui Dumnezeu ascuns la mijloc între cele asepatimi care-l înconjoară, adică între cea de deasupra lui, de dedesubt, de-a dreapta și de-a stînga, de afară și din untru. Căci fie că este fapt voit de Dumnezeu, fie că este cunoscut, ea are un scop bun, aflător între cele asepatimi potrivnice lui. De aceea, pentru tot lucrul bun trebuie să întrebe omul, ca Sfîntul Antonie⁴⁵², nu pe oricine se nimerește, ci pe cei ce au darul deosebirii⁴⁵³, ca nu cumva cei întrebați, fiind necercați (lipsiți de experiență), să cadă amîndoi în groapă, după pilda Evangheliei⁴⁵⁴. Pentru că fărî dreapta socoteală nu se face nici un lucru bun, chiar dacă li se pare celor neștiutori că este bun, fie pentru că se face nelavrem și fără să fie trebuință, fie că nu se înseamnă de mîsură lucrului sau de tîrîie omului, sau de cunoștința lui și de alte multe. Iar cel ce are darul deosebirii, l-a primit prin smerită cugetare. De aceea toate le cunoaște după har și la vremea sa vine la puterea străvederii.

Din plîns, adică din răbdare se nasc și deodată și neîmpătimirea, prin care vine mortificarea lumii. Și dacă răbdă cineva bine, fără să deznădăjduiască prin aceea că vede peste tot strîmtorare și moarte, ci cunoscînd că acestea sînt cercare și luminare, dar nici încrezîndu-se că a ajuns la o mîsură văzînd multele lacrimi ale întristării, vine la starea de a vedea limpede sfintele patimi ale Domnului și de a se mîngîia mult din acestea. Atunci el se socotește pe sine într-adevăr dedesubtul tuturor, văzînd atîtea bunătăți făcîndu-i-se lui, prin harul lui Dumnezeu. Căruia I se cuvîine slava și împărăția în vecii vecilor. Amin !

452. *Pateric*, Avva Antonie, 40.

453. «Dar să nu le destăinuie oricui și-arăie în cale, ci să le vestească întru duhovnicești care au darul deosebirii și nu celor ce nu-s decît albiți de vreme» Sf. Casian: *Conv. II (Filocalia I, p. 137)*.

454. Matei XV, 14.

Cuvântul   9

*Iată iată al nou lea cuvânt
Despre patimile prea cinstite ale lui Hristos.
Din pomenirea morții și a greșelilor
Se nasc multe lacrimi ostenitorului
și din acestea va putea avea în minte
Patimile lui Hristos și a sfinților Lui.*

Ca să nu-ți închipuie cineva că face mare lucru prin nevoia și prin multele suspine și lacrimi, și se dă cunoștința patimilor lui Hristos și a tuturor sfinților. Și prin trunzându-le pe acestea, se uimește și minunându-se și totodată frângându-se pe sine în nevoia. Căci îți cunoaște până la capăt neputința sa, din vederea unor atât de mari încercări care nu le este număr. Cum au răbdat sfinții, cu bucurie, atâtea? și cum a putut Domnul atâtea pentru noi? și deodată cu acesta se luminează spre cunoașterea celor fapte și spuse de El. și în elegând toate cele zise în Evanghelie, începe aici a plânge amar de întristare, aici a se bucura duhovnicește de mulțumire; nu pentru că socotește că ar avea fapte bune, căci aceasta este părere de sine, ci pentru că, parcă fiind foarte, s-a învrednicit de vederea acestora. Astfel se smerește și mai mult cu lucrul și cu cuvântul, prin cele apte fapte pomenite, și prin fapta morală sau sufletească, că și prin pătura celor cincisimuri și a poruncilor Domnului. Iar acestea nu le socotește de fapte bune și vrednice de răsplăt, ci mai vârtos ca o datorie, nenădăjduind cătuși de puțin să fie slobozit de datorie, din pricina mării cunoștințelor dăruite lui.

El se face, în oarecare fel, rob cugetărilor izvorâte din cuvintele ce le citește și le cântă și de plăcere uită adeseori, fără să vrea, de plăcerile sale și de bucurie începe să verse lacrimi dulci ca mierea. Dar iarăși, temându-se de amgire, ca nu cumva să fie starea aceasta nelăvremă, și-o oprește. și aducându-și aminte de cea dintâi purtare a sa plânge iarăși cu amar și a călto-

re te prin mijlocul celor două feluri de lacrimi, dacă ia aminte și se sfârșite în toate cu vreunul din cei cercași și cade la Dumnezeu prin rugăciunea curată ce se cuvine celui lucrător, adunându-și mintea din toate căteștii, sau a auzit, la pomenirea lui Dumnezeu, și cerînd să se facă numai voia Lui în toate faptele și gîndurile sale. Iar de nu va face așa, se va amăgi, închipuindu-și că are să vadă în tărîmura vreunui din Sfinții Îngeri, sau a lui Hristos, neștiind că cel ce caută să vadă pe Hristos, nu trebuie să-L caute în afară, ci în sine însuși, prin imitarea vieții Lui în lume și prin aceea că devine trup și suflet nepăcătoș, ca și Hristos, și are o minte care cugetă pururea pentru Hristos.

Iar a avea vreo figură, sau vreo culoare, sau vreun gînd în vremea rugăciunii, nu e un lucru bun, ci mai degrabă foarte păgubitor. Căci mintea trebuie să fie în locul lui Dumnezeu, cum a arătat Sfîntul Nil⁴⁵⁵, porînd de la cuvîntul Psaltirii : « și s-a făcut în pace locul lui »⁴⁵⁶. Iar pacea înseamnă a nu avea nici un gînd bun sau rău, «fiindcă — zice acela — dacă mintea se simte pe sine, nu mai este numai în Dumnezeu, ci și în sine însuși». și pe drept cuvînt. Căci dumnezeirea este necrisă împrejur și nehotărnică, fără chip și fără culoare. și cel ce zice că este numai cu Dumnezeu, trebuie să fie fără chip, fără culoare, fără formă și neîmprețiat. Iar ce este afară de aceasta, este amăgire drăcească. De aceea monahul e dator să ia aminte și în întrebarea celor cercași să nu fixeze nici un gînd bun sau rău, pentru că nu le cunoaște pe nici unele. Căci drăcii iau înfîșările pe care le voiesc și se arată așa, precum și mintea omenească se face după chipurile celor ce le vrea și se vopsește după înfîșarea lucrului primit de ea.

455. Evagrie, *Cuvînt despre rugăciune*, 57; *Filocalia* I, p. 81, 152, p. 13 și 114—115, p. 89. 456. Psalm. LXXV, 2.

Iar dracii fac aceasta spre a ne amăgi pe noi, pe când mintea noastră trebuie să se ferească de socoteală spre a ajunge la desvîrire. Deci trebuie înțeles cu toată puterea la vreo meditație potrivit cu Dumnezeu. Căci precum sînt apte lucrurile trupului, așa sînt și opt vederi ale minții sau cunoștințele. Trei sînt cele spuse mai înainte despre preacuratele patimi ale Domnului. Pe acestea trebuie să le mediteze monahul pururea ca să-și plîngă sufletul și al celorlalți oameni; adică să gîndească la relele aduse de la început de neascultare, la toate patimile în care a căzut firea și la greșelile lui și la încercările ce i-au venit pentru îndreptarea lui; pe urmă la moarte și la chinurile ce a teaptă pe cei păcătoși după moarte. Aceasta, pentru că sufletul strîmătorat să se predea plînsului spre mîngîierea și umilirea sa, ca să nu deznădăjduiască de pe urma celor multe și înfricoșătoare cugetări, dar nici să nu-și închipuie că a ajuns la lucrarea duhovnicească. Și ca să rămînă în frică și nădejde, ceea ce înseamnă blîndețea gîndurilor care e mereu la fel și care duce mintea la cunoștință și la dreapta socoteală, cum zice Proorocul: «Vei călăuzi pe cei blînzi într-o judecată»⁴⁵⁷, mai bine-zis «întru dreaptă socoteală».

Acesteia, Proorocul îi zice cunoștința cu bună cinstire. Dar precum buna-cinstire este una după nume, dar are multe lucruri, așa și cunoștința este una după nume, dar are multe cunoștințe și vederi. Și de fapt, începutul fapturii trupului este cunoștința și fără cunoștință nimeni nu vine la desvîuirea binelui. Și tot drumul pînă la sfîrșitul înfierii și pînă la înălțarea minții la cer în Hristos se numește cunoștință și vedere. Dar cea dintîi este înainte de osteneală, ca prin ea să se înfruptuiască lucrarea, ca o zidire prin unealtă; iar cea de a doua este după zidire, ca să fie puzit ca un turn, din frică. Și iar și

457. Psalm. XXIV, 10.

cunoștința este în lucrarea a virtuților sufletului, ca să se pregătească și să se scedă pomii raiului. Dar după aceea este cunoștința minții în lucrarea duhovnicească, sau supravegherea minții și a ezarea moravurilor sufletului, ca lucrătorul să lucreze cu pricepere și să pozească poruncile. Din acestea vine îngrijirea pomilor și chivernisirea dumnezeiască, ca soarele, ploaia, vântul și cretărea, fără de care toată osteneala lucrătorului este deartă, chiar dacă se face cu socoteală. «Fiindcă nici fără înrâurirea de sus nu se poate face ceva bun, nici înrâurirea de sus sau harul nu vine peste cei ce nu voiesc», zice dumnezeiescul Gură de Aur.

Cele toate ale vieții acesteia sînt îndoite: fapt și cunoștință; voință și har; frică și neajude; osteneală și răsplătire. Dar cele de al doilea nu se fac pînă nu se împlinesc cele dintîi. Dacă se pare că da, e amgire. Precum cel neexperimentat în lucrarea pomîntului, cînd vede floarea în închipuie că e rod și îndat se repede să-l culeagă și nu tie că pierde rodul culegerii a ceea ce se arată, așa și aici. «Cele închipuirea de sine a cuiva nu-l lasă să ajungă ceea ce în închipuie», zice Sfîntul Nil. De aceea trebuie să stăruie lîng Dumnezeu și să facă toate cu dreaptă socoteală. Iar aceasta se împlindecă întrebă cu smerenie și dac se ocărăte pe sine și cele fcută și gîndite de el. Fiindcă diavolul ia înfășiare de înger al luminii. și nu e de mirare. Fiindcă gîndurile semănate de el, se arată celor necercași ca gînduri ale dreptății.

«Smerenia este ușa nepătimirii», zice Scrisorul. Iar materia acesteia este blîndețea, după marele Vasile. Cele această face pe om să fie pură la fel în lucrările și gîndurile plăcute și neplăcute și să nu se grijească nici de cinste, nici de necinste, ci să primească cele dulci și dureroase cu bucurie și să nu se tulbure

ca fecioara aceea despre care a zis marele Antonie : « e-
zînd eu odinioar lîng oarecare Avv , a venit o fecioar
i a zis b trînului : P rinte, postesc ase zile i m r-
turisesc în fiecare zi pe cea veche i pe cea nou . R s-
punse b trînul acela c tre ea : F cutu- i-s-a ie lipsa ca
bel ugul ? Iar ea r spunse : Nu. Nici necinstea, ca nu-
mele bun ? Nu, P rinte. Nici du manii, ca prietenii ?
i zise : Nu ! Zise b trînul acela în elept c tre ea : Du-te,
lucreaz , c ci nu ai nimic»⁴⁵⁸. i pe drept cuvînt : c ci,
dac postea atîta, încît mînca o dat pe s pt mîn i
atunci foarte pu in mîncare, nu trebuia s aib lipsa
ca bel ugul ? i iar i, dac m rturisea în fiecare zi pe
cea veche i pe cea nou , nu trebuia s înve e s se
smereasc ? i neavînd peste tot ceva din via nu tre-
buia s aib pe to i prieteni ? i n-a izbutit s înve e
din atîtea osteneli s aib pe du mani ca pe prieteni.
Bine a zis deci: «Nu ai nimic». Iar eu mai adaug c unul
ca acesta se i osînde te mult, cum zice Gur de Aur
despre cele cinci fecioare ne bune, «c ceea ce-i mai greu
au putut s dobîndeasc prin nevoin , adic fecioria
cea mai presus de fire, iar ceea ce-i mai u or, adic mi-
lostenia pe care i p gîinii i necredincio ii o fac ca pe
ceva firesc pîn ast zi, nu au putut». i cum n-au cunos-
cut ceea ce se cerea, au ostenit în zadar⁴⁵⁹. «Trebuie, zi-
ce Domnul, acestea s le face i, iar acelea s nu le l -
sa i»⁴⁶⁰. Bun este nevoin a, dar cu scop drept ; i bi-
ne este a o avea nu ca un lucru în sine, ci ca pe o pre-
g tire la lucru ; nici ca rod, ci ca p mînt ce poate hr ni,
cu vremea, cu osteneala i cu Dumnezeu, pomii din care
cre te rodul, care este cur ia min ii i unirea cu Dum-
nezeu, C ruia se cuvine slava în veci, Amin.

458. *Pateric XXV, 47.* Cit. i în partea I în Cuv. *despre deosebirea
intre gînduri i momeli.*

459. *Omilia 78 Ia Matei.*

460. *Matei XXIII, 23.*

Cuvîntul 10

Iat *kapa* (k) l al zecelea cuvînt
 Iar i despre smerenia lui Hristos⁴⁶¹
 Ca sufletul s nu se îngrijeasc nicidecum de ceva,
 Ci s se lucreze numai pe el însu i.
 Pururea, cu toat osîrdia.

Cu adev rat cel smerit la cuget nu înceteaz nici-
 odat de a se oc rî pe sine, chiar dac toat lumea s-ar
 lupta cu el i l-ar necinsti. i face aceasta ca s nu
 se mîntuiasc numai f r voie, ca cei ce au r bdare, ci
 s alerge de voie spre patimile lui Hristos, de la care
 a înv at unul ca acesta pe cea mai mare dintre toate
 virtu ile, în care locuie te Duhul Sfînt. Aceasta este u a
 împ r iei sau a nep timirii. i cel ce a intrat prin ea,
 vine la Dumnezeu ; iar f r ea este zadarnic toat os-
 teneala i cu multe dureri drumul. Aceasta d ruie te
 toat odihna celui ce o are pe ea în inima sa, pentru
 c îl are pe Hristos s l luit în sine. C ci prin ea r mîne
 harul i se p zesc darurile.

Ea se na te dintr-o mul ime de virtu i : din ascult-
 tare, r bdare, neavere, s r cie, fric dumnezeiasc , cu-
 no tin i altele. Între ele este mai ales dreapta soco-
 teal , care lumineaz hotarele min ii. Dar s nu- i în-
 chipuie cineva c ajunge smerit cu cugetul a a la în-
 tâmplare, ci aceasta este un lucru mai presus de fire ; i
 întrucît este un dar mare, e împreunat i cu mult greu-
 tate i are nevoie de mult în elepciune i r bdare îm-
 potriva ispitelor i dracilor ce i se împotrivesc, fiindc
 are de trecut prin toate cursele lor.

Smerenia este roada cuno tin ei, iar cuno tin a roa-
 da ispitelor. C ci celui ce s-a cunoscut pe sine, i se d
 cuno tin a tuturor. i celui ce s-a supus lui Dumnezeu,
 i se vor supune toate, cînd va împ r i smerenia în m -
 dularele lui. i pe drept cuvînt. C ci prin multe ispite

461. Con inutul cuvîntului e despre smerenia lui Hristos imitat de om sau în om.

i prin rbdarea lor se face omul încercat i prin aceasta îi cunoa te neputin a sa i puterea lui Dumnezeu. Iar prin cuno tin a neputin ei i a ne tiin ei sale, îi d seama c odinioar nu cuno tea cele ce le-a aflat acum i c precum pe acestea nu le cuno tea odinioar i nu tia c nu le cunoa te, a a sînt i alte multe de care va primi poate cuno tin , dup marele Vasile. C ci zice acesta : «Dac n-a gustat cineva dintr-un lucru, nu tie c -i lipse te. Iar cel ce a gustat din cuno tin , tie din parte c nu cunoa te i cuno tin a i se face pricin de smerenie». i iar i : «Cel ce s-a cunoscut pe sine c este f ptur schimb cioas , niciodat nu se înal întru nimic. Fiindc , chiar dac are ceva, este al F c torului». C ci nimeni nu laud vreun vas c s-a f cut el pe sine bun i trebuincios, ci pe F c torul lui îl laud . Dar de se stric , învinuie te pe cel ce i-a pricinuit stric ciunea, nu pe F c tor.

Iar dac vasul este cuvînt tor, neap rat este i cu voie slobod . C ci în cele bune îl are pe F c torul de d ruitor, precum El este i pricinuitoarul pl smuirii lui ; iar c derea i abaterea lui au ca pricin hot rîrea voii slobode. F r îndoial celui ce r mîne neschimbat, îi vine i laud , precum celui ce prime te r utatea arpelui îi vine i mustrare. Dar nu celui ce prime te daruri, ci celui ce le d i se cuvine, propriu-zis, laud cu mul umit . Îns dup har poate are laud i cel ce le-a primit, pentru c a voit s primeasc cele ce nu le avea, sau mai bine-zis pentru c arat recuno tin fa de Binef c tor. Iar de nu face aceasta, nu numai c pierde lauda, ci se osînde te pentru nerecuno tin a sa. Îns nimeni nu e atît de f r de ru ine ca s îndr zneasc s spun c nu a primit în dar, decît cel ce, furînd laud cu viclenie i f lindu-se în lini te, osînde te pe cei ce socote te c n-au ajuns ca el, ca i cum bog ia ce i se pare c o are, el i-a pricinuit-o sie i i nu a luat-o dup

har. Iar dac unuia ca acesta mulume te poate Dătătorului, o face fără rindu-se ca fariseul acela i zicînd către sine însuși : «Mulumeșteu-și că sînt a aia a». Bine a zis deci Evanghelistul, mai bine-zis cunoscătorul de inimă Dumnezeu : «Zicea către sine»⁴⁶², dar nu către Dumnezeu. Căci de i p rea căgr ie te cu gura către Dumnezeu, dar Cel ce cunoaște sufletul lui îngîmfat, a spus că nu către Dumnezeu, ci «stînd fariseul, acestea zicea către sine».

Iar dac Scriptura gr ie te de multe ori acelea i cuvinte, sau cele asemn toare lor, aceasta nu este, zice Gur de Aur, repetire sau vorb mult , ci o face ca să se întip reasc cuvîntul în inima auzitorilor. Iar psalmistul nu voie te să p r seasc cuvîntul din dragoste. Nu a a fac cei ce n-au gustat din dulcea a lui. Ace tia calc , din pricina lenei, i cuvîntul însuși în picioare, ca să se izb veasc de povara lui. Oare unuia ca acesta va culege vreun folos din dumnezeiele Scripturi ? Nu va culege numai osînd i întunecime a min ii, prin aceea că a deschis u a dracilor care-l r zboiesc ? Căci zice Domnul : «Dac în lemn verde fac acestea, ce va fi în cel uscat ?» i «dac dreptul abia se va mîntui, cel nedrept i necredincios unde se va ar ta ?»⁴⁶³. i dac pe cei ce au toat mintea nematerial i f r chip, adunat în pomenirea lui Dumnezeu, îi r zboiesc dracii, încît dac nu le-ar sta Dumnezeu într-ajutor, prin smerita lor cugetare, nu ar izbuti rug ciunea lor să se înal e, ci s-ar întoarce de art , ce vom face noi tic lo ii, că nu gr im nimic nici m car în vînt, prin gur , ca să se milostiveasc Dumnezeu, fie i m car mai tîrziu cîndva i s coboare la lupta i la neputin a noastr prin recunoștin a ce I-am ar tat-o ?

Iar dac dracii îi r zboiesc i pe cei des vîr i i, să ascult m ce zice Sfîntul Macarie, că «nimeni nu ajunge des vîr it în veacul de acum, fiindcă atunci n-ar mai

462. Luca XVIII, 11.

463. I Petru IV, 18.

fi arvun ceea ce se d aici». i ca m rturie aduce pe oarecare dintre fra i, care, rugându-se cu unii i îndat fiind r pit la cer cu în elegerea i v zînd Ierusalimul cel de sus i corturile sfin ilor, pe urm coborînd jos, a c zut din virtute i a ajuns la des vîr ita pierzare, pentru c î i închipuia despre sine c a ajuns la ceva i nu mai vîrtos c are o i mai mare datorie, ca unul ce s-a învrednicit de o asemenea în lare, nevrednic fiind i rîn dup fire. i iar i zice tot acela : « tiu pe mul i i m num r i eu între ace tia prin experien , i tiu bine, c nimeni nu este des vîr it aici. Ci chiar de-ar ajunge cu totul nematerial i s-ar uni aproape cu Dumnezeu, p catul merge pe urma lui i niciodat nu piere cu des vîr ire înainte de moarte. Iar Sfîntul Nil spune despre oarecare c în vreme ce se ruga prin îng duin a lui Dumnezeu, spre folosul lui i al altora mul i, îl aruncau dracii în sus, luîndu-l de mîini i de picioare, i ca s nu se vat me trupul lui, c zînd îl primeau într-o rogojin . i f cînd aceasta de multe ori nu au putut s coboare mintea lui din ceruri⁴⁶⁴. Oare, unul ca acesta ar sim i vreodat mîncarea, sau ar avea trebuin de acestea pentru neputin a noastr , m car c nici a a nu voim s lu m aminte. i vai, un sfînt ca acesta era r zboit, iar noi nu avem nici o grij de r zboi. Sfin ii sînt p zi i prin smerenie de cursele diavolului, iar noi ne în l m din ne tiin . i cu adev rat mare ne tiin este s se înal e cineva la ceea ce nu are. «C ci ce ai, zice, ce n-ai luat de la Dumnezeu»⁴⁶⁵ în dar, sau prin rug ciunile vreunora ; «iar dac ai luat, ce te lauzi ca i cînd n-ai luat, ci singur ai f cut ?»⁴⁶⁶. Zice Avva Casian : «Smerenia se na te din cuno tin ». Iar ea na te dreapta socoteal , din care se na te p trun-

464. Evagrie, *Cuvînt despre rug ciune*, cap. III.

465. I Cor. IV, 7. 466. I Cor. IV, 7.

derea, pe care o nume te Proorocul «sfat». Iar aceasta vede lucrurile dup fire ; i mintea se face moart în privin a lumii, prin vederea f pturilor lui Dumnezeu. Lui se cuvine slava, în veci. Amin.

Cuvîntul 11

Cuvîntul al unsprezecelea i litera lamvda

Smerenia na te darul de a deosebi

F pturile sensibile dup fire.

Este foarte bine a întreba în toate. Dar pe cei cerca i (cu experien) ; pe cei necerca i e primejdios, neavînd ei puterea de a deosebi. C ci această putere cunoa te vremea, trebuin a, starea omului, cîtimea, puterea, cuno tin a celui ce întreab i hot rîrea lui, scopul lui Dumnezeu i al fiec rui cuvînt din dumnezeiasca Scriptur i alte multe. Iar cel ce nu are darul deosebirii ostene te poate mult, dar nu poate izbîndi nimic. De se va afla cineva avînd acest dar va fi c l uz orbilor i lumin celor din întuneric. Sîntem datori deci s -i încredin m lui toate i s le primim de la el, chiar dac nu în elegem, poate cum am voi, din lipsa de cercare (experien). Dar cel ce are darul deosebirii poate face pe cineva s primeasc cele spuse de el fie c vrea, fie c nu vrea, fiindc duhul cerceteaz i descoper lucrurile dumnezeie ti, putînd sili mintea s cread chiar dac nu vrea, cum s-a întîmplat cu Iona, cu Zaharia i cu David sc pat de tîlhari, oprindu-l îngerul s gr iasc ceva afar de rînduiala cînt rii lui.

Iar dac nu se afl cineva cu darul deosebirii între oamenii de acum, pentru c lipse te smerenia care îlna te, sîntem datori s ne rug m cu st ruin înaintea fiec rei fapte, cum zice Apostolul. i chiar dac sîntem lipsi i de mîini cuvioase, sau de cur ia sufletului i a trupului, s fim m car în afar de pomenirea r ului i de gînduri p tima e. C ci aceasta vrea s spun cuvîn-

tul apostolic, care porunce te s ridic m «mîni cuvioase, f r mînie i f r gînduri gîlcevitoare»⁴⁶⁷. i dac cuget m ceva potrivit cu Dumnezeu, s facem aceasta f r patim , chiar dac nu va fi poate un lucru foarte bun. Pentru nepriceperea noastr i pentru voin a de a-l face, potrivit cu scopul lui Dumnezeu, ni se va socoti prin har ceea ce am f cut, ca bun, dac nu s-a f cut din patim , ci pentru voia lui Dumnezeu, cum s-a zis. Aceasta la caz de nevoie i numai pentru bun tatea lui Dumnezeu.

Dar unde se caut voia proprie i nu a lui Dumnezeu, acolo este îngîmfare, i Dumnezeu nu- i arat bun voin a, nici nu- i descoper sfatul S u, ca nu cumva cunoscînd cineva i nef cînd, s se osîndeasc i mai mult. Pentru c toate cîte ni le d Dumnezeu i toate cîte nu ni le d , spre folosul nostru o face, chiar dac noi, ca ni te prunci, nu ne d m seama. Nu trimite Sfîntul Lui Duh celui ce nu s-a cur it pe sine de patimi prin fapte trupe ti i morale, ca nu cumva s îcline acesta din obi nuin spre patimi i s se fac vinovat fa de Duhul Sfînt venit în el. Dar dup ce a st ruit cineva vreme îndelungat în nevoin i i-a cur it în tîi trupul de p catul cu lucrul, mic i mare, apoi sufletul de toat pofta i de tot felul de mînie, iar purt rile i le-a înfrumuse at printr-o bun obi nuin ca s nu mai fac nimic f r voia min ii prin cele cincii sim uri, nici omul din untru s nu mai încuviin eze ceva din acestea, i tot omul s-a supus lui Dumnezeu, atunci i Dumnezeu îi va supune lui toate cu harul Duhului Sfînt prin nep timire. C ci întîi trebuie s se supun el legii lui Dumnezeu i apoi î i va supune ca fiin ra ional cele ce sînt date sub mîna lui, ca — cugetînd — s împ r easc precum i s-a rînduit de la început, printr-o st pînire în eleapt , neprih nit , b rb teasc i dreapt . Ajuns la aceast stare, aci î i lini te te mînia prin moli-

467. I Tim. II, 8.

ciunea poftei, aci î i alin pofta prin asprimea mîniei ; i cunoa te c este împ rat i lucreaz cu toate m dularele trupului dup porunca lui Dumnezeu i nu mai e furat ca mai înainte de uitare i de ne tiin . Prin îndeletnicirea cu Dumnezeu ajunge atunci str v z tor i începe s vad înainte cursele preg tite de diavol i toate cele ce i se întîmpl în ascuns prin furarea aten iei.

Nu prevede, desigur, cele viitoare, ca proorocii, c ci aceasta e mai presus de fire i se d spre folosul ob tesc. Dar str vederea este un lucru firesc ; ea iese doar la iveal de sub st pînirea patimilor prin care se ascundea ca într-un întuneric, dup ce s-a cur it mintea. Prin cugetarea smerit vine harul i deschide ochiul sufletului, pe care-l orbise diavolul, i îndat începe omul s vad lucrurile dup fire i nu se mai las fermecat de vederea din afar a lucrurilor, ca mai înainte. C ci unul ca acesta prive te f r împ timire aurul, argintul, pietrele pre ioase i nu se am ge te, nici nu judec gre it, ca un p tima , i cunoa te c din p mînt sînt acestea, ca i celelalte materii ale lumii, cum zic sfin ii P rin ii. Prive te pe om i cunoa te c din p mînt este i în p mînt se va întoarce.

Dar aceast privire nu vine din simpla judecat . C ci to i oamenii cunosc acestea prin experien , dar st pîni i de patimi se împ timesc de lucruri. Iar dac cineva socote te, din p rerea de sine, c a ajuns s priveasc lucrurile dup fire, f r ostenelele i virtutele de mai înainte, nu e nici o mirare. C ci aceasta tie s fac i pe orbi s - i închipuie c v d, i pe nebuni s se laude în de ert. Dar dac ar fi a a de u or s se vad lucrurile dup fire numai prin simpla judecat , ar fi de prisos plînsul i nevoia de cea de multe feluri i smerenia i harul de sus i nep timirea. Dar nu este a a. C ci adeseori este mai u oar vederea celor atotsimpli i cu mintea curat de lucrurile i de r ut ile lumii,

când i se întâmpl unuia din aceia să se supună unui printru duhovnicesc și încercat, sau asemenea celor vechi prin iconomia harului, încă înainte de a-i cunoaște dreapta sau stînga lui, cum zice Solomon.

Dar dacă am slujit patimilor din tinerețe și ne-am nevoit cu toată rîvnă într-o rătăcire și vicleug, este cu neputință să ne izbăvim de asemenea rele fără osteneală, fără vreme și fără Dumnezeu, ca să putem dobîndi astfel aceea vedere. Ci mai întîi trebuie să iubim virtuțile înainte pomenite și să ne îngrijim de ele cu lucrul și cu cuvîntul într-o toată sîrguință. Dar se întâmplă adeseori că nici așa nu ni se face folos sîrguințele noastre, fie pentru că nu răbdăm încercările pînă la sfîrșit, fie pentru că nu cunoaștem calea sau scopul, sau fie din lene, sau din necredință, sau din alte multe pricini căroră nu le este număr. Iar dacă se va întâmpla chiar într-un asemenea caz, ca să ne aflăm peste măsură de departe de întință, cum vom îndrăzni să zicem că am ajuns la străvechea frumusețe, afară doar că ne am găsim prin plătirea de noi înșine și de pierzania ascunsă? Căci precum ocîrîrea de sine înseamnă o sporire ascunsă, pentru faptul că înaintea noastră bine și nu simțim, așa și pierzarea de sine și plătirea de sine înseamnă o pierzanie ascunsă, pentru faptul că ne-am întors înapoi și nu ținem și cu adevărat așa este. Căci în sufletul iubitor de slavă de artă se întorc și patimile curate de har, iar Domnul zice: «Cînd a ieșit duhul necurat»⁴⁶⁸, și celelalte. Pentru ce? Pentru că nu are lucrare duhovnicească locul de unde a ieșit, nici smerenie. De aceea se întoarce pentru că să-l robească cu adăus de multe alte rele și se așază acolo. Cel ce în elegeră se înaleagă. Căci nu vrea Cuvîntul să le spună deschis toate, dar nici să treacă peste ele, ci precum folosește. Pentru că zice Gură de Aur: «Mare binefacere a lui Dum-

468. Matei XII, 43.

nezeu este și aceasta, că unele cuvinte ale dumnezeielor Scripturii sînt desluite, iar altele nel murite, ca prin cele dintîi să venim la credință și la osîrdie și să nu cădem din prea mare neîncredere în necredință și nepăsare, iar prin celelalte să ne trezim la întrebare și osteneală și să ne izbăvim de mîndrie și să aflăm smerenia, prin aceea că nu putem să încredem. Și așa să culegem din amîndouă smerenie și dorul după Dumnezeu, dac primim simirea darurilor foarte coute nou ».

Deci a cincea vedere și întărire despre care e cuvîntul de față este acesta : să poată vedea cineva cu lucrul fapturile sensibile și gîndurile prin darul deosebiri și să nu fie inut de vreo amgire întrune și să facă ceva cu patimă în afară de scopul lui Dumnezeu, sau să încuviințeze vreun gînd, ci chiar dac ar sta înaintea morții, să nu se abată de la scopul dumnezeiesc cu cuvîntul și cu lucrul. Iar aceasta s-a spus despre sfîrșitul cunoștinței, fiindcă la început ca învârcel lucrează de silă potrivit scopului. Și dac, biruit de obișnuință, se abate poate puțin de la lucrul său, aceasta e fie printr-o iconomie mai înaltă, ca să se întoarcă îndată cu multă smerenie, fie din pricina de sine care-l face să se înalțe. Iar cînd se află într-o astfel de dispoziție, să țină că harul certîndu-l, îl învață să se smerească și să cunoască de unde primește puterea și cunoștința : «ca să nu fim, încrezîndu-ne în noi, ci în Cel ce ne-a ridicat pe noi»⁴⁶⁹ și celelalte. Aceasta se întîmplă și aici. Căci dac răbdăm cineva fără să se înalțe și fără să se întoarcă de la virtute, se ridică și el prin mortificarea trupului și a lucrurilor la cunoștința celor ce sînt. Pentru că, după Apostol, omul se împreunărește prin faptele trupului și sufletele prin faptele sufletele și apoi se îngroapă împreună prin omo-

469. II. Cor. I, 9.

rîrea sim urilor i a cuno tin ei celei dup fire i învie duhovnice te prin nep timire în Hristos Iisus Domnul nostru ⁴⁷⁰, C ruia I se cuvine slava i st pînirea în vecii vecilor. Amin.

Cuvîntul 12

Litera mi (m) i cuvîntul al doisprezecelea.

El arat experien a contempl rii

Celor sensibile i trebuin a

Ca nimeni s nu întrebe la vreme nepotrivit .

Pîn ce mintea n-a dobîndit omorîrea patimilor, nu-i folose te s vin la contemplarea celor sensibile. Iar dac e împr tiat de griji i nu se adun în medita-tarea dumnezeie tilor Scripturi întru cuno tin i lini-te, omul se întunec i mai mult prin uitare i vine cu încetul la ne tiin , chiar dac unul ca acesta a ajuns poate la cuno tin a min ii. Aceasta i se întîmpl mai ales dac cuno tin a nu i-a venit de la har, f r s tie el, ci din citire, i afl despre asemenea taine numai de la cei ce le-au tr it. C ci precum dac plugarul nu-i lucreaz p mîntul, acesta se face vîrtos, oricît ar fi de bun, a a i mintea, dac nu se adun în rug ciune i citire, i nu are acestea ca lucrare, se îngroa i cade în ne tiin . i precum p mîntul chiar dac e plouat i str b tut de soare, nu aduce folos plugarului, dac acesta nu-l seam n i nu-l p ze te, a a nici mintea nu poate avea cuno tin a f r fapta moral , chiar dac a primit-o pe aceea de la har ; ci pe m sur ce se întoarce încetul cu încetul, din nep sare, spre patimi, îndat r - t ce te. i chiar dac vede întru cîtva, pentru p rerea de sine, e p r sit de har.

De aceea P rin ii, chiar dac au împu inat adeseori, din b trîne e i neputin , faptele trupe ti, niciodat nu le-au împu inat pe cele suflete ti. Fiindc în loc de

470. Rom. VI, 4—10; Galat. VI, 14, verset tîlcuit de Sf. Maxim în cap.67: *Suta I-a a capetelor gnostice (Filocalia II, p. 149—150).*

cele trupești, aveau să biciunească trupească ce putea în trupul sub asuprire. Dar apoi sufletul fărâșat, ca să lumineze mintea fărâșată morală, este cu neputință. Pentru că uneltele le schimbă plugarul adeseori; poate uneori le scoate din întrebuințare. Dar prin mîntul nu-l lasă niciodată nelucrat sau nesemnat și nesădit și nici roada nepăzită, dacă vrea să se împartă din ea.

Iar dacă este cineva hoșnițar și nu vrea să intre pe poarta aceasta, ci se urcă prin altă parte, cum zice Domnul⁴⁷¹, de unul ca acesta nu ascultă oile, adică înțeleșurile dumnezeiești, după dumnezeiescul Maxim⁴⁷². Fiindcă hoșnițul nu intră decît ca să fure prin auz și să înjunghie prin explicare străină (prin alegorie), neputînd ridica Scriptura⁴⁷³, și ca să se piardă pe sine și înțeleșurile prin cunoștința sa mincinoasă ce vine din părerea de sine. Dar prin storul pătimite relele împreună cu înțeleșurile ca un bun ostaș al lui Hristos, cum zice Apostolul, prin prezirea poruncilor dumnezeiești. El intră prin poarta îngustă, adică prin cugetarea smerită, și prin ușa nepătimirii. Și înainte de a se învrednici de harul de sus, se adună din împrejurări și învață din auz despre toate. Și de cîte ori vine vreun lup în chip de oaie, îl alungă prin disprețuirea de sine, zicînd: «Nu știu cine ești, Dumnezeu este». Iar dacă vine unul în eleș cu îndrăzneală și cere să fie primit, zicînd: «Dacă nu îți fixezi înțeleșurile și nu deosebești lucrurile, ești necredincios și neștiutor», acesta îi răspunde, după dumnezeiescul Gură de Aur: «De zici că sînt nebun, așa e, dar eu știu că nebunul în lumea aceasta se face înțelept, după Apostol⁴⁷⁴; iar Domnul zice că fiii veacului

471. Ioan 1, 1.

472. *A doua sută a capetelor despre dragoste*, cap. 55, *Filocalia II*, p. 66—67.

473. = neputîndu-se ridica la sensurile înalte sau neputînd ridica valoarea de pe Scriptură. 474. I Cor. III, 18.

acestuiia sînt mai în elepe i pentru neamul lor decît fiii
Împ r iei Cerurilor»⁴⁷⁵.

i pe drept cuvînt. Fiindc cei dintîi doresc s bi-
ruiasc , s se îmbog easc , s se în elepe easc , s se
pream reasc , s st pîneasc i alte ca acestea. i chiar
dac nu ajung la acestea i le r mîne f r folos oste-
neala, ei se sîrguiesc totu i mai presus de puterea lor,
spre acestea. Iar ceilal i vor s aib cele potrivnice celor
pomenite înainte. i prin ele iau adeseori înc de aici
cununa fericirii de acolo. Ei se sîrguiesc, ca i aceia, dar
ca mintea s cî tige libertatea dup har. C ci prin ea
pot s - i în amintirea nec zut în uitare i în elesu-
rile sau s le cunoasc ca m rturisite de dumnezeie tile
Scripturi i de cei ce au experien a cuno tin ei duhov-
nice ti, sau s nu le cunoasc , chiar dac sînt întru cu-
no tin mult , din neputin a de a le pricepe, cunoscînd
c în elesurile dinainte de aceasta erau ispite spre cer-
carea libert ii lor. Cel smerit cu cugetul se sîrguie te,
adic , s resping ra ionamentul i scopul s u i s nu-
dea crezare, ci mai degrab s se team i s întrebe cu
multe lacrimi i s alerge la smerenie i la dispre uirea
de sine, socotindu- i spre mare pagub cuno tin a i da-
rurile ; iar cel mîndru se gr be te s - i întemeieze
în elegerile sale, neauzind pe Sc rarul care zice : «S
nu c ut m cele ale vremii înainte de vreme», i urm -
toarele, sau pe Sfîntul Isaac, care înva : «S nu intri
cu îndr zneal în untru, ci mul ume te în t cere», sau
pe Gur de Aur, care spune, înv înd de la Apostol :
«Nu tiu», sau pe Damaschin care zice despre Adam, c
nu era vremea s purcead la contemplarea celor sen-
sibile⁴⁷⁶. C ci sim urile pruncilor sînt neputincioase pen-

475. Luca XVI, 8.

476. *Dogmatica*, cartea II, cap. 11, unde se d i citatul din Apostol,
de mai jos. Iar Sf. Grigore Teologul spune în *Cuvîntul la Na terea Mîn-
titorului*: «Pomul cuno tin ei nu s-a s dit dintru început r u, nici nu a
fost oprit din vreo zavistie... ci era bun, dac în bun vreme ar fi fost
împ rt it».

tru hrană vârtuoasă și au trebuință de lapte, cum zice Apostolul⁴⁷⁷. De aceea să nu căutăm contemplația până nu e vremea de contemplație, ci să dobândim mai întâi în noi înșine pe maicile virtuților și cunoștința va veni de la sine cu harul lui Hristos, Căruia Își cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

Cuvântul 13

Literni (n) și cuvântul al treisprezecelea.

lesne cunoștința celor inteligibile

Sau a otilor netrupești în elegtoare,

A căror dovadă oia cel ce vede din cele sensibile.

Cunoștința se face inteligibilă după deprinderea în contemplația sensibilă. Dar cel ce ajunge la această cunoștință nu vede înger. Căci, cum poate să vadă omul care nu-și vede nici sufletul său, o realitate nematerială, care e cunoscută numai Fiilor? Pentru folosul cel de obște, însă, îngerii au luat anumite înfrînșuri pentru prinișii noștri, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Dar nouă nu ni se întâmplă nici aceasta, deoarece vrem aceasta din purtare de sine și n-avem nici o grijă de folosul obștesc, nici nu purtăm ceva potrivit cu Dumnezeu. De aceea cel ce poftete ceva de felul acesta, dorește să vadă mai degrabă drac. Căci zice Apostolul că aceasta ia înfrînșare de înger al luminii⁴⁷⁸. Mai degrabă, când cineva nu urmărește niciodată unele ca acestea și nu le crede chiar ochilor dacă șiș-ar arăta, și se arată poate dacă le primește spre folosul obștesc. Deci se cunoaște aceasta prin aceea că nu vrem să primim nici în vis un lucru ca acesta, sau dacă ni se arată nu facem caz, ci ne purtăm ca și când n-am ști ceva. Fiindcă îngerul adevărat are putere de la Dumnezeu și face mintea să se liniștească și să-l primească, chiar dacă nu vrea. Dar dracul nu poate să facă aceasta, ci numai când vede

477. Evr. V, 12.

478. II Cor. XI, 14.

mintea c îl prime te i se arat , dup îng duin a lui Dumnezeu. Iar de nu e primit, se dep rteaz , alungat de  ngerul p zitor de la dumnezeiescul Botez, dat fiind c mintea nu i-a v ndut libertatea.

Acestea a a s nt. Dar gr ind despre vederea celor de sus, se cuvine s se arate c sînt nou cete, dup marele Dionisie⁴⁷⁹ i dup cum afl m din toate Scripturile, iar cele nou cete au numiri dup fire i lucrare. Ele se zic netrupe ti, fiind nemateriale, i în eleg toare, fiind min i ; apoi o ti, fiind duhuri slujitoare ale  mp - ratului tuturor. Mai au i alte numiri comune i particulare. Astfel se numesc Puteri i  ngeri. Numirea dint i este pe de o parte a unei singure cete, iar dup lucrare se numesc Puteri toate nou , pu nd s  mplineasc voile dumnezeie ti. Numirea de îngeri este, iar i, numirea deosebit a unei singure cete, cea dint i de la noi în sus, iar de la tronul neapropiat a noua ; iar dup lucrare se zic to i îngeri, ca unii ce vestesc poruncile dumnezeie ti oamenilor. «C ci la Iov a venit alt înger, zice Solomon, i nu era înger sf nt». Fiindc a fost l sat singur, zice Gur de Aur, i a venit s -i vesteasc . Dar i pe Domnul îl preveste te dumnezeiasca Scriptur cu  nger. De Avraam se zice c a osp tat îngeri i unul din ei era Domnul f r de trup, cum zice Damaschin c tre N sc toarea de Dumnezeu : «Avraam a privit în cort taina din Tine, N sc toare de Dumnezeu : c pe Fiul T u L-a primit f r de trup» i celelalte. i iar i : « n cuptor cu tinerii era El». numit înger dup lucrare, cum zice proorocul Isaia : « nger de mare sfat»⁴⁸⁰. C ci însu i Domnul a zis : «Cele ce le-am auzit de la Tat l, acelea le voi vesti vou »⁴⁸¹. Lui I se cuvine slava în veci. Amin.

479. *Ierarhia cereasc* , cap. VI. Vezi i nota cuv. Nicodim Aghioritul la cap. 23, partea I a *Nev zutului r zboi*.

480. Isaia IX, 6.

481. Ioan XII, 50.

Cuvîntul 14

*Cuvîntul de fa i litera Xi (x)
despre nep timirea adev rat în general.
Avem pîn acum patrusprezece capete,
Cu harul lui Hristos, pe scurt.*

Str in lucru i minunat este nep timirea, pentru c poate face pe omul care a biruit patimile, prin deprindere, imitator al lui Dumnezeu, pe cît e cu putin omului. C ci p timind cel nep timitor i fiind r zboit de draci i de oameni r i, se afl ca i cînd altul ar p timi, cum erau sfin ii Apostoli i mucenici. Cînd e sl vit, el nu se înal , i cînd e oc rit nu se mîhne te. C ci el socote te c cele pl cute sînt dar i pogor mînt al lui Dumnezeu, de care nu e vrednic, iar cele grele îi sînt spre cercare ; i c cele dintîi se dau aici dup har spre mîngîiere, iar cealalte spre smerita cugetare i spre buna n dejde în veacul viitor. i e ca un nesim itor ce are mult sim ire a durerilor, prin darul deosebirii. Fiînd nep timirea nu este o singur virtute, ci un nume pentru toate virtu ile. C ci precum omul nu e un singur m dular, ci pe om îl arat multele m dulare ale trupului, i nici ele singure, ci împreun cu sufletul, a a i nep timirea este împreunarea (sinteza) multor virtu i. Iar în loc de suflet el are pe Duhul Sfînt. Pentru c toate faptele duhovnice ti pomenite sînt f r suflet dac nu au pe Duhul Sfînt, de la care i-a luat i numirea cel ce se nume te duhovnicesc. C ci de nu va lep da sufletul patimile, nu va veni Duhul Sfînt în el. Iar f r Duhul Sfînt aceast virtute cuprinz toare nu se nume te nep timire. Ci chiar dac ar fi, poate, cineva astfel, el se afl mai degrab întru nesim ire.

De aceea i elinii necunoscînd acestea zic : «Nu te face nep timitor (apatic) ca un lipsit de suflet, nici p tima , ca un lipsit de ra iune». Spunînd c nep timitorul e lipsit de suflet, o spuneau dup cuno tin a lor,

neavînd cunoștința a Duhului Sfânt⁴⁸². Iar spunînd despre omul pătimaș este foarte rațional, aveau dreptate, și aceasta o spunem și noi. Dar nu o spunem aceasta, fiindcă am învățat-o de la ei. Căci aceasta n-ar fi cunoștință, nici experiență. Căci pentru că avînd experiența tiraniei patimilor, am învățat din ceea ce am pățit. Și mai scriem ca unii ce am învățat să dobîndim virtuțile de la Prinții care s-au învrednicit de nepătimire. Căci zic aceia că cel foarte pătimaș ajunge ca un rob și ca un nesimțitor din prea mare alipire la patimi și aici se pornește foarte să cugete ca dobitoacele, împins de vreo poftă, aici caută să-și războvească cu mînie pentru neîmplinirea unei pofte, scriștînd din dinărie ca o fiară împotriva semenilor. Tot așa și omul nepătimitor se face nesimțitor din dragoste desvîrșită față de Dumnezeu. Și aici își îndreaptă toată preocuparea către Dumnezeu, aici către contemplarea vreuniei din minunile Lui, sau către vreun cuvînt din dumnezeieștile Scripturi, după cum zice Sfîntul Nil. Și chiar dacă s-ar afla în mijlocul multora, sau în piață, mințile lui se simte de parcă ar fi singur. Iar această stare vine din păzirea dumnezeielor porunci ale lui Hristos, Căruia I se cuvine slava și stăpînirea în veci. Amin.

Cuvîntul 15

*Păzirea poruncilor dumnezeiești
Este dovada iubirii lui Dumnezeu și aproapelei.
De aceea cuvîntul despre dragoste
cuvîntul de față și litera o
El este al cincisprezecelea
Căci dragostea este începutul și sfîrșitul legii.*

482. Aici se face o deosebire categorică între apatia filozofică sau budistă și între nepătimirea creștină. Aceea este nesimțire, iar aceasta este plină de simțire în Duhul Sfînt. Ea nu este numai ceva negativ (lipsa de patimi) ci ceva pozitiv (sinteză de virtuți) și mai mult decît aceasta, o simțire produsă de Duhul Sfînt. Sau, cum spune Sf. Maxim Mărturisitorul, nepătimirea rodește dragostea (Cap. *Despre dragoste*, I, 2; II, 30).

Cel ce vrea să spun ceva despre dragoste îndrăznește să scrie despre Dumnezeu însuși. Căci zice Ioan Teologul : «Dumnezeu este iubire, și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu»⁴⁸³. O, minune ! Această, cea mai deosebită dintre virtuți, este proprie firii. Pentru aceea o pomenește legea printre cele dintâi, poruncind : «Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău» și celelalte⁴⁸⁴.

Deci eu auzind cuvintele «din tot», m-am umplut de uimire și n-am mai avut lipsă de celelalte cuvinte. Căci «din tot sufletul» înseamnă că din rațiune, mină și poftă. Pentru că din acestea trei se alcătuește sufletul. Minteă cugetă pururea la cele dumnezeiești ; poftă îți poartă te numai pe El neîncetat și nu pe altcineva, odată ce legea a spus că «din tot» ; iar mânia se pune în mi care în chip firesc împotriva celor ce împiedică această poftă și numai împotriva lor. Bine a zis deci că Dumnezeu este dragoste.

Dacă deci vede Dumnezeu cele trei puteri ale sufletului, avându-și dorul numai spre El, cum a poruncit, neapărat că și El, bun fiind, nu numai că iubește te pe om, ci se și slăvește în el și petrece în el, precum a zis, prin venirea Duhului. Iar trupul se va supune chiar fără voie rațiunii ca nerățional și nu va mai pofti împotriva Duhului, cum zice Apostolul⁴⁸⁵. Căci precum soarele și luna se căluzesc după porunca Domnului pentru a lumina lumea, măcar că sînt neînsuflete, așa și trupul va lucra după voia sufletului faptele luminii.

Ca și precum soarele, călătorind de fiecare dată de la răsărit pînă la apusul zilei, iar lipsind el se face noaptea, așa și fiecare virtute pe care o săvîrșește omul luminează sufletul, iar ascunzîndu-se ea se face patimă și întuneric, pînă ce agonisește omul iar și virtutea și prin aceasta vine lumina. De asemenea, precum soarele în-

483. I Ioan IV, 16.

484. *Iov* XIX, 18 ; *Luca* X, 27.485. *Galat.* V, 17.

cepînd de la marginea r s ritului i mutîndu- i pe încetul lumina pîn la cealalt margine se împline te vremea, a a i omul crescînd pe încetul de la începutul virtu ilor, se face nep timitor. i precum discul lunii cre te i scade în cursul unei luni, a a i omul cre te i se mic oreaz cu fiecare virtute, pîn ce ajunge la deprinderea virtu ii cu pricina ; i aci sufer necazuri dup Dumnezeu, aci se vesele te mul umind lui Dumnezeu, fiind nevrednic de dobîndirea virtu ilor ; aci iar i se lumineaz i aci se întunec , pîn ce se împline te drumul. Unele îi vin cu bun rost din pricina în l rii, altele din pricina dezn dejdii⁴⁸⁶. Precum soarele îi face în veacul de acum schimb rile i luna cre terile i mic or rile, iar în veacul viitor cei drep i se vor bucura pururea de lumin , iar cei p c to i ca mine vor avea parte de întuneric, a a i acum, înainte de dragostea des vîr it i de contempla ia îndumnezeit , sufletul îi are schimb rile amestecate, iar mintea întunecimile împreunate cu virtu ile i cuno tin ele, pîn ce se va învrednici omul de lucrarea veacului viitor prin dragostea des vîr it , pentru care se face toat osteneala. C ci pentru dragoste ascult de porunc cel afl tor în ascultare ; pentru ea se face s rac i rob bogatul i cel slobod, ca s lase, celor ce vor s le aib , pe ale lui i pe el însu i ; i cel ce poste te, de asemenea, ca s m nînce al ii cele ce le-ar fi mîncat el însu i. i, simplu gr ind, toat lucrarea se face sau pentru dragostea de Dumnezeu, sau pentru dragostea de aproapele. i anume cele spuse înainte i cele asemenea lor se fac pentru dragostea

486. Omul pe de o parte cre te prin virtute, pe de alta se mic oreaz , împu inîndu-i-se egoismul; pe de o parte virtutea îi aduce bucurie, pe de alta, încercare. Cînd e primejdie s se mîndreasc pentru virtute vin încerc ri, cînd e primejdie s dezn d jduiasc îi vine bucuria. de remarcat apoi func ia de luminare ce o atribuie virtu ii, conform Sf. Grigorie de Nisa.

aproapelui. Iar privegherea, psalmodierea și cele asemenea lor, pentru dragostea de Dumnezeu. Că Lui I se cuvîine slava, cinstea și stăpînirea în vecii vecilor. Amin!

Cuvîntul 16

Litera pi (p) și cuvîntul al asprezecelea

Se ocupă pe scurt de cunoașterea lui Dumnezeu,

Deoarece mulți au greșit

În multe reguli și cuvîinte despre teologie.

Toate cîte le-a făcut Dumnezeu au început, iar dacă vrea El și sfîrșit. Pentru că din nimic s-au făcut. Dar Dumnezeu nu are nici început, nici sfîrșit. De asemenea nici virtuțile Lui, pentru că niciodată n-a fost fără ele. Că totdeauna este suprabun și drept, atotînzestrat, atotputernic, neînfrînt, nepătimitor, nescris împrejur, nehotărnicit, neaflat, necuprins, fără sfîrșit, veșnic, necreat, neschimbat, neîncetat adevărat, necompus, nevăzut, nepipăit, neînșel, desvîrșit, mai presus de ființă, negrăit, mult-milostiv, atotîndurat, atotvăzător. Dar avînd virtuțile, zice marele Dionisie, nu e obligat să o împlinească pe fiecare, ca cei virtuțioși, ci săvîrșească tevirtutea fiindcă vrea și se folosească slobod și cu deplină stăpînire de fiecare, ca de o unealtă.

Dar îngerii și oamenii virtuțioși sînt așa prin har. Căci după ce au primit existența de la El, s-au făcut prin imitarea Lui și drept și înșelși. Aceștia, fiind făpturi, au trebuință de ajutorul și de înfrîurirea Atotîntorului, fără de care nu pot să aibă nici virtuți, nici înșelciune. Pentru că făpturile sînt schimbătoare și compuse din lucruri felurite. Dar Dumnezeu e netrupesc, simplu, fără început, un singur Dumnezeu închinat și preamărit de toată zidirea în Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Iar cel ce s-a făcut asemenea Lui are la fel o singură voință și nu mai multe compuse. De asemenea,

el are mintea simplă și ca stare ea petrece pururea în Cel
 f r chip cît depinde de ea. Dar, după o rînduială cu bun
 rost, coboară iarăși de la Cel f r chip la contemplarea
 a ceva din Scriptură sau din f pturi. Și ca să nu se osîndească,
 poartă grijă de trup, nu pentru că, iubindu-l, ar
 vrea să-l învioreze pe acesta, ci ca să nu-l facă cu des-
 vîr ire nefolositor și din pricina aceasta să fie osîndit,
 cum s-a zis mai înainte. Căci, precum mintea nu leapdă
 afectele (pasiunile) din jurul ei, ci se folosește de ele po-
 trivit cu firea, așa și nici sufletul nu leapdă trupul, ci-l
 întrebuintează pe acesta în tot lucrul bun. Și precum
 mintea stă pînă pe pornirile nesocotite ale afectelor în-
 dreptînd pe fiecare din ele spre voia dumnezeiască, așa și
 stă pînă pe omul mîdularele trupului, devenind astfel
 o singură voce și nu multe⁴⁸⁷. Căci nu lasă nici cele patru
 elemente ale trupului, sau mîdularele lui cele multe să
 facă ce vor, nici cele trei puteri ale sufletului să gîndească
 sau să miște trupul spre lucrare f r judecată și
 f r frîu, ci povîindu-le cu înțelepciune duhovnicească,
 îi face voia nedespărțită de cele trei puteri. Iar
 felurile acestei înțelepciuni sînt patru: chibzuința, ne-
 prihnia, bărbăția și dreptatea, despre care a scris
 cele mai înalte lucruri Teologul întru Hristos Iisus Dom-
 nul nostru, Căruia I se cuvine slava și stăpînirea în veci.
 Amin !

487. Deși în text se numesc tot patimi ( ), e vorba nu de patimile rele, ci de afectele naturale, care numai printr-o rea întrebuintă devin patimi rele. Ele devin rele cînd nu sînt supuse raunii (Sf. Maxim Mrturisitorul, *Capete despre dragoste*, IV, 45). Afectele nu sînt suprimate în viaa duhovnicească pentru că ele sînt expresia a două din prile componente ale sufletului: iuime și poftă. (Sf. Maxim Mrturisitorul, *op. cit.*, IV, 44). Omul duhovnicesc nu se străduiește să se bogăie în viaa lui sufletească, dar o aduce la unitate. El e ca o orchestră în același timp ca un dirijor de orchestră. Dacă afectele lui s-ar manifesta de capul lor, ar produce cacofonia patimilor. Supuse însă comenzi unice a raunii, care vrea să execute prin ele partitura vocii divine, produc o armonie bogată și strălucitoare. Dacă omul ar fi numai rațional, ar fi lipsit de cântec, dulcea și bucurie în sine și în raporturile cu ceilalți.

Cuvîntul 17

*Iată acum cuvîntul al aptesprezecelea
despre una din virtuțile generale.*

Am ajuns la litera r.

Chibzuin e prima dintre cele patru.

Mai ușor este pentru toți cei ce vor, să învețe despre cele patru virtuți generale de la Teologul. Cu toate acestea, vom grăbiți puțini aci despre fiecare din ele. Pentru că toată virtutea are nevoie de acestea patru și orice fapt are trebuință de cea dintâi, adică de chibzuin, și fără aceasta nu se face. Cum cum s-ar face un lucru oarecare fără chibzuin? Aceasta se naște din rațiune și stă la mijloc între abilitate și prea multă tăcluire, și între nechibzuin. Cea dintâi atrage chibzuin la spre vicleug și spre vătămarea sufletului celui ce-o are și al celor pe care-i poate. Iar cealaltă face mintea nesimțitoare și de artă și nu o lasă să se îngrijească nici de lucrurile dumnezeiești, nici de ceva din cele de folos sufletului sau aproapelui. Cea dintâi se aseamănă unui munte foarte înalt, cea de a doua unei prăpăstii. Cel ce calcă toarete prin esul care se află în mijlocul lor este chibzuit. Iar cel ce calcă alături cu drumul, sau vătămă în jos, în prăpastie, sau vătămă încerca să urce prea mult în sus și neaflînd cîrare se rostogolește fără voie tot în prăpastie și nu se poate ridica, fiindcă nu vrea să se întoarcă prin pocinț de la înălțimea muntelui la chibzuin. Dar cel ce a căzut în prăpastie, roagă cu smerenie pe Cel ce poate să-l aducă pe el la calea împărătească a virtuții. Cel chibzuit însă nici nu se înalță, mîndrindu-se și cîtușînd săvătămă pe cineva, nici nu se rostogolește fără minte și nu se vătămă de cineva; ci culegînd cele bune, le prezintă în Hristos Domnul nostru, Căruia Îsăcuvine slava și stăpînirea în veci. Amin!

Cuvîntul 18

*Litera a optsprezecea este sigma (s),
Iar cuvîntul de fa despre neprih nire.*

Neprih nirea este cugetul întreg, adică ne tirbit. Ea nu lasă pe cel ce o are să se abată nici spre neînfrînare, nici spre tocire, ci puzete bunțiile culese de chibzuin și leapdă pe toate cele rele și adună gândul la ea însși și prin ea îl urcă la Dumnezeu. Ca un pștor bun, ea strînge în untru oile sau în elesurile dumnezeieții și omoară neînfrînarea ca pe un câine turbat, prin îndepărtarea de la cele vătămătoare. Iar tocirea o alungă ca pe un lup sălbatic, pe care nu-l lasă să mînce oile într-un col, ci-l privește neîncetat și-l face ardată cugetării, ca să nu se ascundă în întuneric și să petreacă împreună cu în elesurile sale.

Aceasta se naște din partea poftitoare a sufletului și fără de ea nu se puzete nici un bine, chiar dacă se poate face. Pentru că dacă nu este neprih nire, cele trei părți ale sufletului sînt duse fie în sus, fie în jos, adică sau spre învîrtire sau spre neînfrînare. Iar prin neînfrînare nu în aleg numai pe cea care se îngrijește de lăcomia pîntecelui și de curvie, ci toată patima și gândul care nu cugetă de bună voie după voia lui Dumnezeu. Căci această virtute le muncete pe toate acestea și stă pînă la pornirile nesocotite ale sufletului și ale trupului și le îndreaptă către Dumnezeu, Căruia Îsă cuvîna slava în veci. Amin !

Cuvîntul 19

*Litera tau (t) este cuvîntul despre bărbăție
Este al nouăsprezecea.
Aceasta se naște din partea mîniitoare
și se află la mijloc între semeție și laitate.*

Însușirea bărbăției nu stă în a birui și a asupri pe aproapele. Căci aceasta este semeție și se află dea-

supra b r b iei. Dar nici în a fugi de frica ispitelor de lucrurile și de virtuțile cele după voia lui Dumnezeu. Căci aceasta este laitate și se află dedesubtul b r b iei. B r b ia înseamnă a stăruia cu răbdare în tot lucrul bun și a birui patimile sufletului și ale trupului. Fiindcă nu este lupta noastră împotriva trupului și a sîngelui sau împotriva oamenilor, ca la iudeii de odinioară, la care cel ce biruia în războaie pe cei de alt neam făcea lucrul lui Dumnezeu, ci împotriva începătorilor și stăpînitorilor, adică a dracilor nevăzuți⁴⁸⁸. Iar cel ce luptă biruie duhovnicește sau e biruit de patimi. Căci războiul acela era numai chipul războiului nostru.

Iar cele două patimi pe care le-am amintit, de îpar potrivnice laolalt, vin însă din neputință. Semeia se înepășă pe sus și înspăimîntă, chipurile, făcînd impresie ca un urs neputincios. Iar frica fuge ca un cîine alungat. Pentru că nimeni din cei ce au una din aceste două patimi nu nădăjduiește în Domnul. De aceea nu poate să stea la război, fie pentru că se semeșăte, fie pentru că îi este frică. Iar cel drept, ca un leu se încrede în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia I se cuvîna slava și stăpînirea în veci. Amin !

Cuvîntul 20

*Cuvîntul douăzeci și litera epsilon (y)
despre dreptatea tuturor virtuților.
Aceasta dă tuturor măsura mereu egală
și se naște din minte.*

Dumnezeu e preamrit și prin dreptate, zice marele Dionisie⁴⁸⁹. și pe drept cuvînt. Căci făr această toate sînt nedrepte și făr această nu pot sta. Ei și se mai zice și dreapta judecată, fiindcă dă fiecărei fapte măsură ei, mereu egală, ca să nu fie nici vreo lipsă în

488. Efes. VI, 12.

489. *Despre numele divine*, cap. VIII, 9.

ceva prin aceea c voim prea pu in, nici vreo covâr ire prin aceea c ne l comim la prea mult. Pentru c m - car c acestea par s fie potrivnice, ca fiind deasupra i dedesubtul drept ii, dar amîndou înclin spre cîte o latur a nedrept ii. C ci linia fie c se încovoiaie în untru, fie c se umfl în afar , se abate de la inta ei. Iar cump na, de asemenea, în orice parte se apleac , ia prea mult din partea cealalt . Dar cel ce poate p zi dreptatea nu cade nici în jos prin nechibzuin , neînfrînare, la itate i l comie, ca s se tîrasc ca un arpe pe pînțece, mîncînd rîn i t v lindu-se în patimile cele de necinste, nici nu se înal cu dispre în sus prin abilitate, seme ie, tocire i mul umirea cu prea pu in, purtîndu-se cu viclenie, ci chibzuie te întru neprih nire i rabd cu smerenie, cunoscînd c a luat ceea ce are prin har, cum zice Apostolul ⁴⁹⁰, i net g duind. C ci se nedrept e te pe sine însu i i pe aproapele, dar mai vîrtos pe Dumnezeu, punîndu- i în socoteala sa izbînzile. El tie c dac î i închipuie c are peste tot vreun bine, se va lua de la sine ceea ce i se pare c e al lui, cum zice Domnul, C ruia I se cuvine slava în veci. Amin !

Cuvîntul 21

*Litera fi (f) i cuvîntul dou zeci i unu
Despre pacea des vîr it a gîndurilor,
Cum o înva oricare înv cel de la Domnul.
C ci aceasta este dat de la Dumnezeu.*

Zicînd Domnul c tre Apostoli : «Pacea Mea dau vou », a ad ugat «nu cum d lumea» ⁴⁹¹, sau nu simplu ca oamenii rii aceleia cînd se salut zicînd : «Pacea vou » i cum a zis Somanita : «Pacea ie» ⁴⁹², sau Elisei

490. I Cor. IV, 7 ; Matei XXV, 29.

491. Ioan XIV, 27.

492. IV imp ra i IV, 23.

c tre Ghiezi : « i vei zice : pace ie, c tre ea»⁴⁹³, adic pace b rbatului t u, pace copilului. Domnul vorbe te aci de «pacea care covîr e te toat mintea»⁴⁹⁴ i pe care o d Dumnezeu celor ce îl iubesc pe El din tot sufletul, pentru r zboaiele i primejdiile r bdate înainte de ea. C ci de aceea a zis iar i Domnul : «întru Mine pace s ave i»⁴⁹⁵ i a ad ugat : «în lume necazuri ve i avea, dar îndr zni i. Eu am biruit lumea»⁴⁹⁶. Aceasta înseamn c chiar dac cineva ar avea multe necazuri i multe primejdii de la draci, i de la oameni, inînd pacea Domnului toate le va socoti ca nimic. i iar i a zis : «S ave i pacea întreolalt »⁴⁹⁷. Acestea toate le-a prezis lor Domnul, fiindc aveau s ajung în r zboaie i s rabde necazuri pentru El. Iar dup un în eles mai dep rtat fiecare dintre noi credincio ii suferim r zboaie i sminteli din partea patimilor, dar dac avem pace cu Dumnezeu i cu aproapele le biruim toate.

Acestea sînt lumea pe care a poruncit Ioan Teologul s o urîm⁴⁹⁸ ; nu f pturile, ci poftele lume ti. Iar sufletul are pace cu Dumnezeu, cînd are pace cu sine însu i i se face întreg dup voia lui Dumnezeu. i se face a a, cînd are pace cu to i oamenii, chiar dac sufer sup r ri grele de la ei. C ci prin r bdare nu se tulbur nicidecum, ci toate le sufer , tuturor le vrea binele, pe to i îi iube te pentru Dumnezeu i pentru fire. Pentru cei infideli plînge ca pentru ni te pierdu i, cum a f cut Domnul i Apostolii, iar pentru cei credincio i se roag i lucreaz . i a a prime te pacea gîndurilor i petrece cu mintea în contempla ie i rug ciune curat c tre Dumnezeu, C ruia I se cuvine slava în vecii vecilor. Amin !

493. IV împ ra i IV, 26. 494. Filip. IV, 7. 495. Ioan XVI, 33.
496. *Ibidem*. 497. Marcu IX, 50. 498. I Ioan II, 15.

Cuvîntul   22

Cuvîntul dou zeci i doi i litera hi (h).

Despre na terea bucuriei din pace

Se va vorbi pu în.

Dar este o bucurie duhovniceasc i o alt bucurie

«Bucura i-v în Domnul», zice Apostolul⁴⁹⁹. Bine a zis «în Domnul». C ci de nu va fi bucuria în Domnul, nu numai c nu va avea bucurie cineva, dar aproape niciodat nu se va bucura. C ci Iov cercetînd via a ome-neasc , a aflat-o cuprinzînd tot necazul⁵⁰⁰. Tot a a marele Vasile. Iar Grigorie al Nisei a spus c p s rile i celelalte animale se bucur pentru c sînt nesim itoare, pe cînd omul ra ional nu are nici o u urin din pricina plînsului. «Pentru c , zice, nu ne-am învrednicit s avem nici cuno tin a bun t ilor de la care am c zut. De aceea i firea ne înva mai mult s plîngem, întrucît via a e împreunat cu multe dureri i osteneli i e ro-bit multor p cate». Dar dac are cineva neîncetat pomenirea lui Dumnezeu, se vesele te. C ci zice psalmistul : «Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu i m-am veselit»⁵⁰¹. C ci veselindu-se de pomenirea lui Dumnezeu, mintea uit de necazurile lumii i prin aceasta n - d jduie te în El i ajunge f r grij . Iar lipsa de grij o face s se bucure i s mul umeasc . La rîndul ei, mulumirea, împreunat cu recuno tin , face s creasc darurile, i cu cît se înmul esc facerile de bine ale lui Dumnezeu, cu atît cre te mul umirea i rug ciunea curat cu lacrimile bucuriei. Astfel omul iese pe încetul din lacrimile întrist rii i din patimi i vine la bucuria duhovniceasc din orice prilej. Pentru cele pl cute se smere te i mul ume te, iar prin încerc ri se sînt re te în el n dejdea în viitor. i prin amîndou se bucur i iube te pe Dumnezeu i pe toi în chip firesc, ca pe ni te binef c tori. i nu afl în toat zidirea ceva ce

499. Filip. IV, 4.   500. Iov XIV, 1 ; Ecles. II, 23.

501. Psalm. LXXVI, 3.

poate să-l văd pe mine. Căci luminat de cunoștința lui Dumnezeu, se bucură de toate fapturile în Domnul, minunându-se de purtarea de grijă pe care o are pentru fapturile Lui. Și nu numai de cele arătate se minunează, ca de unele vrednice de laud, cel care a ajuns la cunoștința duhovnicească, ci se uimește prin simțirea de cele născute celor neîncercați, ca de cele trebuincioase.

Nu se minunează numai de ziua, pentru lumină, ci și de noapte, căci tuturor le este noaptea de folos: celor lucrători liniște și odihnă; pe cei care plâng îi aduce la pomenirea morții și a iadului; iar pe cei care se îndelâtnesc cu purtările morale îi face să cugete și să cerceteze mai cu de-amănuntul binefacerile și auzirea moravurilor. Căci zice psalmistul: «Почти и-вощахъ на паче паче вашихъ делъ въ сердцахъ вашихъ»⁵⁰², sau pocăiește în liniștea nopții, amintindu-se de alunecările care și-au întâmplat în tulburarea zilei și veseliei sau în viața și petrece în imne și cântări duhovnicești, adică în rugăciuni și cântări, prin meditație și luarea-aminte a citirii. Căci așa se câștigă deprindere morală: meditănd omul la cele ale zilei, ca să ajungă la simțirea liniștea nopții și să se poată plînge pentru cele care apar. Iar când harul îl duce la vreo sporire și află cu adevărat și nu în născuțurile anumite fapte morale ale sufletului și ale trupului, săvârșite cu lucrul sau cu cuvintele, după porunca lui Hristos, mulțumite cu frică și cu smerenie, și se nevoiește prin rugăciune și lacrimi multe îndreptate către Dumnezeu săpăzească obiceiul acela bun, îndemnându-se pe sine spre înerea de minte a lui, ca să nu se piardă iarăși prin uitare. Fiindcă numai după vreme îndelungată dobândim în noi vreo deprindere bună. Dar ceea ce s-a dobândit după vreme și osteneală îndelungată, se poate pierde într-o clipă de timp.

502. Psalm. IV, 4.

Acestea despre cei lucrători. Cît despre cei contemplativi, noaptea are multe vederi, cum zice marele Vasile. Ea aduce aminte de fiecare dat , despre facerea lumii, pentru pricina c tot zidirea se ascunde sub întuneric ca mai înainte i ajut pe om s cugete cum cerul era odat singur f r stele, precum nev zute sînt acelea acum cînd sînt ascunse de nori. Iar intrînd în chilie i privind numai întunericul, î i aduce aminte de întunericul acela ce era deasupra adîncului. i f cîndu-se iar i cerul dintr-odat curat i el stînd afar din chilie, se uime te de lumea de sus i aduce laud lui Dumnezeu, cum zice Iov despre Îngeri, cînd au v zut stelele⁵⁰³. Prive te i p mîntul nev zut i neîntocmit ca odinioar i pe oameni cufunda i în somn ca i cînd n-ar fi i se face prin sim ire singur ca Adam i pream re te pe Ziditorul i F c torul zidirii întru cuno tin cu îngerii. Din tunetele i fulgerele ce se fac, î i închipuie ziua judec ii ; iar din glasurile p s rilor parc ar sim i glasul trîmbi ei de atunci. Din r s rirea luceaf rului i din ar tarea zorilor, în elege ar tarea cinstitei i de via f c toarei cruci ; iar din scularea oamenilor din somn, î i ia o dovad despre înviere, precum r s ritul soarelui îi d o asem nare despre venirea Domnului ; i precum cei ce întîmpin soarele prin cîntare sînt ca sfin ii ce vor ie i atunci înaintea Domnului în nori, a a cei ce trînd vescu i r mîn dormind sînt ca cei ce se vor osîndi atunci. Cei dintîi veselindu-se în tot timpul zilei prin cînt ri de laud , prin contempla ie, rug ciune i prin celelalte virtu i, petrec în lumina cuno tin ei, ca drep ii de atunci ; ceilal i r mîn în patim i în întunericul ne tiin ei, ca p c to ii de atunci.

Simplu gr ind, cel ce are cuno tin , afl tot lucrul ca ajut tor spre mîntuirea sufletului i spre slava lui Dumnezeu, pentru care s-au i f cut de Domnul i

503. Iov XXXVIII, 7.

«Dumnezeul cunoștințelor», cum zice maica proorocului Samuil⁵⁰⁴. De aceea «să nu se laude în eleptul întru în elepciune» și celelalte, «ci întru aceasta să se laude cel ce se laudă, că în elege și cunoaște pe Domnul», adică îl cunoaște pe Domnul în în alegere mult din faptele Lui și îl imită pe El, după putere, prin puzuirea dumnezeieștilor Lui porunci, «ca să poată face judecată și dreptate în mijlocul pășinării», ca Acela⁵⁰⁵ (adică proorocind despre răstignirea și învierea Domnului a zis ea acestea), și ca să pășimească împreună cu El, prin dobândirea virtuților și să se slăvească împreună, prin nepășimirea și cunoștință⁵⁰⁶. Atunci va avea laud în sine, ca cel ce s-a învrednicit să se facă robul unui astfel de Stăpân și următor al smereniei lui, nevrednic fiind. Atunci și se va face lui, după Apostol, laud de la Domnul⁵⁰⁷. Când atunci? Când va zice celor de-a dreapta: «Veni și, binecuvântați în Părintel Meu, de moșteniți împărăția»⁵⁰⁸. Căreia fie să ne învrednicim și noi toți prin harul și prin iubirea Lui de oameni, Căruia I se cuvine slava și împărăția în veci. Amin!

Cuvântul 23

Cuvântul al douăzeci și treilea e despre Scripturi.

Ca să nu afluți nici o contradicție

Cei ce vor să le cerceteze pe ele

și să înțeleagă toate cele scrise cum trebuie.

«Cântați cu înțelepciune», zice proorocul și «cercetați Scripturile», zice Domnul. și cel ce aude se luminează, iar cel ce nu aude se întunecă. Căci dacă nu

504. I împărăția II, 3. Dumnezeu creând lumea, o creează și spre a ne ridica prin lucruri la cunoștința Lui. El se relevă chiar prin actul creației ca un Dumnezeu al cunoștințelor. 505. I împărăția II, 10—11.

506. Omul dobândește virtuțile pășimind osteneții și încercări, dar puterea pentru pășimirea aceasta o are din împreună-pășimirea lui Hristos în El; și se ridică la nepășimirea și cunoștință tainică prin aceea că se împărtășește de slava lui Hristos. Domnul Hristos repetă drumul pășimirii și slăvirii Sale cu fiecare din cei ce vor să urmeze Lui, sau să-l imite pe El. 507. Romani II, 29. 508. Matei XXV, 34.

ia cineva aminte la cele spuse, nu culege atîta rod din dumnezeie tile Scripturi, chiar dac ar cînta i ar citi de multe ori. Lini ti i-v i cunoa te i, zice, pentru c lini tirea adun mintea. Iar de va vrea cineva s ia aminte pu in, va cunoa te, dup Apostol, «în parte»⁵⁰⁹, mai ales de va avea pu in f ptuire moral . C ci aceasta face mintea mult încercat de pe urma luptei cu patimile. Dar nu cunoa te toate tainele cîte le are fiecare cuvînt al Scripturii ascunse la Dumnezeu, ci cîte poate primi cur ia min ii de la har. Aceasta o tim de acolo, c de multe ori cunoscînd un cuvînt al Scripturii, reu im s descoperim unul sau dou din scopurile pentru care s-au scris. Dar dup o vreme oarecare, f cîndu-se mintea, poate, mai curat , se învrednice te de alt în eles mai înalt decît cel dintîi. Astfel, dîndu- i seama de nepriceperea sa i minunîndu-se de harul lui Dumnezeu i de în elepciunea Lui negrit , omul se pomene te cutremurîndu-se înaintea Dumnezeului cuno tin elor, cum a zis prooroci a Ana, c «Domnul e Dumnezeul cuno tin elor».

Nu vorbesc despre ceea ce aude cineva din vreo carte sau de la vreun om. C ci aceasta nu este din cur ia min ii, nici din descoperire. Ci despre ceea ce cunoa te f r s - i cread lui, pîn ce afl dumnezeiasca Scriptur sau pe vreunul dintre Sfin ii împreun m rturisind pentru în elesul care a r s rit de la sine din cuvîntul Scripturii, sau din vreun lucru sensibil, sau inteligibil.

Chiar dac acesta, în loc de un singur în eles, afl sau aude de la dumnezeiasca Scriptur , sau de la Sfin ii P rin i, mai multe, s nu fie f r crezare i s - i închi- puie c aceasta e contrazicere. Pentru c uneori acela i lucru are mai multe scopuri, ca de pild o hain . Dac , deci, ar zice cineva despre aceasta c înc lze te, iar altul c împodobe te i iar i altul c acoper , to i trei spun

adevărul, pentru că haina folosește pentru încălzit, pentru acoperirea minții și pentru podoba ; și totuși trei au aflat scopul dumnezeiesc al hainei, având mărturie dumnezeiască Scripturii și firea lucrurilor. Iar dacă cineva fiind răpitor sau hoț, vorbind de înțelegerile ei, ar zice că haina e bună spre a fi răpită sau furată, cu siguranță minte, fiindcă nici Scriptura, nici firea lucrurilor nu mărturisesc că pentru aceasta s-a făcut, odată ce și legile pedepsesc asemenea fapte. Tot așa este cu orice lucru sensibil sau inteligibil, sau cu orice cuvânt al dumnezeieții Scripturii. Pentru că sfinții nici nu cunosc tot scopul lui Dumnezeu cu fiecare lucru sau cuvânt al Scripturii, nici nu scriu deodată toate cele cunoscute de ei. Nu cunosc totul, pentru că Dumnezeu este necuprins și înțelepciunea Lui nu are hotar, ca să cuprindă vreun înger sau om toate. Căci zice Gură de Aur despre cunoșterea vreunui lucru oarecare, că noi spunem despre el câte trebuie să le spunem acum, dar Dumnezeu pe lângă cele spuse cunoștea și alte laturi neînțelese. Și nu le spun nici sfinții toate deodată, pentru că nu e de folos ca să le spunem toate câte le cunosc, din pricina neputinței oamenilor și ca să nu se lungească cuvântul și să se facă neplăcut sau neînțeleș din pricina amestecării, ci ca cele spuse să fie măsurate, cum zice Teologul. De aceea unul și același, azi spune despre un lucru unele și mâine altele. Iar aceasta nu este contradicție pentru auzitorul care are cunoștința sau experiența celor spuse. Și iarăși unul zice acestea, altul altele despre același cuvânt al dumnezeieții Scripturii, pentru că harul dumnezeiesc le-a dăruit și pe acestea și pe acelea potrivit cu oamenii și cu vremea.

Numai aceea trebuie să cauți ceva, ca ceea ce se face și se zice să se facă și să se zică potrivit cu scopul dumnezeiesc și ca să aibă mărturie din dumnezeiețile Scripturii, ca să nu ai de la Apostol : anatema fie ce-

lui ce va binevesti altceva în afară de scopul dumnezeiesc, sau de firea lucrurilor, fie acela chiar înger⁵¹⁰, cum zice și marele Dionisie, marele Antonie și Maxim Marturisitorul. De aceea zice Gură de Aur: «Nu fiii elinilor ne-au predat nouă acestea, ci dumnezeiasca Scriptură».

Nu este contrazicere dacă zice Scriptura despre oarecare că n-a văzut Babilonul în robie⁵¹¹, iar în alt loc că l-au luat în Babilon cu ceilalți⁵¹². Căci cine citește cu luare-aminte află în alt loc al Scripturii că l-a orbit pe el și a l-au luat în robie⁵¹³. Prin urmare a intrat în Babilon cum a zis unul despre el, dar nu l-a văzut pe acesta, cum a zis celălalt. Și iar și unii zic din neiscușință că **Epistola către Evrei** nu este a lui Pavel Apostolul, și un cuvânt al Sfântului Dionisie nu este dintre celelalte cuvinte ale lui. Dar dacă ia aminte cineva, în cuvintele înșeși află adevărul. Căci sfinții, când e vorba de un lucru al firii, descoperesc scopul lui Dumnezeu într-o toată amănunțime, prin analiză, sau cunoștință naturală, sau prin contemplarea celor ce sînt, adică a fapturilor, care se întemeiază pe curaj și minții; dar cercetează și Scripturile, cum zice Gură de Aur, cum cei ce vrînd să descopere aurul din metalele pământului, cercetează vinele cele mai subiri, ca să nu cadă nici o iot, sau nici o cirtă, cum zice Domnul⁵¹⁴. Iar iota este litera a zecea și cirta este cea numită mare, făr de care nu putem scrie drept.

Acestea s-au spus despre lucrurile firii. Dar când e vorba de un lucru sensibil sau inteligibil, care se petrece mai presus de fire, sau de un cuvânt al Scripturii, atunci cunosc prin vedere înainte și prin descoperire, dacă li se dă cunoștință despre acestea de la Duhul Sfânt. Iar dacă nu li se dă, ci spre folosul lor le

510. GaL.1, 18.

511. Iezechiel XII, 13.

512. Ieremia XXXII, 5.

513. IV Împărăția XXV, 7.

514. Matei V, 18.

r mîne lucrul necuprins, nu se ruinează și spun adevărul și smurturisească neputința omenească, zicînd: «Nu știu, Dumnezeu știe»⁵¹⁵, ca Apostolul, și cum zice Solomon: «Treii nu le cunosc, iar a pătrunz-o știu»⁵¹⁶, sau Gură de Aur: «Eu nu știu, chiar dacă m-ar numi ereticii necredincioși; dar numesc -mă și nebun».

În simplu grai, aceștia avînd în alepciunea în-doit, dar prețind mai mult în alepciunea de sus, s-au folosit în chip în elept și m sură de învătura cea de afară, urmînd regulii apostolilor, ca și nu se laude cu cele nem surate, ca egiptenii aceia care îi b teau joc de graiul simplu al lui Varnava Apostolul, nedîndu-și seama că predica lui avea cuvintele vieții ve nice, cum zice Clementinele. Căci mulți p im această, cînd auzim pe cineva vorbind alt grai și rîdem, chiar dacă acela e poate în elept în limba lui și grăiește despre taine înfricoșătoare. Iar aceasta ni se întîmplă din lipsa de cercare. Dar P rini îi au scris și cu voia simplu, după vremea și după oamenii pentru care au scris, cum zice Sfîntul Grigorie al Nisei, l uđînd pe Sfîntul Efrem care, în elept fiind, a scris simplu, dar de care a spus, minunîndu-se, că mult iscusit fiind în dogme, a intuit la stîlp c r ile blestemate ale unui eretic cu cugetare de prunc, iar acela neputînd r bda, de mîndrie, ruinea, a murit⁵¹⁷. Căci sfînta smerenie e mai presus de fire și nu poate să o aibă cel ce nu crede, ci o socotește contrar firii, cum zice marele

515. II Cor. XII, 3.

516. Prov. XXX, 18.

517. *Cuvînt de laudă* la cuv. P rintele nostru Efrem Sirul, unde se istorisește și întîmplarea cu Apolinarie «cel f r de mîntuire și f r de socoteală», multe izvodind și din pîntece grai, că ruia luîndu-și c r ile cu care se l uđa, și le-a uns Sfîntul «fil cu fil cu ulei de pe te... nel sînd o parte de alta și se dezlipesc din strîngerea cea cumplită». Mai tîrziu, polemizînd ereticul cu un ortodox, a cerut și se aducă lucrurile sale pentru a citi din ele, neștiind el ce se petrecuse. Și mîndrindu-se cu ele a încercat să le deschidă, dar «nedesprîte și cu totul nesupuse v zîndu-le, de ruinea fa și au schimbat, iar de nedumerire cu sufletul s-a spîmîntat și de adunare desprîndu-se nebunul, la boala și mai pe urmă la moarte s-a apropiat, nesuferind ocară».

Dionisie despre unii ca aceia, scriind c tre Sfântul Timotei : «Celor vechi învierea din mori li se pare contrar firii, mie îns i ie, nu ne este contrar firii, ci mai presus de fire. Aceasta fa de noi. Iar fa de Dumnezeu nu e nici mai presus de fire, ci fireasc . C ci porunca lui Dumnezeu este firea Lui». Iar P rin ii iubesc mai degrab smerenia cu lucrul i cu cuvântul, ca cel ce a scris Gheronticonul, m car c era episcop i a fost izgonit pentru Hristos⁵¹⁸. C ci zice despre ve - mântul unei fecioare c «l-am luat eu ca s fiu binecuvântat». Iar Sfin ii P rin i Dorotei i Casian, în elep i fiind, au scris simplu.

Iar aceasta s-a zis, ca s nu-i închipuie cineva c din mândrie au scris unii înalt, iar al ii din lips de înv tur au scris simplu. Ci în elegerea tuturor este una i e d ruit de acela i Duh Sfânt. Iar scopul lor era s foloseasc pe to i. Pentru c dac ar fi scris to i simplu, niciunul dintre cei înv a i nu s-ar fi folosit vreodat . C ci ar fi socotit acestea ca nimic, pentru simplitatea cuvântului. Dar iar i nu s-ar fi folosit nimeni dintre cei mai simpli, dac ar fi scris to i înalt, pentru c n-ar fi prins în elesul celor spuse.

Cel încercat în în elegerea Scripturilor cunoa te c în elesul celui mai simplu cuvânt al Scripturii i al celui covâr itor de în elept este unul i are în vedere mântuirea omului. Iar cel neîncercat în aceasta, se sminte te de multe ori, ne tiind c mult ajut înv tura de jos când se face purt toare a în elepciunii de sus a Duhului. Pentru c una d în elesuri luminoase, iar cealalt putere cuvântului, dac are omul o chibzuin statornic i s l luie te în el cump tarea prin care se teme de nechibzuin i de cugetare u uratic i cuget cu cump tare, cum zice Apostolul. Precum deci cuvântul «Amin» spus cu adev rat la sfîr itul Evangheliei

518. Este vorba de episcopul Palladius, care a scris *Lavsaiconul* i a fost exilat 6 ani din scaunul s u din Helenopolis în Bitinia (veacul V).

după Luca e cuvântul neclintit ce înțere te cele spuse înainte de el, a a i chibzuin a este o în alegere neclintit ce poate să pzească adevărul. Căci Amin arată statornicia harului celui nou. De aceea în Vechiul Testament nici nu se află deloc, căci acela era chip. Dar în harul cel nou se spune pretutindeni, pentru faptul că acesta rămâne în veac și în veacul veacului.

Cuvântul 24

Acum omegă (o mare) i cuvântul de față

Al douăzeci și patrulea, aduce inimii o simțire,

Ca să cunoască omul ceea ce-i folosește.

O, câte lacrimi a vrea să am, când mă văd pe mine dintr-o parte sau alta ! Că de nu pot să tuiesc, mă înalț din mândrie. Iar de pot să tuiesc, îmi pot să văd, îmi pierd curajul nemai fiind ce să fac și vin la deznădejde. Dacă apoi alerg la nădejde, iar îmi vine mândria. Iar dacă plâng, aceasta mi se face pricină de părere de sine ; și dacă nu plâng, iar îmi vin patimile. Viața mea e moarte și moartea e mai rea pentru frica muncilor. Rugăciunea mea mi se face ispită și neluarea aminte, pierzare. «Cel ce a căștigat cunoștință, a adăugat durere»⁵¹⁹, zice Solomon. Nu pricep și mă încluzesc și nu știu ce să fac. Iar dacă știu și nu fac, cunoștința îmi este spre osândă. Vai mie, ce voi alege ? Toate mi se par contrare din neașteptare și nu pot să pun de acord vreuna din ele. Nu descopăr virtutea și în elepciunea ascunse în încercări, pentru că nu am răbdare. Că fugind de liniște din pricina gândurilor, aflu afară patimile, în ispita prin simțiri. De vreau să nu mă nănc și să priveghez, aflu părerea de sine și slăbiciunea ca piedică. De mă nănc și dorm fără zgârcenie, vin, fără să vreau, la păcat. De mă retrag și fug de la toate, de frica păcatului, iar îmi mă moleșesc și trăiesc viața.

519. Ecles. I, 18.

Pe de alt parte v d pe mul i c iau prin aceste r zboaie frica dumnezeiasc i prin fric au dobândit lucrarea celorlalte virtu i. De a fi avut i eu credin ca ei, a fi aflat temerea, prin care a fi primit binecredincio ia, cum zice proorocul, i cuno tin a, din care se nasc t ria i sfatul, în elegerea i în elepciunea Duhului⁵²⁰, în cei ce st ruie lîng Dumnezeu întru negrij i întru îndeletnicirea cu dumnezeie tile Scripturi, cu r bdare.

Pentru c prin aceasta toate cele de sus i cele de jos se fac deopotriv . C ci cînd o patim se preface în virtute, e v dit c aceasta s-a f cut prin vreme i cercare. Iar cînd o virtute înclin spre patim , tot vremea i cercarea îndelungat prin r bdare o poate dep rta de aceea. Dac nu se na te în suflet r bdarea din credin , nu poate avea cineva nicidecum vreo virtute, «Întru r bdarea voastr ve i dobîndi sufletele voastre»⁵²¹, zice Domnul, Cel ce a zidit una cîte una inimile oamenilor, cum zice psalmistul⁵²². De aici este v dit c inima, adic mintea se zide te fiecare deosebit prin r bdarea celor ce vin asupr -i. C ci cel ce crede c are pe altcineva care-i cîrmuie te nev zut via a, cum va mai da crezare gîndului s u, care zice : aceasta vreau, sau aceasta nu vreau, aceasta e bine sau aceasta e r u ? Dac are vreun pov uitor v zut, e dator s întrebe la tot lucrul i s primeasc prin urechi r spunsul i s plineasc cu lucrul cele spuse. Iar dac nu are vreunul, îl are dup Euhait, pe Hristos, i e dator s -L întrebe prin rug ciune din inim pe El i s n d jduiasc cu credin r spunsul prin lucru i prin cuvînt, ca nu cumva satana, neputînd r spunde cu lucrul, s r spund cu cuvîntul, pref cîndu-se pe sine în pov -

520. Isaia XI, 2.

521. Luca XXI, 19.

522. Psalm. XXXII, 15.

uitor și trăgînd la pierzare pe cei ce n-au răbdare⁵²³. Căci aceia se grăbesc din neștiință să ia cele ce niciodată nu li s-au dat lor, uitînd că o zi în ochii Domnului e ca o mie de ani și o mie de ani ca o zi. Iar cel ce are din răbdare experiența uneltirilor vrăjmaului, cum zice Apostolul, lucrează, lovește și aleargă întru răbdare, ca să ia⁵²⁴ cunoștință și se poate zice: «Nu ne sînt necunoscute gîndurile lui»⁵²⁵, adică nu ne sînt ascunse uneltirile lui, ne tiute de cei mulți. Căci se preface, zice, în înger al luminii⁵²⁶. Și nu e de mirare, odată ce și gîndurile care vin de la el în inimă, se înfrîcă ca gînduri ale dreptii, celor neîncercați, lipsiți de experiență. De aceea bine este că omul să zică: nu știu, ca să nu se arate fără crezămînt nici celor spuse de înger și să nu creadă nici celor sîvîrite de viclenia vrăjmaului, ci să scape prin răbdare de amîndouă povîrniurile și să aștepte și se dăruiească rîspunsul cu lucrul în decurs de mulți ani, fără de voie, făcîndu-se că nu știe de i-a spus cineva despre înalesul lucrurilor, sau al fapturilor lui Dumnezeu, pînă ce nu ajunge la un liman, adică la cunoștința cu lucrul. Și cînd o vede rămînînd mulți ani, atunci află că într-adevăr a fost și a primit rîspuns în chip nevzut.

De pildă cineva se roagă pentru biruință asupra patimilor care îl războiesc și cuvîntu nu aude, nici chip amgitor nu vede. Dar chiar dacă și s-ar întîmpla poate

523. Omul nu trebuie să-și spună singur că lucrul cutare e bun sau rău, căci să aștepte prin răbdare rîspunsul de la Domnul, cînd nu are un povăitor văzut. Iar Domnul i-l va spune, după răbdare multă, nu numai printr-un cuvînt optit în minte, ci mai ales printr-o experiență tainică, căci binele între timp a devenit o calitate, o stare proprie lui, care durează. Satana însă dă un rîspuns numai prin cuvînt optit în minte celor ce nu așteaptă să se devină binele calitate intrinsecă, prin răbdarea unor încercări. Astfel răbdarea e vădită că o metodă prin care se ajunge la cunoașterea a ceea ce e bine, dar la o cunoaștere prin experiență lăuntrică, dat fiind că e o metodă prin care cineva ajunge el însuși la calitatea binelui. 524. Filip. III, 12. 525. II Cor. 2, 11.

526. II Cor. 11, 14.

aceasta în somn sau sensibil, nu crede nicidecum. Dup cîiva ani îns , vede r zboiul acela cî tigat prin har i anumite în elesuri atr gîndu-i mintea la smerenie i la cuno tin a neputin ei sale. Dar nici a a nu crede, ci a teapt mul i ani, temîndu-se ca nu cumva s fie i aceasta în el ciune. C ci zice Gur de Aur despre Apostoli c de aceea le-a spus Domnul de necazurile cele multe i a ad ugat «Cel ce va r bda pîn în sfîr it, acela se va mîntui»⁵²⁷, ca niciodat s nu r mîn f r grij , ci s se nevoiasc din temere. C ci nu va folosi cineva nimic de la celelalte virtu i, m car de ar fi cu petrecerea în cer, dac e st pînit de mîndrie, prin care diavolul i Adam i al i mul i au c zut. De aceea niciodat nu trebuie s p r seasc temerea, pîn ce nu ajunge la limanul dragostei des vîr ite i iese afar din lume i din trup⁵²⁸.

C ci unul ca acesta nu las temerea de bun voie, ci din marea credin , care-i face mintea s nu aib grij de via i de moartea trupului. El vine la temerea curat a dragostei. Despre aceasta zice marele Atanasie c tre cei des vîr i i : «Nu te teme de Dumnezeu ca de un tiran, ci te teme din dragoste fa de El». Aceasta ca s nu se team omul numai pentru c p c tuie te, ci i pentru c e iubit f r s iubeasc i prime te binefaceri cu nevrednicie. Prin temerea de asemenea bun t i, el vrea s - i atrag sufletul la iubire i s se fac vrednic de binefacerile de care a avut i va avea parte, prin recuno tin a sa fa de Binefc tor.

Iar de la frica curat a dragostei, vine la smerenia mai presus de fire. Fiindc oricît de mult ar p timi în în eles bun i oricîte necazuri ar r bda, el nu- i închipuie cîtu i de pu in c din puterea i din în elegerea

527. Matei X, 22.

528. Asem narea dragostei cu un liman, la care ajunge omul dus de barca temerii, e de la Sfîntul Isaac Sirul (Cuv. 72, ed. Theotoche, p. 283).

sa îi vine puterea de a răbda și starea cea bună a sufletului și a trupului. Căci din cugetarea smerită a cântăgit darul deosebirii, prin care cunoaște că este făptura lui Dumnezeu și că nu poate să facă nici un bine de la sine, nici să-l pzească, odată să vîrît prin har; de asemenea că nu poate surpa ispita nici răbda prin bărbăția sau în elepciunea sa. Iar de la darul deosebirii vine la cunoștința din partea lucrurilor și începe să vadă cu mintea cele ce sînt. Necunoscînd însă raionurile acestora, dorește un învățător și neaflîndu-l pe acela, pentru că nu se poate vedea, iar pe altul care face pe învățătorul neprimindu-l, pentru că ține aceasta prin darul deosebirii, sau printr-o în alegere fără martori, nu mai înlege nimic. Aceasta-l face să socotească toate cele făcute și învățate de el ca nimic, văzînd înainte de el atîta mulțime de oameni care au căzut după atîtea sudori și cunoștințe, de la Adam și cei de după el.

Auzind, dar neînlegînd ceva din cele spuse în dumnezeieștile Scripturi, începe să lăcrimeze din pricina acestei cunoștințe, adică din faptul că cunoaște că nu cunoaște cum trebuie. Și cu adevărat este lucru de mirare, cum cel ce-i închipuie că ține, încă n-a ajuns să ține că nu ține nimic și ceea ce i se pare că are se va lua de la el, cum zice Domnul⁵²⁹, pentru că i se pare că are, dar nu are cu adevărat. Iar acesta, care se socotește că este nebun și neînlegător, neputincios și neștiutor, plînge și se tînguiește și prin aceasta primește și cele ce nu le are, prin recunoștință.

Căci smerenia se naște din multe virtuți, iar ea naște altele mai des vîrîte. Asemenea și cunoștința, rugăciunea, mulumirea și dragostea. Fiindcă aceste virtuți pururea primesc creșterea. De pildă, dacă cineva se smerește că pe cîtos și plînge, prin aceasta se înfrînează și răbdă necazurile ce-i vin de bună voie și fără voie,

529. Matei XXV, 29.

de la draci din pricina nevoii ei, și de la oameni spre cercarea credinței ei, ca să se arate dacă ei are nădejdea la Dumnezeu, sau la om, sau întru încrederea în cuminența sa. Fcându-se astfel cercat prin răbdare și prin sind toate pentru Dumnezeu, primește credința cea mare de care zice Domnul : «A venit Fiul Omului, poate va afla credință »⁵³⁰. Iar prin credința aceasta va dobândi biruință împotriva celor ce-l războiesc. și dobândind-o pe aceasta, ia cunoștință de neputința și de neștiința sa, din puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu arătată lui, și începe întru smerenia sufletului său -I mulțumească și tremurămându-se că nu cumva să cadă iar și în neascultarea de mai înainte. Apoi din frica curată, ajuns fără de păcat, din mulțimea răbdării și smerenției de care s-a împărtășit prin cunoștință, începe să aibă nădejde că va dobândi mila prin har.

Iar din gustarea (experiența) binefacerilor dăruite lui, a teaptă și se teme că nu cumva să se afle nevrădit de adevărate mari daruri ale lui Dumnezeu. Prin acestea își crește smerenia și rugăciunea din inimă. și cu cât cresc acestea, deodată cu mulțumirea, primește cunoștință mai mare⁵³¹. Astfel din cunoștință vine la temere și din temere la mulțumire și la cunoștința cea mai presus de acestea. și pentru aceasta iubește pe Binefăcătorul în chip firesc și cu bucurie dorește să-l slujească Lui, ca unul ce se ține îndatorat prin cunoștință. Prin aceasta îndată primește creșterea cunoștinței și vede împreună cu binefacerile personale și pe cele de obște, pentru care neputând mulțumi, plânge. Dar minunându-se iar și de harul lui Dumnezeu, primește mângâiere. Astfel aici varsă lacrimi îndurerate, aici iar și varsă din dragoste lacrimi mai dulci ca mierea, din

530. Cf. Luca XVIII, 8.

531. Reluând tema *epectazei* Sfântul Grigorie de Nisa, adică a neconținței creșterii sau înaintării a sufletului în bine, Petru Damaschin îi dă o explicație ascetică în aceste pagini.

bucuria duhovnicească ce vine dintr-o neagră smerenie. Iar aceasta își se împlinște, când dorește să se facă voia lui Dumnezeu și urtează toată cinstea și odihna și se înșiră pe sine mai jos de toți, încât nu socotește niciodată că este cineva și se simte îndatorat, cu tot ce are, lui Dumnezeu și tuturor oamenilor. De aceea socotește ispășirile și necazurile ca o mare binefacere, iar bucuria și odihna ca o mare pagubă. Și acelea le dorește din tot sufletul ori de unde i-ar veni, iar de acestea se teme chiar de-și vin de la Dumnezeu spre cercare.

Și fiind el în lacrimile acestea, începe mintea să primească curățirea și vine la starea vechea ei stare, adică la cunoștința firească pe care a pierdut-o din dragoste față de patimi. Aceasta este numită de unii înțelepciune, pentru că mintea vede lucrurile cum sînt după fire. De alții iar este numită prudență, pentru că cel ce are parte de ea cunoaște o parte din tainele ascunse, sau scopul lui Dumnezeu a ezat în dumnezeieștile Scripturi și în fiecare faptură. Iar aceasta se naște din darul deosebirii și poate înțelegeră iunile celor sensibile și inteligibile. Din această pricină se numește vedere (contemplare) a celor ce sînt, sau a fapturilor, dar ea este firească (naturală) și vine din curățirea minții⁵³².

532. După Prințul starea naturală și cunoașterea terească naturală nu este cea pe care o are cel scufundat în păcat, ci cea dinaintea de păcat pe care o redobîndește acesta cu ajutorul harului, și ci este cum trebuie să fie. Redînd această învățatură diaconul rus G. Tsebricov zice: «Nu lumea supusă legilor logice este concepută de sufletul ortodox ca fiind lumea naturală. Dimpotrivă el străduiește să vadă natura adevărată, realitatea substanțială, starea normală a lucrurilor în supranatural, în domeniul mistic deschis sfinților. Nu natura supusă matematicianului, nu universul unde doi ori doi fac în mod invariabil patru, și-l reprezintă sufletul ortodox ca adevărata lume a lui Dumnezeu. Nu cosmosul în care legile par să prevaleze asupra Dătătorului de legi, în care pretinsa imutabilitate a legilor fizice pare mai degrabă să disciplineze pe Dumnezeu decît să fie disciplinat de El. «Aspectul actual al universului nu este decît un episod», scria Teofan Zvorîțul (1870). «El n-ar fi existat (acest aspect), dacă păcatul n-ar fi fost săvîrșit. Și precum păcatul n-a fost necesar, așa aspectul acesta al lumii nu are nimic necesar. Libertatea în creație nu înseamnă numai po-

Iar dac cineva s-ar învrednici s vin la vederea înainte spre folosul ob tesc, aceasta este mai presus de fire. Pentru c singur Dumnezeu cunoa te dinainte toate în to i i pentru ce a f cut fiecare lucru sau spus fiecare cuvânt în dumnezeiasca Scriptur i d acest cuno tin dup har i celor vrednici s cunoasc . Deci cunoa terea (contemplarea) f pturilor sensibile i inteligibile, numit în elepciune, este o p trundere i o cuno tin fireasc , fiindc a existat de mai înainte în fire, dar patimile au întunecat mintea. i dac nu în- l tur Dumnezeu, prin virtutea f ptuitoare, patimile, mintea nu poate vedea. Dar vederea înainte nu e tot a a, ci este har i mai presus de fire. Îns nici cea din- tîi nu se ive te f r Dumnezeu, m car c e fireasc .

Fiindc i elinii multe au iscodit, dar scopul lui Dumnezeu din f pturi nu l-au aflat, cum zice marele Vasile ; ba nici pe Dumnezeu însu i, pentru c n-aveau smerenia i credin a lui Avraam. C ci credincios se nume te cineva atunci când crede celor nev zute din cele v zute. Iar a crede cele v zute de el înseamn a nu crede celui ce îl înva sau îi popov duie te.

Pentru aceasta, spre cercarea credin ei, ispitele sînt ar tate, iar ajutor rile near tate, ca cel credincios s

sibilitatea c derii. Deci ea neag necesitatea c derii, a p catului i, în acela i timp, necesitatea aspectului actual al universului. Noi n-avem pu- terea s presupunem cum ar fi lumea, dac n-ar fi avut loc c derea, dar putem spune c ar fi fost cu totul diferit . Ast zi totul este adaptat la starea de pedeaps care trebuie suportat . Altfel totul ar fi fost adaptat la starea de ascultare de voia lui Dumnezeu».

A adar, un lucru e clar: «Noi nu vedem universul decît printr-o viziune corupt de p catul s vîr it împotriva lui Dumnezeu i care ne scufund în întuneric; universul adev rat e de fapt altul.

Lumea adev rat e aceea care se deschide ochilor duhovnice ti i credin ei, prin înriurirea harului rev rsat în noi cu plin tate. Atunci în- cepem, sau mai vîrtos, reîncepem s o în elegem dup Dumnezeu i nu dup noi. Atunci supranaturalul devine natural, în vreme ce naturalul de aici de jos devine ireal.

Minunea lui Dumnezeu realizat de sfin i nu e decît starea cea mai normal a lucrurilor. In sine minunea nu e supranatural , c ci «eman din *unica i adev rata natur* » (*L'esprit de l'Orthodoxie*, în *Irenikon*, *Prieure d'Amay sur Meuse*, Collection nr. 7, 1927, p. 14—15).

afle, prin rbdare, dup isprvirea ispitei, cuno tin a. Iar din aceasta s afle c nu cunoa te i c se împ r t e te de binefaceri, culegînd rodul smereniei i dragostea fa de Dumnezeu ca binef c tor i fa de aproapele, pentru a sluji lui Dumnezeu. i aceasta so cote te c este un lucru firesc i o datorie, care-l face s doreasc a p zi poruncile i a urî patimile ca vr j ma e, iar trupul a-l dispre ul, socotindu-l ca piedic spre nep timire i spre cuno tin a lui Dumnezeu, adic spre în elepciunea cea ascuns .

i pe drept cuvînt e ascuns aceasta. Pentru c cel ce st pîne te în elepciunea lumii i se desfat de ea i are odihna lumii acesteia i slava ei, prieten al ei este. Iar prietenul în elepciunii lui Dumnezeu, se nevoie te în cele potrivnice acestora, adic e împov rat de dureri i tr ie te în înfrînare i sufer tot necazul i necinstea pentru împ r ia cerurilor. Cel dintîi dore te s se apropie de bun t ile v zute, de înv turile de jos i de regi ; i p time te pentru aceasta adeseori. Iar cel de al doilea p time te împreun cu patimile lui Hristos. Pentru c cel dintîi are n dejdile aici, dac poate peste tot s le aib , c ci sînt vremelnice i greu de în f ptuit, iar cel de al doilea aici se ascunde în ochii celor nebuni, zice Sfînta Scriptur , dar se face ar tat în veacul viitor, cînd toate cele ascunse se vor face ar tate.

Dar pe lîng aceasta mai trebuie spus c cuno tin a celor ascunse, adic contemplarea Scripturilor i a f pturilor, se d aici i spre mîngîierea celor ce plîng, cum zice Sfîntul Ioan Gur de Aur. C ci din credin se na te frica, iar din aceasta plînsul, prin care vine smerenia, din care se na te darul deosebirii. Iar din aceasta p trunderea i vederea înainte cea dup har.

Iar cunosctorul nu trebuie s - i fixeze un în eles al s u, ci s voiasc s aib totdeauna m rturie Sfînta

Scriptur , sau firea lucrului⁵³³. O cuno tin care nu le are pe acestea nu e cuno tin adev rat , ci viclenie i am gire. O spune marele Vasile cînd, vorbind despre stele, zice c Sfînta Scriptur pe pu ine le nume te, iar elinii, am gindu-se, spun multe nume. Pentru c scopul dumnezeie tii Scripturi acesta este : s descopere unora tainele dumnezeie tilor Scripturi, ce pot s mîntuiasc sufletul i ra iunile celor ce sînt, adic scopul pentru care a fost f cut fiecare lucru. Aceasta pentru ca s lumineze mintea omului spre a iubi pe Dumnezeu i a cunoa te m rirea Lui i negr ita Lui în elepciune i pronia Lui din purtarea de grij ce o are pentru f p-turile Lui. C ci prin aceast cuno tin omul se teme de c lcarea poruncilor Lui i î i dispre uie te neputin a i ne tiin a sa i prin aceasta se smere te i iube te pe Dumnezeu i nu dispre uie te poruncile Lui, ca cei ne-p rta i de cunoa terea Lui cu lucrul. i iar i re ine vreunele din tainele Lui, ca s le doreasc omul i s nu se sature îndat ca Adam i, aflîndu-l vr jma ul afa-r , s -l atrag spre r utatea sa.

A a face cu cei virtuo i. Iar pe cei nerecunosc tori, prin încerc ri îi înfrico eaz ca s se fereasc a p c tui, iar prin binefacerile trupe ti îi încurajeaz ca s nu dezn d jduiasc . i aceasta mereu o face Dumnezeu prin bun tatea Lui cea f r de margini, ca s mîntu-iasc pe to i i s -i izb veasc de cursele diavolului, fie d ruind, fie re inînd binefacerile i cuno tin ele i dînd dup recuno tin a fiec ruia darurile i în elegerile. La fel a f cut i dumnezeiasca Scriptur , fie s se ascund , fie s se fac cunoscut unora spre folos, dup cum a ales cel ce o cite te.

Dar scopul mincino ilor în elep i (sofi tilor) de afa-r nu a fost acesta, ci fiecare se str duia s învîng pe

533. Cunoscorul nu e un individualist orgolios în cunoa tere, ci e deschis ra iunii obiective, dumnezeie ti, a textului Scripturii, sau a lucrului.

altul și se pare mai în elept. De aceea nu l-au aflat pe Domnul nici ei, nici cei ce fac ca ei, chiar dacă se ostentesc poate foarte mult. Pentru că nu ostentelilor, zice Scrisorile, ci smereniei și simplității se descoperă Domnul prin credință, adică prin contemplarea Scripturilor și fapturilor, de care zice Domnul: «Cum puteți crede, căutând slavă unii de la alții» și celelalte.

În această este credința cea mare, care înșiși poate pune toată grija în Dumnezeu. Pe această o numește Apostolul temelie, iar Scrisorile maica liniștii și Sfântul Isaac credința a vederii⁵³⁴ și a tainelor⁵³⁵. Căci cele ce o are pe ea este fără grijă în toate, ca toți sfinții, care au și numele potrivite. Petru poartă numele tăriei, Pavel al odihnei, Iacob al călăuzirii, ca cel ce dă un călăuzitor lui Veliar, Ștefan, al cununii nevestite, Atanasie al nemuririi, Vasile al împărăției, Grigorie al vegherii în elepciunii, sau teologiei, Gură de Aur al avuției de mult preț și al harului mult dorit, Isaac al iertării.

În simplu spunând, atât în Vechiul cât și în Noul Testament se dau nume potrivite. Căci Adam poartă numele celor patru laturi: A — Anatoli (răsrit), D — Dysis (apus), A — Arktos (miazănoapte) și — mesimvria (miazăzi). Iar omul în limba de atunci, adică în siriacă, se numește focul, pentru asemnarea firii. Căci dintr-un om s-a făcut toată lumea, precum dintr-o candelă poate aprinde cine vrea pe toate celelalte, iar cea dintâi nu se împuținează. Iar după amestecarea limbilor, o limbă derivă pe om de la uitarea celei stăpâne; alta, de la alte îndeletniciri. Iar cea grecească de la privirea în sus (=) a omului.

Dar firea lui este în primul rând rațională și singur era acest nume propriu lui. Căci în celelalte nume ale lui are și

534. Cuv. 18, *ed. cit.*, p. 65.535. Cuv. 72, *Ibidem*, p. 281.

alte f pturi p rta e. De aceea trebuie s p r sim toate i s pre uim mai mult ra iunea i s aducem, prin ra iune, ra iunile Cuvîntului lui Dumnezeu, ca s ne învrednicim s primim de la el în minte, în loc de cuvinte, ra iunile Duhului Sfînt⁵³⁶. Aceasta potrivit cu ceea ce s-a spus : «Cel ce d rug ciunea celui ce se roag » ; adic Dumnezeu d celui ce face bine rug ciunea trupeasc , rug ciunea cea din minte ; i celui ce o face cu sîrguin pe aceasta, pe cea f r form i f r figuri, din frica curat de Dumnezeu ; i iar i celui ce o face bine pe aceasta, contempla ia f pturilor ; iar din aceasta i se va d rui celui ce se odihne te de toate i mediteaz în El cu lucrul i cu cuvîntul (cu ra iunea) i nu numai cu auzul, r pirea min ii spre cunoa terea lui Dumnezeu (spre teologie) i spre facerea de bine.

A adar, cuno tin a dac e f r de voie i duce spre smerenie pe cel ce o are, prin ru ine, pentru c a primit-o f r s fie vrednic, i dac acela caut s o dep rteze de la sine ca v t m toare, chiar dac e dat de la Dumnezeu, prin mîna smereniei, cum zice Sc rarul, e bun . Altfel s ne amintim de cel luat odinioar în furci de ni te chipuri negre. Ce nenorocire ! Acela avea nume mare i era iubit a a de mult de oameni, c to i au plîns moartea lui i au socotit mare pagub pierderea lui, dar din pricina mîndriei ce o avea ascuns , cel ce a v zut acestea, a auzit din în l ime : «nu-l voi odihni pe el, c ci nici el nu m-a odihnit pe Mine nici un ceas». Vai, cel numit de to i sfînt i cu ale c rui rug ciuni n d jduiau s se mîntuiasc mul i din tot felul de ispite, a a a avut sfîr itul, din pricina îngîmf rii. i c aceasta a fost pricina, e v dit oricui. C ci dac era alt p cat, nu ar fi putut r mîne tuturor ascuns i

536. In grece te ? insemnînd atît «cuvînt» cît i «ra iune», în tot pasajul acesta trebuie s se în eleag pe lîng ra iune i ra iuni i «cuvînt» i «cuvinte».

nici nu l-ar fi putut să văd în fiecare ceas. Iar de ar fi fost erezie, ereticul de fapt mînie pe Dumnezeu în fiecare ceas prin blasfemia lui cu voia, dar nici aceasta nu e cu totul neașteptat, ci, după iconomia lui Dumnezeu, se face așa spre îndreptarea celui ce o are, dacă vrea să se întoarcă, iar de nu, spre pierzarea altor oameni. De aceea numai cugetarea semeață încîntării de sine poate să rămînă ascunsă tuturor, ba aproape și celui ce o are pe aceasta, mai ales dacă nu cade în încercări prin care sufletul e dus la muștrare și în cunoștința neputinței și neștiinței sale. Și de aceea n-a avut nici Duhul Sfînt odihnă în ticlăosul acela de suflet, pentru că neîncetat avea același gînd și se bucura de el, ca de o izbîndă oarecare. Pentru aceea s-a și întunecat, ca dracii, pentru că nu se arăta deloc pe cîtuș. Și aceasta a fost de ajuns dracilor, putînd să umple locul celorlalte rele, cum zice Scriptura.

Și nu eu am aflat această explicație și în alegerea întâmplării amintite, ci am scris-o auzind-o de la sfîntul bătrîn. El a spus și despre Sfîntul Pavel cel Simplu, că de aceea n-a ascultat dracul să iasă îndat dintr-un om, pentru că și-a spus aceluia marele Antonie: „Ava Pavle, scoate pe diavolul din fața aceasta și nu a făcut îndat metanie ascultînd, ci oarecum s-a împotrivit zicînd: «Dar tu cine ești?» și cînd a auzit că nu face aceasta de la mine, s-a supus. Și de aceea a spus fericitul bătrîn că n-a ieșit îndat dracul, ci după ce s-a ostenit mult. Și așa a trebuit să fie. Căci bătrînul merită crezare, pentru că e purtător de Dumnezeu. Dar avem și mărturie din prilejul spălării picioarelor și din împotrivirea lui Moise și a proorocului care cerea să fie lovit. Dar pentru că istoria are în alesul acesta și nu s-a spus pînă acum, se va spune aici.

Un rege, se spune în Paralipomene, cîrnuia ara în chip tiranic. De aceea iubitorul de oameni Dumnezeu, nesuferind tirania, a poruncit proorocului să meargă și să mustre pe regele acela. Acesta însă, cunoscînd cruzimea aceluia, nu a voit să meargă, în chip simplu, ca nu cumva vîzîndu-l pe el de departe și cunoscînd pentru ce pricină a venit, să-l alunge și să nu poată proorocul să-l mustre pe el; sau ca nu cumva, începînd el să spună: «De Dumnezeu am fost trimis din pricina cruzimii tale», acela să nu dea atenție celor spuse. Ci a plîns și s-a lovit de cineva și să meargă plin de sînge la rege cu pîr, pentru că prin aceasta să înțeleagă cu meșteug pe rege și să-l facă să audă cele spuse. Și străbătînd drumul a aflat pe cineva lîngă cale cu o secură și a zis către el: «Acestea zice Domnul: Ridică secură la mine și lovește-mă în cap». Dar acela fiind temător de Dumnezeu a zis: «Nicidecum domnul meu; sînt om al lui Dumnezeu, nu voi pune mîna mea pe un uns al Domnului». Și a zis proorocul: «Aceasta zice Domnul, pentru că n-ai ascultat glasul Domnului, să vină un leu din pustie și să te mînce». Această deci n-a fost din mînie, să nu fie, ci spre folosul multora s-a făcut. Și pentru că omul acela a fost vrednic să nu moară în chip simplu, ca ceilalți oameni, ci ca, după cuvîntul Domnului, să fie mîncat de fiară și să ia cununa printr-o moarte amară. Zice și Gheronticonul despre patru preoți care s-au înțeleși au făcut rugăciuni ca să fie mîncat slujitorul lor de un leu, din pricina curviei pe care a făcut-o. Dar nu a ascultat de ei Domnul, ci a judecat să asculte de pustnicul (isihastul) care s-a rugat pentru el, ca să se depărteze leul de el⁵³⁷.

537. Se pare că pasajul despre acești patru preoți este intercalat de o mină ulterioară. (*Pateric*, cap. 12, 12).

Apoi aflînd proorocul alt om, a zis lui : «Acestea zice Domnul : Ridic securea ta i love te-m în cap». Iar acela auzind : «Acestea zice Domnul», a lovit f r s mai stea la gînduri capul Proorocului cu securea lui. Iar Proorocul, ca odinioar Moise, a zis c tre el : «Binecuvîntarea Domnului peste tine, c ai ascultat glasul Domnului».

A adar unul, din bun tate mult , s-a sfiit de prooroc i n-a ascultat, ca i Petru din prilejul sp l rii picioarelor. Cel lalt a f cut ascultare, cum a ascultat poporul de Moise cînd s-au junghiat unii pe al ii. De aci vedem c cel ce ascult la ar tare de voie dumnezeiasc , face un lucru mai bun. C ci socote te porunca mai presus de fire a St pînului firii în eleapt i mai dreapt decît cunoa terea natural . Iar cel ce nu ascult face un lucru mai mic, c ci socote te cele la ar tare bune pentru el mai drepte decît cele ale lui Dumnezeu. În ascuns îns nu e a a, ci acela se judec dup inten ia de a asculta sau de a nu asculta. C ci cel ce are scopul s plac lui Dumnezeu, acela e cel ce face lucrul mai bun. i la ar tare Dumnezeu pare s fie cu mînie fa de cel ce nu a ascultat i cu binecuvîntare fa de cel ce a ascultat. Dar în ascuns nu e a a, ci cum s-a spus, dup în elegerea natural erau la fel de buni amîndoi, pentru c scopul amîndurora era dup Dumnezeu.

Acestea a a sînt. Iar proorocul mergînd la rege i stînd înaintea lui, a zis : «O, rege ! Venind eu, m-a întîmpinat cineva pe cale i m-a lovit în cap». i regele v zînd sîngele i lovitura, s-a mîniat, dup obiceiul lui, dar nu împotriva pîrî ului, ci socotind c avea de judecat pe altcineva i nu pe sine însu i, s-a rostit cu cuvinte grele împotriva celui ce a f cut aceasta. Iar Proorocul dobîndind ceea ce n d jduia, zise : «Bine ai spus, o rege. Pentru aceea, acestea zice Domnul. Smulgînd, voi smulge împ r ia din mîna ta i de la semin ia ta, pen-

tru c tu e ti cel ce ai f cut acestea»⁵³⁸. i a a a îm-
plinit Proorocul porunca precum a voit i cu me te ug
a f cut pe rege s fie atent la cele spuse de el. i a
plecat m rind pe Dumnezeu.

A a erau sufletele proorocilor, iubitoare de Dum-
nezeu i grabnice s suferă pentru voia Lui, din cuno-
tin a de Dumnezeu ce o aveau. i cu drept cuvânt. C ci
cel ce cunoa te cu exactitate o cale sau o tiin , o ine
cu toat rîvna i u urin a i înva i pe al ii în chip
sigur c l toria pe cale sau tainele i în elesurile me te-
ugului, chiar dac el e, poate, tîn r cu vîrsta i simplu,
iar aceia num r mul i ani i sînt în elep i în celelalte
tiin e. C ci Proorocii, Apostolii i Mucenicii n-au în-
v at cuno tin a de Dumnezeu i în elepciunea din auz
ca noi, ci au dat sînge i au primit Duh, dup cum s-a
spus de B trîni : «D sînge i ia Duh»⁵³⁹.

De aceea i P rin ii în loc de mucenicie sensibil ,
au mucenicit cu con tiin , suferind în loc de moartea
trupeasc , cea a voii, ca s biruiasc mintea voile tru-
pe ti i s împ r easc în Hristos Iisus, Domnul nos-
tru. C ruia se cuvina slava, st pînirea, cinstea i închi-
n ciunea, acum i pururea. Amin. În veci.

538. III Imp. XX, 35—43.

539. *Pateric*, Avva Longhin, 6.

P A R A F R A Z A
ÎN 150 CAPETE
A SFÎNTULUI
SIMEON METAFRASTUL
LA CELE
50 DE CUVINTE
ALE SFÎNTULUI
MACARIE EGIPTEANUL

Introducere

Filocalia greacă inserează, după Petru Damaschin, parafraza — făcută în 150 de capete de către Simeon Metafrastul — a unor pasaje din scrierile lui Macarie Egipteanul⁵⁴⁰. Aceasta corespunde unei tradiții pe care o vedem urmată uneori și în manuscrisele filocalice române⁵⁴¹. O urmărire noi în aceeași ordine, de cercetare pare să fi dovedit că Petru Damaschin a trăit după Simeon Metafrastul. O urmărire în principiu, pentru că scrierea aceasta servește scopului urmării de Filocalie, care îndrumă cu privire la lupta cu gândurile și la înaintarea spre nepătimire.

Autorul scrierii și lucrările lui. — Simeon Logofătul și Magistrul, supranumit și Metafrastul, a fost un înalt demnitar la curtea împăratăscă din Constantinopol și un vestit aghiograf sau alcătuitor de Vie și de sfîni. El și-a desfășurat activitatea pe la mijlocul și în a doua jumătate a secolului X, murind probabil spre sfîrșitul acestui secol. El a servit ca logofăt (logothet) sub împărații Nichifor Foca (+ 969), Ioan Tzimisches (+ 976) și Vasile II (976—1025). După Mihail Psellos, Simeon s-a născut dintr-o familie bogată și nobilă din Constantinopol, a strălucit în toate tinerele vremii și a condus în stil mare afacerile Imperiului bizantin într-o epocă de mare înflorire. Psellos stăruie asupra operei aghiografice a lui Simeon. Marcu Efesenul va spune, la mijlocul secolului XV, că spre sfîrșitul vieții Simeon a îmbrăcat haina monahală, ceea ce nu era un lucru neobișnuit într-o epocă cînd și unii împărați sau împărătese făceau aceasta. Tot Marcu Efesenul va spune că Simeon murind a fost îngropat în biserica Sfînta Maria. Ieromonahul Paisie spune în prefața a operei

540. . . . .
109—149.

541. Asemenea manuscrise filocalice române ce cuprind unele din aceste capete sînt în Biblioteca Academiei Române : nr. 1076, 1617, 2014, toate din secolul XVIII.

. . . . ., Ed. II, Atena, 1893, tom. II,

" " a lui Simeon (Atena, 1875) c acesta a dus ca monah o via de nevoie duhovnice ti i a dovedit o mare smerenie i poc in i a scris cuvînt ri de poc in i de îndemn spre folosul cretinilor dreptcredincio i i avea totdeauna lacrimi pe obraz, plîngînd neîncetat în vreme ce medita la temele coninute în aceste scrieri. Psellos i Marcu Efesenul îl consider sînt i cel din urm i-a scris i o *Rînduial*, adic o slujb de pr znuire. Dar Simeon n-a intrat în Sinaxar decît tîrziu, la început în ziua de 28 noiembrie, apoi în ziua de 8 a aceleia i luni.

Cu privire la scrierile ce-i poart numele, înc nu s-a stabilit sigur, dac toate sînt sau nu sînt ale lui. A a e cazul în special cu *Cronica* ce-i poart numele i care sfîr e te cu anul 948. Discuia continu înc i cu privire la *Epitoma*, sau la colec ia de canoane ce i se atribuie, ca i cu privire la poeziile cu teme laice sau la imnele biserice ti (tropare, stihiri, canoane, sinaxare etc.). J. Gouillard, de la care lu m toate aceste date (*Symeon Logothete ei Magistre, surnommâ le etaphraste*, în «Dictionnaire de Theologie catholique», tome XIV, II partie, 1941, col. 2959—2967) socote te c înainte de cercetarea m rutiilor manuscriselor trebuie s se recunoasc numai în mod provizoriu paternitatea lui Simeon i pentru cele trei compila ii ce i se atribuie de obicei: H ; extrase din Sfîntul Vasile (P. G. XXXII, 1115—1382); o alt compila ie din Sfîntul Ioan Gur de Aur (inedit, Paris, gr. 509); în sfîr it una din Sfîntul Macarie Egipteanul:

vi , publicat în Filocalia greac i tradus de noi în acest al V-lea volum al *Filocaliei române ti*. Aceea i opinie o are Gouillard despre unele rug ciuni atribuite lui Simeon (între care una înainte de sfînta împ rt anie). Dar socotim c o tradi ie îndelung practicat în rînduiala de rug ciune i de via duhovniceasc a Bisericii, se întemeiaz aproape totdeauna pe temeieri puternice în atribuirea unor scrieri anumitor autori.

În mod incontestabil i se recunoa te lui Simeon «*Mnologiu*», adic «*Vie ile Sfin ilor*» în iruite calendaristic pe zile. Opera aceasta îndrept e te «renumele literar i aureola de sfînt» a lui Simeon Metafrastul i «admira ia f r limite de care s-a bucurat în Bizan în cursul secolelor» (Gouillard). Efrem cel Mic, biograful georgian al lui Simeon de la sfîr itul

secolului XI, spune că simplitatea naivă a vieilor de sfini de pînă atunci nu mai era pe gustul cititorilor din epoca rafinată în care trăia Simeon. De aceea întreprinde aceasta o înnoire stilistică a acestor *Vieii* «parafrazînd» textele anterioare. El a realizat prin aceasta o «adevărată revoluție aghio-grafică». El a dat vechilor istorisiri o stilizare retorică, destinată lecturilor liturgice (A. Ehrhard, *Überlieferung und Bestand der hagiographischer... Literatur der griechischen Kirche*, partea I, vol. II, Leipzig, 1938, p. 307). Opera aceasta a fost mereu copiată, dar în același timp mereu modificată în timpul ulterior. Ea a circulat adeseori și ca o colecție anonimă de *Vieii* de sfini. Ehrhard și M. Delehaye (*Le Menologe de Metaphraste*, Anal. Boli. tome XVII, 1898, p. 44 ș.u.) au izbutit în mare măsură să identifice opera genuină a Metafrastului. Ea a prelucrat în cele zece volume 123 *Vieii* de sfini. Celelalte *Vieii* au continuat să fie copiate în forma lor veche. Metafrastul n-a schimbat substanța acestor *Vieii*. Contribuția lui este numai de ordin literar. Uneori lungete, alteori scurtează textele anterioare. Uneori introduce în ele sentințe și citate biblice și clasice, sau le adaptează pentru citirea în cadrul cultului. Opera a avut o mare influență. S-a copiat de multe sute de ori. Metafrastul a avut și mulți imitatori.

Sub numele lui Simeon Metafrastul, a publicat la 1875 în Atena ieromonahul Paisie scrierea de cuprins duhovnicesc, în 32 de capitole. Editorul declară că a folosit patru manuscrise din care două atribuie scrierea lui Simeon Metafrastul, unul lui Simeon Monahul și Logofătul, iar unul lui Simeon Monahul, Logofătul și Metafrastul. J. Gouillard nu pomenește de ea. Rămîne cercetării viitoare să stabilească dacă ea este sau nu a Metafrastului și dacă este sau nu identică cu «compilația» din scrierile Sfîntului Ioan Gură de Aur, de care spune Gouillard că se află inedit în ms. Paris. gr. 509, de această „ - ” nu face deloc impresia unei «compilații», căci este foarte bine încheșat și organizat.

În orice caz, această scriere circula în vremea lui Neagoe Basarab într-o traducere slavonă sub numele lui Simeon Monahul și sub titlul *Umilenie*. Textul acesta slavon a fost larg folosit la alcătuirea *învîturii lui Neagoe ctre fiul s u Teodosie*, în partea II (cf. *învîturile lui Neagoe Basarab ctre fiul s u Teodosie*, text ales și stabilit de Florica Moșil

i Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihail. Studiu introductiv de Dan Zamfirescu și G. Mihail, București, 1970, p. 16, 52—53).

Scriere din volumul de fa

Înjurul scrierilor lui Macarie Egipteanul s-a pornit, începând din 1920, o aprigă dispută. Cercetători ca Villecourt, Hausheir S. I., Dorr și H. Dorries, au crezut că pot recunoaște în ele un conținut masalian, negând în consecință originea lor macariană⁵⁴².

Dar publicarea *Epistolei celei mari* a lui Macarie și a textului integral al tratatului Sfântului Grigorie de Nisa *De Instituto Christiano*, de către Werner Jaeger⁵⁴³, a făcut dovada că autorul *Epistolei celei mari*, cunoscut sub numele lui Macarie Egipteanul, care este identic cu autorul *Omițiilor duhovnicești*, stă în strânsă dependență de Sfântul Grigorie de Nisa și deci e departe de a fi masalian.

Sfântul Grigorie de Nisa a scris tratatul său *De Instituto Christiano*, la cererea unor monahi (probabil din mână stiriile întemeiate de fratele său Vasile cel Mare), de a le arăta care este întreaga viață creștină, și prin ce mijloace se poate înainta spre ea. Răspunzând acestei cereri, Sfântul Grigorie caută să arate cum se poate realiza doctrina sa despre desvârșire în viața monahală de obște⁵⁴⁴. Pe lângă aceea, tratând despre această temă a desvârșirii, care e proprie și altor scrieri ale sale, pentru uzul monahilor din mână stiri, Sfântul Grigorie o ilustrează în acest tratat cu multe texte biblice.

Autorul *Epistolei* de sub numele lui Macarie vrea să adapteze și mai mult ideile din tratatul Sfântului Grigorie monahilor din mână stiriile și condițiile lor de viață. «Cea mai radicală schimbare pe care a gândit să o fac», a fost să redea opera lui Grigorie într-un stil mai omiletic, potrivit pentru o predare orală și calculat să aibă un efect retoric mai imediat în ascultătorii săi⁵⁴⁵. Dar conținutul tratatului e redat atât de fidel în *Epistolă*, încât nu se poate constata în ea nici o abatere de la doctrina Sfântului Grigorie de Nisa, în sens masa-

542. Istoria acestei dispute am expus-o în studiul: *În Jurul «Omițiilor duhovnicești ale lui Macarie Egipteanul, în rev. «Mitropolia Olteniei», X, (1958) nr. 1—2, p. 15—28.*

543. Werner Jaeger, *Two rediscovered Works of ancient christian Literature, Gregory of Nyssa and Macarius*, Leiden, I. Brill, 1954.

544. W. Jaeger, *op. cit.*, p. 110.

545. *Ibidem*, p. 155.

lian. «După ce am comparat, zice Jaeger, conținutul acestei Epistole, cu tratatul original al lui Grigorie de Nisa, ... eu pot spune că Epistola, deși nu este o compilație mecanică, cum este Epistola a II-a tipărită în Migne⁵⁴⁶, este nu mai puțin legată de tratatul lui Grigorie. Acest *Epistol* de aproximativ 67 pagini conține o metafrază completă a tratatului lui Grigorie de la început până la sfârșit»⁵⁴⁷. Dar autorul ei caută să redea ideile expuse în tratat mai filozofic și mai complicat, în cuvinte mai simple, mai afective, explicându-le mai pe larg. După ce redă rînd pe rînd ideile din tratat, mai adaugă vreo douăzeci de pagini, cu chestiuni care preocupau pe monahii ciorra le-a alcătuit Epistola⁵⁴⁸.

Jaeger caracterizează astfel raportul *Epistolei* celei mari cu tratatul Sfântului Grigorie: «Punctele de diferență între tratatul lui Grigorie și *Epistol* nu sînt de natură dogmatică sau teologică, ci mai mult stilistică. De exemplu, Grigorie, ca și în scrierile sale ascetice de mai înainte, vorbește și în acest tratat, în general, despre viața ascetică ca de o «viață filozofică» și de monahii din comunitățile monastice ca de «ceata filozofică», sau «ca de ceata care a ales viața filozofică». În locul acestor termeni, *Epistola* ... vorbește de «adunarea sau ceata sfîntă», sau de «mîna stîră», sau de «frații din mîna stîri». «Profesorul Dorries socotește⁵⁴⁹ că «mîna stîră» și «proștă», de care vorbește *Epistola*, trebuie să fi fost legați împreună prin legea vreunei convingeri comune, și el sugerează că această lege trebuie să fi fost presupusa lor erezie mesaliană, urmele căreia se văd și în scrierile macariene în general și de aceea vrea să le descopere și în documentul acesta, cel mai important al doctrinei lor ascetice». «Dar cel mai extins document teologic pe care îl posedăm sub numele lui Macarie trebuie considerat liber de orice suspiciune de erezie mesaliană. Pluralitatea de mîna stîri ciorra le este adresată Epistola erau adresate tratatului și autoritatea scriitorului ei este autoritatea lui Grigorie de Nisa. «Frații rugători», care sînt deosebiți de «frații slujitori», nu sînt secta

546. P. G. XXXIV, 409—442. 547. W. Jaeger, *op. cit.*, p. 154, 187.

548. *Ibidem*, p. 188.

549. Symeon von Mesopotamie, D/e *Uebersetzung der Messalianischen Makarios* — «Scrierile» în: *Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur*, 4 Reihe, 10 Band, 1 Heft, Leipzig, 1941, p. 156.

Euhi ilor, cum sugereaz Dorries, ci e vorba aici de dou clase de monahi, pe care-i deosebe te i-i recunoa te înc tratatul lui Grigorie(μ i , sau μ)⁵⁵⁰. Polemica din partea final a Epistolei, împotriva virtu ilor i faptelor mai mult externe, nu are nimic de-a face cu erezia masalian i cu spiritualismul ei extrem. Ea exprim spiritua- lismul lui Grigorie de Nisa, care în tratatul s u îndreapt ace- lea i atacuri împotriva laxit ii i caracterului pur extern al anumitor practici mîn stire ti i insist asupra puterii cre- din ei vii i adev ratei iubiri cre tine»⁵⁵¹.

Jaeger socote te c această Epistol c tre monahi a fost un document de mare importan în formarea stilului de via monahal în R s rit, dar la rîndul ei, ea n-a fost decît «o para- fraz explicativ » a tratatului Sfîntului Grigorie de Nisa, scris cu acela i scop.

«Astfel noi începem s cunoa tem enorma influen spi- ritual pe care «filosofia» ascetic a Sfîntului Grigorie în ge- neral i tratatul redescoperit în special, a exercitat-o asupra gîndirii ascetice de dup el i asupra înv turii religioase din comunit ile mîn stire ti ale Bisericii din R s rit... Evident, Sfîntul Grigorie de Nisa a reprezentat pentru Macarie tradi- ia teologic în forma autoritativ . În special, tratatul lui Gri- gorie despre inta vie ii monahale i-a ap rut lui Macarie ca sum a acestei tradi ii, pe care el a încercat s-o s deasc în inima iubi ilor s i fii. De aceea, o cale pentru realizarea scopului s u era s explice pe seama lor acest mare document despre evlavia mistic-ascetic în forma unei epistole didac- tice»⁵⁵².

550. Sf. Grigorie cunoa te chiar rug ciunea neîncetat ; el vorbe te în partea ultim a tratatului s u despre treapta cea mai înalt a des- vâririi, pe care trebuie s-o ajung fiecare membru al comunit ii mona- hale : cea a rug ciunii neîncetate. «El citeaz mai multe pasaje din Scrip- tur pentru a dovedi c rug ciunea a fost socotit de Hristos i Apostoli cea mai înalt treapt . Conform cu aceasta, exist o anumit ierarhie spiritual cu diferite trepte de des vîr ire, în mîn stirea ideal a lui Gri- gorie, în care cei ce ajung s realizeze în via a lor porunca apostolului de a se ruga neîncetat i de a st rui în rug ciune, ocup locul cel mai înalt. Sînt aceia care se roag ziua i noaptea i stau treji atît de mult cît pot suporta trupurile lor. Proestosul i comunitatea trebuie s încu- rajeze efortul lor i s simpatizeze cu st ruin a lor în rug ciune. Ei sînt campionii întregii comunit i duhovnice ti i lor li se cuvine premiul cel mai înalt. Dup ace ti eroi ai rug ciunii, vin cei care nu au ajuns înc pe vîrful deplinei intensit i a rug ciunii» (Jaeger, op. cit., p. 193—194).

551. Jaeger, op. cit., p. 204—207; 193—194.

552. *Ibidem*, p. 154—156.

Dar Jaeger a dovedit c cuprinsul *Epistolei* celei *ari* este identic cu cuprinsul «Omiliilor duhovnice ti», c rora tradi ia le d ca autor tot pe Macarie. Mai mult chiar, el a dovedit c «Omiliile» reflect aceea i dependen de tratatul Sfîntului Grigorie de Nisa «De Instituto christiano». Prin aceasta a scos i «Omiliile» de sub b nuiala de masalianism.

Omiliile duhovnice ti sînt i ele o adaptare a con inutului tratatului lui Grigorie de Nisa la necesit ile mîn stirilor.

În Omilia XL, autorul, urmînd lui Grigorie de Nisa, afirm leg tura interioar dintre toate virtu ile. Atît în Omilie cît i în Epistol , «vîrful tuturor virtu ilor» e «st ruina în rug ciune», ca i în tratatul Sfîntului Grigorie⁵⁵³. Toate celelalte virtu i pot fi dobîndite, se spune în Omilie, pentru c rug ciunea stabile te comuniunea sufletului cu Dumnezeu, izvorul întregii puteri duhovnice ti. Cel ce se sile te s st ruie în rug ciune se aprinde de *erosul* divin i prime te harul sfintei des vîr iri a Duhului⁵⁵⁴. Fiecare din ace ti termeni se g se te îns în scrierile Sfîntului Grigorie i în tratat : St ruirea în rug ciune, arderea de dragoste ( ), dispozi ia min ii pentru Dumnezeu (vD), unirea ei cu Dumnezeu( ),rug ciunea ca lucrare a min ii ce pune în mi care procesul de sfin ire i de des vîr ire( ),prin primirea Duhului Sfînt⁵⁵⁵ ( ).

În această Omilie g sim în continuare ideea treptelor în urcu ul duhovnicesc, care se afl i în tratatul Sfîntului Grigorie. Comun cu tratatul mai are Omilia ideea c în acest progres omul e asistat de Duhul Sfînt, care i se acord pe m sura credin ei i a vîrstei lui spirituale⁵⁵⁶. Dar progresul e legat de lupt , de efort. Diavolul caut s abat sufletul de la drumul drept prin ispita descuraj rii i a mîndriei⁵⁵⁷. Ideea aceasta Omilia o plasticizeaz prin imaginea calului i a carului de lupt din hipodrom. Folosind faimoasa imagine a lui Platon, care aseam n sufletul cu un car tras de doi cai, pentru lupta ( ) din suflet, Macarie vede în interiorul omului un teatru, în care duhurile rele se r zboiesc cu sufletul, avînd

553. *Ibidem*, p. 268.

554. Vezi Omilia aceasta în P. G. XXXIV, 704 .u.

555. *De Inst. christ.*, 46, 17, (ed. Jaeger).

556. *Ibidem*, 44, 2 ; 45, 7 ; 46, 7.

557. Jaeger, *op. cit.*, p. 141.

pe Dumnezeu și pe îngeri ca spectatori. În fiecare clip se ivesc în conștiință gânduri bune și rele. Pe cele bune le naște mintea, pe cele rele le produce răutatea. Autorul Omiliei, fiind tot de la Grigorie, cărsirea gândurilor rele se face sub influența satanei, iar gândurile bune ies din minte sub influența harului, înși închipuie mintea ca un conducător care conduce carul sufletului împotriva carului rău și condus de satana. S-a socotit că aici avem ideea masaliană a prezenței simultane a harului și a satanei în suflet, ne înțindu-se seama că satana e considerat aici lucrând din afara sufletului, împotriva lui și că e vorba numai de simțirea ispitelor aruncate de satana asupra sufletului. Dar care din oamenii preocupați de progresul lor duhovnicesc nu simte ispitele satanei (carul de luptă al satanei), îndreptându-se spre sufletul lui ?

Omilia XL, scriindu-se pentru monahii din obște, caută să îmbine starea de rugăciune și de liniște a celor desvârșiți, cu obligația ce o simt ei de a-și arăta iubirea față de frați prin diferite fapte : prin vizitarea lor, prin înverșurarea și întărirea lor cu cuvântul⁵⁵⁸.

La întrebarea celor mai simpli, cum pot locui simultan în inimă cele «două persoane», harul și păcatul, autorul răspunde în Omilia XL că numai când neglijează în aprins focul harului din suflet (și punem lemne pe el), gândurile din suflet se răcesc, și nu mai ard de iubirea de Dumnezeu ; numai atunci influența din afară a satanei se resimte mai tare. «Harul desvârșit și păcatul absolut nu pot locui în mod real în același timp în suflet»⁵⁵⁹. O formulare opusă total înverșurării masaliene.

Ideile acestea și alte idei din tratatul Sfântului Grigorie revin și în alte Omilii. Dar Macarie dramatizează și plasticizează războiul gândurilor din suflet, care e descris de Sfântul Grigorie în mod mai abstract. Toate ideile favorite ale Sfântului Grigorie revin mereu în «Omiliile duhovnicești» : iubirea ( ) sufletului, descrisă ca o mireasă a lui Hristos, îl pregătește să primească pe mirele lui ; comparația sufletelor nepregătite cu fecioarele nebune, care n-au untelemn în candelă ; urcarea treptată ; căutarea nepăsătoare a desvârșirii ; alipirea la Hristos ; ferirea de slava de artă de la oameni și a teptarea

558. Ibidem, p. 216.

559. Ibidem, p. 209—217.

judcă și i a r spl și lui Dumnezeu; asemnarea vie și din mînă stire cu viaa îngerilor; datoria fraților de a se iubi unii pe alții, fie că se roagă, fie că citesc Scripturile, fie că fac altfel de lucru; socotirea și rîcii ca bogăție și a bogăției lumenești ca și rîcie⁵⁶⁰.

«Aceste idei formează cadrul teologiei ascetice a lui Macarie. El umple acest cadru moștenit cu bogăția îmbelugată a propriei lui experiențe duhovnicești, cu retorica lui debordantă, cu arzul lui entuziasm. Astfel totul este nou și totul este vechi. Este o uimitoare identitate în structura fundamentală a teoriilor teologice ale celor doi autori. Dar gândirea lui Macarie este departe de a fi o simplă copie a ideilor lui Grigorie, pe care el le adoptă. El le-a îmbogățit pe acelea printr-o trîrire intensă și le-a făcut expresia propriei lui vieți interioare. Evident, Grigorie de Nisa este acceptat de Macarie nu numai ca un autor de înalte idei, ci și ca unul ce a dat cea mai exhaustivă formulare tradiției teologice ascetice, careia noua generație vrea să-i dea viață. Este demn de remarcat că toate Omiliile lui Macarie preferă să se miște pe planul înalt al gândirii teologice și al simbolismului Sfîntului Grigorie de Nisa, decît să urmeze linia mai mult practică a legislației Regulilor lui Vasile care par să fie admise.

Pe de altă parte, ar fi greșit să spunem că tot ce în Omiliile nu derivă de la Sfîntul Grigorie de Nisa este produsul gândirii proprii a lui Macarie. Alături de înalta speculație a lui Grigorie, despre adevăratul sens al idealului ascetic, apar în aceste cuvînturi și în special în întrebările ce le pun interlocutorii, incontestabile elemente ale unei tradiții mînăstirești mai mult populare, a căreia cum le cunoaștem din istorioarele cîntărilor morale. Accentul pus în ele pe lucrarea satanei, a fost pe unii să socotească pe autorul Omiliilor, adevăratul sau conducătorul a zisei erezii masaliene. Dar aceste istorioare, interpretate de Macarie în sens spiritual, derivă mai degrabă dintr-o tradiție monahală, decît dintr-o erezie masaliană, despre care de altfel se știe foarte puțin⁵⁶¹.

560. *De Inst. christ.*, 80, 15 și 81, 6 (ed. cit.).

561. Jaeger, *op. cit.*, p. 224—225.

Dovedind caracterul corect bisericesc al operei lui Macarie, Jaeger crede totu i c autorul ei nu poate fi Macarie Egipteanul, cum ar rezulta din manuscrisele grece ti, pentru c Macarie (+ 390) a murit cu cî iva ani înainte lui Grigorie de Nisa (+ 394) i deci n-a putut s foloseasc tratatul celui din urm scris la sfîr itul vie ii lui. Autorul trebuie s fi tr it la o oarecare vreme dup moartea lui Grigorie de Nisa, pe la mijlocul secolului V, prin Siria⁵⁶².

F r îndoial , faptul principal e c s-a putut face dovada c opera aceasta are un caracter irepro abil bisericesc. Sînt destule cazuri cînd opere însemnate, din literatura veche cre tin deriv de la autori ce au inut s r mîn anonimi punîndu-le ei în i i, sau imagina ia ob teasc sub numele unor mari personalit i ale trecutului.

Totu i, credem c nu s-au adus argumente decisive c Omiliile i Epistola în chestiune s-au scris la oarecare vreme dup moartea lui Grigorie de Nisa i c deci autorul lor nu poate fi Macarie. Jaeger socote te c tratatul «De Instituto Christiano» e ultima oper a Sfîntului Grigorie i a fost scris pe la 390. Deci Macarie, mort pe la 390, n-a mai avut cînd s o prelucreze pentru monahii s i. Dar, ce ne-ar împiedica s admitem c «De Instituto Christiano» a fost scris cu vreun an doi mai curînd (pe la 388—389) i deci Macarie ar fi putut s -l prelucreze înainte de moartea sa ? În afar de aceea, cuvintele Sfîntului Grigore de Nisa din tratat: «Am adunat pentru voi cîteva pu ine semin e ale înv turii, culegîndu-le din Scripturile d ruite nou mai înainte de Duhul» (

μ μ μ), nu înseamn numaidcît scrierile de mai înainte ale Sfîntului Grigorie cum interpreteaz Jaeger. Înseamn mai degrab Sfînta Scriptur . DAC deci tratatul a fost scris pe la 380 i el a fost trimis imediat mîn stirilor din tot R s ritul, c rora le era adresat, a putut deveni f r întîrziere, obiectul de predic i de prelucreare, prin adaptarea la împrejur rile concrete ale vie ii din mîn stiri.

562. *Ibidem*, p. 228.

563. In original trebuie s fi fost:

μ .

Am arătat în alt parte⁵⁶⁴, c formele rile lui Diadoh al Foticeei⁵⁶⁵, privitoare la viaa spirituală, prezintă un caracter de mai mare precizie față de opera lui Macarie și presupun opera acestuia. Deci dacă Diadoh a scris pe la începutul secolului V, opera lui Macarie a trebuit să fie scrisă cu câteva zeci de ani înainte. Aceasta ne duce la epoca lui Macarie Egipteanul.

Fără îndoială, o mare dificultate este faptul că versiunea arabă a acestei opere poartă numele de Simian. Dar s-ar putea ca aceasta să provină de acolo, că mai târziu un oarecare Simian, poate Simion Metafrastul (secolul X) sau poate unul mai vechi decât Metafrastul, a făcut niște excerpte din opera lui Macarie. Numele lui a fost asociat apoi cu cel al lui Macarie, făcându-se o confuzie între aceste două nume și a fost în traducerea arabă opera întreagă a putut fi atribuită lui Simion, în elegându-se uneori, sau și numindu-se Simion Stîlpanicul⁵⁶⁶, precum sînt în unele manuscrise grecești și excerptele atribuite lui Macarie⁵⁶⁷. Unii socotesc că autorul acestor excerpte a fost un Simion Mesopotamitul și el a trecut pe la sfîrșitul sec. XIII^{567b}.

Excerptele amintite formează în *Filocalia greacă* o scriere unică în 150 de capete, numerotată în continuare. Dar această scriere are din loc în loc cîte un subtitlu, fiind împărțită astfel în ase subdiviziuni și fiind numită «Parafraza în 150 capete a Sfîntului Simion Metafrastul la cele 50 cuvînturi ale Sfîntului Macarie Egipteanul». Aceste subdiviziuni, cu titlurile lor și cu capetele pe care le însumează, corespund cu cele ase tratate din Migne, P. G., t. XXXIV, 941—968, unde sînt date sub numele lui Macarie⁵⁶⁸.

564. În jurul *Omiliilor duhovnicești* ale Sf. Macarie (rev. cit., p. 20—26).

565. Diadoh al Foticeei, *Cuvînt ascetic*, în *Filocalia rom.*, vol. I, ed. II, p. 368—378. 566. Jaeger, *op. cit.*, p. 226. 567. *Ibidem*, p. 159—160.

567b H. G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, 1959, p. 364.

568. Dar excerptele nu au putut fi făcute de Macarie însuși. Autorul *Parafrazei* intercalează de multe ori cuvîntul: «zice» ( ), ar tînd cîred textul altcuiva (de pildă, cap. XIV, coresp. cu *Epistola*, la Jaeger, *op. cit.*, p. 269, rînd 2; cap. XV, coresp. cu *Epistola*, la Jaeger, *op. cit.*, p. 267, etc.). Despre vechimea acestor excerpte se va putea spune înscăva mai sigur, de-abia după o ediție critică a întregii opere a lui Macarie, inclusiv a acestor excerpte. Atunci se va putea ține cel puțin de cînd datează cele mai vechi manuscrise care le cuprind.

Din aceste ase tratate, cele dou din ii *despre des vî-
irea* în Duh (« % , ed. II, vol. II, p. 109—113, cap. I—XVII;
P. G. XXXIV, 841—852, cap. I—XVII) i *despre rug ciune*
< * , . . 113—116, cap. XVIII—XXXII; P. G., XXXIV,
853—866), sînt alc tuite din pasaje din Epistola cea Mare, pu-
blicitat de Jaeger, deci au prin ea o leg tur cu tratatul «De
Instituto Christiano» a lui Grigorie de Nisa.

Iat un tablou al capetelor din aceste dou tratate cu pa-
sajele corespunz toare din Epistola lui Macarie :

Parafraza lui Simian Metafrastul Epistola lui Macarie
Despre des vîr irea în Duh Ed. Jaeger

Cap. I	p. 238 r. 8—20
Cap. II	p. 239 r. 47—248, 18
Cap. III	p. 244, 17—245, 9
Cap. IV	p. 246, 1—247, 8
Cap. V	p. 241, 10—243, 11
Cap. VI	p. 250, 1—251, 4
Cap. VII	p. 251, 10—14
Cap. VIII	p. 256, 21—257, 15; 258, 4—258, 8
Cap. IX	p. 258, 9—259, 10
Cap. X	p. 259, 11—24
Cap. XI	p. 261, 9—263, 4
Cap. XII	p. 263, 4—16
Cap. XIII	p. 264, 1—256, 1
Cap. XIV	p. 265, 2—266, 2
Cap. XV	p. 266, 1—267, 18
Cap. XVI	p. 268, 1—18
Cap. XVII	p. 266, 2—17
Cap. XVIII (Despre rug ciune)	p. 268, 20—269, 25
Cap. XIX	p. 273, 18—274, 8
Cap. XX	p. 270, 13—17; 272, 12—273, 1
Cap. XXI	p. 273, 1—18
Cap. XXII	p. 274, 9—276, 7
Cap. XXIII	p. 276, 14—277, 12
Cap. XXIV	p. 279, 21—280, 11
Cap. XXV	p. 280, 11—281, 7
Cap. XXVI	p. 283, 3—16; 284, 11—17
Cap. XXVII	p. 285, 3—285, 9
Cap. XXVIII	p. 282, 7—20
Cap. XXIX	p. 293, 5—294, 1
Cap. XXX	p. 295, 15—295, 15
Cap. XXXI	p. 298, 10—22; 298, 8—300, 15
Cap. XXXII	p. 287, 19—289, 3.

Dintr-o comparație a textelor paralele se poate constata următoarele feluri de deosebiri:

Simion prescurtează frazele din Epistolă și simplifică întorsăturile mai complicate și mai retorice pentru a le face mai concentrate și mai ușor de înțeles⁵⁶⁹. În acest scop înlocuiește termeni mai arhaici cu termeni mai noi, mai obișnuiți. Din multe citate ale Epistolei, alege numai câte unul. De multe ori nu li se mai adresează monahilor la persoana a doua, ci vorbește de ei la persoana a 3-a (vezi cap. 14, coresp. Jaeger, p. 252, 2).

Încolo redă cu fidelitate aproape perfect textul extras din Epistolă, nepunând nici o idee de la sine. Schimbările desul de esențiale de cuvinte arată că autorul a trăit câteva secole mai târziu decât autorul Epistolei, iar faptul că vorbește la persoana a treia despre monahi, arată că scriind Parafraza, nu o făcea în împlinirea unei slujbe directe de îndrumător al monahilor, ci scria oarecum retras de obște monahală. Aceasta s-ar potrivi poate cu Simion Metafrastul din secolul X, care a scris, se pare, numai opere de scriitor și nu a fost îndrumător al vreunei obști monahale.

Comparând textul capetelor acestor prime două tratate din cele șase, cu textul capetelor tratatului: *Despre paza inimii*, aflat în Migne înaintea lor, vedem că multe din ele coincid, dar capetele din tratatul: *Despre paza inimii* reproduc mai literar textele din Epistola lui Macarie, neschimbând cuvintele mai arhaice cu altele mai noi⁵⁷⁰. De aici se vede că tratatul: *Despre paza inimii*, nu provine de la autorul

569. De exemplu iată cum redă Epistola ideea pe care o rezumă Simion în cap. IX: «Dar ce este renunțarea la sufletul său decât a se preda pe sine cu totul, fraților, și a nu împlini deloc vzerile sale, ci atârând cu totul de cuvântul lui Dumnezeu, să-și împodobească sufletul său, totdeauna cu sfințele și curatele înțelegeri ale poruncilor și să se socotească pe acestea mîntuitoare și dulci. Apoi să nu aibă nimic în stăpînirea sa, decât haina pe care o poartă, ca totdeauna să poată fi fără grijă, împlinind numai cele poruncite lui, cu bucurie. Și ca un rob cumpărat să privească cu inimă bună pe toți frații, dar mai cu seamă pe întîistătorii, ca domni și stăpîni pentru Hristos, cum însuși Domnul a spus: «Cel ce voiește să fie între voi cel dintîi și mai mare, să fie cel mai de pe urmă dintre toți și tuturor slujitor și rob» etc.

570. De ex. cap. VII din tratatul *Despre paza inimii* (P. G. XXXIV, 825), reproduce fidel pe cel din Epistolă (Jaeger, *op. cit.*, p. 264, 14 .u.), pe cînd cap. XIII din *Filocalie*, face anumite modificări de sintaxă.

celorlalte două tratate pe care le-am amintit, care se pare că este î autorul celorlalte patru tratate ce urmează. Încît pare a se verifica tradiția, atestat de Nicodim Aghioritul în Filocalia greacă, că cele ase tratate sînt ale unuia î aceleuia î autor, probabil Simion Metafrastul, formînd o operă unitară.

Din celelalte patru tratate, date în Filocalie, prin capete numerotate în continuare, am identificat următoarele în Omiliile lui Macarie :

*Parafraza lui Simion Metafrastul
(Filocalia)*

Omilii

Cap. XLII	Omil. XXXVI; P. G. XXXIV, col. 749.
Cap. LII	Omil. V, 2; P. G. cit. col. 496; trad. rom. p. 30.
Cap. LIII	Omil. V, 5—6; P. G. cit., 500; trad. rom. p. 32—33.
Cap. LIV	Omil. V, 5; P. C. cit., 501; trad. rom. p. 33.
Cap. LV	Omil. V, 6 î P. G. cit., 503—504; rom. p. 34—35.
Cap. LVI	Omil. V, 6 î P. G. cit., 504; rom. p. 35.
Cap. LVII	Omil. V, 6; P. G. cit., 505; rom. p. 35.
Cap. LVIII	Omil. V, 6 f P. G. cit., 505 D; rom. p. 36.
Cap. LIX	Omil. V, 6; P. G. cit., 509 B—512; rom. p. 38—39.
Cap. LX	Omil. V, 6; P. G. 512; rom. p. 39.
Cap. LXI	Omil. V, 8, 9; P. G. 513 BD; rom. p. 40—41.
Cap. LXII	Omil. V, 11; P. G. cit., 546; rom. 42.
Cap. LXIII	Omil. V, 12; P. G. 517 AB î rom. p. 43.
Cap. LXIV	Omil. IV, 1, 3, 4, 5; P. G. 472 D, 473 D—475 A, 476 AC; rom. p. 15—17.
Cap. LXV	Omil. IV, 6, 7; P. G. cit., 476 D—477AB; rom. p. 18.
Cap. LXVI	Omil. VIII; P. G. cit., 477 D; rom. p. 19.
Cap. LXVII	Omil. IV, 9, 10; P. G. cit., 480 AB; rom. p. 19—20.

- Cap. LXVIII Omil. IV, 11, 12; P. G. cit., 480 D—481 AB; rom. p. 20—21.
- Cap. LXIX Omil. IV, 13; P. G. cit., 481 CD; rom. p. 21.
- Cap. LXX Omil. IV, 13, 14, 15; P. G. 481 D—482 A, 482 BC i rom. p. 21—22.
- Cap. LXXI Omil. IV, 21, 22, 23 j P. G. 488 D—489 A, 488 BCD, rom. p. 25—27.
- Cap. LXXII Omil. IV, 24, 25, 26, 27; P. G. 492 AB—493 AB; rom. p. 27—28.
- Cap. LXXIV Omil. XVII, 1, 2, 3, 4; P. G. 624 CD—625 ABC.
- Cap. LXXV Omil. XVII, 4, 5; P. G. 625 D—628 A.
- Cap. LXXVI Omil. XVII, 6; P. G. 628 BC.
- Cap. LXXVII Omil. XVII, 10; P. G. 629 D.
- Cap. LXXVIII Omil. XVII, 7, 8; P. G. 628 D—629 A.
- Cap. LXXIX Omil. XVII, 11; P. G. 629 D—631 A.
- Cap. LXXX Omil. XV, 12, 13; P. G. 632 BC.
- Cap. LXXXI Omil. XVII, 11; P. G. 632 A.
- Cap. LXXXII Omil. XVII, 13, 14, 15; P. G. 632D, 633 AB.
- Cap. LXXXIII Omil. XVII, 15; P. G. 633 BC.
- Cap. LXXXIV Omil. XVII, 15; P. G. 633 C.
- Cap. LXXXVI (începutul) Omil. XVII, 13; P. G. 632 C.
- Cap. LXXXVII Omil. XVIII, 1, 2; P. G. 636 AB.
- Cap. LXXXVIII Omil. XVIII, 5, 6; P. G. 637 BCD—639 A.
- Cap. LXXXIX Omil. XVIII, 7, 8, 9; P. G. 648 BCD.
- Cap. XC Omil. XVIII, 10, 11; P. G. 641 ABC.
- Cap. XCI Omil. VIII, 1; P. G. 528 C; rom. p. 50.
- Cap. XCII Omil. VIII, 2, 3; P. G. 528 D—52 ABC. rom. p. 50—51.
- Cap. XCIII Omil. VIII, 4; P. G. 529 D; rom. p. 51.
- Cap. XCV Omil. VIII, 5; P. G. 532 AB; rom. p. 52.
- Cap. CVII (sfîr itul) Omil. IX, 7—8; P. G. 536 D; rom. p. 95.
- Cap. CVIII Omil. IX, 10; P. G. 637 C.
- Cap. CIX Omil. X, 1; P. G. 541 A.
- Cap. CX Omil. X, 2, 3, 4; P. G. 541 CD—544 AB; rom. 59—60.

Cap. CXI	Omil. X, 5; P. G. 544 C; rom. p. 61.
Cap. CXVI	Omil. XI, 11; P. G. 552 D—553 A; rom. p. 66—67.
Cap. CXVII	Omil. XI, 15; P. G. 556 C; rom. p. 69.
Cap. CXXIV	Omil. XV, 1—2; P. G. 546 BCD.
Cap. CXXV	Omil. XV, 3—4; P. G. 578 AD.
Cap. CXXVI	Omil. XV, 6; P. G. 580 C.
Cap. CXXXIV	Omil. XIX, 3, 4, 5, 6; P. G. 644 D; 645 ABC, 648 A.
Cap. CXXXV	Omil. XIX, 7—8; P. G. 648 BCD.
Cap. CXL	Omil. VI, 10; P. G. 516 A.
Cap. CXLI	Omil. VI, 8; P. G. 513 B.
Cap. CXLV	Omil. XXI, 2, 3, 4; P. G. 656 CD— 657 A.
Cap. CXLVI	Omil. XXI, 4, 5; P. G. 657 BCD ⁵⁷¹ .

Din 150 capete am putut identifica aproximativ 90. Unele din acestea și din cele neidentificate se pot afla ca tem general în diferite alte Omilii. Dar din procedura lui Simion Metafrastul, observat în capetele identificate, se poate conchide că și capetele neidentificate trebuie să urmeze destul de fidel unor texte necunoscute pînă acum din Macarie.

571. Pentru textul românesc al *Omiliilor duhovnicești* am folosit traducerea lui Cicerone Iordăchescu din 1931.

Parafraza în 150 de capete a Sfântului Simeon Metafrastul la cele cincizeci de Cuvinte ale Sfântului Macarie Egipteanul

Despre des vîr irea în Duh

1. Fiecare din noi primește mîntuirea prin harul și darul dumnezeiesc al Duhului, dar poate ajunge prin credință, prin iubire și prin lupta voinei ei libere la mîntuirea des vîr irea a virtuții, ca precum prin har, așa și prin dreptate⁵⁷² și moștenește viaa veșnică. Căci nu se învrednicește cineva numai prin puterea și harul lui Dumnezeu, fără să aducă și lacrimile sale, de înaintarea des vîr irea; dar nici nu ajunge numai prin sîrguință și puterea sa, fără să ajute și harul, la mîntuirea des vîr irea a libertății și curăției. «Căci de nu va zidi Domnul casa și nu va pîzi cetatea, în zadar ar priveghea pe zitorul, în zadar ostenitorul și ziditorul»⁵⁷³.

2. Întrebare : Care este voia lui Dumnezeu la care îl îndeamnă și îl roagă Apostolul pe fiecare din noi să ajungă ? Răspuns : Des vîr irea curățirea de păcat, eliberarea de patimi și de ocară și înălțarea la virtutea supremă, care este curăția și sfințenia inimii, la care ajunge cineva prin împărțirea de Duhul dumnezeiesc în

572. de observat deosebirea între mîntuirea dobîndită prin har și nepătimirea dobîndită prin efortul ajutat de har. o învîtură cu totul deosebită de cea masaliană, care învîtură că harul vine de pe urma eforturilor omului. 573. Psalm. CXXVI, 1.

chip des vîr it întru sim ire ( ). C ci zice : «Ferici i cei cura i cu inima, c aceia vor vedea pe Dumnezeu»⁵⁷⁴ ; i : «Fi i i voi des vîr i i, precum Tat l cel ceresc des vîr it este»⁵⁷⁵ ; i : «S se fac inima mea f r prihan întru cele drepte ale Tale, ca s nu m ru inez»⁵⁷⁶ ; i iar i : «Atunci nu m voi ru ina cînd voi c uta spre toate poruncile Tale»⁵⁷⁷. i iar i c tre cei ce întreab : «Cine se va sui la muntele Domnului ? Sau cine va sta în locul cel sfînt al Lui ?» r s punde : «Cel nevinovat cu mîinile i curat cu inima»⁵⁷⁸, ar tînd prin aceasta des vîr ita desfiin are a p catului ce se s vîr e te prin fapt i cugetare⁵⁷⁹.

3. Cum se poate face cur irea de patimile cele ne ar tate i ascunse, cele greu de dep rtat i oarecum în r d cinate în suflet⁵⁸⁰, arat Duhul Sfînt care tia

574. Matei V, 8. 575. Matei V, 48. 576. Psalm. CXVII, 80.

577. Psalm. CXVIII, 6. 578. Psalm. XXIII, 3—4.

579. Corespunde cu : *De Instituto Christiano* al Sf. Grigorie de Nisa (P. G. XLVI, 289 D). Sf. Grigorie spune numai în general c inta lui Dumnezeu este ca omul s - i «cure e sufletul prin har, ca s -l aduc lui Dumnezeu curat». Precizarea în prelucrarea lui Simeon (i Macarie) c e vorba de «des vîr ita cur ire» nu altereaz sensul din Sf. Grigorie în direc ie masalian , ba dimpotriv îl precizeaz în sens ortodox, l sînd s se în eleag c o anumit cur ire are omul înc de la primirea harului i nu o realizeaz de-abia el ulterior. Acest precizare în sensul ortodox se mai arat i în aceea c pe cînd Sf. Grigorie spune c prin acest cur ire omul leap d ru inea ca pe o hain ce-l murd re te, Simion (resp. Macarie) trece peste aceasta. Apoi c pe cînd Sf. Grigorie spune c prin cur ire omul îndep rteaz p catul în general, Simion (resp. Macarie) afirm c e vorba de p catul ce se s vîr e te cu cugetarea i cu fapta, deci de un p cat actual, nu de p catul str mo esc. Afirmatia lui Macarie c acest cur ire deplin se tr ie te prin sim ire, e o înv tur proprie i lui Diadoh i ea înl tur afirmatia lui Hausherr c masalianismul lui Macarie ar sta în confundarea primirii harului cu sim irea lui înc de la început.

580. Acest cap. corespunde cu *De Instit. Christ.* (P. G. XLVI, 293 B). In el se adaug c amintita cur ire are ca obiect i «patimile ascunse». Sf. Grigorie le spune : «relele ascunse» ( ), dar termenul de «patimi» nu schimb în sens masalianic ideea, ci dimpotriv o precizeaz în sens ortodox, c ci ele pot însemna mai sigur ni te obi nuin e vechi de ale p -catului, care i-au pierdut caracterul de p cat dar pot forma izvorul pentru p catele «cu cugetarea i cu fapta». S-a spus de c tre Hausherr (*L'Erreur fondamentale et la logique du messalianisme*, în «Orientalia Christiana Periodica», III, IV, 1935, p. 330), c masalianismul lui Macarie se vede i din afirmarea c prin botez r d cinile p catului nu se smulg

aceasta, prin David. C ci zice acesta : «De cele ascunse ale mele cur e te-m »⁵⁸¹. Deci putem face aceasta prin mult rug ciune i credin i prin des vîr ita pornire spre Dumnezeu, cu împreun -lucrarea Duhului, dar împotrivindu-ne i noi lor i p zindu-ne, inima noastr cu toat grija⁵⁸².

4. Iar fericitul Moise zice⁵⁸³, l murind prin pilde, c sufletul nu trebuie s dea urmare ambelor voiri, celei rele i celei bune, ci numai celei bune, i s nu cultivate dou feluri de roade, cel bun i cel r u, ci numai pe cel bun. C ci zice : «S nu înjugi în aria ta animale de neamuri diferite împreun , ca boul i catîrul, ci vei treiera recolta înjugînd animale de acela i neam»⁵⁸⁴. Adic s nu- i aib în aria inimii noastre virtutea i p -catul lucrarea împreun , ci numai virtutea⁵⁸⁵. «S nu e i in în hain de lîn , nici lîn în hain de in»⁵⁸⁶. S nu

din suflet. Dar iat c i Sf. Grigorie de Nisa spune c Dumnezeu v -zînd str duin a omului «va smulge prin puterea lui r d cina ascuns a gîndurilor înainte de odr slire» (P. G. cit.). Simion modereaz aici ideea de înr d cinare, spunînd : «oarecum înr d cinate».

581. Psalm. XVIII, 13.

582. Atît la Sf. Grigorie, cît i la Simion (respectiv Macarie), g sim tensiunea manifestat pe de o parte în afirmarea c «patimile» sau «relele» sînt în untru, iar pe de alta, în îndemnul de a ne p zi inima de ele. Dar Simion (resp. Macarie), face o distinc ie clar între «inima» ce trebuie p zit i «sufletul» în care sînt «oarecum înr d cinate» patimile, pe cînd Sf. Grigorie spune în general c trebuie s ne p zim «interiorul» ( ), sau «minte», sau «sufletul» de «gîndul r ut ii» care se ridic de undeva din adînc (P. G. cit.). Pare c , dup el, r utatea nu sta într-un substrat mai adînc decît întreg sufletul, pe cînd la Simion (respectiv Macarie), ar sta în «psihicul» biologic, deosebit de «inima» con-tient , în sensul lui Diadoh.

583. Coresp. cu *De Inst. Christ.*, P. G. XLVI, 293 C.

584. Deut. XXII, 10.

585. Sf. Grigorie cere «s nu creasc în acela i suflet r utatea i virtutea împreun ». Simion (respectiv Macarie) precizeaz : «s nu- i aib în aria inimii virtutea i p catul lucrarea împreun , ci numai virtu-tea». Precizarea pare s accentueze c nu poate fi vorba de o prezen a r ut ii în inim , ci numai de o lucrare. ceea ce spune i Sf. Grigorie, poate mai pu în precis cînd declar c gîndul r u se ridic dintr-un izvor mai adînc, ca de altfel i gîndul bun. De aceea, «plugarul cel bun trebuie s dea drumul numai apelor curate ale vie ii, ca dintr-un izvor bun de b ut». Atît Sf Grigorie, cît i Simion (resp. Macarie) recunosc o existen a posibilii ii virtu ii i p catului dincolo de con tiin .

586. Deut. XXII, 11.

cultivi în arina ta dou feluri de roduri la un loc». «S nu sco i animal din neam str in la împreunare cu altul, ci s împreuni animalele de acela i neam»⁵⁸⁷. Prin toate acestea ne d în chip tainic s în elegem, precum s-a spus, c nu trebuie s cultiv m în noi p catul i virtutea, ci s se lase spre rodire numai semin ele virtu ii; i c sufletul s nu aib p rt ie (comuniune) cu dou duhuri, cu Duhul lui Dumnezeu i cu duhul lumii, ci s se lase robit numai de Duhul lui Dumnezeu i s se produc numai rodurile Duhului⁵⁸⁸. Pentru aceasta zice : «Spre toate poruncile tale m-am îndreptat, toat calea nedreapt am urît»⁵⁸⁹.

5. Nu numai de p catele ar tate, de curvie, ucidere, furt, l comie, bîrfire, minciun , iubire de argin i i zgîrcenie i de cele asemenea trebuie s se cure e sufletul fecioarei⁵⁹⁰ alegînd unirea cu Dumnezeu, ci, precum am spus înainte, cu mult mai mult de cele ascunse, adic de poft , de slava de art , de dorin a de a pl cea oamenilor, de f rnicie, de iubirea de st pînire, de viclenie, de relele obiceiuri, de ur , de necredin , de pizm , de iubirea de sine, de îngîmfare i de celelalte asem n toare. Pentru c Scriptura obi nuie te s pun aceste p cate ascunse ale sufletului pe plan egal cu cele din afar . «C ci Domnul, zice, a împr tiat oasele celor ce plac oamenilor»⁵⁹¹ i «se va scîrbi de b rbatul sîngelui i de cel viclean»⁵⁹². Deci arat pe Domnul scîrbindu-se la fel de viclenie i de ucidere ; « i de cei ce vorbesc de pace cu cei apropia i lor»⁵⁹³ i cele urm toare. Deoarece zice iar i: «C ci în inim lucra i nelegiuri pe p mînt» i: «Vai vou cînd v vor gr i de bine

587. Lev. XIX, 19.

588. Aici se precizeaz c în om a r mas numai putin a de rodire a «semin elor» p catului, nu p catul însu i. Apoi c prezen a duhului r u în om e totu i exterior sufletului, întrucît sufletul poate s nu aib comuniune cu el. C sufletul nu poate s aibe dou feluri de voiri în acela i timp, e iar i o precizare a lui Macarie. 589. Psalm. CXVIII, 128.

590. Sufletul e de genul feminin în grece te.

591. Psalm. LII, 7.

592. Psalm. V, 6.

593. Psalm. XXVII, 3.

oamenii»⁵⁹⁴, adică atunci când voia voastră va fi și auziți vorbe bune de la oameni și veți măndriți cu slava și cu laudele de la ei. Desigur, nu e cu puțin să se ascundă pentru totdeauna cei ce fac bine. Pentru că însuși Domnul zice: «Să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor» (Matei V, 16). Dar silii și veți face și binele spre slava lui Dumnezeu și nu pentru slava proprie, nici ca unii ce iubiiți cu înfocare laudele oamenilor. Pe unii ca aceștia i-a arătat că fiind și necredincioși, zicând: «Cum puteți să aveți credință, primind slavă de la oameni și slava de la Dumnezeu singur nu o căutați»⁵⁹⁵. Dar și Apostolul, nu ne cere grija la toate, până și la mîncare și băutură; nu ne poruncește ca toate să le facem spre slava lui Dumnezeu? Căci zice: «Fie de mîncare, fie de băutură, fie de orice altceva, spre slava lui Dumnezeu faceți»⁵⁹⁶. Iar dumnezeiescul Ioan punînd pe același plan ura cu uciderea, zice: «Cel ce urtează pe fratele său, ucigaș de oameni este»⁵⁹⁷.

6. «Iubirea toate le suferă, toate le răbdă, iubirea niciodată nu cade»⁵⁹⁸. «Niciodată nu cade», înseamnă că cei ce au dobîndit darurile amintite, dar încă nu s-au învrednicit, prin iubirea cea mai deplină și mai curată a Duhului, de libertatea desvîrșită de patimi, încă nu au ajuns la siguranță, ci sînt încă în primejdie și în luptă și în frică din pricina duhului rău. Această mîsură, nemaifiind supusă derii, nici patimii, arătat-o că fiind de aia felă chiar limbile îngerilor și proorocia și cunoștința toată și harismele vindecărilor sînt nimic în comparație cu ea⁵⁹⁹.

594. Ps. LVII, 2; Luca VI, 26. 595. Ioan V, 44. 596. I Cor. X, 31.

597. I Ioan III, 15. 598. I Cor. XIII, 7—8.

599. Coresp. cu: De *Instit. Christ.* (P. G. XLVI, 296 AC). S-ar putea să se accentueze prea hotărît «siguranța» și libertatea de primejdie a derii în care se află cel ajuns la treapta iubirii. Aceasta încă s-a socotit de Hausherr idee masaliană. Dar ideea aceasta e afirmată în fond și de Sf. Grigorie de Nisa. Căci el spune că până ce omul «nu s-a eliberat în chip total (curat) de patimile ce-l tulburau înainte ... se află în temererea a derii, neavînd iubirea care-l sprijină în întregitate» ( ) în starea virtuții. Deci a teptînd iubirea, stăruie, luptînd cu toată patima,

7. Pentru aceasta a ar tat inta des vîr irii, ca fiecare cunoscîndu-se pe sine, s rac de o astfel de bog ie, s se sileasc printr-un duh fierbinte i încordat spre bunul cel din urm i s alerge astfel pe drumul duhovnicesc pîn ce-l va lua, precum s-a zis : «A a s aler ga i ca s -l lua i»⁶⁰⁰.

8. A se lep da de sine, socote te c înseamn aceas ta : «A se preda pentru totdeauna fr iei i a nu mai asculta deloc de voia proprie, nici a mai fi domn peste ceva, afar de haine. Aceasta, pentru ca fiind dezlegat de toate, s se in cu bucurie, numai de cele poruncite lui, socotind pe to i fra ii i mai ales pe întîist t torii i pe cei ce au luat poverile mîn stirii, ca domni i st - pîni, pentru Hristos, ascultînd de Hristos care zice : «Cel ce voie te între voi s fie întîiul i cel mai mare, s fie cel din urm dintre to i i slujitor i rob tuturor»⁶⁰¹, nemaiajonisindu- i nici cinste, nici laud de la fra i, pentru slujirea sau vie uirea sa. C ci zice : «Sluji i cu toat bun voin a, nu cu o slujire pentru ochi, ca cei ce caut s plac oamenilor». Ci s se socoteasc pe sine dator întotdeauna cu slujirea fra ilor întru iubire i simplitate⁶⁰².

9. Întîist t torii fr iei, care împlinesc lucrurile cele mari, trebuie s lupte prin smerit cugetare împotriva uneltirilor contrare ale r ut ii, ca nu cumva st pîbind asupra fra ilor supu i, prin patima mîndriei, în loc de cî tigul cel mai mare, s - i pricinuiasc loru i pagub . Ci, predîndu-se mai degrab fr iei spre a-i sluji pentru Dumnezeu, trupe te i suflete te, s poarte grij de ei, ca ni te p rin i iubitori i s -i îngrijeasc totdeauna ca pe ni te copii ai lui Dumnezeu. La ar tare s nu lepede datoria de întîist t tori, ca de pild pe aceea de a porunci sau de a sf tui pe cei mai încerca i, sau de a

pîn vei ajunge la inta dreptei credin e» (P. G. XLVI, 296 B), care am v - zut c e eliberarea de patimi.

600. I Cor. XIX, 24.

601. Matei XX, 26—27.

602. Ep. VI, 6—7; Col. XII, 22.

pedepsi pe vreunul, sau de a muștra unde trebuie și unde trebuie de a mîngîia, ca nu cumva, pe motiv de smerenie sau de blîndețe, să ajungă mîin stîrile în neorînduială, nemaip strînd rînduiala deosebirii între întîist t tori și supuși. Dar în ascunsul minții să se socotească pe ei ca niște robi nevrednici ai tuturor fraților și ca niște pedagogi buni cîrora li s-au încredințat copiii și pînului și de aceea să se străduiască să pregătească cu toată bunavoința și cu frica lui Dumnezeu, pe fiecare dintre frații spre tot lucrul bun, neuitînd că li s-a pus deoparte la Dumnezeu o mare și neajfuit plat pentru osteneala aceasta.

10. Precum cei ce au primit slujba de pedagogi ai tinerilor, chiar dacă aceștia sînt și pînii lor, nu se ferească, cînd interesul educării și al buneii cuviințe morale și moralelor o cere, să le dea, cu multă bunavoință, și cîte o bătăie, așa și întîist t torii trebuie să pedepsească pe frații care au lipsă de vreo certare, nu cu patima mîniei și a disprețului, nici pentru a se răzbiuna pe ei înșiși, ci cu blîndățe și în scopul folosului duhovnicesc, să facă totul pentru îndreptarea lor.

11. Tot cel ce voiește, zice, să primească întipărirea unor astfel de moravuri, să urmărească înainte de toate și întotdeauna frica lui Dumnezeu și sfînta iubire, care e cea dintîi și cea mai mare poruncă. Și să o ceară pe aceasta de la Domnul neîncetat, ca să se întipărească în inima lui și apoi prin pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu să o cîntige tot mai mult, înainteînd în ea în fiecare zi și sporind-o prin har. Căci prin stîrni și încordare, prin grijă și luptă, devenim puternici în a cîntiga iubirea cea către Dumnezeu, care ia chip în noi prin harul și darul lui Hristos. Și din aceasta se poate ușor împlini a doua poruncă, adică iubirea către aproapele. Căci cele dintîi trebuie puse înaintea celorlalte și pentru ele trebuie să ne străduim mai mult. Și așa după cele dintîi vor urma cele de-al doilea. Dar dacă ci-

neva nu se sîrguie te pentru porunca aceasta dintîi i mai mare, adic pentru dragostea c tre Dumnezeu, care ia fiin din dispozi ia noastr l untric i din contiin a cea bun , ad ugîndu-se i ajutorul dumnezeiesc, ci voie te s - i închine numai grija din afar slujirii celei de a doua, îi va fi cu neputin s o împlineasc pe cea de a doua în chip s n tos i curat. C ci uneltirea patimii g se te mintea pustie de amintirea, iubirea i c utarea lui Dumnezeu, sau face poruncile dumnezeie ti s apar grele i ostenitoare, aprinzînd în suflet cîrteli i sup r ri i nemul umiri împotriva slujirii fra ilor, sau îl face pe om s se îngîmfe, am gindu-l cu p rerea de sine a drept ii proprii, i s se socoteasc mare i vrednic de cinste, convingîndu-l c a împlinit la culme poruncile.

12. Cînd se va socoti omul pe sine împlinitor de s vîr it al poruncilor, e v dit c p c tuie te i gre e te împotriva poruncii, ca unul ce se judec pe sine i nu prime te pe cel ce-l judec cu adev rat. C ci numai cînd Duhul lui Dumnezeu va m rturisi împreun cu duhul nostru, dup cuvîntul lui Pavel⁶⁰³, vom fi cu adev rat vrednici de Hristos i fii ai lui Dumnezeu, nu cînd ne vom îndrept i pe noi în ine, prin p rerea de sine. «C ci nu cel ce se laud pe sine este ales, ci pe care Domnul îl laud »⁶⁰⁴. Deoarece cînd omul se afl gol de pomenirea i frica lui Dumnezeu, în chip necesar va iubi slava i va vîna lauda celor servi i. Iar unul ca acesta a fost descoperit ca necredincios de c - tre Domnul, precum s-a ar tat mai înainte. C ci zice : «Cum pute i voi s crede i, cînd primi i slav unii de la al ii, i slava cea de la Dumnezeu singur nu o c uta i ?»⁶⁰⁵.

603. Rom. VIII, 16.

604. II Cor. X, 18.

605. Ioan V, 44.

13. Iubirea⁶⁰⁶ fa de Dumnezeu se dobînde te, precum s-a zis, prin nevoin mult i prin osteneala min ii în cuget ri cuvioase i prin grija neconținut de toate cele bune, dat fiind c vr jma ul împiedic mintea noastr i nu-i îng duie s se ridice la dragostea de Dumnezeu⁶⁰⁷ prin pomenirea celor bune, ci-i îndulce te sim irea cu poftete p mînte ti⁶⁰⁸. C ci în aceasta st moartea celui viclean i a a-zicînd spînzurarea lui, c mintea petrece în chip neîmpr tiat în pomenirea lui Dumnezeu. Numai de aici se poate ivi i simplitatea adev rat i blînde ea, smerenia, nevinov ia, bun tatea i rug ciunea ; i toat cununa cea frumoas a virtutilor î i prime te des vîr irea din unica i singura i prima porunc a iubirii fa de Dumnezeu. trebuin , a adar, de nevoin mult i de osteneal ascuns i neartat , de cercetarea gîndurilor i de exercitarea simurilor sl bite ale sufletului, pentru a deosebi binele i r ul i a înt ri i reînvia prin alipirea sîrguincioas a min ii la Dumnezeu m dularele obosite ale sufletului⁶⁰⁹. C ci mintea noastr lipit astfel pentru totdeauna de Dumnezeu, se va face un duh cu Domnul, dup cuvîntul lui Pavel⁶¹⁰.

14. Iar aceast lupt ascuns i aceast osteneal i medita ie, trebuie s o aib iubitorii de virtute, ziua i noaptea în chip neîncetat, spre toat p zirea poruncii, fie c se roag sau slujesc, m nînc sau beau

606. . . . . 607.

608. De aici se vede identitatea cu Diadoh. Duhul r u lucreaz asupra min ii prin cele p mînte ti, de i nu e tot a a de mult în minte ca halul. Vezi Diadoh cap. 76 (*Filoc. rom.*, I, p. 368) i mai ales cap. 83. (*Filoc. p.* 375) unde la fel se spune c «mintea î i însu e te lucrarea duhurilor rele printr-o sim ire foarte fin ».

609. de observat deosebirea între minte i «sim urile sl bite ale sufletului». Pare a se indica aici partea mai de periferie a sufletului. Macarie nu are termenul de «sim uri ale sufletului», dar îl are pe cel de «m - dulare sl bite ale sufletului». Deci în fond i el face deosebire între ele i minte, care prin st ruin a ei în pomenirea lui Dumnezeu poate s le t m duiasc . Avem iar i o identitate cu Diadoh, dup care duhul r u a r mas dup botez în partea mai de periferie a sufletului, nu în minte.

610. I Cor. VI, 17.

sau fac orice altceva, ca orice lucru bun s-ar face, s se fac spre slava lui Dumnezeu i nu spre slava proprie.

i toate cele cerute de porunci vor fi u oare i lesnicioase, u urîndu-le iubirea lui Dumnezeu i topind tot ce-i obositor în ele. C ci toat lupta i str duin a vr jma ului aceasta este, precum s-a ar tat, s atrag mintea de la pomenirea lui Dumnezeu i de la frica i iubirea Lui, ab tîndu-l prin îmbieri i momeli p mînte ti de la binele adev rat la cele p rute bune.

15. C ci i Avraam, patriarhul, primind pe preotul lui Dumnezeu, Melchisedec, i-a adus daruri din vîrfuri (din pîrg) i a a s-a împ rt it de binecuvîntarea lui. Prin acestea Duhul ne ridic la în elesul mai înalt, c mai întîi trebuie aduse lui Dumnezeu ca o jertf sfin it a arderii de tot, vîrfurile i gr simile, sau cele dintîi din alc tuirea firii noastre, adic mintea, con tiin a, puterea iubitoare a sufletului, i s pred m pomenirii lui vîrfurile i primele dintre gîndurile drepte i s petrecem neîncetat în dragostea Lui tainic i mai presus de fire. În felul acesta putem primi cre tere i înaintare zi de zi, ajuta i de harul dumnezeiesc, iar sarcina drept ii poruncilor ni se va p rea u oar , putîndu-le împlini curat i f r pat , odat ce însu i Domnul le va lucra prin credin a noastr în El.

16. Cît prive te întrebarea despre nevoin a v zut i care îndeletnicire bun e mai de pre i cea dintîi, s ti i, iubi ilor, aceasta, c virtutele se leag între ele i se in laolalt ca un lan sfînt, fiecare atîrnînd de cealalt . A a, rug ciunea atîrn de dragoste, dragostea de bucurie, bucuria de blînde e, blînde ea de smerita cugetare, smerita cugetare de slujire, slujirea de n dejde, n dejdea de credin , credin a de ascultare, ascultarea de simplitate. Dar i cele potrivnice se leag una de alta. A a, ura de mînie, mînia de mîndrie, mîndria de slava de art , aceasta de necredin , necredin a

de învîrto area inimii, aceasta de negrij , negrija de mole eal , mole eala de lene, lenea de ner bdare, ner b-darea de iubirea de pl cere. i a a toate celelalte p r i ale p catului se in una de alta.

17. Tot binele pe care l-ar face omul, vicleanul voie te s -l întineze i spurce prin amestecarea semin-elor sale, de pild a slavei de arte, a p rerii de sine, a cîrtirii, sau a altceva de felul acestora, ca binele s nu se fac numai pentru Dumnezeu, sau binele ce se face s nu se fac din rîvn . C ci s-a scris c Abel a adus jertf lui Dumnezeu din cele grase i din cele dintîi n scute ale oilor i Cain de asemenea a adus din rodurile p mîntului, dar nu din cele de frunte. De aceea Dumnezeu a c utat la jertfele lui Abel, dar la darurile lui Cain n-a luat aminte. De aici înv m c se poate ca vreun bine s nu se fac bine, ci, de pild , f r grij , sau cu dispre , sau pentru altceva i nu pen-tru Dumnezeu. i de aceea se întîmpl c nu e bine primit la Dumnezeu.

A aceluia i : **Despre rug ciune.**

18. Lucrul de c petenie al oric rei sîrguin e i cea mai înalt dintre fapte, este st ruin a în rug ciune, prin care dobîndim i celelalte virtu i, Dumnezeu pe care-L chem m întinzîndu-ne o mîn de ajutor. C ci împ rt -irea de lucrarea tainic i leg tura sufletului cu Dumnezeu întru sfin enie i unirea min ii cu Domnul prin dragostea cea negrit , li se întîmpl celor învred-nici i, în rug ciune⁶¹¹. «Dat-ai veselie, zice, în inima mea»⁶¹². i Domnul însu i zice : «Împ r ia cerurilor în untrul vostru este»⁶¹³. Dar c împ r ia este în un-tru, ce ar ar ta altceva, decît c veselia cereasc a Du-hului se întip re te limpede în sufletele vrednice. C ci sufletele vrednice primesc înc de aici, prin împ rt i-

611. Omil. XL, 2 (P. G. 764 B).

612. Ps. IV, 7.

613. Luca XVII, 21.

rea lucr toare de Duh, de care vor avea parte sfin ii în Împ r ia lui Hristos, întru lumina ve nic . Aceasta o arat i dumnezeiescul Apostol, zicînd : «Cel ce ne mîngîie pe noi întru necazul nostru, ca s putem mîngîia pe cei ce sînt întru tot necazul, cu mîngîierea cu care ne mîngîiem i noi de la Dumnezeu»⁶¹⁴. Acela i lucru îl spune « i trupul meu s-a veselit de Dumnezeu cel viu» (Ps. LXXX, 3), sau : «Sufletul meu s se umple ca de seu i de gr sime» (Ps. LXII, 6). Iar locurile ce congl - suiesc cu acestea au acela i în eles i dezv luie veselia i mîngîierea lucr toare a Duhului.

19. Precum lucrul rug ciunii e mai mare decît altele, tot a a cel ce are dragoste pentru ea, are tre- buin de mai mult osteneal i grij , ca s nu fie furat pe neb gate de seam de p cat. C ci cei ce se str duiesc dup un bine mai mare sînt i ataca i de cel viclean cu o ispit mai mare. De aceea unul ca acesta are lips de mai mult trezvie, ca prin st ruin a în rug ciune, s -i r sar zi de zi mai multe roduri de dragoste, de smerit cugetare, de simplitate, bun tate i, pe lîng acestea, de dreapt socoteal , care s -i fac lui însu i ar tat sporirea i înt rirea în cele dumnezeie ti, iar pe al ii s -i îndemne la aceea i rîvn .

20. Dumnezeiescul Apostol ne spune : «Ruga i-v neîncetat» i «St rui i în rug ciune»⁶¹⁵. Iar cuvîntul Domnului ne înva acela i lucru zicînd : «Cu cît mai mult va face Dumnezeu dreptate celor ce strig c tre El ziua i noaptea»⁶¹⁶ i : «Priveghea i i v ruga i»⁶¹⁷. Drept aceea trebuie s ne rug m pururea i s nu sl bim^{617 b}. Precum cel ce st ruie în rug ciune i-a ales lucrul cel mai de c petenie, a a acela trebuie s ia asupra sa o lupt mare i o încordare nesl bit , deoarece multe piedici din partea p catului are s întîm-

614. II Cor. I, 4.

615. I Tes. V, 17; Col. IV, 2.

616. Luca XVIII, 7.

617. Matei XXVI, 41.

617 b. Luca XVIII, 1.

pine st ruind în rug ciune : somn, trînd vie, greutatea trupului, abaterea gîndurilor, nestatornicia min ii, moleala i celelalte iscodiri ale p catului ; apoi necazuri, n v lirile duhurilor rele înse i care ne r zboiesc cu mînie, ni se împotrivesc i se ridic împotriva sufletului care caut neîncetat cu adev rat s se apropie de Dumnezeu.

21. Cel ce se sîrguie te cu rug ciunea, trebuie s se îmb rb teze prin toat silin a, trezvia, r bdarea i lupta sufletului i osteneala trupului. S nu sl beasc i s nu cedeze gîndurilor care-l abat, sau somnului mult, sau trînd viei, sau mole elii, sau tulbur rii i s nu se foloseasc de cuvinte zgomotoase i necuviincioase, nici s - i împr tie cugetarea prin altele de felul acesta, mul umindu-se numai cu dovada c st ruie în starea în picioare i în plecarea genunchilor, dar mintea avînd-o r t cind departe de la toate acestea. C ci împotrivindu-se în fapt gîndurilor de prisos i cercîndu-le pe toate i dorind pururea pe Domnul, de nu se va fi preg tit pentru trezvia cu osîrdie, nimic nu o poate împiedica s fie am git în ascuns, în tot felul, de p cat, sau s se înal e fa de cei ce nu pot înc st rui în rug ciune i, prin asemenea uneltiri ale p catului, s strice lucrarea cea bun i s o dea pe mîna dracului celui viclean.

22. Dac nu împodobesc rug ciunea noastr , smerita cugetare, simplitatea i bun tatea, rug ciunea aceasta, sau mai bine-zis p ruta rug ciune, prea pu in ne poate folosi. i nu spunem aceasta numai despre rug ciune, ci i despre orice osteneal i str danie, a fecioriei, a postului, a privegherii, a cînt rii, a slujirii, i a oric rei lucr ri s vîr ite de dragul virtu ii. Dac nu vedem în noi rodurile dragostei, ale p cii, bucuriei, simplit ii, smeritei cuget ri, blînde ei, nevinov iei, credin ei, îndelungii-r bd ri i cugetul prietenos, r b-

d m ostenelile f r de nici un folos. C ci ostenelile primim s le r bd m pentru folosul rodurilor. Deci dac nu se afl în noi rodurile dragostei, f r îndoial c e de prisos lucrarea.

Unii ca ace tia nu se deosebesc întru nimic de fecioarele cele nebune, care pentru c nu au avut în inimi untdelemnul duhovnicesc, care este lucrarea virtuilor amintite, prin Duhul, au fost numite nebune i au fost l sate în chip jalnic afar de c mara de nunt a împ ratului, neprimind nimic pentru osteneala fecioriei. C ci precum în lucrarea viei toat str duin a i osteneala se face pentru n dejdea rodurilor, iar dac rodurile nu se arat , se dovede te de art toat lucrarea, a a dac nu vedem în noi rodurile dragostei, ale p cii, ale bucuriei i ale celorlalte cîte le-a num rat Apostolul, prin lucrarea Domnului, i dac aceasta n-o putem m r turisi prin toat încredin area i sim irea duhovniceasc , osteneala fecioriei, a rug ciunii, a psalmodierii, a postului, a privegherii, se arat de prisos. C ci aceste osteneli i str duin e ale sufletului i ale trupului, trebuie s vâr ite, cum am spus, pentru n dejdea rodurilor duhovnice ti. Iar ar tarea rodului în virtu i, este o bucurie duhovniceasc , împreunat cu pl cerea nestric cioas în inimile credincioase i smerite, fiind lucrat în chip tainic de Duhul. Deci ostenelile i str duin ele s se socoteasc ceea ce sînt, adic osteneli i str duine, iar roadele, roade. Dac îns cineva, din lipsa cuno tin ei, va socoti c lucrarea i osteneala sa sînt roduri ale Duhului, s afle c se am ge te i se în al i fiindc socote te astfel, se lipse te de roadele cu adev rat mari ale Duhului ⁶¹⁸.

618. de re inut acest deosebire clar între virtu i, opera omului, i roadele duhovnice ti, opera Duhului. Dar roadele sînt scoase de Duhul din virtu i. Virtu ile sînt rodul ostenelilor duhovnice ti, sau florile din care ies roadele, dar prin Duhul. De fapt ceea ce nume te autorul aici virtu i sînt virtu ile trupe ti, iar ceea ce nume te roade ale Duhului sînt virtu i suflete ti. Cele din urm îns nu se mai pot dobîndi atît de

23. Precum cel ce s-a predat pe sine cu totul p catului, lucreaz patimile de ocar contrare firii, adic neînfrînarea, curvia, l comia, ura, viclenia, i celelalte fapte ale r ut ii, cu bucurie i pl cere, ca i cînd ar fi fire ti, a a cel ce este cu adev rat i cu des vîr ire cre tin, urm re te toate virtu ile i toate rodurile Duhului, mai presus de fire, dragostea, pacea, r bdarea, credin a, smerenia i tot neamul de aur al virtu ilor, cu bucurie mult i cu pl cere duhovniceasc , u or i f r osteneal , ca i cînd ar fi fire ti. Acesta nu mai lupt cu patimile r ut ii, ca unul ce a fost izb vit cu des vîr ire de Domnul i a primit în inim de la Duhul cel bun pacea i bucuria des vîr it a lui Hristos. Acesta este cel ce «s-a lipit de Domnul i s-a f cut un Duh cu El»⁶¹⁹.

24. Cei ce nu pot îns s se predea des vîr it lucr rii rug ciunii, pentru pruncia lor, trebuie s primeasc slujirea fra ilor cu evlavie i credin i cu frica lui Dumnezeu, ca unii ce slujesc poruncii lui Dumnezeu i unui lucru duhovnicesc, dar nu ca unii ce a teapt plata de la oameni, sau cinste i mul umire. S nu dea loc cîtu i de pu in cîrtelii sau mîndriei sau negrijii i mole elii, ca s nu- i întineze i strice acest lucru bun, ci mai vîrtos prin evlavie, fric i bucurie, s -l fac bine primit la Dumnezeu.

25. Domnul s-a pogorît, din milostivirea dumnezeiasc fa de noi, cu atîta iubire de oameni i bun tate, pîn la oameni, încît se îngrije te s nu treac cu vederea plata nici unei fapte bune, ci de la cele mai mici pîn la cele mai mari virtu i, toate le pre uie te, ca nici m car pentru un pahar cu ap rece, s nu fie cineva lipsit de r splat . C ci a zis : «Cel ce va da chiar i un pahar cu ap rece, dar în nume de ucenic, amin

mult prin voin a omului, ci lucrarea Duhului are un rol cu mult mai mare. El însu i în alte p ri (de pild cap. 13) nume te aceste roade ale Duhului virtu i, în care osteneala are un mare rol. 619. I Cor. VI, 17.

zic vou c nu- i va pierde plata sa»⁶²⁰ ; i iar i : «în-
trucît a i f cut unuia dintre ace tia, Mie a i f cut»⁶²¹ .
Numai ceea ce se face s se fac pentru Dumnezeu i nu
pentru slava omeneasc . C ci a ad ugat : «dar în
nume de ucenic», adic cu fric i cu dragoste de Hris-
tos. C ci celor ce fac binele pentru ar tare, Domnul le
spune muștrîndu-i i înt rind cuvîntul ca o hot rîre
sigur : «Amin, amin, zic vou , c î i iau plata lor»⁶²² .

26. Înainte de toate, s fie puse în tot felul ca
temelie, în ob tea fr easc : simplitatea, nevinov ia,
dragostea întreolalt , bucuria i smerenia, ca nu cumva
în lîndu-ne sau cîrtind unii împotriva altora s ne
dovedim osteneala f r folos. Nici cel ce st ruie ne-
încetat în rug ciune s nu se înal e fa de cel ce nu
poate face a a, nici cel ce s-a închinat pe sine slujirii, s
nu murmure asupra celui ce se îndeletnice te cu rug -
ciunea. De se vor purta cu o astfel de simplitate i
dragoste întreolalt , prisosul celor ce st ruie în rug -
ciune va împlini lipsa celor ce slujesc. i prisosul celor
din urm va împlini lipsa celor ce se îndeletnicesc cu
rug ciunile⁶²³ . i a a egalitatea va fi p strat , dup
cuvîntul: «Celui ce are mult nu i-a prisosit i celui ce
are pu in nu i-a lipsit»⁶²⁴ .

27. Voia lui Dumnezeu se face precum în cer a a
i pe p mînt, atunci cînd, precum s-a spus, nu ne mîn-
drim unii asupra altora ; cînd sîntem uni i întreolalt
nu numai f r pism , ci i cu simplitate, întru împ r-
t irea de dragoste, de pace i de bucurie, socotind, cum
se cuvine, înaintarea aproapelui ca a noastr i r mî-
nerea în urm a aceuia ca o pagub a noastr .

28. Cel ce e trîndav la rug ciune i moale i nep -
s tor în slujirea fra ilor i în orice alt lucru ce se face
pentru Dumnezeu, e numit de Apostol pe fa «lene »

620. Matei X, 42.

621. Matei XXV, 40,

622. Matei VI, 2.

623. Cap. XXVI, 27, aprox. dup Omil. III, 1—3 (P. G. 468—469).

624. Ie ire, XVI, 18.

i hot rît c e nevrednic chiar i de plîns, c ci zice : «Iar cel ce nu lucreaz (lene ul) nici s nu m nînce»⁶²⁵, iar în alt parte : «Pe cei lene i i Dumnezeu îi ur te»⁶²⁶, sau : «Lene ul nu poate s fie nici credincios»⁶²⁷, iar în elepciunea zice : «Lenea a înv at pe om mult r utate»⁶²⁸. Deci fiecare s - i rodeasc lucrul s u dup Dumnezeu, oricare ar fi el, i s împlineasc cu sîrguin m car una dintre bun t i, ca nu cumva aflîndu-se cu totul f r rod, s nu se fac p rta de bun t ile ve nice.

29. C tre cei ce zic c este cu neputin s se ajung la des vîr ire i la izb virea de patimi, sau s se dobîndeasc odat pentru totdeauna împ rt irea i plinirea Duhului celui bun, e de lips , zice, s aducem m rturie din dumnezeie tile Scripturi i s ar t m c nu tiu bine, c vorbesc mincinos i gre it. «Fi i des - vîr i i, zice Domnul, precum Tat l vostru cel ceresc des vîr it este»⁶²⁹, ar tînd prin aceasta cur ia deplin . Sau : «Vreau ca unde sînt Eu i ace tia s fie, ca s vad slava Mea»⁶³⁰. Aceasta le-a spus Acela⁶³¹ care a zis: «Cerul i p mîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece»⁶³². Iar cele spuse de Apostol : «ca s înf i m pe tot omul, des vîr it în Hristos»⁶³³, sau : «Pîn ce vom ajunge to i la unirea credin ei i a cuno tin ei Fiului lui Dumnezeu, la b rbatul des vîr it, la m sura vîrstei plinirii lui Hristos»⁶³⁴, au acela i în eles. Astfel, cei ce tind spre des vîr ire fac dou lucruri bune, purtînd lupta încordat i neîncetat : urm resc prin n dejde cap tul din urm al m surii i al urcu ului i nu se las prin i de trufie, ci cuget cu smerenie i se socotesc pe ei mici, deoarece n-au apucat înc des vîr irea.

625. II Tes. III, 10.

626. Neidentificat.

627. Neidentificat.

628. Înt. Sirah XXXIII, 33.

629. Matei V, 48.

630. Ioan XVII, 24i

631. Matei XXIV, 35.

632. Col. I, 28.

633. Efes. IV, 13.

634. Evr. III, 17.

30. Iar cei ce spun aceasta, zice, pricinuiesc cea mai mare v t mare a sufletului, în trei chipuri : întâi fiindc se arat necrezând Scripturilor insuflate ale lui Dumnezeu ; al doilea, fiindc neînsu indu- i taina cea mai mare i mai des vâr it a cre tinismului i netinzând s ajung la ea, nu pot s aib osteneal i sîrgu- in i foame i sete pentru dreptate, ci siguri pe înf - i rile i pe purt rile i pe pu inele ispr vi din afar , se lipsesc de fericita n dejde, de des vâr ire i de cur irea deplin de patimi ; al treilea, fiindc , socotind c au ajuns la cap t prin dobîndirea unor pu ine virtu i i nesi- lindu-se spre des vâr ire, nu numai c nu pot avea sme- renie, s r cie i zdrobirea inimii, ci îndrept indu-se pe ei în i i ca unii ce au ajuns, nu primesc o sporire i o cre tere în fiecare zi.

31. Pe cei ce socot cu neputin , zice, ajungerea la aceast stare, venit oamenilor prin Duhul, care este zidirea cea nou a inimilor curate, Apostolul îi arat deschis asem nîndu-se cu cei ce, din pricina necredin- ei, nu s-au învrednicit s intre în p mîntul f g duin ei i de aceea le-au r mas oasele în pustiu. C ci ceea ce este acolo p mîntul f g duin ei la ar tare, aceea este aici izb virea de patimi în ascuns. Aceasta i Apostolul a ar tat-o ca înta oric rei porunci. i de fapt aceasta este adev ratul p mînt al f g duin ei i pentru ea s-au petrecut toate acelea, ca preînchipuiri. Pentru aceasta i dumnezeiescul Pavel, voind s înt reasc pe ucenici, ca s nu i se întîmple cuiva s fie prins de cugetul necredin ei, zice : «Vede i, fra ii mei, s nu fie în careva din voi inima viclean a necredin ei, dep rtîndu-v de la Dumnezeu cel viu»⁶³⁵. Cuvîntul «dep rtare» nu l-a pus cu în elesul de t g duire a lui Dumnezeu, ci de

635. Evr. III, 12.

depărtarea de la f g duin ele Lui. Ar tînd în elesul preînchipuirilor iudaice i comparîndu-le cu adev rul, adaug zicînd : «C ci unii, f cîndu-se neascult tori, L-au înt rîtat, dar nu to i care au ie it din Egipt cu Moise.

i împotriva c rora a inut mînie timp de patruzeci de ani ? Oare nu împotriva celor ce au p c tuit, ale c ror oase au c zut în pustie ? i c rora li s-a jurat c nu vor intra în odihna Sa, dac nu celor ce au fost neascult tori ? Vedem dar c nu au putut intra din pricina necredin ei»⁶³⁶. i adaug : «Drept aceea s ne temem, ca nu cumva l sîndu-ni-se f g duala de a intra în odihna Lui s se dovedeasc vreunul dintre voi c s-a lipsit de ea. Pentru c i nou ni s-a binevestit, ca i acelora. Dar acelora cuvîntul propov duirii auzit, nu le-a folosit deoarece nu s-a unit cu credin a celor ce au auzit. C ci într m în odihn cei ce am crezut»⁶³⁷.

i dup pu in adaug iar i : «S ne sîrguim deci s intr m în acea odihn , ca s nu cad cineva în aceea i pild a neascult rii»⁶³⁸. Care este îns adev rata odihn a cre tinilor, dac nu izb virea de patimi i s l luirea cea mai deplin i mai v dit a Duhului celui bun în inima curat ? De aceea, ridicîndu-i pe ei la credin , zice iar i : «S ne apropiem deci cu inim adev rat întru adevierea credin ei, cur indu-ne inimile de con tiin a cea rea»⁶³⁹. i iar i : «Cu cît mai mult nu va cur i sîngele lui Iisus con tiin a noastr de lucrurile moarte, ca s slujim lui Dumnezeu cel viu i adev rat» ?⁶⁴⁰. Deci se cade, pentru bun tatea nem surat f g duit de Dumnezeu oamenilor, prin aceste cuvinte, s ne m r turisim ca ni te slugi recunosc toare i s socotim adev rate i sigure cele f g duite, ca chiar dac din pricina stric ciunii i sl biciunii voii noastre, nu ne pred m

636. Evr. III, 16—19.

637. Evr. IV, 1—3.

638. Evr. IV, 11.

639. Evr. X, 22.

640. Evr. IX, 14.

odat pentru totdeauna Celui ce ne-a făcut pe noi, nici n-am atins m surile mari și des vîr ite ale virtu ii, s putem dobîndi, cu toate acestea, vreo mil oarecare pentru dreptatea și nevicile ugul cugetului și pentru credin a s n toas .

32. Lucrarea rug ciunii și a cuvîntului s vîr it cum se cuvine e mai presus de orice virtute și porunc . Martor pentru aceasta este însuși Domnul. C ci intrînd în casa Martei și a Mariei și Marta îndeletnicindu-se cu slujirea, iar Maria ezînd la picioarele Lui și împ rtindu-se de mierea graiului S u dumnezeiesc, fiind muștrat de sora ei c nu lucreaz împreun cu ea, ci st lîng El, Acesta punînd lucrul de c petenie înaintea celui de al doilea, zise c tre aceasta : «Marto, Marto, te grije ti și spre multe te sile ti, dar un lucru trebuie. Iar Maria partea cea bun și-a ales, care nu se va lua de la dînsa»⁶⁴¹. Iar aceasta a zis-o, precum am spus, nu pentru a lep da lucrarea slujirii, ci pentru a pune ceea ce e mai mare înaintea a ceea ce e mai mic. C ci cum ar fi gîndit una ca aceasta, El care a s vîr it însuși această lucrare și a sp lat picioarele ucenicilor ? Atît de departe a fost de a împiedica slujirea, încît le porunce te ucenicilor s fac și ei la fel unii altora. Dar și pe Apostolii în și îi vei afla punînd mai presus lucrul mai mare al rug ciunii și al cuvîntului, dup ce s-au ostenit mai înainte cu slujirea la mese. «Nu e drept, zic, ca l sînd cuvîntul lui Dumnezeu, s slujim meselor. Alegînd b rba și plini de Duh Sînt, s -i rînduim pentru slujirea aceasta, iar noi s st ruim în slujirea cuvîntului și în rug ciune»⁶⁴². Vezi cum au pus mai presus cele dintîi decît cele de al doilea, cu toate c tiau c amîndou sînt odraslele unei singure r - d cini bune ?

641. Luca X, 41—42.

642. Fapte, VIII, 2—4.

Despre rbdare i discern mînt (dreapta socoteal)

33. Cei ce vor s asculte de cuvîntul lui Dumnezeu i produc rod bun, sînt înso i i de aceste semne : suspinul, tînguirea, triste ea, lini tirea, plecarea capului, rug ciunea, t cerea, st ruin a, plînsul, durerea, osteneala inimii pentru evlavie. Iar faptele lor sînt : privegherea, postul, înfrînarea, blînde ea, îndelunga-rbdare, rug ciunea neîncetat , meditarea dumnezeie tilor Scripturi, credin a, smerenia, iubirea de fra i, supunerea, osteneala, greaua-p timire, dragostea, bun tatea, cuviin a i toat lumina care este Domnul. Iar semnele celor ce nu dau rodul vie ii sînt acestea : trînd via, seme ia, privirea împrejur, neaten ia, cîrtirea, tulburarea min ii. Iar faptele : s turarea pîntecelui, mînia, iu i mea, bîrfirea, mîndria, vorbirea f r rost, necredin a, nestatornicia, uitarea, neorînduiala, cî tigurile urîte, iubirea de argint, cearta, dispre ul, flec reala, rîsul f r rost, bunul plac i tot întunericul care este satana.

34. Printr-o iconomie dumnezeiasc , cel viclean n-a fost trimis îndat la gheena sortit lui, ci a fost l sat dezlegat pentru probarea i cercarea omului i a voii lui slobode, ca chiar f r voie s -i fac pe sfin i i mai cerca i i mai drep i prin rbdare i s le fie pricin de i mai mare slav ; iar sie i s - i fac osînda i mai îndrept it prin r ul pe care-l face cu voia i prin iscodirile lui împotriva sfin ilor ; i ca, precum zice dumnezeiescul Apostol, p catul p c to ilor s se fac peste m sur de mare ⁶⁴³.

35. Am gînd vr jma ul pe Adam i prin aceasta f cîndu-se domn peste el, a r pit de la el st pînirea i s-a f cut st pînitor al veacului acestuia. C petenie a veacului acestuia i st pînitor al celor v zute, a fost la început omul, fiind rînduit la aceasta de c tre Domnul. C ci nici focul nu putea ceva împotriva lui, nici apa s -l

643. Rom. VII, 13.

înece, nici fiara nu-l v t ma, nici otrava nu- i producea efectul asupra lui. Dar odat ce s-a supus am girii, a pre-dat st pînirea am gitorului. Din aceast pricin vr jitorii i descînt torii se v desc cu îng duin a lui Dumnezeu, printr-o lucrare potrivnic , f c tori de lucruri minunate. Ei st pînesc otr vurile i cuteaz împotriva focului i apelor, cum arat cei din jurul lui Iani i Iamvri, ce s-au împotrivit lui Moisi, i Simon, ce s-a împotrivit corifeului Petru.

36. Socot, zice, c slava dinainte a lui Adam, str - lucind la fel pe fa a lui Moise, r nea puternic pe vr jma ul care o privea. Prin aceasta se dovedea c s-a desfiinat împ r ia. Nimic nu ne împiedic s aducem i cuvîntul Apostolului spre dovedirea acesteia : «A împ r it moartea de la Adam pîn la Moise i peste cei ce n-au p c tuit»⁶⁴⁴. C ci mie mi se pare c fa a sl - vit a lui Moise restatornice te chipul i înf i area primului om, zidit de mîinile lui Dumnezeu. Pe acesta v - zîndu-l atunci moartea, adic diavolul, pricinuitorul morii, b nuie te c va c dea din împ r ie, iar cînd îl vede la Domnul, tie c p time te aceasta cu adev rat. Prin urmare aceast slav , cre tini nemicino i o îmbrac de aici. i prin aceasta ei surp din untru moartea sau patimile de ocar care nu pot s mai lucreze, deoarece slava Duhului str luce te în sufletele lor într- u toat sim irea i încredin area ; iar la înviere moartea va fi surpat cu des vîr ire⁶⁴⁵.

37. Vr jma ul am gind pe Adam prin femeie, ca prin cineva asemenea lui, a f cut s i se ia slava ce-l înv luia. i a a s-a aflat gol i i-a v zut urî enia lui pe care mai înainte nu o vedea, întrucît cugetul lui se desf ta cu frumuse ile cere ti. De fapt, dup c dere cuget rile lui s-au f cut p mînte ti i tindeau în jos. Iar cugetul lui simplu i bun s-a amestecat cu cugetul trupesc

644. Rom. V, 14.

645. Omil. II, I, 4, 5.

al p catului⁶⁴⁶. Cît prive te închiderea Raiului i porunca dat Heruvimului, ca s -i opreasc intrarea, credem c s-au întîmplat în lumea v zut , precum s-a zis. Dar aceasta se afl i în fiecare suflet întru ascuns. C ci în jurul inimii rote te acoper mîntul întunericului, adic focul duhului lumesc, care nu las nici mintea s se întîlneasc cu Dumnezeu, nici sufletul s se roage, sau s cread , sau s iubeasc pe Domnul dup voia sa. Toate acestea îi înva experien a pe cei ce s-au încredinat pe ei cu adev rat Domnului, prin st ruina rug ciunii i prin pornirea întins împotriva celui ce-ir zboie te⁶⁴⁷.

38. St pînitorul lumii acesteia le este celor prunci cu duhul toiag de pov uire i bici care bate. Prin aceasta, precum s-a mai spus i înainte, lor le pricinuie te slav mare i cinste tot mai mult prin necazuri i ispite, c ci din acestea iau prilejul de a se face des vîr i i, iar sie i î i g te te o mai mare i mai grea osînd . Peste tot, prin el se împline te o mare iconomie. Cum s-a zis undeva, r ul ajut binelui printr-o inten ie care nu vrea binele. C ci sufletelor bune i cu o voin bun i cele ce par de întristare li se sfîr esc în bine, precum zice Apostolul : «Celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucreaz spre bine»⁶⁴⁸.

39. Toiagul acesta de pov uire li s-a l sat pentru aceea ca prin el s se fac ceea ce se face cu vasele care sînt arse într-un cuptor de foc ca s devin i mai tari, iar cele slabe s fie v dite sf rîmicioase, ner b dînd arderea focului. Dar acesta, fiind rob i f ptur a Domnului, nu ispite te cît socote te el i nici nu aduce atîtea necazuri cîte voie te, ci atît cît încuviin eaz Domnul prin îng duin . C ci El tiind ale tuturor cu de-am nuntul, cît putere are fiecare, atîta încercare îi

646. Amestecul acesta al binelui cu r ul dup c dere e o înv tur proprie Sf. Grigorie de Nisa. 647. Omil. II, 1. 648. Rom. VIII, 28.

i las s sufere, cum socote te i Apostolul care zice : «Credincios e Dumnezeu care nu v va l sa pe voi s fi i ispiti i peste ceea ce pute i, ci va face împreun cu ispita i sfîr itul, ca s pute i r bda»⁶⁴⁹.

40. Cel ce cere i bate, dup cuvîntul Domnului⁶⁵⁰ i se roag pîn la sfîr it, prime te cererile⁶⁵¹. Numai s aib îndr zneal acesta, s cear f r încetare cu mintea i cu gura i s st ruie la Dumnezeu cu slujire trupeasc f r sl bire, neîmpletit cu lucrurile lume ti, nici îndulcit cu patimile p catului. C ci nemincinos este cel ce a zis : «Tot ce ve i cere de la Mine în rug ciune, ve i lua»⁶⁵². Iar cei ce zic c chiar de-ar face cineva toate cele poruncite, poate r mîne f r s primeasc harul în via a aceasta i deci s nu foloseasc nimic, tiu i gr iesc r u i nepotrivit cu dumnezeie tile Scripturi. C ci nu este nedreptate la Dumnezeu, ca împlinindu-ne noi datorile noastre, El s i le nesocoteasc pe ale Sale. Numai aceasta s - i fie în grij , ca s te afli atunci, cînd sufletul se desface de tic losul acesta de trup, luptînd, sîrguindu-se, a tep tînd f g duin a, st ruind, crezînd, cerînd cu dreapt socoteal . i eu î i zic ie, i s crezi aceasta, c vei pleca cu bucurie i vei avea îndr znire i te vei ar ta vrednic de Împ r ie. C ci unul ca acesta e în leg tur (comuniune) cu Dumnezeu înc de aici în chip sub ire, adic prin credin i rîvn . C ci precum «cel ce prive te la femeie ca s o pofteasc , a i preacurvit cu ea în inima sa»⁶⁵³, chiar dac nu s-a întinat cu trupul, fiind socotit totu i ca unul ce a curvit, a a cel ce a alungat din inim cele rele i s-a lipit de Domnul prin dor i c utare, adic prin st ruin i dragoste de Dumnezeu, comunic de pe acum cu Dumnezeu i are îndat ca mare dar de la Dumnezeu st ruirea în rug ciune i în sîrguin a i în

649. I Cor. X, 13.

650. Matei VII, 7—8.

651. Ideea general în Omil. XXXI, 4.

652. Matei XXI, 22.

653. Matei V, 28.

petrecerea bună și iubitoare de virtute. Căci dacă dăruirea unui pahar de apă nu ră mâne f r plat , cu cât mai mult nu le va da Dumnezeu ceea ce le-a f g duit celor ce stau lipiți de El ziua și noaptea rugându-se ?

41. Sînt unii care întrebă nedumeriți : ce este dacă îmi vine o zi în care ursc pe fratele, sau îmi dau seama și de alte lucruri care mi se întîmplă și le p esc f r voie ? Către această trebuie spus, că toată lupta și sîrguința omului trebuie să fie pentru a se împotrivi totdeauna celui rău și gîndurilor rele. Dar este cu neputință ca acolo unde se află întunericul patimilor și moartea, adică cugetul trupesc, să nu-și arate și pcatul vreun rod al său, fie în ascuns, fie la arătare. Căci precum aflîndu-se oarecare rană în trup, e cu neputință, pînă nu se vindecă desvîrit, să nu mustească puîn zeamă, sau să nu se umfle, chiar dacă e îngrijit și se face totul pentru t m duirea ei, iar dacă e neîngrijit aduce înveninare, ba uneori și moartea întregului trup, în același fel și patimile sufletului, chiar dacă omul se sîrguie te să se izbvească de ele, totuși în untru continuă să mocnească . Dar stăruind omul în grijă prin harul și prin împreună-lucrare a lui Hristos, primește vindecarea desvîrită . Căci este o oarecare pată ascunsă și o r m i de întuneric a patimilor, care, pe lîngă toată firea cea curată a omului, s-a strecurat în toată omenitatea. și aceasta tulbură și întinează și trupul și sufletul. Dar precum fierul ars și lovit se curăță, sau aurul amestecat cu aramă și cu fier se alege numai prin foc, așa și sufletul, prin patimile preacurate ale Mîntuitorului, ars și lovit de Duhul cel bun, se curățește de toată patima și de tot pcatul.

42. Precum mai multe candelă, deși ard cu același untdelemn și se aprind cu același foc, nu dau în aceeași măsură strălucirea focului, așa și darurile, arătîndu-se din deosebite virtuți, înfățișează străluciri deose-

bite ale Duhului cel bun. Sau precum într-o cetate, fiind mulți locuitori și folosindu-se de aceeași pâine și de aceeași apă, unii dintre ei sînt bîrbași, alții prunci, alții băieți, alții bătrîni și între ei este mare deosebire; sau precum grîul, semnat în una și aceeași arină, rodește spice deosebite, dar e adunat în aceeași arie și se aază în același hambar, așa socotește că va fi la învierea morților. Cei ce vor învia, vor fi slăviți și vor fi cunoscuți cu o slavă deosebită, după vrednicia faptelor și după împărțirea de Duhul dumnezeiesc care locuiește în ei. Acesta este în eșul cuvîntului: «Stea de stea se deosebește într-o slavă»⁶⁵⁴.

43. Dar deși unele stele sînt mai mici decît altele, dar ele strălucesc de o singură lumină. Icoana înfrîntă de acest adevăr este vădită. Spre aceasta trebuie să fie toată strădania ca nescîndu-se cîeva din Duhul Sfînt, să se teargă de pe capul slăvit în el. Căci chiar prin această naștere din Duhul Sfînt are din parte chipul desvîririi, desigur în chip și în mîndrare, nu într-o putere sau în minte sau în bărbăție. Căci cel ce a ajuns la bărbatul desvîrit și la mîsură vîrstei, leapădă cele ale pruncului. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: «Fie limbi, vor înceta, fie prooroci, vor înceta»⁶⁵⁵. Căci precum cel ce a ajuns bărbat, nu mai primește nici mîncări, nici cuvinte ce se potrivesc copilului, ci supărătoarele leapădă, ca unul ce s-a ridicat la alt vîrstă, așa și cel ce a sporit în desvîrirea virtuților evanghelice, pune capăt prin desvîrirea prunciei sale. «Căci cînd m-am făcut bărbat, am oprit cele ale pruncului»⁶⁵⁶, zice dumnezeiescul Apostol.

44. Cel nescut după Duh este într-un anumit chip, precum am arătat, desvîrit, precum și pruncul zicem că este desvîrit, prin aceea că are toate părțile întregului. Dar Domnul nu dă Duhul în har, ca cîeva să

654. I Cor. XV, 41.

655. Cor. XIII, 8.

656. I Cor. XIII, 11.

cad în p cate. Ci oamenii în i i î i pricinuiesc lor rele, nepotrivindu-se harului i de aceea fiind cuprin i de rele. C ci omul poate aluneca i prin gândurile sale proprii i fire ti, neavînd grij , sau purtîndu-se cu nep sare, sau cu închipuire de sine. Ascult ce zice Pavel : «Ca s nu m înal , datu-mi-s-a mie îmbolditor trupului, înger al satanei»⁶⁵⁷. Vezi c i cei ce au atins asemenea m suri sînt lipsi i de siguran ? De altfel, de nu va da omul prilej satanei, nu-l va st pîni pe el cu sila. În afar de aceasta cel dus cu sila nu se socote te c ine nici de partea lui Hristos, nici a celui potrivit. Dar cel ce st lipit pîn la cap t de harul Duhului, se socote te în partea lui Hristos. Iar nef cînd aceasta, chiar dac s-a n scut din Duhul, adic chiar dac s-a f cut p rta al Duhului Sfînt, partea lui va fi s umble dup voia satanei. C ci fie c Domnul însu i, fie c satana l-a luat pe om cu sila, dac nu se face el însu i pricin , nu va c dea nici în gheen i nu va dobîndi nici Împ r ia.

45. Iubitorul de virtute trebuie s se îngrijeasc mult de discern mînt, ca s cunoasc deosebirea între bine i r u, i ca s probeze i s descopere uneltirile felurite ale celui r u, care în al de obicei pe mul i prin n lucriri ce par bine întemeiate. Dar paza sigur este oricui de folos. Precum cel ce vrea s aib o prob despre neprih nirea so iei sale, vine noaptea la ea ca un str in i dac o vede c -l respinge, mai degrab se bucur c nu se poate apropia i e fericit de acest paz a ei, a a i noi dac ne vom p zi cu grij de cercet rile duhurilor i le vom respinge chiar pe cele cere ti pentru cele ce nu sînt cere ti, le vom pricinui mai degrab bucurie i ne vor ajuta s ne împ rt im de i mai mult har i ne vom umple de bucurie duhovniceasc , dînd m rturie chiar din acest pricin despre

657. II Cor. XII, 17.

dragostea noastră către Dumnezeu. Deci să nu te predai cu cugetul tău în drumurile duhurilor ce vin la tine, chiar dacă sînt în tine Îngerii cerești, căci rău e să ai grijă de acestea. Și aia a însuși este-te ceea ce e bun și lepădă ceea ce e rău, căci în felul acesta vei spori în tine roadele harului, pe care pe călător, chiar dacă ia fața binelui, nu le va putea da: «Căci tu, zice Apostolul, căci satana se închipuiește în înșelător al luminii, pentru a amăgi»⁶⁵⁸. Dar chiar dacă s-ar înmăcașa în artă strălucite, nu poate da o lucrare bună. Prin aceasta se știe că nu este sigur în el ciuna lui. Căci el nu poate pricinui nici dragostea către Dumnezeu sau către aproapele, nici blîndețe, nici smerenie, nici bucurie, nici pace, nici liniștirea gândurilor, nici ură de lume, nici odihnă duhovnicească, nici dorul celor cerești; și nu poate liniști nici patimile, nici plăcerile, lucruri care toate sînt în chip vădit roadele harului. «Căci roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea»⁶⁵⁹ și cele următoare. Mai degrabă acela știe de te îngîmfare și cugetă mîndru despre destoinicia și puterea proprie. Căci din lucrare vei cunoaște lumina spirituală ce se află în sufletul tău, dacă e de la Dumnezeu, sau de la satana. Dar și sufletului însuși, dacă s-a înrîdăcinat în el puterea de discernămint, îndată îmi sînt vădite semnele deosebirii, printr-o simțire în alegătoare. Căci precum oțetul și vinul, la vedere sînt una, dar prin simțul gustului, gîtlejul deosebește ce este al fiecăruia, aia și sufletul, prin simțirea și lucrarea în alegătoare, poate judeca și hotărî care sînt darurile Duhului și care nu lucirile celui potrivnic.

46. Sufletul trebuie să ia seama și să prevadă cît se poate de bine cu ochii săi, ca să nu fie prins nicimăcar într-o cît de mică parte de către puterea contrară. Căci precum o singură parte a unei fiare fiind prinsă

677. Matei VI, 29. 678. Ier. XII, 2. 679. II Cor. III, 18.

în curs , trebuie s se încovoai e întreag i cade în mâinile celor ce-o vîneaz , a a obi nuie te s se întîmple i sufletului de la vr jma i. Aceasta o spune v dit proorocul zicînd : «Curs au g tit picioarelor mele i au încovoia t sufletul meu» (Ps. LVI, 7).

47. Cel ce vrea s intre prin poarta strîmt în casa celui puternic i s r peasc lucrurile lui ⁶⁶⁰, trebuie s nu se bucure de un trai bun i de un trup mare, ci s se înt reasc prin Duhul cel bun, aducîndu- i aminte de cel ce a zis c «carnea i sîngele nu vor mo teni Împ r ia lui Dumnezeu» ^{660 b}. Dar cum s ne împuterniceasc prin Duhul Sfînt ? S lu m aminte la Apostolul care zice c «în elepciunea lui Dumnezeu se socote te nebunie la oameni» ⁶⁶¹. Iar Proorocul zice : «Am v zut pe Fiul Omului i chipul Lui era f r slav , nesocotit de to i fiii oamenilor» ⁶⁶². Drept aceea cine vrea s se fac fiul lui Dumnezeu, trebuie de asemenea s se sme-reasc mai întîi i s fie socotit nebun i f r cinste ; s nu- i întoarc fa a de la scui p ri, s nu urm reasc slav , nici frumuse ea veacului acestuia i nimic asem n tor, s nu aib unde s - i plece capul, s fie oc - rit i dispre uit, socotit de to i ca o priveli te urît i ca o lep d tur , r zboit în ascuns i la ar tare i lup- tîndu-se împotrîv cu cugetul. Atunci însu i Fiul lui Dumnezeu care a zis : «Voi locui i voi umbla întru voi» ⁶⁶³, se va ar ta inimii lui. Iar el va lua putere i t rie s lege pe cel puternic i s r peasc lucrurile lui i s calce peste aspid i vasilisc i peste erpi i peste balauri (Matei XII, 29 ; Ps. XC, 3 ; Luca X, 19).

48. Nu mic ne este lupta care ne a teapt ca s sfî iem moartea. Domnul zice : «Împ r ia lui Dumne- zeu în untrul vostru este» ⁶⁶⁴. Dar în oarecare fel în - untrul nostru este i cel ce se r zboie te i ne ia în

660. Matei XII, 29.

660 b. I Cor. XV, 50.

661. I Cor. II, 14.

662. Isaia LIII, 3.

663. Lev. XXVI, 12.

664. Luca XVII, 21.

prinsoare⁶⁶⁵. Drept aceea s nu sl beasc nici sufletul, pîn ce nu-l va omorî pe cel ce-l ine în prinsoare. i atunci va fugi toat durerea i întristarea i suspinarea (Is. LV, 10), deoarece a p truns ap în p mîntul uscat i în pustiu s-a ivit mul ime de ape (Is. XLII, 20 ; XLI, 18). C ci El a f g duit c inima pustie se va umplea de ap vie, zicînd întîi prin Proorocul: «Voi da ap celui ce înseteaz , celor ce umbl în locuri f r ap » (Is. XLIV, 3), apoi i prin Sine zicînd : «Cel ce va bea din apa pe care Eu o voi da, nu va înseta în veac»⁶⁶⁶

49. Sufletul st pînit de trînd vie, este inut i de necredin . De aceea las s treac zi dup zi, f r s primeasc cuvîntul. În schimb î i d aripi sie i prin visuri, neb gînd de seam r zboiul din untru, ca unul ce-i st pînit de p rerea de sine. Iar p rerea de sine este o tocire a sufletului, care nu-l las nicidecum s - i cunoasc neputin a sa.

50. Precum pruncul nou-n scut este chipul b rbatului deplin, a a i sufletul este chip al lui Dumnezeu care l-a f cut pe el. Deci precum copilul crescînd în parte, cunoa te în parte pe tat l, iar cînd ajunge la vîrsta deplin se în eleg împreun , tat l cu fiul i fiul cu tat l, i i se descoper fiului vistieria tat lui, a a i sufletul înainte de neascultare avea s sporeasc i s ajung la b rbatul des vîr it. Dar din pricina neascultării, a c zut în marea uitării i în adîncul r t cirii i s-a s l luit în por ile iadului. Dep rîndu-se deci sufletul de Dumnezeu cît se poate de mult, era cu neputin s se apropie i s cunoasc bine pe cel ce l-a zidit. Dar Dumnezeu l-a întors i l-a chemat i l-a atras la cunoatin a Sa, mai întîi prin Prooroci, iar pe urm venind El însu i, a alungat de la el uitarea i r t cirea ; apoi

665. Diadoh al Foticeei contest c dup botez ar fi i diavolul tot a a de mult în untru omului, ca i Hristos (*Filocalia rom.* I, p. 368).

666. Ioan IV, 14.

surpînd i por ile iadului, a intrat la sufletul r t cit, punîndu-Se pe Sine pild , prin care îi va fi cu putin s ajung la m sura vârstei i la des vâr irea Duhului. Drept aceea se ispitate Cuvîntul lui Dumnezeu de c - tre cel r u, dup orînduire de sus, apoi rabd oc ri, urgisiri, sudalme i palme din partea celor cutez tori i în sfîr it, îns i moartea pe cruce, ar tîndu-ne, precum am zis, ce sim ire trebuie s ar t m fa de cei ce ne osîndesc, ne urgisesc, sau ne aduc chiar moartea. Astfel i omul trebuie s fie fa de ace tia ca un surd i mut, nedeschizîndu- i gura, ca, sim ind lucrarea i sub irimea r ut ii i fiind ca un pironit cu cuie pe cruce, s strige cu glas mare c tre Cel ce poate s -l izb veasc de moarte, zicînd : «De cele ascunse ale mele m cur e te» (Ps. XVIII, 13, 14), i «De nu m vor st pîni, voi fi f r prihan ». F cîndu-se deci atunci f r pat , afl pe cel ce i-a supus lui toate i împ r e te i se odihne te împreun cu Hristos. C ci sufletul, din pricina neascult rii, fiind cople it de gînduri p mînte ti i întinate, s-a f cut nera ional. De aceea nu mic osteneal îi trebuie pentru a se ridica acesta din materie i a în elege sub irimea r ut ii i a str bate prin ea, ca s se uneasc cu Mintea cea f r de început.

51. Dac vrei s te întorci la tine însu i, omule, i s prime ti din nou slava pe care ai avut-o înainte i pe care ai pierdut-o prin neascultare, precum n-ai avut grij înainte de poruncile lui Dumnezeu i ai dat atenie poruncilor i sfatului vr jma ului, a a desp r indu-te acum de cel de care ai ascultat, întoarce-te c tre Domnul. S tii, zice, c prin mult osteneal i sudoare a fe ii tale, î i vei dobîndi din nou bog ia ta. C ci nu i-e de folos dobîndirea f r osteneal a binelui, deoa-rece primind la început f r osteneal i f r sudori, ai pierdut cele ce ai primit i ai predat vr jma ului mo tenirea ta. S cunoa tem deci fiecare ce am pierdut i s ne însu im plîngerea Proorocului. C ci cu ade-

v rat mo tenirea noastr a fost dat celor de alt neam i casa noastr str inilor^{666 b}, prin aceea c n-am ascultat de porunc , ne-am potrivit voilor noastre i ne-am îndulcit cu gândurile întinate i p mînte ti. De aceea sufletul nostru a ajuns la mare dep rtare de Dumnezeu i ne-am f cut asemenea unor orfani care nu au tat . Deci cel ce vrea s - i scape sufletul, s lupte cu toat puterea, ca s -l cure e de gândurile rele i de toat în l- area ce se ridic împotriva cuno tin ei lui Dumnezeu⁶⁶⁷. i s se sileasc s p zeasc biserica lui Dumnezeu f r pat^{667 b}. Atunci va veni Cel ce a f g duit s - i fac locuin i s petreac în noi. Atunci va primi sufletul cunoa terea de sine i se va învrednici s se fac biserica lui Dumnezeu. C ci însu i Acela va alunga pe cel viclean cu oastea lui i va împ r i dup aceea în noi.

52. Cuvîntul spus de F c torul, lui Cain, la ar - tare : «Gemînd i tremurînd vei r t ci pe p mînt»⁶⁶⁸, este un chip i o icoan a tuturor p c to ilor, întru ascuns. C ci neamul lui Adam c zînd din porunc i f - cîndu-se vinovat de p cate, e zbuciumat de gânduri nestatornice i e plin de fric i de tulburare, însu i vr j- ma ul înv luind tot sufletul care nu s-a n scut din Dumnezeu, în pofte i pl ceri felurite i învîrtindu-l ca pe grîu cu o lop ic . Dar i Domnul însu i îi arat pe cei ce ascult de voile celui r u, ca p strînd chipul lui Cain. C ci muștrîndu-i pe aceia zice : «Voi vre i s face i pof- tele tat lui vostru, omorîtorul de oameni. C ci acela de la început a fost omorîtor de oameni i întru adev r n- a st tut»⁶⁶⁹.

53. Trebuie s ne gândim, zice, cît de mult doresc oamenii i caut vederea împ ratului p mîntesc. i tot cel ce c l tore te în cetatea în care se afl împ ratul, dore te s vad m car bog ia i podoaba hainei lui,

666b. Plîng. V, 2.
668. Fac. IV, 12.

667. II Cor. X, 5.
669. Ioan VIII, 44.

667 b. Iac. I, 27.

dac nu cumva l-au făcut duhurile nepăsătorii dac nu s-a necinstit rîndindu-se de alt frumusețe și dorind alt slav. Dacă deci e atât de dorit vederea împăratului muritor de oamenii trupei, cum nu va fi cu mult mai dorit vederea Celui nemuritor de aceia în care a căzut o picătură din Duhul cel bun și a căror inimă a fost străpunsă de dragostea dumnezeiască? De aceea ei se desfac de toată prietenia lumii, ca să poată avea acel dar în inimă neconținut și pe nici un altul înaintea lui. Dar puștii sînt aceia care pun acestui început și un sfîrșit și stăruie pînă la capăt, fără să se poticnească. Mulți ajung la umilința inimii și mulți se fac părtași de darul ceresc și se rănesc de dragostea dumnezeiască, dar neputînd răbda ostenelele și ispitele celui viclean care-i momește cu mult viclenie și meșteșugire, cad din nou în lume și se afundă în adîncul ei, pentru molențele și slăbiciunea voinței, sau pentru că sînt cupriniți de împătimitățile ceva din cele pămîntii. Căci aceia ce vor să alerge cu tărie pînă la sfîrșit, nu răbdă să se amestece altă dragoste în cea cerească.

54. Pe cît de mari și de nepovestite sînt bunătățile făcute de Dumnezeu, pe atît de mari ostenele și luptele împreunate cu nădejde și credință se cer pentru a le dobîndi. Aceasta e vădit din ceea ce zice Domnul: «De vrea cineva să vie după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să -Mi urmeze Mie»⁶⁷⁰ și iarăși: «De nu va urî cineva pe tatăl, pe mama și pe frații, soția și pe copiii, ba încă și sufletul său, nu va putea să -Mi fie Mie ucenic»⁶⁷¹. Dar cei mai mulți dintre oameni sînt ațărtați de frumusețe, și vor să dobîndească Împărăția, și moțenească viața de veci și să împărătească împreună cu Hristos pururea, adică să aibă acest lucru mai presus de în alegere, dar trîiesc după voiele lor și

670. Marcu VIII, 34.

671. Luca XIV, 26.

urmeaz acestora, mai bine-zis, celui ce seam n în ei aceste lucruri de arte i v dit v t m toare.

55. Cei ce str bat pîn la int f r s cad , sînt aceia care au urît cu totul toate poftele lumii i pe ei în i i, împr tia i de aceasta ; de asemenea, pl cerile i îndeletnicirile lume ti. C ci aceasta înseamn a se lep da de sine. Fiecare e scos din Împ r ie de voia sa, deoarece nu alege cu adev rat ostenele i nu se lea p d de sine, ci vrea, pe lîng dorul acela dumnezeiesc, s se îndulceasc i cu unele lucruri de ale veacului acestuia i nu î i d toat aplecarea voii lui Dumnezeu. Aceasta ne-o v de te o pild care ne este la înde mîn . Fiecare cump ne te ceea ce a pornit s fac i nu uit s vad dac nu cumva nu e nepotrivit ceea ce face. Întîi se ive te deci în inim îndoial , care asemenea unui cîntar descoper în untru con tiin ei fiec ruia cump na dintre dragostea lui Dumnezeu i dragostea lumii i dup cum atîrn mai greu una sau alta, purcede la s -vîr irea celor de afar . De pild , dac e pe cale s spun o vorb de ceart fratelui, se împarte întîi în el însu i i se împotrivesc te : s -i spun, sau s nu-i spun ? S -i r spund la oc rile acestea pe care mi le-a adus, sau mai bine s tac ? Vrea s se in i de poruncile lui Dumnezeu, dar nu vrea s uite nici de cinstea sa i nu se hot r te s se lepede cu totul de sine. Dac prin urmare talerul dragostei de lume trage spre sine cîntarul din inim , îndat cuvîntul cel r u iese pîn la buze, apoi întinzîndu-l mintea din untru ca pe-o s geat îl arunc în aproapele prin limb . Ba uneori r ul iese i prin mîini pîn la r niri i la ucidere. Uneori îns nu se bag de seam de unde a început acest mi care mic a sufletului. De aceea ia aminte la fiecare p cat i lucru ce i se întîmpl , cînd r ul î i lîng e te i clinte te voia sufletului prin pofte lume ti i prin pl ceri trupe ti. C ci a a ia fiin curvia, furtul, l comia, slava de art i orice alt r u.

56. Adeseori i cele bune se s vîr esc pentru slava de art . i atunci sînt socotite de Dumnezeu la fel ca furtul, nedreptatea i celelalte mari p cate. «C ci Dumnezeu, zice, a împr tiat oasele celor ce caut s plac oamenilor»⁶⁷². A adar vr jma ul vrea s fie slujit i prin cele bune, ca un am gitor i viclean i uneltitor ce este⁶⁷³.

57. Ceea ce iube te cineva din veacul acesta, aceea îi îngreuneaz cugetarea i o trage în jos i o apas i nu o las s se ridice. C ci cump na i aplecarea i greutatea acestora atîrn de voin ca de inim i se face ca o prob întregului neam omenesc i ca o cercare cre tinilor, fie c locuiesc în cet i sau în mun i, sau în mîn stiri, sau în cîmpii, sau în pustiu. C ci l sîndu-se cineva vr jît cu voia de ceea ce iube te, se face v dit c nu i-a predat înc toat dragostea sa lui Dumnezeu. De pild , cineva iube te toate avu iile, altul aurul, altul s slujeasc cîntecului, sau s se predea poftei trupului, altul în elepciunea cuvintelor pentru slava vremelnic ; unul s st pîneasc , altul cinstirile de la oameni, iar i altul mînia i furia — c ci a se preda cu totul patimii, îi pare acestuia lucru vrednic de iubit —, altul vorbiri f r trebuin , altul a fi în împr tiere sau a da ascultare vorbelor de arte ; altul a fi înv tor i aceasta pentru slava de oameni ; unuia îi place mole eala i nep sarea, altul se îndulce te cu podoaba hainelor, acesta cu somnul, acela cu via a u uratic ; altul e legat i st pînit de ceva mic sau de ceva mare din lume i nu e l sat s se ridice deasupra. C ci cu patima fa de care nu lupt cineva cu vitejie i nu se împotrive te, cu aceea se i îndulce te i aceea îl st pîne te i-l trage ca un lan i i se face cuget rii ca

672. Psalm. LII, 7.

673. Omil. V, 6 (rom. p. 35). Dac în capul anterior s-a ar tat cump na între bine i r u, ce este în om, aici se arat obiceiul r ului de a nu disimula în bine. Dar unde e dragoste deplin de Dumnezeu, acolo nu mai e cump n i disimulare. Aceasta se vede din capul urm tor.

o boltitură, care nu o lasă să se înalce către Dumnezeu, nici să slujească numai Lui. Iar sufletul care îi îndreaptă cu adevărat toată pornirea și toată dorința spre Domnul, se leapădă de sine însuși și nu mai urmează voilor minții sale.

58. Trebuie să învățăm din pildă, cum se pierde omul cu voia sa. Căci pentru dragostea de ceva din lume se aruncă în foc, se scufundă în mare și se dă pe sine în prinsoare. Să ne gândim la casa cuiva, sau la arina ce se întâmplă să ardă. Cel ce a vrut să scape, de îndată ce a simțit focul, a fugit gol, neavând grijă de nimic din cele din untru, gândindu-se numai la sufletul său. Dar altuia, venindu-i în minte să scoată vreunul din lucrurile sale, s-a oprit să-l ia, dar pe când îl lua, cuprinzând focul toată casa, l-a prins și l-a ars și pe el. Vezi cum s-a pierdut în foc cu voia sa pentru dragostea a ceva din cele vremelnice, pe care arată că l-a iubit mai mult decât pe sine? Alții aflându-se pe o corabie ce se scufundă, cel ce a vrut să se izbăvească pe sine însuși, s-a dezbrăcat și s-a aruncat gol în valuri și a ațâșat sufletul său. Dar cel ce a vrut să scape și vreuna din hainele sale, a fost înghițit de valuri și pentru un mic câțtig, s-a pierdut nenorocitul și pe sine însuși. Să ne închipuim iarăși că s-a vestit în vâlirea dușmanilor. Unul, îndată ce a auzit, a fugit cu ce era pe el, neavând grijă de nimic din avuțiile lui. Altul, necrezând, sau vrând să-l ducă cu el și ceva din lucruri, a rămas în urmă și a fost prins de dușmani. Vezi că cineva poate să-și piardă sufletul și trupul cu voia sa din negrijă și prin alipirea la ceva din cele ale lumii?

59. Sînt puțini, desigur, cei ce au dobândit dragostea desvîrșită către Dumnezeu și nu mai pun nici un preț pe plăcerile și pe poftele lumii, iar ispitele celor rușinate poartă cu îndelungă răbdare. Dar din pricina aceasta, nu trebuie să deznădăjduim, nici să nu uităm

de n dejdea cea bun . C ci chiar dac sînt multe corbiile sparte de valuri, dar sînt f r îndoial i de acelea care, str b tînd valurile, ajung la liman. Dar pentru aceasta avem trebuin de mult credin , r bdare, luare-aminte i lupte. Pe lîng aceasta, de foame i de sete dup bine, cu mult în elegere i drept socoteal . Apoi i de agerime i de îndr znire în cerere. Cei mai mul i oameni, cum am spus, vor s dobîndeasc Împ r ia f r osteneli i sudori. Ei fericesc pe b rba ii sfin i i doresc s aib cinstea i darurile lor, dar nu vor s fie p rta i de necazurile, ostenelile i p timirile lor. To i doresc s ajung ca ei, i curvarii i vame ii i oricare dintre oameni, dar pîn acolo le stau înainte ispite i cerc ri, ca s se fac ar ta i cei care au iubit cu adev rat pe St pînul lor i ace tia s dobîndeasc cu dreptate Împ r ia Cerurilor.

60. Socote te c f r delegile i slava i bucuria de bun t ile cere ti, sînt ascunse în necazuri, în p timiri, în r bdare i credin . C ci i grîul aruncat în p mînt, sau arborele s dit, e de trebuin , a a-zicînd, s cad în putreziciune i necinste i apoi s primeasc podoaba ve mîntului i rodul îmul it. C ci de nu va trece prin aceast putreziciune i prin acele necinstiri, nu va îmbr ca acea podoab de pe urm i frumuse ea înf i rii. A a socote te i Apostolul care zice : «Prin multe necazuri trebuie s intr m în Împ r ia lui Dumnezeu»⁶⁷⁴. Iar Domnul zice : «Întru r bdarea voastr ve i dobîndi sufletele voastre»⁶⁷⁵ ; sau iar i : «În lume necazuri ve i avea»⁶⁷⁶.

61. Fiecare dintre noi, pe cît de mult se va învrednici prin credin i sîrguin s fie p rta al Duhului Sfînt, tot pe atît se va sl vi în ziua aceea i cu trupul lui. C ci ceea ce a adunat în untrul sufletului, atunci se va descoperi i în afar în trup. Pilda, zice, o avem

674. Fapte XIV, 21.

675. Luca XXI, 19.

676. Ioan XIV, 39.

la pomi. Cînd trece iarna i soarele str luce te mai luminos i mai puternic, iar vîntul adie, aceia odr slesc în afar i se îmbrac cu frunze, cu flori i cu roade, ca i cu un ve mînt. Asemenea i floarea ierbii r sare în acea vreme din p mînt i p mîntul se acoper cu ea i se îmbrac cu ea ca într-un ve mînt m re . Despre aceasta i Dumnezeu-Cuvîntul a zis : «Nici Solomon nu s-a îmbracat ca unul din ace tia, cu toat slava lui»⁶⁷⁷. Toate acestea sînt chipuri, pilde i icoane ale slavei ce-o vor avea cei ce se mîntuiesc la înviere. Din această pricin , cea dintîi lun pentru toate sufletele iubitoare de Dumnezeu, adic pentru cre tinii adev ra i, este Xanticus, care este aprilie, prin care se arat puterea învierii. C ci zice dumnezeiasca Scriptur : «Aceast lun va fi vou cea dintîi dintre lunile anului»⁶⁷⁸. Aceasta va îmbrac pomii goi cu slava pe care au avut-o mai întîi ascuns în untrul trupului. A a se vor sl vi i ace tia prin lumina negrit , care este înc de acum în ei, adic prin puterea Duhului. Aceasta le va fi atunci ve mînt, mîncare, b utur , veselie, bucurie i peste tot via ve nic .

Despre în larea min ii

62. Fericitul Moise a ar tat prin slava Duhului care lumina prin fa a lui i la care nici un om nu putea c uta, felul cum la învierea drep ilor se vor sl vi trupurile sfin ilor cu slava de care se învrednicesc sufletele credincioase ale sfin ilor înc de acum întru omul din untru. «C ci, noi, zice, cu fa a descoperit , adic întru omul din untru, oglindim slava Domnului, pref cîndu-ne spre acela i chip din slav în slav »⁶⁷⁹. Despre acesta s-a scris iar i c «patruzeci de zile i patruzeci de nop i nu i-a adus aminte nici de mîncare nici

677. Matei VI, 29.

678. Ie . XII, 2.

679. II Cor. III, 18.

de b utur »⁶⁸⁰, ceea ce nu este cu puțin firii ome-
ne ti, dac nu cumva se împ r t e te de hrana duhov-
niceasc , pe care o primesc sufletele sfinte, de pe acum,
de la Duhul Sfânt.

63. Slava cu care se îmbog esc sufletele sfin ilor,
cum s-a zis, înc de aici, aceea va acoperi i va îm-
br ca trupurile goale la înviere i le va face s fie r -
pite la cer. i atunci se vor odihni cu trupul i cu suflet-
tul neîncetat în Împ r ia lui Dumnezeu. C ci Dumne-
zeu, zidind pe Adam, nu i-a dat aripi trupe ti ca p s ri-
lor, avînd de gînd s -i dea pe cele ale Duhului la
înviere, ca s fie u urat, prin ele i r pit unde vrea
Duhul. Iar aceste aripi spirituale (inteligibile) au fost
date de acum sufletelor sfin ilor i ele le înal spre o
cugetare cereasc . Pentru c podoaba cre tinilor este
alta i altele sînt ve mintele, alta masa i alta bucuria.
Fiindc tim c Hristos va veni din cer i va învia pe
cei adormi i din tot veacul, precum m rturisesc dumne-
zeie tile Scripturi. i deosebindu-i în dou p ri, pe cei
care vor avea semnul lui, care este pecetea Duhului
dumnezeiesc, îi va a eza la dreapta Sa, dup cum zice :
«Oile Mele ascult glasul Meu i m cunosc»⁶⁸¹. i
atunci trupurile noastre se vor îmbr ca în slav dum-
nezeiasc , în cea a faptelor bune i în cea a Duhului,
pe care sufletele sfin ilor au primit-o înc de aici. i
a a sl vite de lumina dumnezeiasc i r pite la ceruri
întru întîmpinarea Domnului, precum s-a scris, vor fi
pururea cu Domnul⁶⁸².

64. Cei ce vor s înf ptuiasc o via cre tin în
chipul cel mai frumos, trebuie s se îngrijeasc întîi de
toate, cu toat sîrguin a, de partea cuget toare, deose-
bitoare i conduc toare a sufletului, ca înt rindu- i pu-
terea de deosebire a binelui i a r ului i desp rînd pa-
timile care au intrat împotriva firii, de firea cea curat ,

680. Ie . XXXIV, 28.

681. Ioan X, 27.

682. I Tes. IV, 16—17.

să vie uiască fără să se poticnească, folosindu-se de puterea deosebirii, ca de un ochi, iar mînîndu-și cura și de pornirile spre păcat. Căci voia sufletului este să păstreze mîndrăciunile trupului neîntinate de vîtmare din partea simurilor, să se păzească pe sine de împrăștierea lumii și să-și strînjăască inima, ca să nu-și întindă în lume mîndrăciunile gîndurilor ei, ci să le strîngă din toate părțile și să le adune din grijile și din plăcerile de jos. Și cînd vede Domnul pe cineva vie uind astfel și păzindu-se și supraveghindu-se pe sine cu frică, hotărît să-și slujească Lui, îi întinde și ajutorul harului Său. Dar ce va face Dumnezeu cu cel ce se dă pe sine de bunăvoie lumii și umblă după plăcerile ei?

65. Cele cinci fecioare care au priveghiât și și-au luat cu ele acele untdelemnuri strînse din firea lor în vasele inimii — iar acesta este harul Duhului — au putut să intre cu mirele în cămara de nunt. Iar celelalte, cele nebune, cele rele, cele care s-au bizuit pe firea lor, n-au priveghiât nici nu s-au sîrguit să-și agonisească acest untdelemn al veseliei în inimile lor încă pe cînd erau în trup; ba oarecum au și adormit în lipsa de grijă, în moleală și în rărea de sine a dreptății. De aceea li s-a închis ușa de la cămara de nunt a Împărației. Căci erau învâdite de un lanț oarecare al lumii și de o prietenie făcută de ea, întrucît nu-și dăduseră dragostea lor desvîrșită și ardoarea lor Mirelui ceresc. De fapt sufletele care caută ceea ce este strînse în firii, sfîrșenia aceasta a Duhului, și-și aprind toată dragostea lor pentru Hristos, acolo umblă, acolo se roagă, acolo cugetă, acolo meditează, desprind-te de toate celelalte. Căci cele cinci simuri ale sufletului: în alegerea, cunoștința, discernământul, răbdarea și mila, dacă primesc harul de sus și sfîrșenia Duhului, se fac cu adevărat fecioare înțelepte. Iar dacă sînt luate în firea lor, se află cu adevărat nebune și se vîdesc ca fiice ale lumii și ale mîniei.

66. Precum p catul e str in de firea noastr , dar odat ce furi at prin c derea primului om l-am primit în noi, ni se face cu vremea ca i o fire, tot a a se cuvine prin acest lucru str in de firea noastr , adic prin darul ceresc al Duhului, s fie alungat iar i p catul din firea noastr i s fim întor i la cur ia str veche. C ci de nu vom face aceasta prin mult rug ciune i credin , prin luare-aminte i prin întoarcerea de la cele ale lumii i de nu se va sfin i firea noastr , întinat de p -cat, de c tre dragostea aceea care este Hristos, i de nu vom r mîne pîn la sfîr it nec zu i de la poruncile Lui dumnezeie ti i preschimba i, nu vom putea dobîndi Împ r ia cereasc .

67. Vreau, zice, s spun, dup puterea mea, un cuvînt sub ire i adînc. Domnul cel nesfîr it i f r trup, se face pe Sine, din bun tate nem rginit , trup ; i se mic oreaz , cum ar zice cineva, Cel mare i mai presus de fiin , ca s se poat uni cu f pturile Sale în eleg toare, adic cu sufletele sfin ilor i cu ale îngerilor, ca s fie în stare i acestea s se împ rt easc de via a nemuritoare a dumnezeirii Sale. Fiindc fiecare, dup firea sa, este trup, îngerul, sufletul, dracul. C ci chiar dac sînt sub iri, dar în substan a, în structura i în chipul lor, potrivit sub irimii firii lor, sînt trupuri sub iri. Deci trupul nostru în substan e gros, dar sufletul fiind un trup sub ire, s-a înv luit i s-a îmbr cat cu m dularele acestui trup, s-a îmbr cat cu ochiul prin care vede, s-a îmbr cat cu urechea prin care aude, cu mîna, cu nasul i, simplu, cu tot trupul i cu m dularele lui. Cu trupul întreg s-a unit sufletul, pentru c prin el i împline te toate lucrurile cîte vin în via . În acest fel i bun tatea negr it i neîn eleas a lui Hristos se mic oreaz i se face pe Sine trup i se une te cu sufletele credincioase i iubite de El i le cuprinde i se face, dup cuvîntul lui Pavel, un Duh cu ele, a azicînd suflet cu suflet i ipostas cu ipostas, ca ast-

fel de suflet s' vieze i s' subziste în dumnezeirea Lui i s' ajung la via a nemuritoare i s' se desf teze de o pl cere nestic cioas i de o slav negrit .

68. Unui astfel de suflet, zice, i se face Domnul, dup cum vrea, când foc, care arde tot r ul ce s-a furat în el, cum zice i Proorocul : «Dumnezeul nostru este foc mistuitor»⁶⁸³, când odihn negrit i net lmicit , când bucurie i pace, care îl înc lize te -l înv luite te. Numai s' se sîrguiasc s -L iubeasc pe El i s' se d ruiasc purt rilor celor bune i se va vedea prin experien a îns i, prin îns i sim irea sa atingîndu-se de bun t ile negrite «pe care ochiul nu le-a v zut, urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit»⁶⁸⁴, de toate cîte le va face Duhul Domnului, fie spre odihn , fie spre bucurie, desf tare i via , sufletului care se arat vrednic de Acela. C ci se face pe Sine trup, precum spre mîncare duhovniceasc , a a i spre îmbr c minte i spre frumuse i nepovestite, ca s -l umple astfel cu veselie duhovniceasc . «Eu sînt, zice, pîinea vie ii»⁶⁸⁵ ; i : «Cel ce bea din apa pe care Eu voi da lui, se va face lui izvor de ap s lt toare spre via ve nic »⁶⁸⁶ .

69. A a s-a ar tat Dumnezeu, zice, i fiec ruia dintre cei sfin i i i sfin i, precum I-a fost voia i precum a fost de folos celui ce-L vedea. De pild altfel lui Avraam, altfel lui Isaac, altfel lui Iacov, lui Noe, lui Daniil, lui Moise, lui David i fiec ruia dintre Prooroci, mic orîndu-se pe Sine i f cîndu-se trup, cum s-a zis, preschimbîndu-se i ar tîndu-se celor ce-L iubesc pe El, nu precum este, c ci e neînc put, ci dup puțin a lor de a-L înc pea, pentru multa i neîn eleasa dragoste pe care o avea fa de ei.

683. Deut. IV, 24.

684. I Cor. II, 8.

685. Ioan VI, 51.

686. Ioan IV, 14.

70. Sufletul care s-a învrednicit să primească în sine și luarea puterii de sus și care are amestecat în mîndrele sale focul acela dumnezeiesc și dragostea cerească a Duhului cel bun, se desface fără greutate de toată dragostea lumească. Căci precum fierul sau plumbul, aurul și argintul, predîndu-se focului se topesc și își leapdă duritatea firii și se fac moi și cu cît stau mai mult în atingere cu focul, cu atît se înmoaie și se desfac mai mult lepînd soliditatea naturală din pricina puterii focului, așa și sufletul, primind focul ceresc al dragostei Duhului, se desface din împătămirea duhului lumesc și din lămurile păcatului și se preschimbă din învîrtirea firească a păcatului, socotindu-le și dispregiindu-le pe toate ca neînsemnate. Chiar dacă ar avea niscai frați cît se poate de iubii, dar care l-ar împiedica de la această dragoste, s-ar întoarce și de către ei sufletul care este mistuit de o astfel de iubire. Căci dacă dragostea căsătoriei trupești desface pe cineva de tată, de mamă și de frați și chiar dacă iubește pe careva dintre aceștia, îl iubește și pe deasupra și toată simțirea și tot dorul și le îndreaptă spre soția sa, dacă deci dragostea trupească desface orice altă dragoste a lumii, cît nu s-ar amîrî cei cupriniți de dorul acela nepătimitor, dacă ar fi împiedicați în ea de dragostea față de ceva din cele ale lumii ?

71. Dumnezeu, fiind bun și de oameni iubitor, are îndelungă răbdare și așteaptă multă vreme în așteptarea fiecăruia dintre păcătoși, făcînd sărbătoare cerească din întoarcerea celui ce se căiește. «Căci bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăiește»⁶⁸⁷. Dar dacă cineva, văzînd această bunățate și îndelungă răbdare, nu pornește împotriva fiecărui păcat în parte, făcînd, cum am zis, pocăință și nesocotește porunca, iar bunățatea o ia ca prilej de dispregiere, adaugă păcat peste păcat,

687. Luca XV, 10.

continu s cl deasc sminteala, îngr m de te nep sare peste nep sare i umple hotarele p catelor, c zînd într-o stare din care nu se mai poate ridica, ci uier zdrobirea cea mai de pe urm i se pierde, fiind l sat pîn la sfîr it pe seama celui r u. A a s-a întîmplat cu cei din Sodoma. Umplînd i întrecînd hotarele p catelor a a de mult încît nu le-a mai r mas scînteie de c in , aceia au fost da i de judecata dumnezeiasc prad focului. A a s-a întîmplat pe vremea lui Noe. Cei din vremea lui, l sîndu-se du i spre p cat de pornirile f r frîu i near tînd nici un fel de c in , atîta munte de p cate i-au îngr m dit, încît s-a stricat împreun cu ei tot p mîntul. Egiptenilor care au p c - tuit mult i au n p stuit mult pe poporul lui Dumnezeu El îns le-a fost totu i bun, nu i-a dat pierz rii, ci i-a adus prin cert ri par iale la poc in . Dar cînd aceia s-au întors i au ar tat iar i dragoste de p cat i s-au lipit de necredin a de mai înainte, iar la urm au pornit s urm reasc pe poporul Domnului scos din Egipt, i-a înghi it judecata dumnezeiasc , pierzîndu-i cu totul. Tot a a fa de Israel, care a p c tuit mult i a ucis pe Proorocul lui Dumnezeu, Acesta n-a p r sit îndelungar bdare obi nuit . Dar cînd au înaintat pîn la atîta r u tate, încît nu s-au mai sfiit nici de m rirea St pînului însu i, ci i-au pus mîinile uciga e i pe El, au fost lep da i i zvîrli i cu totul i s-a ridicat de la ei proorocia, preoia i slujirea (cultul) i s-au încredin at acestea neamurilor care au crezut.

72. S alerg m cu toat inima la Hristos care ne cheam , rev rsîndu-ne spre El inimile, i s nu dezn - d jduim de mîntuirea noastr , f cînd r ul cu voia. C ci este i aceasta o am gire a celui r u, ca prin amintirea p catelor de mai-nainte, s ne duc la dezn dejde. Noi s în elegem c dac Hristos, venind, s-a f cut doctorul i t m ditorul orbilor, al sl b nogilor, al surzilor i a înviat mor i intra i în putreziciune, nu va t m dui

cu atît mai mult robia cugetului i sl b nogeala sufletului i surzenia inimii nep s toare ? C ci nu altul, ci însu i Cel ce a zidit trupul a zidit i sufletul i dac a avut atîta bun voin i mil fa de cele ce se desfac i mor, nu se va ar ta cu cît mai mult cu iubire de oameni i cu t m duire fa de sufletul nemuritor, care sufer de boala p catului i a ne tiin ei, dar pe urm vine la El i se roag ? Doar El a spus : «Tat l Meu cel ceresc oare nu va face dreptate celor ce strig c tre El ziua i noaptea ? Adev r zic vou , va face dreptate în grab »⁶⁸⁸ ; sau : «Cere i i vi se va da vou , c uta i i ve i afla, bate i i se va deschide vou »⁶⁸⁹ ; i iar i : «Chiar dac nu-i va da lui pentru c îi este prieten, dar pentru îndr zneala lui sculîndu-se îi va da lui cîte îi sînt de trebuin »⁶⁹⁰. Prin acestea îndeamn s se fac cererea cu îndr znire i cu st ruin . C ci doar a venit pentru p c to i ca s -i întoarc la Sine. Numai s ne desp r im cu toat puterea de cuget rile cele rele i s ne d ruim Domnului. Iar El nu ne va trece cu vederea, ci va fi gata s ne dea ajutorul S u.

73. Precum cei ce sînt cuprin i de vreo boal sau neputin , cînd trupul lor nu mai are putere s se împ rt easc de hran i de b utur , ajung la dezn dejde — i aceasta le este un semn de moarte — iar prietenii i rudele îi plîng, a a i Dumnezeu i îngerii se întristeaz mult i plîng pentru sufletele care nu pot s se mai foloseasc de hrana cereasc . Drept aceea, dac te-ai f cut scaun lui Dumnezeu, avîndu-L pe El ezînd deasupra, dar sufletul t u s-a f cut întreg ochi duhovnicesc, întreg lumin , dac te-ai hr nit cu hrana aceea a Duhului, dac bei din apa vie i din vinul duhovnicesc, care vesele te inima, dac i-ai îmbr cat sufletul în haina luminii negr ite, dac omul t u cel din untru a ajuns la cercarea i siguran a tuturor

688. Luca XVIII, 7—8.

689. Matei VII, 7.

690. Luca XI, 8.

acestora, iat tu tr ie ti via a cu adev rat ve nic , odih-
nindu-te înc de acum împreun cu Hristos. Dar dac
n-ai primit înc acestea, nici n-ai ajuns la dobândirea
lor, plînge fierbinte i te tînguie te, ca unul ce nu te-ai
împ rt it înc de o asemenea bog ie i s fii necon-
tenit îngrijat i în rug ciune pentru s r cia ta. Dar
bine ar fi ca i cel ce a dobîndit-o, s - i p streze sim-
irea s r ciei sale i s nu fie f r grij , pe motiv c e
s turat de bog ia dumnezeiasc . Pentru c «cel ce cau-
t va afla i celui ce bate i se va deschide»⁶⁹¹.

74. Dac untdelemnul acela amestecat avea atîta
putere, c cei un i cu el dobîndeau slava împ r teas-
c^{691 b}, cu cît mai vîrtos cei a c ror minte i om din -
untru au primit ungerea untdelemnului sfin itor al
veseliei i au luat arvuna Duhului cel bun, nu se vor
ridica la m sura des vîr irii, adic a lui Hristos, f cîn-
du-se p rta i de împ r ia, înfierea i de cunoa terea tai-
nelor Lui, i avînd dreptul s între la Tat l i s ias du-
p pl cerea lor? C ci m car c n-au luat înc des vîr it
mo tenirea, purtînd înc povara trupului, dar pentru ar-
vuna Duhului, au siguran a despre cele n d jduite i
n-au nici o îndoial c vor împ r i împreun cu Hristos
i vor avea parte de venirea i de plin tatea Duhului.
C ci aflîndu-se înc în trup, au ajuns la experien a pute-
rii i pl cerii aceleia. Pentru c acoper mîntul a ezat de
satana peste oameni dup neascultare, venind harul îl
înl tur cu des vîr ire, prin cur irea omului din un-
tru i a min ii i arunc de la suflet toat spurc ciunea
i tot gîndul întinat, voind acesta s se fac curat i s - i
primeasc din nou firea sa i a a s priveasc slava lumi-
nii adev rate cu ochi limpezi i neîmpiedica i. Unii ca
ace tia privesc înc de aici spre veacul acela care îi r -
pe te, spre frumuse ile i minunile de acolo. C ci precum

691. Matei VII, 8. 691b. Ie ire XXX, 23—25; I Imp. XXVI, 11.

ochiul trupesc, dac e s n tos i nu p time te, prive te cu îndr zneal la razele soarelui, a a i ace tia, dac se folosesc de o minte luminoas i cur it , privesc razele ascunse ale Domnului.

75. Aceast m sur , zice, nu o pot ajunge îns oamenii cu u urin , ci e trebuin de osteneli dese, de lupte i de sudori nenum rate. C ci sînt mul i în care se afl i harul lucrînd, dar se ascunde i r utatea, f r s se fi dep rtat de la ei nicidecum. Ci amîndou duhurile, cel al luminii i cel al întunericului, lucreaz în una i aceea i inim ⁶⁹². M vei întreba desigur : ce împ rt ire este între întuneric i lumin , sau cum pot fi la un loc Biserica lui Dumnezeu i idolii ? Iar eu î i voi r spunde la fel : ce împ rt ire este între lumin i întuneric, sau cum se va întuneca lumina dumnezeiasc i cum se va tulbura i întina cur ia i neîntin ciunea? C ci «lumina lumineaz în întuneric i întunericul nu o a cuprins». Deci lucrurile nu trebuie în elese numai dintr-o parte, nici într-un singur fel. C ci atîta se odihnesc unii în harul lui Dumnezeu, încît pot s se in pe ei i s nu se lase birui i de p catul care s l luie te în ei. Se întîmpl ca ei s se afle acum în rug ciune st ruitoare i în odihn , dar pe urm s fie tulbura i de gîndurile întinate i s -i fure p catul, m car c se afl în ei i harul. Cei u urei i care nu sînt înc st -pâni cu totul de harul dumnezeiesc, au socotit c au fost izb vi i dintrodât de p cat. Dar cei ce au putere de discern mînt i minte, nu vor t g dui c chiar dac locuie te harul lui Dumnezeu în ei, mai sînt scutura i de gînduri ru inoase i necuvenite.

692. Omil. XVII, 4 sfîr it (P. G. col. 625 D). Amintim iar i c Diadoh al Foticeei a precizat c duhul r ut ii nu mai e dup botez tot a a de mult în centrul inimii ca harul. Dar i locul de aici trebuie în eles în sensul c satana lucreaz asupra inimii mai de la periferia fiin ei omene ti.

76. Am cunoscut pe unii dintre frații care s-au bucurat de un har atât de bogat, cincisprezece sau șase ani le-au fost stinse și veștejite cu desvîr iremiabile pofteli. Pe urmă, când părău că au luat cununa și liniștea, le-a răsrit că dintr-o cursă pe catul și s-a năpustit asupra lor cu atîta furie și slăbicie, încît i-a uimit și i-a nedumerit. Drept aceea, niciunul dintre cei cu vederea și cu înțelegerea ager n-a îndrăznit să spună că avînd harul în mine, m-am izbăvit de aici înainte de pe cat⁶⁹³. Căci lucrează, cum s-a zis, amîndouă în una și aceeași minte⁶⁹⁴, chiar dacă cei urei și neînvățați, avînd o cîntă de mică mișcare duhovnicească, se și grăbesc să spună: am biruit. Mie mi se pare că lucrurile stau astfel: Precum atunci cînd soarele strălucește curat, venind deodată un nor întunecos sau o negură, îi întunecă lumina curată, în același fel se întîmplă cu cei ce au dobîndit harul lui Dumnezeu, dar nu s-au curățit încă în toată deplinătatea, căci în adînc sînt stăpîniți mai departe de pe cat. Deci cu adevărat e trebuință de multă putere de discernămint pentru a cunoaște acestea cu cea mai desvîrșită cercare.

77. Precum e cu neputință fără ochi, fără limbă, fără urechi și fără picioare, a vedea, a grăi, a auzi sau a umbla, la fel este cu neputință că fără Dumnezeu și fără lucrarea ce ni se împărtășește de la El să ne împărtășim de tainele dumnezeiești și să cunoaștem în elepciunea lui Dumnezeu, sau să ne îmbogățim în Duh. Căci în elepsi elinilor se exercitau în cuvinte și se îndeletniceau cu ardoare cu războaie de vorbe. Dar robii lui Dumnezeu, chiar dacă sînt neiscușiți în cuvînt, sînt

693. Macarie (Omil. XVII, 6; P. G. 628 C) spune: «ci amîndouă persoanelor lucrează în minte» ( ). Simeon Metafrastul elimină termenul «persoane». Totuși această prezență în lucrare nu înseamnă, precum se vede chiar de aici, o păcătuire continuă a omului, ci numai o încercare a duhului rău de a ispiți pe om.

694. Macarie are: «să nu zică cineva: m-am eliberat cu totul de pe cat» (P. G. 627 B). Simeon Metafrastul temperează ideea lășind a se înțelege că omul s-a eliberat de pe cat, dar nu s-a izbăvit de asaltul lui.

zidi i prin cunoștința dumnezeiască și prin harul lui Dumnezeu pentru totdeauna.

78. Pot spune cu încredințare, zice, că nici în ierusalim Apostolii, cei plini de Mîngîietorul cel bun, n-au fost cu totul liberi de griji, ci pe lîngă veselie și bucurie neagră, le venea chiar din har și oarecare temere, fiindcă această sîmț pornească din partea păcatului. Pentru că însuși harul îi păzește în siguranță, ca să nu iasă nici pentru scurtă vreme din bine. Căci precum un copil, aruncînd cu o piatră mică într-un zid nu izbutește nimic, sau precum o săgeată slabă nu vatămă o platoșă puternică, așa atacîndu-i pe ei vreo parte a răutății, o respingeau mai înainte de a le pricinui ceva, ca unii ce erau bine îngrădiți cu puterea lui Hristos. Cu toate acestea, chiar fiind ei desvîrșiți, aveau libertatea voinei. Deci nu e cum zice unii, fiind în alegere, că după primirea harului, au primit dezlegare și odihnă de griji. Căci Domnul cere și în cei desvîrșiți voia sufletului spre slujirea Duhului, încît acestea două se împletesc întreolalt. Fiindcă zice Apostolul: «Duhul să nu-l stingă și»⁶⁹⁵.

79. A vorbi altcuiva despre anumite lucruri numai prin cuvînt este un lucru ușor și la îndemînă. Căci e ușor fiecăruia să zică: «pîinea aceasta (o dată ca pîinea) se face din grîu». Dar a înfrîna înămintul pregătirea ei nu te poți face oricine, ci numai cei experimentați. Tot așa a vorbi simplu despre nepăsările desvîrșite e ușor, dar a cunoaște lucrul prin cercare și întru adevăr, înseamnă a înalege cu lucrul și cu adevărul lucrarea desvîrșirii.

80. Cei ce rostesc cuvinte duhovnicești fără gustare și cercare se aseamănă cu omul care strbate în vreme de vară, tocmai la amiază, un înut pustiu și fără apă, apoi cuprins de o sete mare și arzătoare, își zugrăvește

695. I Tes. V, 19.

ve te în minte c se afl pe aproape un izvor r coritor i cu ap dulce i limpede i nimeni nu-l împiedic s se sature de ea ; sau cu omul care n-a gustat nici m car un pic din miere, dar încearc s descrie altora dulcea a ei. C ci a a sînt cu adev rat cei care, f r s se fi încredin at cu lucrul, preluîndu-le vor s t lm ceasc altora cele despre des vîr ire, sfin enie i nep timire.

i de fapt dac le-ar da Dumnezeu pu in sim ire despre cele gr ite de ei, ar ti, f r îndoial , c adev rul i lucrurile nu sînt dup cum le t lm cesc ei, ci cu mult deosebite. A a se primejduie te cre tinismul de a se abate pe încetul de la ceea ce se cuvine i de a prinde necredin a. C ci cre tinismul e ca o mîncare i b utur i cu cît se hr ne te cineva mai mult cu el, cu atît se aprinde spre tot mai mare poft . În felul acesta, mintea lui se face nes turat i neoprit , a a cum, dac d cineva o b utur dulce celui însetat, îl face ca nu numai prin sete, ci i prin pl cere s caute i mai mult acea b utur . Iar acestea, cum s-a zis, nu le în elegem numai prin cuvinte simple, ci ele se s vîr esc tainic în minte prin lucrarea Duhului Sfînt. i apoi se gr iesc.

81. Evanghelia, zice, porunce te cu hot rîre fiec rui om c acestea s nu le fac , sau s le fac i a a s ajung prieten al iubitorului de oameni Împ rat : S nu te mîinii, zice, s nu pofte ti, dac te love te peste obrazul drept, întoarce i pe cel lalt⁶⁹⁶. Dar Apostolul, mergînd pe urmele celor poruncite, înva cum trebuie s se fac lucrarea cur irii, cu r bdare i cu îndelung r bdare, hr nindu-ne întîi cu lapte ca pe ni te prunci, apoi ducîndu-ne la cre tere i pe urm la des vîr ire. Astfel, ca s d m o pild , Evanghelia spune c haina s se fac des vîr it din lîn . Iar Apostolul deslu e te cum trebuie toars lîna, cum trebuie esut i cum trebuie cusut haina.

696. Matei V, 22, 28, 39.

82. Sînt unii care se înfrîneaz de la curvia v zut , de la furt, de la l comie i de la celelalte rele asem - n toare i de aceea se socotesc între sfin i. Dar trebuie mult ca s fie cu lucrul i cu adev rul a a. C ci în mintea lor s l luie te adesea r utatea care vie uie te i se foie te în ei. i aceasta r mînînd singur , îi pierde. Sfînt este cel ce s-a sfin it i s-a cur it dup omul cel din untru. De fapt un oarecare dintre fra i, rugîndu-se împreun cu al ii a fost luat de puterea cereasc i, r - pit fiind, a v zut Ierusalimul de sus, loca urile luminoase de acolo i o lumin nem rginit i tainic ; i a auzit un glas zicînd : «Acesta este locul de odihn al drept ilor». Pe urm , mîndrindu-se i închipuindu- i despre sine lucruri mari, a c zut în adîncul p catului i a fost cuprins dup aceea de multe rele. Dac acesta a p it a a, cum va putea zice cineva : «Fiindc postesc, primesc pe str ini, împart averile i m p zesc de relele pomenite i n-a mai r mas în mine nimic r u, sînt sfînt i eu». Deci nu dep rtarea de la relele v zute este des vîr ire, cum s-a zis, ci cur ia cuget rii i aceasta des vîr it .

83. Intr , zice, cel ce ai în eles acestea, prin supra-vegherea gîndurilor tale, i te apleac spre mintea ta prizonier i roab p catului i prive te la arpele care e i mai jos decît mintea i mai adînc decît gîndurile tale i, care foie te în c m rile pomenite ale sufletului i te r pune prin cele mai însemnate m dulare ale sufletului. C ci inima este cu adev rat un adînc neajuns (un abis). Deci dac l-ai r pus pe acesta i ai cur it toat nelegiuirea din tine, iar p catul l-ai scos afar , laud -te pentru cur ie în Dumnezeu ; iar dac nu faci aceasta, ci te smere ti, ca unul ce e ti înc cu lipsuri i p c tos, apropie-te rugînd pe Hristos, pentru cele ascunse ale tale. C ci toat Scriptura veche i nou se arat vorbind despre cur ie. i fiec rui om, fie c este iudeu,

sau elin, îi este iubit cur ia, chiar dac nu o pot do-
bîndi to i. Iar cur ia aceasta a inimii, nu poate fi
ajuns altfel decît numai prin Iisus. C ci El este adev-
rul ipostasiat i f r acest adev r este cu neputin
a cunoa te adev rul, sau a dobîndi mîntuirea.

Despre dragoste

84. Precum te-ai lep dat de omul din afar în cele
v zute, i-ai împr it i i-ai împr tiat lucrurile, a a
trebuie s te lepezi i de obiceiurile de mai înainte. i
dac ai înv at în elepciunea trupeasc , sau ai dobîndit
cuno tin a lucrurilor, leap d-o i pe aceasta. Dac ai
crezut în drepturile trupului, dep rteaz -te de ele, umi-
lindu-te i mic orîndu-te. C ci astfel vei putea s cî tigi
înv tur din nebulia propov duirii. Iar în aceasta
vei afla în elepciunea adev rat , nu în cuvinte m ies-
trite, ci în puterea crucii, care se lucreaz în cei ce s-au
învrednicit s o dobîndeasc pe aceasta în ipostas. C ci
«crucea lui Hristos, zice Pavel, este iudeilor sminteal ,
iar elinilor nebulie, dar nou celor ce ne mîntuim,
puterea i în elepciunea lui Dumnezeu»⁶⁹⁷.

85. Chiar dac ai luat, zice, gustare din cer, chiar
dac te-ai împr rt it de în elepciunea aceea i ai odihn
în sufletul t u, nu te mîndri nici a a i nu fii cutez tor
ca i cînd ai fi ajuns i ai fi primit tot adev rul, ca s
nu auzi i tu : «Iat v-a i s turat, iat v-a i îmbog it,
a i împr r it f r noi i m car de-a i împr r i, ca i noi s
împr r im împreun cu voi»⁶⁹⁸. Ci, chiar dac ai gustat,
socote te-te ca i cînd nici nu te-ai atins de cre tinism.
i nu o f aceasta numai la suprafa , ci ca pe un lucru
care îi este s dit i înt rit pentru totdeauna în cugetare.

697. I Cor. I, 23, 24, 18.

698. I Cor. IV, 8.

86. Precum un iubitor de bog ie, chiar dac i-ar aduna nenum rate bog ii, nu se mai satur , ci ceea ce adaug în fiecare zi, îi spore te i mai mult pofta, sau precum cineva tras de la o b utur prea dulce înainte de a se s tura, î i simte i mai aprins setea, a a i gustarea lui Dumnezeu, nu cunoa te s turare sau sfîr it niciodat . Ci cu cât se îmbog e te cineva cu această bog ie, cunoa te c este mai s rac. Acest fel de cre tini nu- i au de la ei în cinste sufletul lor, ci ca unii ce se umilesc pe ei, stau la dispozi ia lui Dumnezeu i se socotesc pe ei slugi ale tuturor oamenilor. i Dumnezeu se bucur mult de un astfel de suflet i se odihne te în el, pentru smerenia lui. Drept aceea, chiar dac are cineva ceva, sau s-a i îmbog it, s nu- i închipuie prin aceasta c este ceva sau are ceva. C ci p rerea de sine produce scîrb înaintea lui Dumnezeu. i aceasta l-a scos la început din rai pe omul care auzind : «Ve i fi ca ni te dumnezei»⁶⁹⁹, s-a seme it bizuindu-se pe această n dejde de art . Gînde te-te, cum Dumnezeul i Împ ratul t u i Fiul lui Dumnezeu S-a mic orat pe Sine chip de rob luînd, cum a s r cit, cum s-a socotit cu cei f r de cinste, cum a p timit. Iar dac a a a f cut Dumnezeu, cum te f le ti i te socote ti ceva mare tu, care e ti om alc tuit din sînge i trup, care este p mînt i cenu , i nu te-ai împ rt it de nimic bun, ci e ti nu-mai necur ie ? Tu dac e ti în elept, i mai mult decît atîta prin ceea ce ai primit de la Dumnezeu, zi : nu e al meu ceea ce am, ci l-am primit de la Altul i slav Lui, c nu mi se ia ceea ce mi s-a dat. Astfel socote te tot binele al lui Dumnezeu, iar tot r ul al sl biciunii tale.

87. Comoara de care zice Apostolul c o avem în vase de lut, socote te c este puterea sfin itoare a Duhului, pe care, înc fiind în trup, s-a învrednicit s o primeasc . C ci zice iar i acela : «Care s-a f cut nou

în elepciune de la Dumnezeu, dreptate, sfinire și
 răscumpărare»⁷⁰⁰. Deci cel ce a aflat și are la sine această
 comoară a Duhului, poate dobândi toată dreptatea por-
 uncilor și toată lucrarea lor, nu numai curățirea și
 răscumpărarea, ci și răscumpărarea durerii, ceea ce nu putea să
 dobândească înainte de răscumpărare. Căci nici nu poate
 cineva, chiar dacă ar vrea, să cultive cu adevărat rodul
 Duhului, înainte de împărțirea de Duhul cel bun. Cu
 toate acestea să se silească oricine, alergând prin ră-
 scumpărare și credință să se roage lui Hristos cu cântăreț, ca
 să dobândească această comoară cerească. Și atunci va
 putea să facă în sine și prin sine, precum s-a spus, toată
 dreptatea în chip curățit și desvârșit, răscumpărare și
 răscumpărare.

88. Cei ce au în ei bogăția dumnezeiască a Duhu-
 lui, când împărțesc altora din cuvintele duhovnicești,
 scot și împart ca dintr-o comoară a lor celor ce grăiesc.
 Dar cei care nu și-au adunat această comoară în adâncu-
 rile inimii, din care izvorotește bunătatea gândurilor, tai-
 nele și cuvintele dumnezeiești și mai presus de om, ci
 culegând numai unele din cele două Scripturi, le poartă
 doar pe vârful limbii, sau auzindu-le de la bărbatul du-
 hovnic, se împodobesc cu cuvintele lor, înfrumusețându-
 ale aceluia ca ale lor și însuși îndobâncăsc strâine,
 aceia au deruit altora gustarea celor grăite răscumpă-
 rate; dar ei înșiși după descrierea lor au rămas săraci,
 întrucât fiecare s-a întors de la cuvintele din care a luat,
 la ale sale, nedobândind o comoară proprie de care să
 se poată bucura înfrumusețarea și apoi să folosească prin co-
 municare și pe alții. De aceea să cutăm înfrumusețarea dobân-
 dim această bogăție adevărată de la Dumnezeu, în un-
 trul nostru și apoi ne va fi ușor să putem folosi și pe
 alții și să le împărțim cuvintele duhovnicești și taine
 dumnezeiești. Căci bunătatea lui Dumnezeu a binevoit

s se s l luiasc în tot cel ce crede. «Cel ce M iube te pe Mine, zice, va fi iubit de Tat l Meu i M voi ar ta lui»⁷⁰¹. i iar i : «Eu i Tat l vom veni i ne vom face locuin la el»⁷⁰².

89. Cei ce s-au învrednicit s se fac fii ai lui Dumnezeu i au pe Hristos str lucind în ei, sînt c l uzi i în diferite chipuri de Duhul i sînt înc lzi i în ascunsul inimii de har. Nu stric s aducem i unele din desf t rile v zute ale lumii spre pilduirea st rilor dumnezeie ti n scute de har în suflet. C ci uneori par c sînt la o cin împ r teasc unde se bucur i se veselesc cu o bucurie nepovestit i negr it . Acum se bucur duhovnice te ca mireasa de mire, acum î i simt trupul atît de u or, încît socot c nici nu mai au trup, ca ni te îngeru netrupe ti. Uneori se veselesc ca de o b utur i se îmbat , ca de o be ie negr it , de tainele Duhului. Alteori îi cuprinde plînsul i suspinarea, rugîndu-se pentru mîntuirea oamenilor ; c ci arzînd de dumnezeiasca dragoste a Duhului pentru to i oamenii, iau asupra lor tot plînsul întregului Adam. Uneori sînt aprin i de Duhul spre o atît de mare dragoste împreun cu o bucurie negr it , încît dac ar fi cu puțin ar lua în sînul lor pe fiecare om, nedeosebind nicidecum pe cel r u de cel bun. Alteori, atîta se smeresc încît li se pare c nu e nimeni mai prejos ca ei, ci se socotesc cei mai de pe urm dintre to i. Acum sînt cople i i de o bucurie negr it a Duhului, acum, asemenea unui om puternic care luînd armura împ r teasc i mergînd la r zboi, îi bat pe potrivnici, îngr dindu-se i ei cu armele Duhului, pornesc împotriva vr jma ilor nev zu i i-i supun sub picioarele lor. Aci îi cuprinde o mare senin tate i lini te, îi înc lze te pacea i sînt st pîni i de o pl cere minunat . Aici sînt în elep i i de o în elegere i de o în elepciune dumnezeiasc i de o cuno tin neîn eleas a Duhului i li

701. Ioan XIV, 21.

702. Ioan XIV, 23.

se descoper prin harul lui Hristos cele ce nu pot fi grite de nici o limbă. Alt dat se întâmpl să arate ei la vedere ca oricare dintre oameni. Astfel harul dumnezeiesc, schimbându-se și variind în chip felurit în ei, vrea să le poată și să le exercite sufletul, ca să-l înfrumusețeze și să curată înaintea Prințului ceresc.

90. Roadele pomenite ale Duhului sînt ale celor care au ajuns la mare mîsură și cît se poate de aproape de desvîrșire. Aceste mîngîieri variate ale Duhului se lucrează în ei în chip felurit prin Duhul, dar neîncetat o lucrare a Duhului e urmată de o altă lucrare a Duhului. Cîci cînd ajunge cineva la desvîrșirea Duhului, după ce s-a curățit deplin de toate patimile și s-a unit în întregime cu Duhul mîngîietor printr-o împărțire negrăită, încît s-a învrednicit și sufletul însuși să se facă duh, ca unit cu Duhul, atunci se face întreg lumină, întreg duh, întreg bucurie, întreg odihnă, întreg veselie, întreg dragoste, întreg gingașie, întreg bunătate, întreg blîndețe și așa zicînd se scufundă în virtuțile puterii Duhului cel bun, ca o piatră în adîncul mării, care e învîluită de ape din toate părțile. Astfel această, unită în tot chipul cu Duhul lui Dumnezeu, se face asemenea lui Hristos însuși avînd în ei neschimbate virtuțile Duhului și arătînd tuturor roduri de felul acesta. Cîci odată ce s-au făcut neîntinași și curăți la inimă prin Duhul, este cu neputință să arate în afară roduri ale păcatului, ci totdeauna strălucesc în ei, prin toate, roadelile duhului. Aceasta este sporirea în desvîrșirea duhovnicească pînă la plinătatea lui Hristos, la care ne îndeamnă Apostolul să ajungem, zicînd: «Ca să vă umpleți spre toată plinirea lui Hristos»⁷⁰³; și iarăși: «Pînă ce vom ajunge toți la bîrbatul desvîrșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos»⁷⁰⁴.

703. Efes. III, 10.

704. Efes. IV, 13.

91. Se întâmpl , zice, uneori c cineva într (începe) s - i plece genunchiul i îndat inima lui se umple de lucrarea dumnezeiasc , iar sufletul se vesele te împreun cu Domnul, precum s-a ar tat, ca mireasa cu mirele. Aceasta o spune marele Isaia : «Precum se bucur mirele de mireas , a a se va bucura Domnul de tine»⁷⁰⁵ .

i se întâmpl uneori c unul ca acesta e ocupat toat ziua, dar îng duindu-i-se un singur ceas la rug ciune, îndat e r pit omul din untru i e cuprins de adîncul nem rginit al veacului aceluia i o pl cere negrit i nem surat îl st pîne te atunci, încît mintea lui, în l- at i r pit întreag , se umple de uimire i în sufletul lui se a terne în vremea aceea uitarea oric rui cuget p mîntesc. Aceasta din pricin c gîndurile lui se umplu de acela, precum s-a zis, i sînt duse ca ni te roabe spre lucruri nem rginite i necuprinse, încît în acel ceas omului îi vine s plece i cu sufletul deodat cu rug ciunea.

92. Celui ce întreab , zice, dac îi este omului cu putin s r mîn totdeauna în aceast stare, trebuie s i se spun c nu e vreme cînd harul s nu fie cu el i c este înr d cinat i crescut ca ceva natural în omul în care se afl . Dar fiind unul în chip felurit, lucreaz dup cum vrea, dup folosul omului. C ci uneori focul lui arde mai puternic în el, alteori mai potolit ; iar lumina lui uneori lumineaz i ea mai tare în el, alteori mai slab i mai întunecat, dup iconomia dumnezeiasc , de i sfe nicul arde f r s se sting . Iar cînd str luce te mai tare, atunci i omul se afl în s rb toarea unei be ii mai mari a dragostei lui Dumnezeu. Dar uneori i îns i lumina care lumineaz neîncetat în inim , deschide poarta luminii mai l untrice i mai adînci, încît omul întreg, cople it de dulcea a i de vederea aceea, nu mai este în sine, ci pare lumii ca un nebun

705. Isaia LXII, 5.

i ca un barbar, pentru dragostea și bucuria care i-a copleșit sufletul și s-a întins în el și pentru adâncul tainelor de care s-a învrednicit să se împartă eșecurile și se înțimplă adeseori că în acea vreme se ridică la mersurile desvârșite și se face slobod și neatins de orice păcat. Dar după aceea harul se restrânge în oarecare chip și se așază deasupra acoperământului puterii potrivnice.

93. Socotește-te, zice, cele ale harului astfel: închipuie-te-ți că ai urcat la treapta a două sprezecea a desvârșirii. Căci se înțimplă uneori că se poate ajunge și la această măsură. Dar harul se retrage iarăși, coborând o treaptă, rămânând pe a unsprezecea. Iși asăzesc o vreme omului acele lucruri minunate care răscolesc experiența făcut-o. Dacă și-ar rămân aceste mereu în același fel, nu ar putea să poarte economia și greutatea cuvântului. N-ar putea să asculte, sau să grăiască, sau să se îngrijească despre vreun lucru, fie el cât de mic. Ar sta numai într-un colț, pironit, răpit și îmbătătit. De aceea nici nu și s-a dat lui măsura desvârșită, ca să aibă vreme să se ocupe și cu îngrijirea fraților și cu slujba cuvântului.

94. Auzind, zice, cuvântul Împărăției și printr-o pînă la lacrimi, să nu rămânem numai la aceste lacrimi ale noastre, nici la auzul nostru, cu gândul că am auzit bine, nici la ochii noștri, cu gândul că am văzut bine, socotind că ne putem îndestula cu noi înșine. Căci sînt și alte urechi, alți ochi, alte lacrimi, precum și alte cugețări și alt suflet. Este însuși Duhul dumnezeiesc și cerească, care ascultă, plînge, se roagă, cunoaște și face voia lui Dumnezeu cu adevărat. Fiindcă și Domnul făgăduind Apostolilor cel mai mare dar, pe cel al Duhului, a zis: «Mă duc, iar Mîntuitorul, Duhul cel Sfînt, pe care Tatăl îl va trimite în numele Meu, vă va învăța pe voi toate»⁷⁰⁶. Și iarăși: «Încă multe am a vă spune

706. Ioan XIV, 24

vou , dar nu pute i s le purta i acum. Iar cînd va veni acela, Duhul adev rului, v va c l uzi la tot adev - rul»⁷⁰⁷. Deci acela se va ruga i acela va plînge. «C ci s ne rug m cum trebuie, zice dumnezeiescul Apostol, nu tim, ci Duhul însu i se roag pentru noi, cu suspine negrite»⁷⁰⁸. Fiindc numai Duhului singur îi este v dit voia lui Dumnezeu. «Cele ale lui Dumnezeu, zice, nimeni nu le tie, f r numai Duhul lui Dumnezeu»⁷⁰⁹. i cînd, potrivit f g duin ei, în ziua Cincizecimii, a venit Mîngîietorul i puterea Duhului cel bun s-a s l luit în sufletele Apostolilor, acoper mîntul p - catului a fost luat cu totul de pe ei, iar patimile au fost înl turate i ochii inimii lor dezv lui i. Atunci deci, umplu i fiind de în elepciune i f cu i des vîr i i de c tre Duhul, prin Acela au înv at s fac voia lui Dumnezeu i tot prin Acela au fost pov ui i la tot adev - rul. C ci El st pînea i împ r ea peste sufletele lor. Drept aceea, cînd ne vine i nou , care auzim cuvîntul lui Dumnezeu, s plîngem, s ne rug m lui Hristos cu credin neîndoielnic i s n d jduim c a venit la noi Duhul care aude i se roag cu adev rat dup voia lui Dumnezeu⁷¹⁰.

95. Socote te, zice, c lucrul st a a : oarecare putere întunecoas acoper u or mintea ca o cea subire. Cu toate c sfe nicul arde i lumineaz , precum s-a zis, totdeauna, dar pe lumina lui st un acoper mînt. De aceea unul ca acesta nu va spune nici c nu este des vîr it, nici c e cu totul liber de p cat, ci a a-zicînd, liber i neliber. Iar aceasta nu se întîmpl împotriva lui Dumnezeu, ci se face dup iconomia dumnezeiasc . Uneori acest zid desp r itor se împr tie i se sf rîm . Alteori nu se împr tie cu totul i nici rug ciunea nu r mîne mereu la fel, ci uneori harul se aprinde, mîn-

707. Ioan XVI, 22. 708. Rom. VIII, 26. 709. I Cor. II, 2.

710. Corespunde probabil unui paragraf al Omil. VII, absent în textul din P. G.

gîie i odihne te mai mult, alteori se face mai stins i mai mic orat precum socote te harul însu i spre folosul omului. Totu i am intrat în anumite timpuri la m sura des vîr it i am gustat i am avut experien a celui veac. Dar înc n-am v zut nici un cre tin des vîr it, sau dintr-o dat i pentru totdeauna liber, ci acela i om se odihne te în har, se învrednice te i se face p rta de taine i descoperiri i într la o mare dulcea a harului, dar totu i i p catul se afl în untrul lui. Unii ca ace tia, din pricina harului covîr itor i a luminii care str luce te în ei, au socotit, din neexperien , c sînt des vîr i i i liberi. Dar eu, cum s-a spus, n-am v zut înc pe nimeni cu totul liber, fiindc i mie mi s-a întîmplat, cum s-a zis, s intru în parte în anumite timpuri la acea m sur . i tiu, înv at de experien , cum este omul des vîr it.

96. Cînd i se întîmpl s auzi despre unirea dintre mire i mireas , despre coruri, cînt ri i s rb tori, s nu cuge i la nimic material, sau p mîntesc, fiindc acestea se folosesc, prin pogor mînt, numai ca pilde. C ci acelea sînt negr ite, duhovnice ti i nepip ite de ochi trupe ti. Ele î i descoper în elesul sufletelor sfinte i credincioase. Împ rt irea Duhului Sfînt, comorile cere ti, corurile i cînt rile sfin ilor îngerii, se fac v zute numai celui ce a f cut experien a lor. Cel ce n-a f cut experien a lor nu le poate nici în elege. Deci ascult cu evlavie despre ele pîn ce i se va întîmpla i ie, celui ce crezi, s ajungi s te învrednice ti de unele ca acestea. Atunci vei cunoa te, prin îns i experien a ochilor sufletului, de ce bun t i i taine se pot împ rt i sufletele cre tinilor chiar i aici. C ci la înviere i trupul însu i se va învrednici s dobîndeasc unele ca acestea, s le vad i, a a-zicînd, s le in , atunci cînd se va face i el duh.

97. Frumuse ile sufletului nostru i rodurile bune, sau rug ciunea, dragostea, credin a, privegherea, postul i celelalte îndeletniciri virtuozose, cînd se amestec i se împrt esc de împrt irea Duhului Sfînt, dau o bun mireasm bogat , ca o t mîie pus pe foc. Dar atunci ne este i nou mai u or s vie uim potrivit cu voia lui Dumnezeu. C ci f r Duhul Sfînt, precum s-a spus i mai înainte, nim nui nu-i este cu putin s în e-leag voia lui Dumnezeu. C ci, precum femeia care se une te cu b rbatul în c s torie, mai înainte de a se uni, urmeaz socotin ei sale i împline te voile ei, iar dac se adun la un loc vie uie te sub conducerea aceluia, nemailuîndu-se dup sine, în acela i fel i sufletul are o voie a sa, legile sale i lucrurile sale ; dar cînd se face vrednic s se uneasc cu Hristos, b rbatul ceresc, se supune legii b rbatului, nemailumblînd voii sale, ci mire-lui s u, Hristos.

98. Haina de nunt , despre care vorbesc cuvintele dumnezeie ti ale lui Hristos⁷¹¹, socote te c este harul Duhului Sfînt, de care cel ce nu s-a f cut vrednic s îl îmbrace, nu va fi p rta de nunta cereasc i de osp -ul acela duhovnicesc.

99. S ne sîrguim s bem din vinul duhovnicesc i dumnezeiesc i s ne îmb t m cu be ia trezviei⁷¹², ca precum cei plini de vin se fac mai vorb re i, a a i noi umplîndu-ne de vinul cel duhovnicesc, s povestim despre tainele dumnezeie ti. «C ci paharul T u, zice David, m îmbat pe mine cu marea lui t rie»⁷¹³.

100. Sufletul s rac cu duhul este acela care î i cunoa te r nile sale, dar î i cunoa te i întunicul patimilor ce-l înv luie i cere necontentit izb vire de la Domnul; sau poart durerile, dar nu se bucur de nici-una din bun t ile p mînte ti, ci caut numai pe Doc-

711. Matei XXII, 11.

712. μ o tem a Sf. Grigorie de Nisa din coment. la Cîntarea Cînt rilor (Omil. XI, P. G. XLV, 992 A).

713. Psalm. XXII, 5.

torul cel bun și se încrede în t m duirea Lui. Cum va fi deci acest suflet r nit, frumos și cu bun chip și vrednic de convie uirea cu Hristos ? Cum altfel, dac nu în temeiul alc tuirii sale str vechi și al cuno tin ei limpezi a r nilor și a s r ciei sale ? C ci dac nu se îndulce te cu r nile și cu bubele patimilor pe care le are și nu se învoie te cu gre elile, Duhul nu-i socote te urî enia, ci venind îl lecuie te i-l t m duie te, i-i întoarce frumuse ea nep timitoare și nestic cioas . Numai s nu aib de bun voie sufletul împ rt ire cu cele f cute, precum s-a zis, nici s - i dea încuviin are la patimile ce se lucreaz , ci cu toat puterea s strige c tre Domnul, ca prin Duhul cel bun al Lui s -l învredniceasc de slobozirea de toate patimile. Acest suflet e fericit. Dar vai de cel care nu dobînde te sim irea r nilor, sau nu- i d seama c are vreun p cat sau vreo împietrire. C ci pe acesta nu-l cerceteaz nici Doctorul cel bun și nu-l lecuie te și nu-l caut și nici el însu și nu are grij de r nile sale, socotind c se afl în stare bun și s n toas . C ci «nu au trebuin , zice, cei s n to i de doctor, ci cei bolnavi»⁷¹⁴.

101. Ferici și cu adev rat și rîvnitori ai vie ii și ai bucuriei mai presus de fire, sînt aceia care prin credin fierbinte și vie uire virtuoaas , au primit prin experien și sim ire cuno tin a tainelor cere ti ale Duhului și au petrecerea lor în ceruri. Ace tia sînt mai presus decît to i oamenii. și dovada e v dit . C ci cui s-a întîmplat dintre cei puternici, sau în elep i, sau chibzui și surce la cer, mi cîndu-se înc în jurul celor de pe p mînt și s lucreze acolo lucruri duhovnice ti și s priveasc frumuse ile Duhului ? Dar iat un oarecare s rac la ar tare, s rac la culme și umilit, necunoscut aproape nici vecinilor, care, c zînd pe fa a lui înaintea

Domnului, urc la cer, c l uzit de Duhul i plin de încredin area sufletului s u se desf teaz cu gândul de lucrurile minunate de acolo i acolo lucreaz , acolo petrece, acolo î i are vie uirea, dup dumnezeiescul Apostol, care zice : «C ci petrecerea noastr este în ceruri»⁷¹⁵. i iar i : «Cele pe care ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, acestea le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» ; apoi adaug : «Iar nou ni le-a descoperit prin Duhul S u»⁷¹⁶. Ace tia sînt cei cu adev rat în elep i, ace tia cei puternici, ace tia cei de neam bun i cei chibzui i.

102. Dar chiar f r acele bunuri cere ti, zice, judecînd pe sfin i numai dup cele de aici, nu te vei îndoii c sînt mai presus decît to i. S judec m numai. Cînd Nabucodonosor, care st pînea peste Babilon, a adunat toate neamurile s se închine la chipul pe care-l turnase — iar aceasta o orînduise Dumnezeu cu în elepciune, ca s se fac cunoscut virtutea tinerilor evreie ti i s afle to i c unul este Dumnezeu adev rat care locuie te în ceruri — trei tineri, robi i ei i cu libertatea r pit , au cutezat s -i stea împotriv . i cînd to i s-au închinat cu mult fric i n-au îndr znit s se împotriveasc , ci aproape f r glas, asemenea dobitoacelor, s-au l sat du i de nas, ace tia atîta s-au împotrivit s fac acela i lucru ca ceilal i, încît nici n-au voit s nu li se cunoasc dreapta credin , s rabde a se ascunde, ci au strigat în auzul tuturor : «Dumnezeilor t i, împ rate, nu le slujim i chipului de aur pe care l-ai a ezat nu ne închin m»⁷¹⁷. Pe ace tia, drept pedeaps , primindu-i înfricoatul cuptor de foc, acesta nu le-a fost cuptor i nu i-a ar tat puterea sa, ci parc respectîndu-i i el pe ace tia, i-a p zit nev t ma i de rele. i to i, chiar i împ ratul însu i, au cunoscut prin el pe Dumnezeul cel adev rat i s-au mirat de dîn îi nu numai cei de pe p mînt, ci i

715. Filip. III, 20.

716. I Cor. II, 9—10.

717. Daniil III, 18.

cetele celor din ceruri. Căci nici cei din ceruri nu stau departe de isprăvile bărbatești ale sfinților, ci le sînt aproape, cum arată dumnezeiescul Apostol, care zice : «Ne-am făcut priveliște îngerilor și oamenilor»⁷¹⁸. Lucruri asemănătoare poți vedea și la Ilie, care fiind un om singur, i-a biruit pe cei mulți prin coborîrea focului din cer. Dar și Moise a biruit tot Egiptul și pe tiranul Faraon. Aceasta o poți vedea și la Lot, la Noe și la mulți alții, care fiind neînsemnați la arătare, au biruit pe mulți vestiți și puternici⁷¹⁹.

103. Fiecare din cele văzute, dacă n-ar avea în ajutorul ei și o altă fire străină, ar fi prin sine nelucrătoare și fără podoabă. Căci în elepciunea neagră a lui Dumnezeu arată taine și chipuri prin cele văzute, dovedind că firea omenească prin ea însăși nu ar putea să arate podoaba desvîrșită a virtuților și frumusețea duhovnicească a sfințeniei, dacă nu s-ar bucura și de mîna dumnezeiască. Astfel prin mîntul, rămînînd de sine, dacă nu s-ar împărtăși de îngrijirea din partea plugarilor și n-ar primi conlucrarea ploilor și a soarelui, n-ar fi în stare să rodească prin sine. De asemenea, fiecare casă are lipsă de lumina soarelui de aici, care nu este de aceeași fire cu ea; altfel ar fi plină de întuneric. Și altele le poți vedea că sînt la fel. Deci în același chip și firea noastră este cu neputință dea prin sine roadele desvîrșite ale virtuților, ci are nevoie de plugarul duhovnicesc al sufletelor noastre, adică de Duhul lui Hristos, care și El este cu totul străin de firea noastră. Căci noi sîntem făpturi, iar El necreat. Acesta lucrînd după meșteșugul și inimile credincioșilor, care s-au predat cu toată voia lor plugarului duhovnicesc, le face să producă roadele desvîrșite ale Duhului și răspîndește lumina sa în casa sufletului nostru, întunecat de patimi.

718. I Cor. IV, 9.

719: Corespunde aproximativ cu Omil. IX, 4—6.

104. Îndoit este războiul cretinilor și îndoit lupta : fa de cele v zute cu ochiul acesta — c ci acestea a î , gîdil și cheam sufletul și se împ timeasc și se se îndulceasc de ele — apoi fa de încep toriile și st pîniile st pînitorului cumplit al lumii^{719 b}.

105. Slava lui Moise, pe care o avea pe fa , era chipul slavei adev rate a Preasfîntului Duh. C ci precum acolo, oricine voia și priveasc era neputincios, a a și acum, întunericul patimilor nu suport această slav care str luce te în sufletele cre tinilor, ci e izgonit și pus pe fug de str lucirea aceasta.

106. Cre tinul iubitor de adev r și de Dumnezeu, care a gustat dulcea a cereasc și are s dit și amestecat în suflet harul și care s-a predat pe sine cu totul voilor harului, ur te toate ale veacului acestuia. C ci acesta s-a ridicat mai presus decît toate ale lumii. Fie c zici argint sau cinstiri sau slave, sau fericiri și laude, el nu poate fi luat în st pînire de nici una din acestea. C ci a ajuns la experien a altei bog ii, altei cinstiri și altei slave ; iar sufletul i-l hr ne te cu o pl cere nestric cioas . și are toat sim irea și încredin area prin împ r t irea Duhului.

107. Pe cît se deosebe te p storul cuvînt tor de dobitoacele necuvînt toare, pe atît se deosebe te un astfel de om în în elegere, în cuno tin și în puterea de a deosebi, de ceilalți oameni. C ci el se împ r t e te de alt Duh, de alt minte, de alt în elegere și de alt în elepciune decît în elepciunea lumii acesteia. «Gr im, zice, în elepciunea întru cei des vîr și i, dar nu în elepciunea veacului acestuia, nici a st pînitorilor pieritori ai veacului acestuia, ci în elepciunea lui Dumnezeu în tain »⁷²⁰. De aceea unul ca acesta se deosebe te, cum s-a zis, în toate de to i oamenii care au duhul lumii, fie chibzui și, fie în elep i. și pe to i oamenii îi judec , dup

719b. Efes. VI, 12.

720. I Cor. II, 6.

cum s-a scris. Unul ca acesta cunoa te pe fiecare de unde gr ie te, unde st i în ce ape înoat . Dar pe el nu-l poate cunoa te i judeca nici unul dintre cei ce au duhul lumii, decît acela care are acela i duh al dumnezeirii, asem nînd, cum zice dumnezeiescul Apostol : «cele duhovnice ti cu cele duhovnice ti»⁷²¹. «Iar omul sufletesc nu prime te cele ale lui Dumnezeu, c ci nebunie îi sînt lui. Dar cel duhovnicesc toate le judec , el îns nu e judecat de nimeni»⁷²².

108. Iar pe Duhul Sfînt e cu neputin , zice, s -L dobîndeasc cineva, dac nu s-a înstr inat de toate ale veacului acesta i nu s-a închinat pe sine c ut rii dragostei lui Hristos, ca eliberat de toate grijile p mînte ti, mintea acestuia s se îndeletniceasc numai cu acest singur scop i a a s se învredniceasc s se fac un Duh cu Hristos, cum zice Apostolul. «Cel ce se lipe te de Domnul va fi un Duh cu El»⁷²³. C ci sufletul care s-a legat cu totul de ceva din veacul acesta i tinde spre aceea, ca de pild , de bog ie, de slav , de dragostea cea lumeasc , nu va putea fugi i sc pa de întunericul puterilor rele.

109. Sufletele iubitoare de adev r i de Dumnezeu, nu rabd nici cea mai mic sl bire a dragostei c -tre Domnul, ci pironite întregi de crucea Lui, cunosc în ele sim irea sporirii duhovnice ti. C ci str punse de dragostea aceasta i, a a-zicînd, fl mînde de dreptatea virtu ilor i de lumina Duhului cel bun, chiar dac se fac vrednice de taine duhovnice ti i se împ rt esc de veselie cereasc i de har, nu se încred în ele însele, nici nu- i închipuie c sînt ceva, ci cu cît se învrednicesc mai mult de daruri duhovnice ti, cu atît se simt mai fl mînde i caut cu mai mult osteneal cele cere ti. i cu cît î i simt mai mult sporirea duhovniceasc , cu atît se fac mai însetate de împ rt irea acestora.

721. I Cor. II, 15.

722. I Cor. II, 13.

723. I Cor. VI, 17.

i îmbog indu-se duhovnice te, î i par lor înse i fl - mînde, dup dumnezeiasca Scriptur : «Cei ce M m - nînc pe Mine, iar vor fi fl mînzî ; i cei ce M beau, iar vor înseta»⁷²⁴.

110. Sufletele de felul acesta se învrednicesc de slobozirea deplin de patimi i dobîndesc în chip des - vîr it lumina i împ rt irea Duhului dumnezeiesc întru plin tatea harului. Dar cele lene e, care ocolesc osteneala i nu caut sfin irea inimii i nu n d jduiesc s -L primeasc înc de aici, cît sînt în trup, nu în parte, ci în întregime, prin r bdare i îndelung st ruin , sau s se împ rt easc de Duhul Mîngîietor întru toat sim irea i încredin area, i prin El s se izb veasc de patimile r ut ii — chiar dac se învrednicesc de harul dumnezeiesc, dar furate de p cat au p r sit toat grija de ele însele, pe motiv c au primit harul i au parte de mîngîierea lui i se bucur de dulcea a lui duhovniceasc ; cad cu u urin în p rerea de sine, neîntristîndu-se cu inima, nesmerindu-se în cuget i nefiind însetate, nici tinzînd spre m sura des vîr it a nep timirii. Mul umindu-se cu aceast pu in mîngîiere i sporind mai degrab în mîndrie decît în smerenie, adeseori se golesc i de pu inul dar de care s-au împ rt it. Dar sufletul cu adev rat iubitor de Dumnezeu, cum a ar tat cuvîntul înainte, chiar dac ar s vîr i nenum rate fapte de dreptate, chiar dac i-ar topi trupul cu posturile i privegherile cele mai aspre, chiar dac s-ar învrednici de daruri felurite ale Duhului, de descoperiri i taine, e a a de smerit ca i cînd n-ar fi început petrecerea cea dup Dumnezeu i nici n-ar fi dobîndit vreun dar mai de seam , c utînd cu ardoare i cu sete neastîmp rat spre dragostea dumnezeiasc a lui Hristos.

724. Intel. Sirah XXIV, 23. Tema e proprie Sf. Grigorie de Nisa in «Via a lui Moise» i mai ales în Coment. la Cînt. Cînt rilor (Omil. III, P. G. XLIV, 941 D—942 A).

111. Dar la aceste m suri nu poate ajunge nimeni nici deodată , nici cu u rin , ci după multe ostenele și lupte, după vreme îndelungată și cu sîrguin mult , după cercări și ispite felurite, pînă ajunge la m sura des vîr it a nep timirii. Astfel probat prin toată osteneala și durerea și r bînd cu curaj toate ispitele aduse de r utate, se învrednicește în sfîr it de marile cinstiri și daruri ale Duhului și de bogăția dumnezeiască . Apoi ajunge mo tenitor al Împ r ieii cerești.

112. Dar sufletul care nu are petrecerea pomenită întru toată osîrdia și n-a primit simirea sfineniei în inimă , se plînge și se cear de la Domnul fierbinte, ca să se împ r tească de binele acesta și de lucrarea Duhului, care se s vîr ește în minte prin vederi (contemplații) negrite. Precum, după legea bisericească , cei c - zuți în p cate trupesti sînt opriți mai întîi de preot, apoi ar tînd pocal în a trebuitoare sînt primiți la împ r tire, iar cîți au tr it f r greal și curat, înaintează la preoiești de la locul din afară se strmută în untrul altarului și se ridică în treapta de liturghisitori și eztori lîng Domnul, a a trebuie să cugetăm și despre împ r tirea tainică a Duhului, despre care Apostolul zice : «Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împ r tirea Duhului Sfînt»⁷²⁵ . Vei vedea cum se p strează și aici această rînduială .

Dumnezeiasca Treime se s l luiește în sufletul curat, unindu-se cu el bun tatea dumnezeiască . Se s l luiește nu ca ceea ce este, c ci nu încapă nici în toată zidirea, ci întru cît este în stare omul să o primească . Dar cînd se abate cu voia de la petrecerea cea după Dumnezeu și întristează Duhul dumnezeiesc, mintea este scoasă și dep r tat de la veselia duhovnicească . Harul dumnezeiesc, dragostea și toată lucrarea cea bună a Duhului se retrage, iar omul acela este predat necazuri-

lor, ispitelor și duhurilor rele, pînă cînd sufletul va umbla iarăși drept, spre buna plăcere a Duhului. Apoi arătînd pocăință, prin toată mîrturisirea și smerenia, se învrednicește iarăși de cercetarea harului și primește veselie cerească, mai mult decît înțîia oară. Iar dacă nu întristează Duhul întru nimic, ci vie și uie-te după buna plăcere a lui Dumnezeu și se împotrivesc-te tuturor gîndurilor rele, pe altă parte se lipește-te de Domnul pentru totdeauna, un astfel de suflet înaintează cu dreptate și după rînduială și se învrednicește-te de daruri nevzute, din slavă în slavă și se mută de la odihnă la o odihnă mai desvîrită. Apoi ajungînd pînă la mîsură desvîrită a cretinismului, se va rîndui între lucrătorii desvîriți și între slujitorii neîntîinați ai lui Hristos în veșnică Lui Împărăție.

113. Cele văzute socotește-le că sînt chipuri și umbre ale celor ascunse: biserica cea văzută, chip al bisericii inimii; pe preot, chip al preotului adevărat al harului lui Hristos și așa mai departe. Dacă nu s-ar desvîri în biserică văzută mai întîi citirile, apoi cîntărilor și toată rînduiala slujbei bisericești, nu ar veni la rînd și vîrirea de către preot a însuși tainei trupului și sîngelui lui Hristos. Apoi, chiar dacă s-ar împlini tot dreptarul bisericesc, dacă nu s-ar desvîri Euharistia tainică a jertfei prin preot și împărăția trupului lui Hristos, nu s-ar împlini nici rînduiala bisericească și ar lipsi și slujirea tainei. Așa și cugetă și despre cretinism. Dacă ar îneca cineva tot postul, toată privegherea, cîntarea, toată nevoia și ar dobîndi toată virtutea, dar lucrarea Duhului nu s-ar desvîri pe altarul inimii de către har, întru toată simțirea și odihna duhovnicească, toată rînduiala nevoii ei ar fi nedeplinită și aproape fără rost, neavînd veselie Duhului lucrîndu-se tainică în inimă.

114. Bun este postul, bun privegherea, bun de asemenea nevoia, bun este și vieuirea care minunează. Dar acestea sînt numai un început al vieuirii iubitoare de Dumnezeu. De aceea e un lucru cu totul nesocotit să se încreadă cineva simplu în acestea. Se înțîmpl uneori că ne împărtășim de vreun har, iar rătăcirea e zînd în untru, ne înșală, cum s-a zis înainte, retrăgîndu-se de bunăvoie și nesfîrșind ale sale. Astfel face pe om să creadă că s-a curățit cu mîntuirea și-l duce la închipuirea desvîrșirii. Apoi năvălește peste el și-l coboară pînă la cele mai de jos ale pămîntului. Căci dacă oamenii, adeseori de douăzeci de ani, făcîndu-se hoști, sau fiind ostași de meserie, cunosc fel de fel de meșteșuguri împotriva vrăjmașilor, se ascund și iscodesc curse, iau pe din urmă de la spate și îi omorîcînd nu se așteaptă, cu cît mai mult rătăcirea care a ajuns la vîrsta atîtor mii de ani și și-a propus, ca lucrul cel mai rîvnit, să piardă suflete, nu va să iscodească în ascunsul inimii, curse, iar în anumite vremuri și rămîni ca și în nelucrare, ca să atragă sufletul spre închipuirea desvîrșirii. Deci, temelială creștinismului este că chiar dacă ar împlini cineva toate dreptățile, și nu se bizuie pe acestea, nici să se încreadă, nici să și închipuie că a făcut ceva mare. Chiar dacă s-a făcut părtaș de har, și nu și închipuie că a ajuns la ceva, nici să se socotească astfel, ci să se flămînzească și să înseteze și mai mult, să plîngă și să aibă inima zdrobită cu totul.

115. Socotește că starea duhovnicească este astfel: Presupune că este o casă împărătească, iar aceasta are în fața diferite curți, pridvoare și alte case mai în afară. Apoi, la rînd, altele mai în untru în care sînt așezate, după cuviință, porfiri și vistieriile. Pe urmă pe cea mai din untru și decît acestea, potrivit pentru petrecerea împărătilor. Deci precum, dacă cineva, intrînd în curțile și locuințele cele din afară, socotește că a

ajuns la casele din untru, se amge te, a a i în cele duhovnice ti, cei ce lupt cu pînțele i cu somnul i petrec neîncetat în cînt ri i rug ciuni, s nu- i închi- puie c au ajuns la int i la odihn . C ci petrecerea lor este înc în pridvoare i în cur i, nu unde sînt a e- zate porfira i vistieriile împ r te ti. Chiar dac s-au învrednicit de vreun har, nici prin aceasta s nu se lase am gi i de gîndul c au ajuns la int . Deci se cuvine s cerceteze dac au aflat în vasul acesta de p mînt vistieria, dac au îmbr cat porfira Duhului, dac au v zut pe Împ ratul i s-au odihnit. C ci s so- cote ti c sufletul are un adînc i multe m dulare. Iar p catul, intrînd, a cuprins toate m dularele i gîndurile inimii. Apoi cerînd omul harul Duhului i acesta ve- nînd i cuprinzînd dou m dulare ale sufletului, cel f r experien , mîngîiat de harul acesta, î i închi- puie c toate m dularele sufletului i-au fost cuprinse i p - catul s-a dezr d cinat din el cu totul, ne tiînd c cea mai mare parte din suflet este înc st pînit de p cat. C ci e cu puțin , cum s-a ar tat adeseori, s lucreze i harul neîncetat, cum lucreaz ochiul în trup, dar s fie i p catul de fa , furînd cugetarea.

Drept aceea, cel ce nu tie s deosebeasc , îndat ce a primit ceva mare, î i i închi- puie ceva mare des- pre sine, i se mîndre te ca i cînd ar avea cur irea cea din urm . Dar mai trebuie mult, ca s fie cu ade- v rat ceea ce socote te. C ci precum a ar tat cuvîntul la locul s u, satana mai are i me te ugul acesta, c în anumite vremuri se retrage de bun voie i nu lucreaz cele obi nuite, desigur cu scopul ca s furi eze în min- tea celor ce se nevoiesc, p rerea c sînt des vîr i i. Dar oare cel ce s de te vie, culege i rodul îndat ? Sau cel ce seam n semin ele în p mînt, adun îndat i roa- dele ? Iar pruncul nou-n scut, ajunge îndat des vîr- irea ? Prive te la Iisus, din ce slav , fiind Fiu al lui

Dumnezeu, la ce patimi, la ce oc ri, ba chiar i la cruce i la moarte a coborât. Dar iar i, cum pentru această smerire s-a în l at i a ezut de-a dreapta Tat lui. arpele cel viclean îns , sem nînd de la început în Adam pofta îndumnezeirii, la ce necinste l-a pogorît prin această p rere de sine. Cugetînd a adar la acestea, înt re te-te pe tine cu toat puterea i sîrguie te-te s ai pururea inima smerit i zdrobit .

Despre libertatea min ii

116. Cînd auzi c Hristos, pogorîndu-se în iad, a izb vit sufletele inute acolo, nu socoti c sînt departe acestea nici de cele ce se s vîr esc acum. Socote te c mormîntul este inima i acolo stau îngropate gîndurile i mintea, cuprinse de întunerice adînc. Deci vine Domnul la sufletele care strig c tre El în iad, adic în adîncul inimii, i acolo porunce te mor ii zicînd : D afar sufletele încuiate, care M caut pe Mine cel ce pot s le izb vesc, apoi rostogolind piatra cea grea care zace asupra sufletului, deschide mormîntul, învie pe cel mort cu adev rat i izb ve te sufletul încuiat din închisoarea f r lumin .

117. Se întîmpl , zice, adeseori s - i opteasc satana în inim i s - i spun : tii toate relele cîte le-ai f cut; sufletul t u s-a umplut de f r delegi, s-a îngreunat de multe i cumplite p cate. S nu- i r mîn ascuns c el face aceasta ca s te împing la dezn dejde pe motiv de p rut smerenie. C ci de cînd a intrat prin neascultare r utatea, a avut intrare liber ca s gr iasc în fiecare zi sufletului ca un om c tre alt om i s -i pun în minte cele necuvenite. Deci tu r spunde-i a a : Dar eu am asigurat rile scrise ale lui Dumnezeu, care zice : «Nu vreau moartea p c tosului, ci s se întoarc prin poc -

în i s fie viu»⁷²⁶. C ci ce a vrut altceva prin pogorîrea Lui, decât s mîntuiasc pe cei p c to i, s luminez pe cei din întuneric i s învie pe cei mor i ?

118. Precum puterea potrivnic , a a i harul dumnezeiesc ni se arat îndemnîndu-ne, nu silindu-ne, ca astfel s ne r mîn neatins libertatea i st pînirea peste noi în ine. De aceea pentru relele pe care le face omul îndemnat de satana, nu satana ci însu i omul î i pricinuie te mai degrab pedeapsa, ca unul ce n-a fost dus cu sila, ci s-a l sat înduplecat de bun voie prin r utate. Asemenea i în cazul binelui, harul nu pune fapta s vîr it pe seama sa, ci pe seama omului i de aceea îl îmbrac în slav , fiindc el însu i s-a f cut sie i pricin a binelui. C ci harul nu-l face prin sil pe om neschimb tor, legîndu-i voia lui, ci m car c e de fa , las voia liber ca s se fac v dit voia omului a a cum este, fie spre virtute, fie spre p cat. C ci e o lege nu în fire, ci în hot rîrea voii libere, s se poat îndrepta spre bine sau spre r u.

119. Trebuie s p zim sufletul i s -l p str m neînso it cu gîndurile întinate i rele. C ci precum trupul împreunîndu-se cu alt trup se spurc prin necur ie, a a i sufletul se stric unindu-se cu gîndurile rele i întinate, congl suind i învoindu-se cu ele. Dar nu numai cu cele ale r ut ii i curviei, ci i cu ale fiec rui p cat, ca de pild cu ale necredin ei, vicleniei, slavei de arte, mîniei, pizmei i certei. Aceasta înseamn a ne cur i pe noi în ine de toat întin ciunea trupului i duhului⁷²⁷. C ci cuget c în ascunsul sufletului se g se te i stric ciune i curvie, lucrîndu-se prin gînduri necuviincioase. i precum, dup marele Apostol, «pe cel ce stric biserica lui Dumnezeu, care este trupul, i Dumnezeu îl stric »⁷²⁸, a a i cel ce stric sufletul i mintea, prin aceea c consimte i se învoie te cu ce-

726. Ezech. XXXIII, 11.

727. II Cor. VII, 1.

728. I Cor. III, 17,

le necuviincioase, e vinovat osîndei. Drept aceea se cuvine ca precum p zim trupul de p catul v zut, a a s p zim i sufletul de gîndurile necuviincioase, fiindc e mireasa lui Hristos. «C v-am logodit, zice, unui b rbat, ca s v înf i ez fecioar curat lui Hristos»⁷²⁹.

i iar i ascult Scriptura zicînd : «Cu toat paza, p ze te inima ta, c din aceasta sînt ie irile vie ii»⁷³⁰. i iar i afl c dumnezeiasca Scriptur învă c «gîndurile viclene despart de Dumnezeu»⁷³¹.

120. Fiecare s cear socoteal sufletului s u, cercetîndu-l i probîndu-l de ce lucruri e lipit. i dac se întîmpl s vad c inima sa nu congl suie te cu legile lui Dumnezeu, s - i p zeasc cu toat puterea precum trupul, a a i mintea nestrîcat i neînso it cu gîndurile rele, dac vrea s se s l luiasc în el, potrivit f - g duin ei, Cel curat. C ci a f g duit c se va s l lui i va umbla în sufletele curate i iubitoare de frumuse e.

121. Precum plugarul, care î i îngrije te cu toat h rnicia p mîntul s u, îl ar mai întîi i îl plive te de m r cini i apoi arunc semin ele, a a i cel ce a teapt s primeasc de la Dumnezeu s mîn a harului trebuie s - i cure e întîi p mîntul inimii, ca venind s mîn a Duhului, s dea roduri des vîr ite i înmul ite. C ci de nu va face aceasta mai întîi i de nu se va cur i cineva pe sine de toat întin ciunea trupului i duhului, e trup i sînge i st departe de via .

122. Trebuie s p trundem cu agerime din toate p r ile am girile, vicleniile i uneltirile vr jma ului. C ci precum Duhul Sfînt s-a f cut prin Pavel, tuturor toate, ca pe to i s îi cî tige, a a i r utatea⁷³² se sîrguie te s se fac toate, ca pe to i s -i împing la pierzanie. A a cu cei ce se roag , se prefac c se roag ,

729. II Cor. 11, 2. 730. Prov. IV, 23.

731. În el. lui Solomon I, 3.

732. De obicei prin *axia* — r utate, ca izvor al p catelor, se în-elege în textul lui Macarie i al lui Simeon Metafrastul, diavolul.

cu scopul ca sub pretextul rug ciunii, s -i am geasc , împingându-i la p rerea de sine ; cu cei ce postesc împreun poste te, vrînd s -i în ele cu mîndria postirii; cu cei ce tiu Scripturile lucreaz la fel, dorind s -i clatine pe motiv de cuno tin ; celor ce s-au învrednicit de lumina descoperirii le apare în chip asem n tor, c ci satana se preface în înger al luminii⁷³³, ca am gindu-i cu p rerea luminii s -i atrag la sine ; i simplu gr ind se acomodeaz în chip felurit cu fiecare i se face asemenea tuturor, ca folosindu-se de ceea ce e asem n tor, s le pricinuiasc pierzania, printr-o aparen ce le pare binecuvîntat . «Surpînd, zice, gîndurile i orice în l are ce se ridic împotriva cuno tin ei de Dumnezeu»⁷³⁴. Vezi pîn unde î i înal trufa ul îndr zneala, cînd vrea s doboare i pe cei ce au îndumnezeirea prin cuno tin a adev rului. Drept aceea trebuie s p zeasc fiecare cu toat str juirea inima sa i s cear mult în elegere de la Dumnezeu, ca s ne dea s vedem uneltirile r ut ii. Iar mintea i gîndurile noastre se cuvine s lucreze i s se osteneasc neîncetat întru în elegere i s ne potrivim pe noi în ine voii lui Dumnezeu. C ci nu este un lucru mai mare i mai de cinste ca acesta. «M rturisirea, zice, i marea cuviin sînt lucrul Lui»⁷³⁵.

123. Sufletul iubitor de Dumnezeu are obiceiul, chiar dac ar face toate faptele bune, s nu- i pun nimic pe seama sa, ci pe toate în seama lui Dumnezeu. În felul acesta i Dumnezeu, la rîndul S u, luînd aminte la în elegerea i cuno tin a dreapt i s n toas a acestui suflet, î i socote te, dimpotriv , lui toate i-i m soarr r splata, ca i cînd ar fi f cut toate prin osteneala lui, cu toate c dac ar vrea s fac judecat cu noi, nu s-ar g si nimic cu adev rat drept în om. C ci i avu- iile i toate aceste bunuri, prin care fiecare poate s

733. II Cor. XI, 14.

734. I Cor. X, 5. Se pare c Simeon î i d aici sensul «spre cuno tin a de Dumnezeu».

735. Psalm. CX, 3.

fac bine, sînt ale Lui, p mîntul i toate cele de pe el, trupul însu i i sufletul însu i. Nu numai atît, dar însu i faptul c este om, îl are fiecare prin har. Deci ce-i mai r mîne propriu lui, care s -i întemeieze p rerea de sine, sau s -l dovedeasc drept ? Cu toate acestea Dumnezeu prime te de la oameni ca cel mai mare prinos, cel mai pl cut din toate cîte I se aduc, c sufletul recunoa te cum stau lucrurile i c oricîte fapte i lucruri bune face i le rabd pentru Dumnezeu, le în elege i le cunoa te, le pune numai în seama lui Dumnezeu i toate le închin Lui.

124. Cînd o femeie se înso e te cu un b rbat spre convie uire i unire, toate ale fiec ruia din ei se fac comune. i casa e una i avu ia. i nu numai peste lucrurile lui, dar i peste trupul lui poate st pîni femeia. «C ci b rbatul, zice dumnezeiescul Apostol, trupul s u nu-l st pîne te, ci femeia»⁷³⁶. A a i unirea adev rat i tainic a sufletului cu Hristos, îl face un duh cu el. Urmeaz deci numaidecît c sufletul este oarecum st pîn i peste vistieriile Lui negrite, deoarece s-a f cut mireasa Lui. Fiindc Dumnezeu s-a f cut al sufletului, e limpede c toate ale lui sînt ale sufletului, fie lumea, fie avu ia, fie moartea, fie îngerii, fie încep toriile, fie cele de fa , fie cele viitoare⁷³⁷.

125. Pîn ce Israel umbla întru bun -pl cerea St -pînlui, de i nu totdeauna cum trebuia, dar totu i avînd fa de El o credin oarecum s n toas , mergea înaintea lui un stîlp de foc i un nor, iar marea se retr gea de dinaintea lui i de alte minuni se împ rt ea. Dar cînd s-a dep rtat de la ascultarea de Dumnezeu, a fost predat du manilor i a fost chinuit de robiri amare. A a s cuge i i despre suflet. Acesta la început a cunoscut

⁷³⁶. I Cor. VII, 4.

⁷³⁷. Acest cap. lipse te în P. G. XXXIV, 941. El corespunde cu Omil. XV, 1—2 (P. G. 576 BCD).

pe Dumnezeu prin har i s-a cur it de multe pete. De aceea s-a învrednicit pe urm i de multe daruri. Dar nep zind pîn la sfîr it credin a convenit fa de b r batul ceresc, a c zut de la via a de care se f cuse p r ta . C ci cel potrivit poate s se ridice i împotriva celor ce au ajuns la astfel de m suri. De aceea, mai ales cei ce s-au f cut p rta i de Duhul lui Hristos, trebuie s lupte cu toat puterea i s poarte grij cu fric i cu cutremur de via a lor i s nu nesocoteasc nici pu in, nici mult lucrul acesta, ca s supere prin aceasta Duhul Domnului. C ci precum bucurie se face în cer pentru un p c tos care se poc ie te, cum zice Adev rul, a a se face i întristare pentru un suflet care cade de la via a ve nic .

126. Cînd un suflet se învrednice te de har, Dumnezeu îi d ruie te i lucruri de folos, mai ales cuno tin , în elegere i putere de deosebire. Iar acestea i le d Dumnezeu dac acela le cere ca s slujeasc în chip binepl cut Duhului, pe care s-a i învrednicit s -l primeasc , ca s nu fie furat de p cat, s nu gre easc din pricina ne tiin ei, s nu se abat la o via nep s toare i f r fric i s nu fac ceva împotriva voii Domnului.

127. Precum lucrarea patimilor, care este duhul lumesc al am girii, al întunericului, al p catului, se s l luie te în omul care e plin de cuget trupesc, a a lucrarea i puterea Duhului luminos se s l luie te în omul sfin it, potrivit cu cel ce a zis : «Dac cere i prob c Hristos gr ie te în mine»⁷³⁸ ; i iar i : «Nu mai tr iesc eu, ci Hristos tr ie te în mine»⁷³⁹ ; i «Cî i în Hristos v-a i botezat, în Hristos v-a i îmbr cat»⁷⁴⁰ ; iar Domnul zice : «Vom veni Eu i Tat l Meu i la el loca ne vom face»⁷⁴¹. Acestea nu se fac în chip near tat i nelucr tor, ci se s vîr esc întru putere i adev r întru cei în-

738. II Cor. XIII, 3.

739. Gal. II, 20.

740. Gal. III, 27.

741. Ioan XIV, 25.

vrednici i de ele. C ci legea întorcea mai întîi pe oameni prin cuvînt neipostatic, punîndu-le jugul greu i anevoie de purtat i ne tiind s le dea nici un ajutor ; i aceasta fiindc nu era în stare s le dea puterea Duhului. «Pentru c ceea ce era cu neputin legii, c ci era slab prin trup» i urm toarele. Dar de la venirea lui Hristos, s-a deschis u a harului celor ce au crezut cu adev rat i li se d puterea lui Dumnezeu i lucrarea Duhului Sfînt.

128. Hristos, trimi îndu-le dumnezeieie tilor ucenici darul bun t ii prime i naturale al Duhului Sfînt, de la ei aceast putere dumnezeiasc , umbrind pe to i cei ce cred i s l luindu-se în sufletele lor, i-a t m duit de patimile p catului i i-a izb vit de întuneric i de moarte. C ci pîn atunci sufletul era r nit i închis în temni i st pînit de întunericul p catului. Desigur i acum sufletul, care nu s-a învrednicit s aib pe Domnul locuind în sine, nici puterea Duhului cel bun, s l - luit în sine în chip lucr tor i prin toat puterea i încredin area, se afl în întuneric. Dar în cei ce a venit harul Duhului dumnezeiesc i s-a s l luit în cele mai adînci p r i ale min ii lor, i Domnul li se face ca suflet. C ci zice dumnezeiescul Apostol : «Cel ce se lipe te de Domnul, va fi una cu El»⁷⁴². Dar i Domnul Însu i zice : «Precum Eu i Tu una sîntem, ca i ace tia întru Noi una s fie»⁷⁴³. O, de ce bun voin i bun tate s-a împ rt it firea oamenilor, umilit de p cat ? De altfel, precum sufletul, cînd era împreunat cu r utatea patimilor, era una cu ea i cu toate c î i avea voia sa, nu putea face ceea ce socotea el, cum zice i Pavel, c : «Nu fac ceea ce vreau»⁷⁴⁴, cu cît mai mult nu va fi una cu voia lui Dumnezeu, cînd se împreun puterea lui Dumnezeu cu sufletul sfin it i ajuns vrednic de El ? Sufletul se face cu adev rat atunci ca un suflet al Domnului, prin aceea c se las t pînit de bun voie de

742. I Cor. VI, 17.

743. Ioan XVII, 21.

744. Rom. VII, 15.

puterea Duhului celui bun i nu mai umbl dup voia sa. «C ci cine ne va desp r i, zice, de dragostea lui Hristos»⁷⁴⁵, adic de sufletul unit (cu Hristos) prin Duhul Sfînt ?

129. Drept aceea, cel ce vrea s se fac urm tor lui Hristos, ca s se poat numi i el fiu al lui Dumnezeu, n scut din Duh, se cuvine, înainte de celelalte, s poarte necazurile care-i vin, sau bolile trupei, sau oc rile i osîndirile de la oameni ; pe lîng acestea i uneltirile celor nevezu i, cu curaj i cu rbdare. C ci proba feluritelor necazuri e îng duit , dup iconomia lui Dumnezeu, s vin asupra sufletelor, ca s se fac ar tate cele ce iubesc cu adev rat pe Domnul. Iar semnul care a deosebit în tot veacul pe Patriarhi, Prooroci, Apostoli i Mucenici nu a fost altul, decît trecerea prin calea cea strîmt a încerc rilor i necazurilor, pentru a bine-pl cea astfel lui Dumnezeu. «Fiule, zice Scriptura, cînd te apropii s sluje ti Domnului, g te te- i sufletul spre ispit , îndreapt - i inima i rbd »⁷⁴⁶. Iar în alt parte : «Toate cele ce- i vin, prime te-le ca bune, tiînd c f r Dumnezeu nu se face nimic»⁷⁴⁷. Drept aceea sufletul care vrea s plac lui Dumnezeu, trebuie s se prind înainte de orice de rbdare i de ndejde. C ci me te ugul p catului este mai ales acela de a ne s di mole ire în vremea necazului, ca s ne dep rteze de la n dejdea c tre Domnul. Iar Dumnezeu niciodat n-a l sat sufletul care n d jduie te întrînsul s fie covîr it de încerc ri încît s dezn d jduiasc . Pentru c zice Apostolul : «Credincios este Dumnezeu care nu v va l sa pe voi s fi i ispiti i peste ceea ce pute i, ci va face împreun cu ispita i sfîr itul, ca s pute i r bda»⁷⁴⁸.

Iar cel r u nu sup r sufletul cît e voia lui, ci cît e l sat de Dumnezeu. C ci dac oamenilor nu le este

745. Rom. VIII, 35.
748. I Cor. X, 15.

746. Intel. Sirah II, 2.

747. Eccles. II, 1.

ne tiut cît povar poate duce catîrul, cit asinul, cît c mila, ci pune pe fiecare povara pe care o poate duce, i dac olarul tie cît vreme trebuie s lase vasele la foc, ca nu cumva r mînînd prea mult s se sf rîme, nici sco îndu-le înainte de arderea îndeajuns, s nu fie de folos, dac omul are o asemenea în elegere, nu va ti cu mult mai mult i nesfîr it mai mult în elepciunea lui Dumnezeu, cît încercare trebuie s se aduc asupra fiec rui suflet, ca s se fac cercat i bun pentru Împ r iacerurilor?

130. Precum cînepa, dac nu e b tut mult nu se poate folosi la scoaterea celor mai sub iri fire i cu cît se bate i se piapt n mai mult, cu atît se face mai curat i de mai bun folos, i precum vasul nou f cut, dac nu e b gat în foc, nu poate fi folosit de oameni ; i precum pruncul e înc neiscusit pentru lucrurile lumii, c ci nu poate nici zidi, nici sem na, nici s di, nici altul din lucrurile lumii, a a e adeseori i cu sufletele. Chiar dac s-au împ rt it de harul dumnezeiesc i pentru pruncia lor sînt pline, prin bun tatea Domnului, de încredin area dulce ii i a odihnei Duhului, dac nu sînt înc cercate, nici cercetate prin felurite necazuri de c - tre duhurile rele, sînt st pînite înc de pruncie, i ca s zic a a nu sînt destoinice pentru Împ r ia Cerurilor. C ci zice dumnezeiescul Apostol : «Dac sînte i f r certare, de care s-au f cut p rta i to i, sînte i din f r delegi, iar nu fii»⁷⁴⁹. Drept aceea i ispitele i necazurile sînt aduse asupra omului cu folos, ca s fac sufletul mai încercat i mai înt rit. i dac rabd pîn la sfîr it cu n dejde în Domnul, e cu neputin s nu dobîndeasc f g duin a Duhului i izb virea de patimile r - ut ii.

131. Precum mucenicii, p timind multe chinuri i ar tînd r bdare pîn la moarte, s-au f cut vrednici de

749. Evr. XII, 8.

cununi i de slav , i cu cît au suferit mai multe i mai grele dureri, au dobîndit mai mult slav i îndr znire c tre Dumnezeu, la fel i sufletele predate feluritelor necazuri, fie v zute i venite de la oameni, fie nev zute i venite prin gîndurile necuvenite sau n scute de boli trupe ti, dac le poart cu r bdare pîn la sfîrit, dobîndesc acelea i cununi ca i mucenicii i aceea i îndr znire ca i ei. C ci precum aceia au r bdat mucenicia chinurilor prin oameni, a a ace tia prin duhurile r ut ii care au lucrat i în aceia. i pe cît rabd i ace tia mai mult necazurile de la cei potrivnici, pe atît î i cî tig de la Dumnezeu mai mult slav nu numai pentru viitor, ci i aici, învrednicindu-se de mîngîierea Duhului cel bun.

132. Odat ce ni s-a spus de alea ce duce la via a de sus, c e foarte strimt i plin de necazuri, i din aceast pricin pu ini merg pe ea, trebuie s r b d m cu t rie toat ispita celui r u, pentru n dejdea care ne a teapt în ceruri. C ci oricîte necazuri am r b da, nimic nu poate ine cump na fie cu f g duin a viitoare, fie cu mîngîierea care vine înc aici în suflete de la Duhul cel bun, fie cu izb virea de întunericul patimilor r ut ii, fie cu mul imea datoriiilor de pe urma p catelor noastre. «C nu sînt vrednice, zice, p timirile vremii de acum, fa de slava viitoare ce ni se va descoperi nou »⁷⁵⁰.

Drept aceea, trebuie s le r bd m, cum s-a zis, toate pentru Domnul, murind ca ni te osta i viteji pentru Împ ratul nostru. C ci pentru ce, cînd eram lipi i de lume i de lucrurile vie ii, nu ne întîmpinau asemenea sup r ri, iar acum, fiindc am apucat a sluji lui Dumnezeu, r bd m aceste încerc ri de tot felul ? Vezi c pentru Hristos sînt necazurile ? C ci potrivnicul pizmuie te r spl tirea noastr cu cele n d jduite i de aceea vrea s s deasc în sufletele noastre mole eal

750. Rom. VIII, 18.

i trînd vie, ca nu cumva, vie uind în chip bine-pl cut, s ne învrednicim de ele. Drept aceea, oricît de mult s-ar înarma cel r u împotriva noastr , dac noi r bd m atacurile cu curaj, toate uneltirile lui împotriva noastr se risipesc cu ajutorul lui Hristos, care lupt împreun cu noi. C ci avem pe Iisus ap r torul nostru i lupt -torul pentru noi. S ne aducem aminte c i El a str -b tut veacul acesta a a, oc rît, prigonit, batjocorit, iar la urm a sfîr it prin moartea de ocar pe cruce.

133. Dac vrem s r bd m tot necazul i toate ispitele cu u urin , s dorim moartea pentru Hristos i s o avem pururea înaintea ochilor. De altfel aceasta ne este i porunca : S ne lu m crucea i s -I urm m Lui, ceea ce înseamn s fim apleca i i preg ti i s murim. Dac vom avea aceast stare de suflet, vom r b-da, cum s-a zis, tot necazul v zut i nev zut, cu mult u urin . C ci cel ce dore te chiar s i moar pentru Hristos, cu greu se va teme de dureri i de necazuri. C ci de aceea socotim necazurile grele, pentru c nu dorim moartea pentru Hristos i nu atîrn m cu gîndul pururea de El. Iar cel ce pofte te s -L mo teneasc pe El, s pofteasc , de asemenea, a rîvni patimile Lui. A adar, cei ce zic c iubesc pe Domnul, întru aceasta se fac v di i, c rabd nu numai cu vitejie, ci i cu inim bun tot necazul care le vine asupra, pentru n dej-dea în El.

134. Cel ce vine la Hristos, trebuie la început s se atrag pe sine cu sila la bine, chiar dac nu vrea inima. C ci zice Domnul cel nemincinos : «Împ r ia lui Dumnezeu se ia cu sila i silitorii o r pesc pe ea»⁷⁵¹. De aceea tot El zice : «Nevoi i-v s intra i prin poarta cea strîmt »⁷⁵². Drept aceea trebuie, cum s-a zis, s ne împingem pe noi chiar f r voie spre virtute i spre dragoste dac nu avem dragoste, spre blînde e, dac

751. Matei XII, 12.

752. Luca XIII, 24.

sîntem lipsi i de aceasta. S ne silim s avem inim mi-loas i iubitoare de oameni, s r bd m oc ri i nesocotiri i s r mînem lîng cei urgisi i dac nu avem înc această deprindere : spre rug ciune, dac n-am dobîndit înc rug ciunea Duhului. De ne va vedea Dumnezeu luptîndu-ne astfel i mînîndu-ne cu sila spre bine, chiar dac inima noastr lucreaz împotriv , ne va da rug ciune adev rat , mil , r bdare, îndelung îng duin i, simplu, ne va umple pe noi de toate roadele Duhului⁷⁵³. Iar dac cineva, de i lipsit de celelalte virtu i, se va sili poate numai spre rug ciune, ca s aib darul rug ciunii, iar spre blînde e, spre smerita cugetare, spre dragoste i spre tot neamul bun al virtu ilor, înc i spre credin a tare i spre încrederea în Hristos va fi cu nep sare i f r grij , unuia ca acesta i se d uneori rug ciunea harului în parte, întru veselie i odihn , de c tre Duhul cel bun, potrivit cu cererea lui ; dar r mîne pustiu de celelalte bun t i, deoarece, cum s-a zis, nu se sile te i spre dobîndirea acelora, nici nu-L roag pe Hristos pentru ele. De aceea trebuie s se sileasc , chiar f r voie, spre virtu ile pomenite, cerînd s le primeasc de la Dumnezeu ; dar nu numai spre ele, ci i spre deprinderea de a nu judeca vrednice nici m car de rostit cuvintele nefolositoare i cu totul f r rost ; în schimb s se îndeletniceasc pururea, cu gura i cu inima, cu cuvintele lui Dumnezeu. Pe lîng această, înc i spre deprinderea de a nu se mînia i de a nu striga. «Toat am r ciunea, mînia i strigarea s se dep rteze de la voi», zice⁷⁵⁴. i spre deprinderea de a nu vorbi de r u pe cineva, de a nu judeca, de a nu se îngîmfa, ca v zîndu-l astfel Domnul împingîndu-se pe sine însu i i ducîndu-se cu sila, s -i dea putere ca s fac f r osteneal i cu u urin cele ce mai înainte nici cu sila nu puteau fi f cute din pricina r ut ii care s l luia în el. Atunci toate aceste îndeletniciri virtuoa-

753. Omil. XIX, 3 (P. G. col. 644 D—645 A).

754. Efes. IV, 31.

se i se vor face lui ca o fire. C ci Domnul, venind de mai înainte i s l luindu-se în el, potrivit cu f g du-în a, iar el, în Domnul, va împlini întru Acela, cu mult u urin poruncile.

135. Cel ce se sile te pe sine numai spre rug ciu- ne, cum a ar tat cuvântul înainte, iar spre smerita cuge- tare, spre dragoste, spre blînde e i spre cealalt ceat de virtu i nu se ostene te i nu se sile te, ajunge la un sfîr it ca acesta : uneori vine la el harul dumnezeiesc fiindc se roag i fiindc Dumnezeu cel bun împline te cu iubire de oameni cererile celor ce se roag ; dar de- oarece nu s-a obi nuit i nu s-a deprins cu virtu ile pe care le-am pomenit, sau cade din harul pe care l-a pri- mit i cade pentru c s-a mîndrit în cuget, sau nu se înt re te i nu cre te în el. C ci se poate spune c l - ca ul i odihna Domnului celui bun sînt smerita cuge- tare, dragostea, blînde ea i sfintele porunci ale lui Hris- tos⁷⁵⁵. Deci cel ce vrea s ajung la cre terea i des - vîr irea prin toate acestea, s s l luiasc în sine pe cea dintîi i s se sileasc s o iubeasc , i s se sîrguiasc a- i face inima din gîlcevitoare i împotrivoare, îng - duitoare i ascult toare. C ci cel ce se sile te mai în- tîi astfel, i- i preface r ul obicei al sufletului de a se împotrivi, în obiceiul bun al ascult rii de Dumnezeu i se roag cu un astfel de suflet, face s creasc i s înfloreasc în el darul rug ciunii, dat lui de Du- hul Sfînt, care se odihne te în cugetul lui cump tat i pe care l-a cerut, pe lîng iubire i pe lîng blînde ea iubitoare. Iar atunci i le d ruie te lui Duhul i pe aces- tea i-l înva adev rata smerenie a cugetului, dragos- tea nemincinoas , blînde ea, pe care s-a silit mai înainte s le cear . Astfel crescînd i des vîr indu-se în Dom- nul, se dovede te vrednic de Împ r ie. C ci cel sme-

755. Omil. XIX, 7 (P. G. 648 B). Aici se combate teoria (masalian) c numai prin rug ciune se cur omul de p cat. De aici se vede c Omiliile lui Macarie nu s-au n scut în cercuri masaliene.

rit niciodat nu cade. Unde ar i c dea cel ce e mai prejos de to i, chiar i de sine însu i ? Deci mare cobo-rîre e mîndria în cugetare i, dimpotriv , mare în l are i neclintit cinste e smerita cugetare.

136. Cei ce iubesc cu adev rat pe Dumnezeu nu s-au hot rît s -I slujeasc nici pentru Împ r ie ca ni -te negustori pentru cî tig, nici pentru teama de mun-cile care a teapt pe cei p c to i, ci ca unii ce iubesc numai pe Dumnezeu însu i i pe F c torul lor i cunosc, în temeiul unei rînduieli fire ti, c trebuie s umble în-tru buna pl cere a St pînului i Ziditorului. Ei au tre-buin de mult în elepciune fa de cele ce le vin înaintea, c ci multe sînt piedicile ce stau în calea vie ii binepl cute lui Dumnezeu. Fiindc nu numai s r cia, lipsa de slav , ci i bog ia i cinstea pot fi ispite pentru suflet, ba într-o anumit m sur i mîngîierea îns i i odihna pe care o aduce harul în suflet. Dac nu va fi cu sim ire sufletul care s-a învrednicit de el i nu se va fo-losi de el cu mult m sur i în elepciune, poate s -i fie cu u urin mai degrab ispit i piedic . C ci r utatea pref cîndu-se c i-a pierdut t ria prin har, unelte te s strecoare în suflet mole eal i nep sare. De aceea harul însu i are lips pentru a se d rui, de un suflet evlavios i în elept care s -l cinsteasc i s arate roade vrednice.

Astfel e primejdie ca nu numai necazurile ci i mîngîierile s se fac mijloc de ispitire pentru suflet. C ci prin amîndou acestea sufletele sînt probate de Ziditor, ca s se fac ar tate care sînt cele care nu din pricin de cî tig arat dragostea fa de El, ci cu adev rat numai pe El îl socotesc vrednic de dragoste i de cinstire. C ci precum celui f r grij , slab în cre-dîn i prunc la cuget, îi sînt piedic spre via a ve nic , fie întîmpl rile întrist toare i dureroase, bolile, s r cia, lipsa de slav , fie dimpotriv : bog ia, slava i fericirile de la oameni, iar pe lîng acestea i r zboiul

celui r u care-l bîntuie în ascuns, dimpotriv vei afla c celui credincios, în elept i viteaz, acestea îi sînt mai degrab ajut toare spre dobîndirea Împ r iei lui Dumnezeu. C ci «celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate le sînt, dup Apostol, de ajutor spre bine»⁷⁵⁶. Prin aceasta se arat , a adar, c cel ce iube te cu adev rat pe Dumnezeu, rupînd toate ale lumii care sînt socotite ca piedici i biruîndu-le i ridicîndu-se peste ele, e st pînit numai cu dragostea dumnezeiasc . «C ci funiile p - c to ilor m-au înf urat i legea Ta n-am uitat»⁷⁵⁷, zice dumnezeiescul Prooroc.

137. Dumnezeiescul Apostol Pavel a ar tat c taina des vîr it a cre tinismului se face experiat de fiecare suflet credincios într-un chip mai curat i mai limpede, prin lucrare dumnezeiasc . Iar aceasta este str lucirea luminii cere ti întru descoperirea i puterea Duhului. Dar ca s nu socoteasc cineva c singura luminare a Duhului este cea prin cuno tin a în elesurilor i s se primejduiasc , din pricina ne tiin ei i a trînd viei, de a nu dobîndi taina des vîr it a harului, a adus i pilda slavei Duhului care înv luia fa a lui Moise, ca înf i are m rturisit a cuno tin ei. C ci zice : «Iar dac slujirea mor ii, s pat cu litere pe table de piatr s-a f cut întru slav , încît nu puteau fiii lui Israel s caute la fa a lui Moise, pentru slava cea trec toare a fe ei lui, cu cît mai mult nu va fi slujirea Duhului întru slav ? C ci dac slujirea osîndeii a fost slav , cu atît mai mult va prisosi slujirea drept ii întru slav . Ba ce a fost sl vit în felul acesta m rginit, a fost f r de slav , fa de slava aceasta covîr itoare. Iar dac ce este trec tor s-a s vîr it cu slav , cu atît mai vîrtos ceea ce r mîne este întru slav »⁷⁵⁸.

Trec tor a numit ceea ce s-a s vîr it atunci, din pricin c slava luminii a înv luit trupul muritor al

756. Rom. VIII, 28.

757. Psalm. CXVIII, 61.

758. II Cor. III, 7—11.

lui Moise. i adaug : «Avînd, deci, o astfel de n dejde, ne folosim de mult îndr zneal »⁷⁵⁹. Iar pu in mai de parte a ar tat c slava nepieritoare i nemuritoare a Duhului întu descoperire str luce te acum în ochi nemuritor i nepieritor în partea nemuritoare a omului din untru în cei vrednici. C ci zice : «Iar noi to i, adic cei ce ne-am n scut prin credin a des vâr it din Duhul, cu fa a descoperit oglindim slava Domnului, pref cîndune spre acela i chip din slav în slav , ca de la Domnul la Duhul»⁷⁶⁰. Cu fa a descoperit , a sufletului, adic : i cînd se întoarce cineva la Domnul, i se ia acoper mîntul; iar Domnul este Duhul. Prin urmare a ar tat, a adar, l murit, c acoper mînt de întuneric s-a a ezat peste suflet. Iar acesta a putut str bate în omenire în urma c derii lui Adam. Acum îns credem c prin iluminarea Duhului se ia acest acoper mînt de la sufletele cu adev rat credincioase i vrednice. Pentru aceast pricin s-a f cut i venirea lui Hristos. Iar Dumnezeu a binevoit ca cei cu adev rat credincio i s ajung la asemenea m - suri ale sfin eniei.

138. Aceast str lucire a Duhului, zice, nu este numai un fel de descoperire de în elesuri i o luminare a harului, cum s-a zis, ci o iluminare sigur i neîncetat a luminii ipostaticice în suflete. «C ci cel ce a zis : S lumineze lumina din întuneric, Acela a str lucit în inimile noastre spre luminarea cuno tin ei slavei lui Hristos»⁷⁶¹. i : «Lumineaz ochii mei, ca nu cumva s adorm spre moarte»⁷⁶², cu alte cuvinte, ca nu cumva risipindu-se trupul, sufletul s se întunece de acoper mîntul mor ii p catului. Apoi : «Descoper ochii mei i voi cunoa te minunile legii Tale»⁷⁶³. Sau : «Trimitte lumina Ta i adev rul T u, acestea m vor c l uzi i m vor duce la muntele cel sfînt al T u i la loca urile

759. I Cor. III, 12.
762. Psalm. XII, 4.

760. II Cor. III, 18.
763. Ps. CXII, 18.

761. II Cor. IV, 6.

Tale»⁷⁶⁴. Sau iar i : «Însemnatu-s-a peste noi lumina fe ii Tale, Doamne»⁷⁶⁵.

139. Iar lumina de care se spune c i-a str lucit fericitului Pavel în cale⁷⁶⁶, prin care a i fost r pit pîn la al treilea cer i a auzit taine negr ite, nu a fost o luminare prin în elesuri sau prin cuno tin , ci o luminare ipostatic în suflet a puterii Duhului celui bun, a c rei str lucire covîr itoare neputînd-o r bda, ochii trupului au orbit. Prin ea se descoper toat cuno tin a i Dumnezeu se face cunoscut cu adev rat, sufletului vrednic i iubit.

140. Tot sufletul care s-a învrednicit, prin sîrguin a i credin a sa, s îmbrace des vîr it pe Hristos înc de aici dup puterea i încredin area ce o d harul, i care s-a unit cu lumina cereasc a chipului nestric cios, prime te acum cuno tin a tuturor tainelor cere ti în ipostas, iar în ziua cea mare a învierii va avea, împreun -sl vit cu acest chip ceresc al slavei, i trupul, care va fi r pit, dup cum s-a scris, de Duhul la ceruri i se va învrednici s se fac în chipul trupului slavei Aceluia (I Ie . IV, 17 ; Filip. III, 21) i a a se va împ rt t i de Împ r ia ve nic i netrec toare i va fi împreun mo tenitor cu Hristos.

141. Pe cît s-a împ rt it cineva, prin sîrguin a i credin a sa, de slava cereasc a Duhului Sfînt i i-a împodobit sufletul cu fapte bune, pe atîta va fi i trupul vrednic s se împ rt easc în ziua aceea de împreunasl vire. C ci ceea ce a adunat cineva în vistieria sa l untric , aceea va ie i la iveal atunci, precum rodul care este în untrul pomului iarna, iese afar cînd vine vara, cum s-a ar tat i mai înainte. Deci chipul dumnezeiesc al Duhului, întip rit de-acum în untrul sfin ilor, le va face i trupul din afar dumnezeiesc, iar aco per mîntul întunecos al duhului lumesc, înv luind su-

764. Ps. XLII, 3.

765. Psalm. IV, 7.

766. Fapte . IX, 3.

fletul celor întina i i p c to i i f cînd mintea întunecat i urît prin urî enia patimilor, va ar ta i trupul din afar întunecat i plin de toat ru inea.

142. Dup c derea lui Adam, bun tatea dumnezeiasc hot rîndu-i moartea, aceasta s-a ar tat mai în tîi în suflet, stingîndu-se în el sim urile în eleg toare i nemuritoare ale sufletului, prin lipsa bucuriei cere ti i duhovnice ti, i f cîndu-se ca moarte. Pe urm a venit i moartea trupului dup nou sute treizeci de ani. La fel i acum, împ cat fiind Dumnezeu prin crucea i moartea Mîntuitorului cu omenirea, readuce sufletul care crede cu adev rat, înc pîn ce se afl în trup, la bucuria de luminile i tainele cere ti i deschide iar i sim urile lui prin lumina dumnezeiasc a harului. Iar pe urm îmbrac i trupul însu i cu slava nemuritoare i nestic cioas .

143. Cei ce s-au dep rtat de lumea aceasta i vieuiesc în chip cuviincios cu iubire de virtute, dar se afl înc sub acoper mîntul patimilor, sub care am ajuns to i prin neascultarea protop rintelui i care este cugetul trupesc, pe care Apostolul l-a numit foarte potrivit moarte («c ci cugetul trupului, zice, este moartea») ⁷⁶⁷, se aseam n cu oamenii, care umbl noaptea, dar pe sub stele, care sînt poruncile lui Dumnezeu. Ei sînt lumina i, dar înc nu s-au izb vit cu totul de întuneric i de aceea le este cu neputin s vad toate bine. Ace tia se cade s poarte de grij , cu osteneal i cu credin mult , de virtute i s roage pe Hristos, Soarele drept ii, s str luceasc în inimile lor, ca s poat vedea toate cu exactitate, i anume n vala variat i de multe feluri a fiarelor spirituale împotriva noastr i frumuse ile tainice i negrite dup vedere i pl cere ale lumii nestic cioase, în felul în care se fac v -

767. Rom. VII, 24.

dite și ar tate acestea celor ce au ajuns la culmea virtuții și în ale căror inimi a strălucit în chip lucrător lumina în elegtoare. «Căci hrana tare e a celor desvârșiți, cum zice fericitul Pavel, a celor ce și-au obișnuit, prin deprindere, simțurile în deosebirea binelui și a răului»⁷⁶⁸. Dar și dumnezeiescul Petru zice: «și voi aveți cuvântul proorocesc, la care bine faceți luând aminte, că o fclie ce luminează în loc întunecos, pînă ce se va lumina de ziuă și luceafărul va răsări în inimile voastre»⁷⁶⁹.

Dar cei mulți nu se deosebesc întru nimic de cei ce umblă noaptea, lipsiți cu totul de lumină, care nu se bucură nici măcar de o rază cît de slabă, care este un cuvânt dumnezeiesc ce poate să lumineze în sufletele lor; așa încît aproape că nu se deosebesc de orbi. Aceștia sînt cei înfăușiți cu totul în lucrurile materiale și legați în lanțurile vieții, care nu sînt înușiți nici de frica dumnezeiască și nu se îndeletnicesc nici cu niscai fapte bune. Iar aceia dintre oamenii din lume, care sînt luminați, cum s-a zis, de sfintele porunci, ca de niște stele, luînd aminte la Dumnezeu, nu sînt cuprinși cu totul de întuneric; de aceea pot avea și nedeșimintuire.

144. Precum bogăția din lume se strînge de oameni din diferite prilejuri și îndeletniciri, ca de pildă unul din slujbe de conducere, altul din comerț, altul din muncă sîrguincioasă și din agricultură, altul altfel, așa socotește că este rînduială și în cele duhovnicești. Căci unii se îmbogățesc din diferite daruri, cum arată Apostolul: «Avînd daruri diferite după harul lui Dumnezeu dat vou»⁷⁷⁰. Alții strîng bogăție cerească din diferite nevoine, diferite dreptăți și virtuți, și vîrșite numai pentru Dumnezeu. De aceea sîntem opriți și jude-

768. Evr. V, 14.

769. II Petru I, 19.

770. Rom. XII, 6.

c m pe aproapele, sau s -l dispre uim, sau s -l punem sub osînd . Nu lipsesc îns nici cei ce îngroap aurul, adic cei ce alearg prin îndelung -r bdare i suportare i se îmbog esc numai în parte, sus inîndu-se doar prin buna n dejde. Dar nu lipsesc nici cei nep s -tori i greoi, asemenea simbria ilor, care mîncînd în-dat ceea ce le cade i neducînd la o cre tere ceea ce au în mîn , umbl pururea goi i s raci. Ace tia sînt totdeauna gata i plini de ardoare s primeasc harul, dar sînt trîndavi i greoi la osteneal i la sporirea cî -tigului, fiind foarte schimb tori i s turîndu-se de la prima atingere. Fiind cunoscu i ca unii ce se dezgust îndat i se îngreuneaz la orice osteneal , se lipsesc i de harul de care s-au învrednicit. C ci voia a greoaie, lene , slab i necultivat , e cunoscut i în veacul de acum i se va afla i în veacul acela, ca fiind în împotri-vire cu harul, pustie de faptele bune, necercat la Dum-nezeu i lipsit de slav .

145. C lcînd omul porunca lui Dumnezeu i c -zînd din vie uirea din rai, a fost legat în dou lan uri. Unul este cel al lucrurilor vie ii, al pl cerilor lume ti, al bog iei, al slavei, al prieteniei, al femeii, al copiilor, al rudeniei, al patriei, al avu iilor i, simplu vorbind, al tuturor celor v zute, de care cuvîntul lui Dumnezeu porunce te s ne desfacem prin propria noastr hot -rîre. Altul este nev zut i ascuns. De fapt sufletul a fost legat cu un lan al întunericului de c tre înse i duhurile r ut ii. Din pricina acestuia nu poate nici iubi pe Dumnezeu, nici crede în El, nici s se roage precum îi este voia. C ci împotrivirea tuturor în cele v -zute i în cele nev zute trece la noi to i de la neascultarea primului om. Dar cînd cineva, d ruind o ureche ascult toare cuvîntului lui Dumnezeu, se desparte de

lucrurile vie ii i se leap d de toate pl cerile lume ti, atunci, st ruind lîng Dumnezeu i vie uind lîng El prin oprirea de la toate cecelealte, ia putere s afle c se ascunde în inima lui o alt lupt i un alt r zboi al gîndurilor. i st ruind a a i cerînd îndur rile lui Hristos, venindu-i i credin mult i r bdare, apoi ajutîndu-l i înrîurirea lui Dumnezeu, poate s se izb veasc de lan urile acelea i de întunericul duhurilor r ut ii, care sînt lucr rile patimilor ascunse. Iar acest r zboi ajungem în stare s -l desfiin m prin harul i puterea lui Hristos. F r Dumnezeu i prin sine însu i e cu neputin s se izb veasc cineva pe sine, pîn într-atît încît s se elibereze i de lupta gîndurilor. cu putin a se împotrivi numai i a nu se îndulci.

146. De e inut cineva de lucrurile lumii i de lan urile felurite, i e dus de patimile r ut ii, e departe de a cunoa te, precum am spus înainte, c este o alt lupt i un alt r zboi în cele nev zute. un bine dac , desf cîndu-se pe sine de toate cele v zute i desp r indu-se de pl cerile trupe ti i începînd s petreac lîng Domnul, va putea cunoa te lupta patimilor afl toare în untru i r zboiul ascuns din noi. C ci dac nu se fac acestea din tot sufletul nostru i nu iube te cineva s petreac lîng Dumnezeu, nu cunoa te aceste patimi ascunse ale r ut ii i lan urile din untru, ci e primejdie ca avînd r ni i înc lzind patimi ascunse, s - i închipuie c e s n tos i nu e bolnav. De-abia aceluia care dispre uie te pofta i slava i se d putin a s cunoasc mai întîi acestea, apoi rugîndu-se lui Hristos cu credin i primind din cer armele Duhului, pav za drept ii, coiful mîntuirii, scutul credin ei i sabia Duhului, s le r pun .

147. Nenum rate sînt uneltirile vr jma ului, care încearc s ne despart de n dejdea i de dragostea fa

de Hristos. Cci sau aduce în untrul sufletului necazuri prin duhurile r ut ii, sau îi înfirip acestuia gânduri spurcate i neîng duite, dezgropînd amintirea p cate-
lor de mai înainte, ca unul ce voie te s strecoare în el mole eal i gânduri de dezn dejde, c nu-i mai e cu puțin s dobîndeasc mîntuirea, socotind c aceste gânduri le na te sufletul cu totul de la sine i nu e un duh str in care le seam n cu r utate i vrea s se ascund . Deci, sau face acestea, sau aduce dureri trupe ti sau oc ri i necazuri. Dar cu cît mai mult trimite vicleanul aceste s ge i împotriva noastr , cu atît mai mult se cuvine s ne prindem de n dejdea în Dumnezeu i s tim sigur c e voia Lui ca s dea la încerc ri sufletele care îl iubesc, ca s vad dac îl iubesc cu adev rat.

148. O mie de ani ai veacului acesta, compara i cu lumea nestic cioas i ve nic , sînt a a ca i cînd ar lua cineva un bob de nisip din mare. Dar cuget i la pilda aceasta. S presupunem c i-ar fi dat s fii împ rat al întregului p mînt i s st pîne ti singur peste toate comorile lumii. Dar s presupunem c începutul aducerii oamenilor la existen este i începutul împ r iei tale, iar sfîr itul acesteia este prefacerea i schimbarea acestor lucruri v zute i a întregii lumi. Deci te întreb : dac i s-ar da puțin a s hot r ti, ai alege-o oare pe aceasta în locul celei adev rate i sigure, care nu are nimic trec tor i supus descompunerii ? Nu cred, dac ai avea o judecat s n toas i te-ai gândi bine la interesele tale. «Cci ce ar folosi omul, zice, dac ar dobîndi toat lumea, dar i-ar pierde sufletul s u»⁷⁸¹, pentru care am înv at c nu e ceva de dat în schimb. Fiindc sufletul singur prin sine

781. Matei XVI, 26.

e mai de pre cu mult decît toat lumea i decît împ r ia ei. Dar Împ r ia cerurilor ? i spunem c sufletul e mai de pre de aceea, pentru c pe nici o alta din creaturi nu a binevoit Dumnezeu s o învredniceasc de unirea i împ rt irea cu Duhul propriei Sale firi : nici cerul, nici soarele, nici luna, nici stelele, nici marea, nici p mîntul, nici alta dintre f pturile v zute, f r numai pe om, pe care l-a i iubit dintre toate f pturile Sale.

Dac deci aceste lucruri mari ale lumii, adic bog ia oricît de mare i împ r ia întregului p mînt, nu le-am prefera, judecind drept, Împ r iei ve nice, ce au p it cei mul i c o socotesc mai prejos de cele stric cioase i chiar de lucrurile cele mai neînsemnate ? Ca de pild , de o oarecare poft , de pu in slav , de un cî tig modest i de cele asemenea ?

C ci ceea ce iube te cineva din lumea aceasta i de ceea ce e legat, cu aceea i schimb Împ r ia cerurilor. i ceea ce-i mai groaznic, e c ia aceasta drept Dumnezeu.

Precum s-a zis undeva : c «de ceea ce se biruie te cineva, aceleia îi i sluje te»⁷⁸².

Drept aceea cel credincios trebuie s alerge întreg la Dumnezeu, s se atîrne pe sine de El i s - i r stig neasc sufletul i trupul, umblînd dup toate sfintele Lui porunci.

149. Acestea a a sînt. Deci oare socote ti c e drept ca slava aceasta stric cioas i împ r ia trec toare i celelalte cîte sînt ca acestea dintre cele vremelnice, s le cî tige cei ce le doresc cu multe osteneli i sudori, iar a împ r i cu Hristos f r sfîr it i a se bucura de bunurile acelea negr ite s fie ceva a a de ieftin i de

782. II Petru II, 19.

u or, încât să le dobândească cel ce voiește, fără ostenele și silințe?

150. Care este iconomia venirii lui Hristos? Reînțoarcerea firii noastre la ea însăși și restaurarea ei. Căci a redat firii omenești demnitatea lui Adam cel întâi zidit. Dar pe lângă aceasta i-a dăruit și o moțtenire cerească (o, dumnezeiesc și cu adevărat mare har!), scoțând-o din temnița întunericului, i-a arătat calea vieții și ușa prin care, celui ce intră, și la care, celui ce bate, i se dă puțin să ajungă în untru împărației. Căci zice: «Cere și se va da vouă, bate și vi se va deschide»⁷⁸³. Prin această unimnă din cei ce voiesc nu-i este cu neputință să afle libertatea sufletului său și acesta să-i primească gândurile proprii și să se îmbogățască cu Hristos, avându-l slăvit în sine, și să-i fie ca un mire prin împărtășirea Duhului cel bun. Iată iubirea negrită a Sfântului față de omul făcut de El după chipul Său.

783. Marcu XII, 30.

CUPRINS

	Pag.
A. <i>Învățăturile duhovnicești ale Sfântului Petru Damaschin.</i>	5
I. Cartea întâia	
Început despre tema cărții	27
Ar tare trebuincioasă și prea frumoasă despre cele apte fapte trupești	47
Cel ce voiește să pazească poruncile trebuie să înceapă de la frica de Dumnezeu, ca să nu se rostogolească în haos	52
Despre porunca a doua și despre natura plînsului din temere	53
Despre cele patru virtuți ale sufletului	61
Despre cunoștința cu lucrul	63
Virtuțile trupești sînt unelte ale celor sufletești	65
Este cu neputință să se mîntuiască cineva fără atenție amănunțită în fraparea minții	67
Cei ce vor să se vadă pe ei înșiși în ce stare se află, nu pot face aceasta altfel decît prin fuga de voiele lor și prin ascultare și liniștire, mai ales cei pătimiți	68
Despre cele opt vederi mintale	71
Ar tare trebuincioasă despre prima cunoștință și despre cum trebuie să începem	72
Despre a doua vedere	75
Despre vederea a treia	78
Despre a patra vedere	88
Despre a cincea cunoștință	101
Despre a șasea cunoștință	101
Despre a aptea cunoștință	110
Despre a opta cunoștință	112
Nu este contradicție în dumnezeieștile Scripturi	113

	Pag.
Unirea rug ciunii cu toate cuno tin ele	.115
Despre smerita cugetare.	.117
Despre nep timire.	.117
Ar tare l murit despre cele apte fapte trupe ti	121
Despre dreapta socoteal	.123
Despre citirea cea dup Dumnezeu.	.126
Despre adev rata deosebire (dreapta socoteal)	130
Despre trebuin a ca omul s nu dezn d jduiasc , chiar dac ar gre i mult	.132
Calea cea mai scurt spre dobîndirea virtu ilor i dep rtarea patimilor	.134
Cum se cî tig credin a adev rat	.137
Lini tirea folose te mai mult celor p tima i	141
Mare bine este poc in a adev rat	.144
Despre binefacerile generale i particulare ale lui Dumnezeu	146
Toate le-a f cut Dumnezeu spre folosul nostru	148
Cuvîntul lui Dumnezeu nu este vorb mult	.150
F r smerit cugetare nu este cu putin s ne mîntuim	151
Despre zidirea sufletului prin virtu i.	.157
Mare bine este dragostea i sfatul cu smerenie.	.160
Pomenirea deas a unor cuvînte din dumnezeiasca Scriptur nu este vorb rie	. . . . .
Ar tare despre cuno tin a cu nume mincinos.	.168
Ar tarea virtu ilor.	.182
Ar tarea patimilor.	.184
Despre deosebirea între gînduri i momeli (atacuri)	186

II. Cartea a doua

Cuvîntul I: Despre în elepciunea duhovniceasc	191
Cuvîntul II: Despre credin	.193
Cuvîntul III: Despre fric	.197
Cuvîntul IV: Despre înfrînare.	200
Cuvîntul V: Despre rb dare	204
Cuvîntul VI: Despre n dejde.	208
Cuvîntul VII: Despre neîmp timire.	211
Cuvîntul VIII: Despre omorîrea patimilor	215

	Pag
Cuvântul IX: Despre patimile lui Hristos, despre pomenirea morii și despre lacrimi	220
Cuvântul X: Despre smerenia lui Hristos	225
Cuvântul XI: Despre darul de a deosebi faptele sensibile după fire	229
Cuvântul XII: Despre experiența contemplării celor sensibile	234
Cuvântul XIII: Despre cunoștința celor inteligibile	237
Cuvântul XIV: Despre nepăsarea adevărată în general	239
Cuvântul XV: Despre dragoste	240
Cuvântul XVI: Cunoașterea lui Dumnezeu	243
Cuvântul XVII: Despre chibzuință	245
Cuvântul XVIII: Despre nepăsare	246
Cuvântul XIX: Despre bărbăție	246
Cuvântul XX: Despre dreptate	247
Cuvântul XXI: Despre pacea desvârșită a gândurilor	248
Cuvântul XXII: Despre natura bucuriei din pace	250
Cuvântul XXIII: Nu este nici o contradicție în Scripturi	253
Cuvântul XXIV: Despre simțirea inimii	259
B. Parafrază în 150 capitole a Sfântului Simeon Metafrastul la cele 50 de Cuvinte ale Sfântului Marcu Egipteanul.	275
Introducere	277
Despre desvârșirea în duh (cap. 1—32).	293
Despre răbdare și discernământ (dreapta socoteală) (cap. 33—61)	313
Despre înălțarea minții (cap. 62—83).	330
Despre dragoste (cap. 84—115).	344
Despre libertatea minții (cap. 116—150).	364
Cuprins	388

F I L O C A L I A

392 pagini, format 1/16 din 61x86. Dat la cules la
1 septembrie 1975. Bun de tipar la 21 dec. 1973.

Ap rut in 1976. Comanda nr. 412/1975.

EDITURA I TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC
I DE MISIUNE ORTODOXA

— Bucure ti —